

T.C
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

16 NUMARALI, 1082-1083 (1671-1673) TARİHLİ KADIASKER
DEFTERİ'NE GÖRE KIRIM'DA SOSYAL VE EKONOMİK
HAYAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurullah ÇELEN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fırat YAŞA

Düzce
Ocak, 2020

KABUL VE ONAY

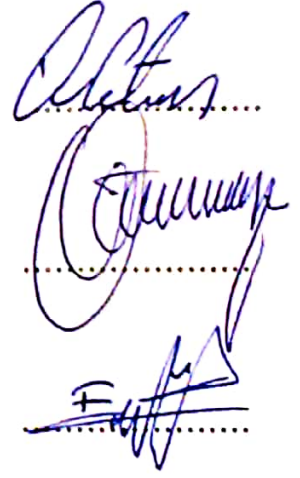
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

“16 Numaralı 1082-1083 (1671-1673) Tarihli Kadıasker Defteri'ne Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat” adlı çalışma jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında oy birliği /oy
~~çokluğu~~ ile Yüksek Lisans TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. Cemal ÇETİN

Üye Doç. Dr. İsmail YAŞAYANLAR

Üye Dr. Öğr. Üyesi Fırat YAŞA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../.../20..

Doç.Dr. Ali ERTUĞRUL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı tarihinde mühim bir yere sahip olan Kırım coğrafyası ve üzerinde yaşayan insanlar hakkında değerli bilgileri öğrenmemizi sağlayan siciller, gündelik hayata dair vuku bulan meseleleri değerlendirebilme noktasında bizlere kıymetli veriler sunan, önemi tartışılmaz bir arşiv malzemesidir. Bu malzemeden istifade ederek, danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fırat Yaşa tarafından sağlanan 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri ekseninde Kırım'ın sosyo-ekonomik ve kültürel tarihini çalışmaya başladım. Öncelikle defterde yer alan hükümlerin özetlerini çıkardım. Sonrasında ise içerik tasnifini düzenledim. Ortaya çıkan bilgileri kullanabilmek için de literatür kaynaklarına başvurdum. Süreç içerisinde çalışmaya katkı sağlayacak literatür kaynaklarına yayınevlerinden ve çeşitli akademik dergilerden ulaştım. Böylelikle tez ortaya çıkmış oldu.

Elimizdeki bu çalışmanın amacı; uzun bir süre Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde bulunan Kırım Hanlığı'nı, 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri üzerinden iktisadî, idarî, dinî, ailevî, kültürel ve etnik açılarından değerlendirmektir.

Tez çalışmasının yürütülmesi sürecinde göstermiş olduğu gayretleri ve vermiş olduğu destekten dolayı danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fırat Yaşa'ya teşekkür ederim. Ayrıca tez savunma jürimde yer alan değerli hocalarım Doç. Dr. İsmail YAŞAYANLAR, Doç. Dr. Cemal ÇETİN'e eleştirileri ve katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Nurullah ÇELEN

ÖZET

16 NUMARALI, 1082-1083 (1671-1673) TARİHLİ KADIASKER DEFTERİ'NE
GÖRE KIRIM'DA SOSYAL VE EKONOMİK HAYAT

ÇELEN, Nurullah

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fırat YAŞA

Ocak 2020, 284 Sayfa

Şer'iyeye sicilleri, yerel tarih çalışmalarında önemli kaynaklardan biridir. Bu siciller Osmanlı Devleti'nde ve Kırım Hanlığı'nda adalet mekanizmasının başındaki kadı dediğimiz görevliler tarafından tutulur. Tutulan sicillerde evlilik, boşanma, miras, hırsızlık, cinayet, tâyin ve daha pek çok konu hakkında bilgiler mevcuttur. Söz konusu kayıtlarda toplumun her kesiminden insanı görmek mümkündür.

15. yüzyılın son çeyreğinden 18. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı toprağı olan Kırım, Karadeniz'de stratejik bir konuma sahiptir. Bölge, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında çetin mücadelelere sahne olmuştur. Bulunduğı coğrafi konum hasebiyle Balkanlar, Avrupa, Rusya, Asya ve Anadolu insanların kültürlerinden izler taşımaktadır. Bu bakımdan Kırım kadıasker defterleri yerel ve sosyal tarih alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara fevkalade bilgiler sunmaktadır. Söz konusu tezde, 16 numaralı Kırım kadıasker defteri incelenmiştir. Elde edilen veriler üzerinden bölgedeki idarî yapılanma, ekonomik yapı, aile hayatı, etnik gruplar, Müslüman ve gayrimüslimlerin isimleri, onların unvanları, meslek kolları, kullanılan ölçü birimleri ve para cinsleri, kişisel eşyalar, günlük hayatta kullanılan araç-gereçler, köyler, mahalleler ve hayvan cinsleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kırım Hanlığı, Osmanlı Devleti, Mahkeme, Şehir, Köleler.

ABSTRACT

Social and Economic Life in the Crimea According to Book of Kadiasker, Number 16, Dated 1082-1083 (1671-1673)

ÇELEN, Nurullah

Post Graduate, Department of History

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Firat YAŞA

Ocak 2020, 284 Sayfa

Court records are one of the most important sources in local history studies. These records known as *qadi* records were recorded by *qadis*, who were the head of the justice system in the Ottoman Empire and the Crimean Khanate. There were many cases in these records about marriage, divorce, inheritance, theft, murder, appointments, etc. In mentioned records, it is possible to find many people from different part of the society.

Crimea, which was the Ottoman territory from the last quarter of the 15th century to the end of the 18th century, has a strategic position in the Black Sea. The region has faced many conflicts between the Ottoman Empire and Russia. It has cultural mixtures of Balkans, European, Russian, Asian and Anatolian people due to its geographical location. In this respect, Crimean court records are outstanding sources for researchers who are willing to study local and social history. In this thesis, the Crimean court records numbered 16 was examined. Administrative structure in the region, economic structure, family life, ethnic groups, names of Muslims and non-Muslims, their titles, professions branches, units of measurement and currencies, personal belongings, tools and equipment used in daily life, villages neighborhoods and even animal breed were evaluated through obtained data.

Keywords: Crimean Khanate, Ottoman Empire, Court, City, Slaves.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GRAFİKLER LİSTESİ	X
GÖRSELLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Araştırmaya Özgü Kavramlar	5
1.6. 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defterinin Tanıtımı	5
1.7. Defterin Konularına Göre Tasnifi ve Genel Değerlendirilmesi	7
1. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIM'IN İDARİ TAKSİMATI	10
1.1. Kırım İdarî Teşkilatı	10
1.1.1. İdarî Teşkilata Göre Kaza Yapısı	10
1.1.1.1. Bahçesaray Kazası.....	12

1.1.2. İdarî Teşkilata Göre Karye Yapısı.....	14
1.1.3. İdarî Teşkilata Göre Mahalle ve Sokak Yapısı.....	15
2. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIM'IN ETNİK VE SOSYAL YAPISI.....	18
2.1. Kırım'da Sosyal Yapı ve Etnik Gruplar	18
2.2. Kırım Tatarları.....	18
2.3. Yahudiler	21
2.4. Ermeniler.....	22
2.5. Kıptîler	23
2.6. Aile Kurumu	24
2.6.1. Evlilik Yapısı.....	25
2.6.1.1. Mihr Hadisesi	26
2.6.1.2. Boşanma Olayları	27
2.6.1.3. Vasî Tâyinleri.....	29
2.6.1.4. Nafaka Tespitleri	30
2.6.1.5. Muhallefât Kayıtları Ve Miras Durumu.....	32
2.7. Kölelik Müessesesi	41
2.7.1. Köle Betimlemeleri	46
2.7.2. Temin Yolları	48
2.7.3. Efendi – Köle İlişkisi.....	50
3. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIM MAHKEMESİNDE GÖRÜLEN SUÇLAR	52
3.1. Suç Unsurları.....	52
3.1.1. Borç Durumu.....	52
3.1.2. Hırsızlık	53
3.1.3. Küfür	55
3.1.4. Darp.....	56

3.1.5. Cinayet	58
4. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE KIRIMIN'IN EKONOMİK YAPISI	60
4.1. Kırım'da İktisadî Yapı	60
4.1.1. Kırım'da Kullanılan Paralar	62
4.1.2. Ticâret	64
4.1.3. Gayrimenkul Satışları	65
4.1.4. Ölçü ve Tartı Birimleri – Çeşitli Araç - Gereçler	69
4.1.5. Meslek Kolları	71
4.1.6. Hayvancılık	72
4.1.6.1. Hayvan Değerleri	72
SONUÇ.....	74
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	86

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
E.T.	: Erişim Tarihi
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
hk.	: Hüküm
KŞS	: Kırım Şer'iyeye Sicili
M.	: Mîlâdî
n.	: Numara
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayısı
ORRNБ	: Otdel Rukopisey Rossiyskoy Natsionalnoy Bibliotek
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vr.	: Varak
yy.	: Yüzyıl

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1 : 16 Numaralı Defterin Konularına Göre Tasnifi	7
Tablo 2 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Kaza İsimleri	11
Tablo 3 : 16 Numaralı Deftere Göre Bahçesaray'a Bağlı Köy İsimleri.....	14
Tablo 4 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Köy İsimleri.....	15
Tablo 5 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Mahalle İsimleri.....	16
Tablo 6 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Müslüman İsimleri.....	21
Tablo 7 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Yahudi İsimleri	22
Tablo 8 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ermeni İsimleri	23
Tablo 9 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Elbise ve Takılar.....	33
Tablo 10 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ev İçi Eşyalar	35
Tablo 11 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Mutfak Araç-Gereçleri	38
Tablo 12 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Kazak - Cariye - Çora İsimleri	48
Tablo 13 : 16 Numaralı Defterde Bakkallara Verilen Narh.....	61
Tablo 14 : 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defterinde Adı Geçen Para Birimleri	62
Tablo 15 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ölçü Birimleri.....	69
Tablo 16 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Çeşitli Araç-Gereçler.....	70
Tablo 17 : 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Meslekler	71
Tablo 18 : 16 Numaralı Defterde Bulunan Hayvan Cinsleri ve Satışları	73

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1 : 16 Numaralı Defterin Konularına Göre Tasnifi	9
Grafik 2 : 16 Numaralı Defterdeki Kayıtların Mahallelere Göre Oranı	17
Grafik 3 : 16 Numaralı Defterdeki Kayıtların Din ve Etnik Yapıya Göre Oranı ..	24

GÖRSELLER LİSTESİ

	Sayfa
Görsel 1 : Kırım İdarî Birimlerini Gösteren Harita	11
Görsel 2 : Kırım Hanlığı'nın Kurulduğu Şehir; Bahçesaray.....	13
Görsel 3 : Kırım Tahtına 3 Kez Çıkan I. Kaplan Geray Han'a Ait Heykel	19
Görsel 4 : Yahudilerin Yaşadığı Çufutkale'den Bir Kare	22

GİRİŞ

1.1. Problem

Toplumsal tarih yazımında önemli bir yer tutan şer'iyye sicilleri çalışmamızın ana kaynağını oluşturmaktadır. Çalışma alanımız olan Kırım coğrafyasında, Anadolu ve dünyanın pek çok kesiminde olduğu gibi farklı din ve etnik gruplar bulunmaktadır. Bunların birbirleriyle olan münasebetlerini sicillerdeki kayıtlardan ulaşabilmekteyiz. Ayrıca o dönemin sosyo-ekonomik canlılığını da söz konusu kaynaklar üzerinden değerlendirebilmek mümkündür. İşte bu çalışmada, 16 numaralı Kırım Kadı Defteri'ndeki verilerden hareketle Kırım toplumunun sosyal ve ekonomik hayatı değerlendirilmektir.

Söz konusu kaynaklar üzerine ilk çalışma Halil İncalcık tarafından yapılmıştır. İncalcık, Belleten dergisinde “Kırım Hanlığı Kadı Sicilleri Bulundu” isimli makalesi ile söz konusu sicillerin Türkiye’de tanıtılmasını sağlamıştır. Toplam 121 defterden oluşan Kırım kadı sicillerinin bulunduğu orijinal koleksiyon, Rusya’da St. Petersburg Kütüphânesi’nde Otdel Rukopisey Rossiyskoy Natsionalnoy Bibliotek (ORRNB), Fond 917’dedir. İsmail Gaspıralı Kütüphânesi’nde bulunan 61 ciltlik mikrofilm kopyası ise Türkiye’ye getirilmiştir. Mikrofilmin bir kopyası İslam Araştırmaları Merkezi’nde (İSAM) ve diğer kopyası da Bilkent Üniversitesi’nin Kütüphânesi’nde bulunmaktadır.

Son yıllarda Kırım kadı sicilleri kullanılarak çeşitli makaleler, kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri yapılmıştır.

2011 tarihinde Dilek Çelik tarafından yapılan “67 A 90 Nolu Ve 1017-1022 (1608–1613) Tarihli Kırım Hanlığı Kadıasker Defteri (Tahlil Ve Transkripsiyon)” isimli çalışma Kırım Hanlığı’nın 1608-1613 yıllarını kapsamaktadır. Araştırmacı bu çalışmada Kırım Hanlığı’na ait şehir, köy ve mahalle adları ile birlikte dönemin idarî, ekonomik ve sosyal yapısını ele almıştır. 2014 tarihinde Fırat Yaşa tarafından ele alınan “67 A 90 numaralı (Dördüncü Cilt), 1061- 1062 Tarihli Kadıasker

Defterine Göre Kırım'da Sosyal ve Ekonomik Hayat" isimli yüksek lisans tezi 1651-1652 yıllarını kapsamaktadır. Yaşa, tezinde Kırım'ın ictimaî, iktisadî ve kültürel tarihini analiz ederek Kırım coğrafyasında yer alan şehir, köy ve mahalle isimleri ile birlikte coğrafî yer adlarını incelemiş olduğu tarih aralığında tespit etmiştir. 2015 tarihinde Metin Bilal isimli öğrenci tarafından ortaya konulan "45 Nolu Kırım Kadı Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi" isimli yüksek lisans tezi 1713-1715 tarihlerini kapsamaktadır. Yapılan bu tezde Kırım'ın 1713-1715 dönemine ait içtimaî ve iktisadî alandaki durumu göz önünde bulundurularak muhallefât, ticâret, vekâlet ve vasî tâyini, gayrimenkul satışları, asayiş ve sulh kayıtları analiz edilmiştir. 2016 tarihinde Sema Aktaş Sarı tarafından yapılan "3A-3B Numaralı, 1648-1679 Tarihli Kırım Kadıasker Defterlerine Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat" isimli çalışma 1648-1679 yıllarını kapsamaktadır. Sarı, çalışmasında Kırım Yarımadası'nın içtimaî, iktisadî, idarî ve kültürel yapılarını inceleyerek değerlendirmelerde bulunmuştur. 2019 tarihinde Mehmet Caner Çavuş tarafından yapılan "67 A 90 Numaralı (Onuncu Cilt) 1077-1080 (1666-1670) Tarihli Kadıasker Defterine Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat: 1-70 Varak" isimli yüksek lisans tezi 1666-1670 tarihlerini kapsamaktadır. Yapılan çalışmada 1666-1670 yılları arasında Kırım'ın sosyo-kültürel hayatı ele alınmıştır. Yine aynı tarihte Fatma Şahin tarafından yapılan "67 A 90 Numaralı (On Birinci Cilt), 1077-1078 (1667-1667) Tarihli Kadıasker Defteri'ne Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat" isimli çalışma 1667 tarihini kapsamaktadır. Şahin, çalışmasında 1667 tarihinde Kırım coğrafyasının iktisadî ve içtimaî yapısını açıklamıştır.

Natalia Królikowska'nın hazırladığı "Law and Division of Power in the Crimean Khanate: A Study on the Reign of Murad Geray (1678-1683)" isimli doktora tezi, 2010 yılında yayınlanmıştır. Araştırmacı bu eserinde Murat Geray dönemindeki Kırım Hanlığı'nın içinde bulunduğu süreci ele almıştır. Zeynep Özdem tarafından kaleme alınmış olan "Kırım Karasubazar'da Sosyo-Ekonomik Hayat (17. Yüzyıl Sonlarından 18. Yüzyıl Ortalarına Kadar)" isimli eser de 2010 tarihinde Türk Tarih Kurumu Basımevi tarafından basılmıştır. Özdem, bu eserinde Karasu şehrinin bulunduğu coğrafya, şehre adını veren etmenler, şehrin tarihi, gelişimi ve bugünü hakkında bilgi vermiştir. 2013 yılında ise On-Mat Öner Matbaacılık tarafından basılan "Karasu Kazası (1683-1744) Kırım Hanlığı'nda Bir Yerleşme Örneği" isimli

eser Nuri Kavak tarafından yazılmıştır. Kavak, ele almış olduğu bu çalışmasında Karasu kazasını merkeze alarak Türk toplum yapısının halkbilimsel tarihini incelemiş, şehrin nüfus ve maddesel yapı özelliklerinden yola çıkarak bir değişim sürecinin aydınlanmasına çalışmıştır. Ömer Bıyık isimli araştırmacı tarafından yazılmış olan “*Kırım’ın İdarî ve Sosyo-Ekonomik Tarihi (1600-1774)*” adlı çalışma ise Ötüken Yayınları tarafından 2014 tarihinde basılmıştır. Bıyık, ortaya koymuş olduğu eserinde 175 yıllık süreç içerisinde Kırım coğrafyasının idarî, içtimaî ve iktisadî yapıları üzerinde durmuştur.

2003 yılı Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi 9. sayısında Ahmet Nezihi Turan tarafından “*Kırım Hanlığı Kadı Sicilleri Hakkında Notlar*”, isimli bir makale yazılmıştır. Ortaya konulan bu makalede Kırım Hanlığı Kadı Sicilleri hakkında genel bilgiler ele alınmıştır. Sicillerin kapsamı, içerikleri ve günümüze kadar ki geçen süre içerisinde bulunduğu mevcut durumu açıklanmıştır. 2004 yılında da Ahmet Cihan ve Fehmi Yılmaz isimli araştırmacılar tarafından yazılan “*Kırım Kadı Sicilleri*” adlı makale İslam Araştırmaları Dergisi’nin 11. sayısında yayınlanmıştır. Makale Haziran-Temmuz 2003 tarihinde yapılmış olan tarama ve inceleme sonucu ortaya çıkartılmış bilgilerin analiz edilmesini kapsamaktadır.

Çalışmamızda ise literatürden farklı olarak 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri ele alınmış, çeşitli ana başlıklar oluşturularak tespit edilen mahkeme kayıtlarına göre konular işlenmiştir. Bu konulara göre; köle sisteminin Kırım coğrafyasında nasıl yürüdüğünü, efendi - köle ilişkisinin toplumsal hayata yansımaları yönlerini, suç unsurlarının en hafifinden en ağırına kadar hukukî meselelere yansıyan tüm asayiş problemleri, bölge insanların geçim kaynaklarını ne şekilde temin ettiklerini vs. pek çok konu tek tek başlıklar altında açıklanmıştır.

İncelenen defter ile diğer araştırmacıların incelemiş oldukları defterlerle idarî yapılanma, ekonomik hayat gibi konular benzer olmakla birlikte işlenen dönemlerin farklı olmasından dolayı çeşitli yerleşim birimlerinin adları bazen sıklıkla geçmekte bazen ise rastlanılmamaktadır. Örneğin Bahçesaray şehrinin başkent olması hasebi ile farklı defterlerde ve bizim ele aldığımız defterde karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

16 Numaralı, 1082-1083 (1671-1673) Tarihli Kırım Kadıasker Defteri'nin Latin harfleriyle özeti çıkarılmak suretiyle değerlendirilmesi yapılarak Kırım Hanlığı'nın 1671-1673 yıllarını kapsayan dönemde kayda geçirilmiş olayları birincil kaynaktan elde edilmesi ve Kırım yarımadasında bulunan kaza, köy ve mahalle gibi idarî birimlerin adlarının ortaya çıkartılmasıyla birlikte yerleşim yerlerinde bulunan etnik grupların birbiriyle olan ilişkilerini tespit ederek, idarî, iktisadî ve sosyal hayatı ayrıntılı bir biçimde sunmak çalışmamızın temel amaçlarıdır.

Kırım Hanlığı tarihi ve yarımada da yaşayan insanların gündelik hayatları hakkında veriler sunan şer'iyeye sicillerinden 16 Numaralı, 1082-1083 (1671-1673) Tarihli Kırım Kadıasker Defteri'nin özetinin çıkartılması ve değerlendirilmesinin yapılması suretiyle bu alanda çalışılan araştırmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Mikro tarih araştırmalarında toplumun ilişkilerinin hangi boyutta olduğunu tespit edebilmek önemlidir. Çünkü kişiler arası münasebet o toplumun kültürel özelliklerini de ortaya koyar. Böyle bir araştırma üretmek için kullanılacak temel arşiv malzemesi şer'iyeye sicilleridir. Siciller toplumun en küçük birimi olan aile ve o ailenin bulunduğu etnik yapıyla birlikte mensubu olduğu dini hakkında çeşitli bilgileri içerir. İnsanların inançları, unvanları, zanaatkârlıkları, kişilerle olan ilişkileri, evlilikleri, aile yakınları ve mirasları hakkında değerli bilgileri muhteva eder.

Kırım Kadıasker defterleri de aynı şekilde Kırım coğrafyası ve insanları hakkında çalışma yapan araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. Yakın zamana kadar araştırmacılar, devletler ve arkalarında iz bırakmış büyük insanlar hakkında çalışma yaparken bugün daha dar alanda sosyo-ekonomik tarih ve hatta kültürel hayat ve duygu tarihi gibi lokal çalışmalar giderek artmaktadır. Kırım Hanlığı'nın sosyo-ekonomik tarihine katkı sağlamak için 16 Numaralı, Kırım Kadıasker Defteri temel kaynak olarak tercih edilmiştir. Böyle çalışmalar büyük resmi görebilmemizi sağlayan mihenk taşlarıdır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; “16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri”nin ağırlıklı olarak kapsamış olduğu H. 1082 - 1083 / M. 1671 - 1673 tarihleri arasında sınırlandırılmıştır. Dönem sınırlılığından dolayı tek defter üzerinden çalışma yapmak, tespit edilen bilgilerin mevcut bilgilere oranını daha az ve kısıtlı duruma getirmektedir. Örneğin gerçekleşen bir olayın öncesi ve sonrası çok uzun bir döneme yansiyorsa ele alınan süreç tek defter üzerinden takip edilememektedir. Buna binâen mevcut çalışma da yapılan değerlendirmeler incelenen defter ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmaya Özgü Kavramlar

16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri incelenirken Kırım’a özgü kavramlar tespit edilmiştir. Kırım yerel tarihi incelenirken en çok karşımıza çıkan kavramlar kişilerin arasındaki özel meselelerden ortaya çıkmaktadır. Örneğin kölelik müessesisiyle alakalı olarak “çora” ifadesi erkek çocuk köleler için kullanılan bir terimdir. Yine “devke” kelimesi de bakire kız köleler için kullanılır.

İktisadî hayatta ise hayvancılık ile alakalı kavramlar vardır. Bunlar at ve öküz gibi hayvanlar için kullanılan isimlendirmelerdir. Tabii kullanılan isimlendirmeler hayvanın özelliklerini belirtmektedir. Çoğu Kırım Tatarcası olan bu kelimeler hayvanların fiziksel yapılarını, renklerini ve güçlerini ifade eder. Evliya Çelebi, Seyahatname isimli eserinde atlara verilen isimleri açıklar. Örneğin beygiri ifade etmek için “alaşe”, al atı belirtmek için “ceyran”, kır at için de “boz” ismi kullanılır. Ayrıca “Beşeri” ifadesi de bölgeye has bir ölçü birimidir. Genellikle hububat ürünlerinde kullanılmıştır.

1.6. 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defterinin Tanıtımı

16 Numaralı, 1082-1083 (1671-1673) tarihli Kırım kadıasker defteri 91 varaktan oluşmaktadır. İlk varak kapak sayfasıdır ve “0” olarak numaralandırılmıştır. Üzerinde Rusça yazılar vardır. Yazılara göre defterin 16 numaralı “Kırım Hanlığı

Kadı Asker Defteri” olduğu anlaşılmaktadır. Tarih olarak hicrî 1082-1083, mîlâdî 1671-1673 olarak belirtilmiştir.¹

Defterde tahrif olmuş, anlaşılamayan bölümler dahil toplam 560 kayıt vardır. 16 Numaralı Defter’de ağırlıklı olarak 1082-1083 (1671-1673) tarihli metinler mevcuttur. Ayrıca defterde farklı tarihlere de rastlanılmıştır. Bunların tarihleri ve adetleri şu şekildedir: 1079 tarihli 1 adet,² 1080 tarihli 1 adet,³ 1082 tarihli 174 adet, 1083 tarihli 144 adet ve 1084 tarihli olmak üzere 2 adet kayıt bulunmaktadır.⁴

Kayıtlardan bir tanesinde hem 1084 hem de 1079 tarihi vardır. 1079 tarihi parçanın üst kısmında bulunuyorken, 1084 tarihi aynı parçanın altında yazmaktadır.

Kadı sicilleri normalde sağdan başlarken Rus arşivciler soldan numaralandırmıştır. Söz konusu hatadan kaynaklı defter yeniden bir numaralandırmaya tabi tutulmuş, ancak bizim verdiğimiz varak numaraları köşeli parantez ile “[ ]” belirtilmiştir. Asıl olan numara parantez içindekidir. Fakat yukarıda bahsetmiş olduğumuz sebepten ötürü dipnot verirken kendi numaraları kullanılmıştır.

Defterde okunamayan ve şüphelendiğimiz kelimelerin yanına köşeli parantez içinde soru işareti “[?]” konulmuştur. Yine tahrif olmuş kelimelerin yanına köşeli parantez içinde tire işareti ile “[-]” belirtilmiştir. Varaklarda tahrif olmuş bazı kısımlar vardır. Buralarda köşeli parantez içinde “tahrif olmuş” ibâresi yazılmıştır.

Defteri tutan kadının beratı 91. varakta ve 1. varakta kaydedilmiştir. Kadının ismi Ahmed bin Receb’tir. Berat tarihi hicrî 1082, mîlâdî 1672’dir. Aynı tarihte Kırım Hanlığı’nın yönetiminde Sultan Selim Geray vardır. Aynı dönemde Osmanlı hükümdarı ise Sultan I. İbrahim’in oğlu olan ve “Avcı Mehmed” diye ünlenmiş Sultan IV. Mehmed’dir.

İsmail Gaspıralı Kütüphânesi’nden Türkiye’ye getirilen Kırım kadı sicillerinden 61 ciltlik mikrofilm koleksiyonunun bir kopyası İslam Araştırmaları Merkezi’nde (İSAM) ve diğer kopyası ise Bilkent Üniversitesi’nin Kütüphânesi’nde

¹ KŞS, vr. 0.

² KŞS, vr. 6, hk. 1.

³ KŞS, vr. 75, hk. 7.

⁴ KŞS, vr. 11, hk. 7; KŞS, vr. 6, hk. 1.

bulunmaktadır. Teze konu olan 16 numaralı defteri ise danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fırat Yaşa'dan tedârik ettim. Defterin 54. varakı eksiktir. Sicillerin bulunduğu orijinal koleksiyon, Rusya'da St. Petersburg Kütüphânesi'nde Otdel Rukopisey Rossiyskoy Natsionalnoy Bibliotek (ORRNB), Fond 917'dedir.⁵ Koleksiyonun bulunduğu kaynağı dipnot olarak veren araştırmacılar olduğu gibi Kırım Şer'iyeye Sicili (KŞS) olarak kaynak gösterenler de vardır. Bu çalışmada "KŞS" kullanımı tercih edilmiştir. Varaklar "vr." şeklinde, kayıtlar "hk." şeklinde ibrâz edilmiştir. Bundan sonra sicillerden dipnot gösterilirken şu yöntem kullanılmıştır: "KŞS, vr. 75, hk. 7".

1.7. Defterin Konularına Göre Tasnifi ve Genel Değerlendirilmesi

16 numaralı defterin incelenmesi sonucunda 9 kaza, 63 köy ve 18 mahalle ismi tespit edilmiştir. 91 varaktan oluşan defterdeki kayıt sayısı daha önceden belirtildiği gibi 560'dır. Özeti çıkarılan kayıtların her biri konusuna göre tasnif edilmiştir. Konular üzerinden Kırım Tatarlarının sosyal hayatına dair bilgilere ulaşabiliyoruz. Müslüman ve gayrimüslimlerin yanı sıra köleler, cariyeler ve benzeri toplumun farklı kesimlerinden insanların isimleri bu kayıtlarda geçmektedir. Yapılan tasnif sonrası aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır. Belirlenen konu başlıklarında kaç tane kaydın yer aldığı da tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. 16 Numaralı Defterin Konularına Göre Tasnifi

Konular	Varak Numarası / Hüküm Numarası	Toplam
Alacak-Verecek Meseleleri	83/3, 82/5, 80/5, 79/3, 71/3, 65/6, 64/2, 63/1, 63/2, 63/7, 63/8, 62/1, 62/2, 62/3, 61/3, 60/2, 60/4, 59/5, 59/6, 56/4, 55/1, 55/3, 55/6, 55/7, 53/3, 52/1, 51/3, 51/6, 51/7, 49/4, 48/3, 47/4, 46/2, 46/3, 46/5, 45/5, 44/5, 43/1, 43/2, 39/3, 39/4, 39/5, 39/6, 39/8, 38/2, 36/4, 36/10, 35/4, 34/3, 34/4, 32/2, 31/3, 31/4, 30/2, 29/2, 29/4, 26/3, 25/2, 24/2, 23/3, 23/9, 22/1, 21/1, 21/2, 21/3, 20/3, 19/2, 18/4, 17/4, 17/5, 16/3, 15/1, 12/4, 11/2, 7/6, 4/7, 2/5,	77
Avâriz Tâyini	5/2	1
Arazi Kavgası	47/2, 46/1, 7/7	3

⁵ Ahmet Cihan ve Fehmi Yılmaz (2004). Kırım Kadı Sicilleri. *İslam Araştırmaları Dergisi*, S. 11, s. 131.

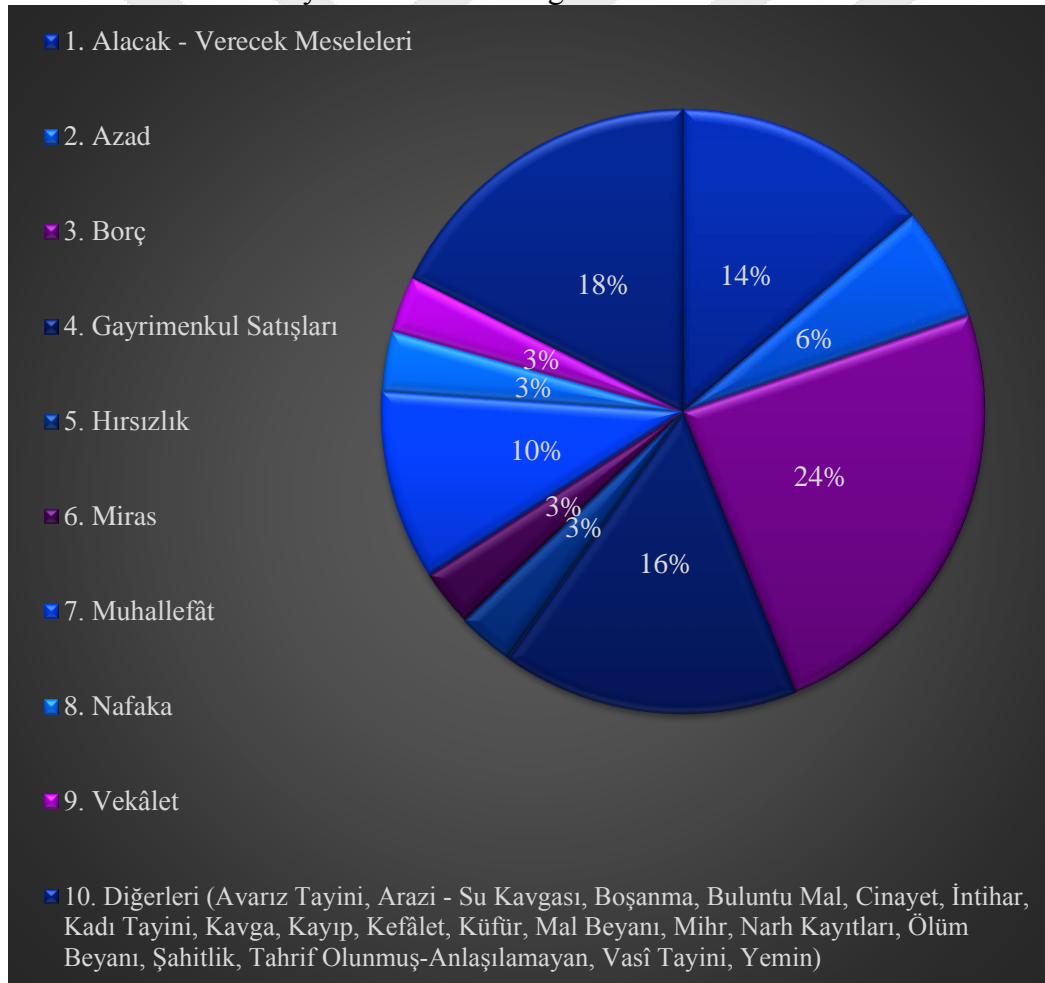
Tablo 1. Devam: 16 Numaralı Defterin Konularına Göre Tasnifi

Azad	86/3, 86/4, 86/6, 84/3, 83/7, 82/3, 81/6, 80/8, 77/2, 76/1, 74/5, 69/3, 66/4, 66/5, 63/9, 53/5, 47/1, 43/5, 43/7, 41/1, 35/3, 33/3, 32/8, 32/9, 31/1, 30/3, 36/1, 26/4, 23/1, 23/2, 22/6, 16/1, 12/2, 11/4,	34
Borç	91/4, 89/1, 89/5, 88/1, 88/2, 88/3, 87/1, 86/2, 85/2, 85/3, 85/6, 84/2, 83/2, 83/6, 82/4, 81/3, 81/7, 80/1, 80/6, 80/7, 79/2, 79/8, 79/9, 78/4, 77/5, 77/6, 75/2, 75/4, 75/5, 75/6, 73/3, 73/5, 73/6, 73/7, 72/2, 70/1, 70/4, 70/7, 70/8, 69/5, 68/2, 67/1, 67/7, 66/2, 65/4, 65/5, 64/1, 64/3, 63/5, 61/4, 61/5, 61/7, 59/2, 59/3, 59/4, 58/3, 58/4, 58/6, 58/7, 58/8, 58/9, 57/1, 57/2, 57/3, 57/4, 57/5, 57/6, 56/3, 55/2, 55/4, 53/1, 52/5, 51/5, 48/4, 48/5, 45/7, 43/4, 42/2, 42/3, 42/5, 42/6, 41/3, 39/1, 39/2, 38/3, 37/4, 37/5, 37/6, 37/7, 36/3, 36/5, 36/6, 36/7, 36/8, 36/9, 36/11, 34/5, 33/1, 33/7, 32/1, 32/3, 32/4, 32/5, 32/6, 31/6, 31/7, 31/8, 30/6, 30/7, 28/3, 28/4, 28/8, 28/9, 27/2, 27/4, 27/6, 26/2, 24/5, 21/4, 21/6, 20/5, 20/6, 17/6, 15/4, 14/2, 14/3, 12/3, 12/6, 11/7, 9/4, 7/2, 7/5, 5/3, 4/4, 4/6,	135
Boşanma	89/2, 84/1, 75/3, 75/7, 69/6, 41/2, 34/1, 18/2, 18/6, 11/5	10
Bulutlu Mal	74/4	1
Cinayet	51/2	1
Darp	74/3, 67/2, 58/5, 35/5, 33/5, 33/8, 33/9, 24/3, 20/7, 18/8, 14/5, 8/3, 5/6	13
Emanet	68/1	1
Gayrimenkul Satışları (Ev, Dükkân, Bahçe, Bağ, Hisse, Çayır, Arazi, Tarla, Mezra)	90/2, 90/4, 90/5, 87/2, 87/8, 86/1, 85/1, 85/4, 84/6, 83/1, 83/5, 82/1, 82/2, 81/4, 80/2, 79/9, 78/2, 76/2, 76/3, 76/4, 73/8, 72/1, 71/6, 70/9, 69/1, 69/2, 68/5, 67/4, 66/1, 66/6, 64/5, 64/6, 63/3, 61/2, 61/6, 60/3, 58/1, 56/1, 53/4, 52/7, 51/1, 51/4, 50/5, 48/1, 45/3, 44/1, 44/2, 44/7, 42/1, 38/1, 37/1, 37/2, 36/2, 35/1, 35/2, 33/2, 31/2, 30/5, 29/3, 29/6, 28/1, 28/2, 27/1, 24/1, 22/3, 20/4, 19/1, 19/3, 19/5, 18/1, 17/1, 17/2, 17/3, 15/2, 15/3, 15/6, 14/1, 14/4, 13/1, 13/2, 13/3, 12/5, 7/1, 7/8, 6/2, 6/4, 5/4, 5/5, 2/3	89
Hırsızlık	88/5, 87/3, 87/4, 87/6, 83/4, 74/6, 73/2, 72/3, 72/5, 70/6, 69/4, 66/3, 26/5, 24/6, 22/7, 20/2, 11/3	17
İntihar	88/4, 12/1	2
Kadı Tâyini	91/1, 5/1, 1/1	3
Kavga	64/4	1
Kayıp	65/2, 28/7	2
Kefâlet	89/3, 52/4, 43/3, 26/6, 22/5,	5
Küfür	89/6, 58/2, 55/5, 33/6, 24/4, 21/5, 18/7, 11/1, 9/3	9
Mal Beyanı	4/5	1
Mihr	86/5, 71/1, 71/2, 62/5, 46/4, 45/1, 23/5, 23/6, 11/6, 10/6, 8/5, 7/4,	12
Miras	77/1, 77/4, 75/1, 72/4, 67/5, 61/1, 50/1, 47/3, 45/2, 36/1, 29/1, 28/6, 26/7, 21/7, 10/1, 10/4, 8/1	17
Muhallefât	87/7, 85/7, 84/4, 84/5, 81/1, 81/2, 80/3, 79/6, 79/7, 78/1, 71/4, 67/3, 65/3, 65/7, 62/4, 60/1, 60/5, 59/1, 58/10, 56/2, 53/2, 52/6, 49/1, 49/2, 48/7, 45/4, 44/3, 44/5, 43/6, 42/4, 42/8, 40/1, 40/2, 40/3, 40/4, 40/5, 39/7, 32/7, 31/5, 29/5, 28/5, 27/5, 27/7, 25/3, 23/4, 23/8, 22/4, 19/4, 18/3, 18/5, 16/2, 10/2, 10/3, 9/1, 8/4, 3/2, 3/4	57
Nafaka	85/5, 81/5, 74/1, 73/1, 73/4, 70/3, 68/3, 68/4, 57/7, 50/2, 48/6, 45/6, 42/7, 37/3, 34/2, 25/1, 23/7, 6/3	18

Tablo 1. Devam: 16 Numaralı Defterin Konularına Göre Tasnifi

Narh Kayıtları	22/2, 6/1, 4/1, 3/1, 2/1	5
Ölüm Beyanı	79/4	1
Su Kavgası	49/3	1
Şahitlik	2/4	1
Tahrif Olmuş/ Anlaşılamayan	91/2, 91/3, 52/2, 52/3, 38/4, 4/2	6
Ticâret	90/1, 80/4, 78/3, 71/5, 70/2, 70/5, 63/4, 50/3, 50/4, 48/2, 30/1, 30/4, 10/7	13
Vasî Tâyini	83/6, 79/1, 67/5, 20/1, 3/5, 3/3	6
Vekâlet	89/4, 87/5, 79/5, 77/3, 72/6, 67/6, 65/1, 63/6, 44/6, 33/4, 27/3, 10/5, 9/2, 8/2, 7/3, 4/3, 2/2	17
Yemin	89/7	1
Toplam Kayıt Sayısı	-----	560

Kaynak: Bu tablo 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri'nin 1-91 sayfalarının incelenmesinden yapılmıştır.

Grafik 1: Sicildeki Kayıtların Oransal Dağılımı.

1. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIM'IN İDARİ TAKSİMATI

1.1. Kırım İdarî Teşkilatı

Osmanlı Devleti sahip olduğu geniş toprakları, merkezden yönetimini kolaylaştırabilmek için bir halka şeklinde nitelendirebileceğimiz yapıyı inşa etmiştir. Bu yapı ile küçük yerleşim birimlerinden büyük idarî merkezlerine kadar her bölgeyi birbirine bağlamış ve idarî merkezleri de başkentten gönderdiği devlet adamları vâsıtasıyla yönetmiştir. Ayrıca Kırım idarî düzeninin, Osmanlı Devleti'nin idarî yapısına benzer bir biçimde kaza, kasaba, nâhiye, mahalle ve karye gibi bölümlenmelerden müteşekkil olduğu da görülmüştür. Sicillerdeki dava kayıtlarının hemen hepsinde olayın gerçekleştiği yer ve tarafların, yaşam alanlarının isimleri kaydedilmiştir. Kırım Hanlığı'nda merkezden taşraya doğru idarî yapı şu şekildedir.

1.1.1. İdarî Teşkilata Göre Kaza Yapısı

Lûgat anlamına baktığımızda kaza kelimesi; “*hüküm, hüküm verme, davaları görme işi, kadılık vazifesi, kadının idaresi altında bulunan yer, vaktinde yapılmayan ibadetin ifa edilmesi, ölüm*” anlamlarına gelmektedir.⁶

Selçuklu idarî yapısında olmayan kaza, Osmanlı Devleti'nin kendisine has dizayn etmiş olduğu ve günümüzün idarî yapısında ilçeye karşılık gelen bir yönetim mekanizmasıdır.⁷ Yönetim mekanizmasının başında padişahların tâyin ettikleri kadı dediğimiz görevliler bulunur.⁸ Eski İslam devletlerindeki seleflerinin aksine kadı Osmanlı Devleti'nde çok geniş bir yetki alanına sahiptir. Bulduğu yerde hukuku uygulayan bir adliye mensubu olmasına rağmen mülkiyenin içinde bulunan askerî zümrenin de parçasıdır.⁹ Kaza'da kadı dışında askerî sınıf içerisinde serdar, subaşı,

⁶ Ferit Devellioğlu (2007). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, s. 498. Ayrıntılı bilgi için bakınız (Bkz.): Şemseddin Sami (2016). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Şifa Yayınevi, s. 884.

⁷ Tuncer Baykara (2002). Kaza. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 25, s. 119.

⁸ Fethi Gedikli (2002). Osmanlı Devleti'nde Kaza. *DİA*, C. 25, s. 117.

⁹ İlber Ortaylı (2001). Osmanlı Devleti'nde Kadı. *DİA*, C. 24, s. 70.

bölükbaşı, odabaşı, zabıtalara ve başka silahlı görevlilerle birlikte kadıya yardımcı olan kâtip, nâib, muhtesip, dellâl, muhızır gibi görevli kişiler de bulunmaktadır.¹⁰

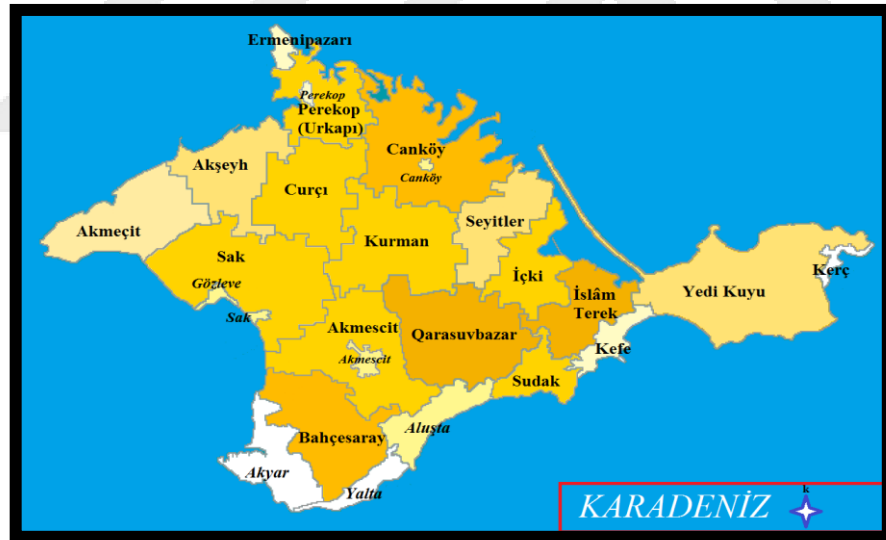
Bu düzenin bir benzerini Kırım'da da görmek mümkündür. Kazalarda görevli bulunan kadılar vazifelerini yerine getirmişlerdir. Yazmış oldukları defterlerde hüccet, îlâm, marûz, mürâsele, ferman, berat, buyrultu ve diğer çeşitli kayıtları tutmuşlardır.¹¹

Evliya Çelebi, Kırım yarımadasında toplam 24 kazanın olduğunu söylemektedir.¹² Ancak Ömer Bıyık çalışmasında 17. yüzyıl ortalarında Kırım Hanlığı'nda 46 adet kaza zikretmektedir.¹³ İncelemiş olduğumuz 16 numaralı Kırım kadıasker defterinde ise 9 kaza adı geçmektedir. Bunların arasında sıklıkla karşımıza çıkan ise Bahçesaray kazasıdır.

Tablo 2. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Kaza İsimleri

Bahçesaray	Balıklava	Dib Tarhan
Gözleve	Karasu	Kefe
Mankub	Nehr-i Alma	Nehr-i Kaçı

Görsel 1: Kırım İdarî Birimlerini Gösteren Harita¹⁴

¹⁰ Erim Vatansever (2018). *67 A 90 Numaralı (On Dokuzuncu Cilt), 1083-1087 (1672-1676) Tarihli Kadıasker Defteri'ne Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s. 7.

¹¹ Ahmet Akgündüz (1988). *Şer'iyye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler*. C. 1, İstanbul: Engin Ofset Matbaası, s. 20.

¹² Evliya Çelebi (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. (Haz. S. A. Kahraman, Y. Dağlı, R. Dankoff.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 8. Kitap, C. 1, s. 31.

¹³ Ömer Bıyık (2014). *Osmanlı Yönetiminde Kırım (1600-1774)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, s. 64.

¹⁴ <https://kiriminsesigazetesi.com/kirim-qirim> [E.T: 02.09.2019].

1.1.1.1. Bahçesaray Kazası

1503 tarihinde ikinci Kırım Hanı I. Mengli Geray tarafından Çürüksu ırmağının vadisinde “Han Saray”ın yaptırılmaya başlanmasıyla Bahçesaray’ın temeli atılmıştır.¹⁵ Han Sarayı’nın bir parçası olan “Demir Kapı” üzerindeki kitabe, sarayın kurucusunun Mengli Geray olduğunu gösterir.¹⁶ Sarayın yapıldığı mevkiinin yerleşime uygun olmasından dolayı da zaman içerisinde bölge bir şehir haline gelmiştir. Şehir, ismini sarayın bağ ve bahçelerle dolu bir alanda olmasından dolayı “Bahçesaray” olarak almıştır.¹⁷

Rus yazarlara göre “*Bahçesaray 32 camii ve 30 mahallesi olan büyük bir Müslüman şehri idi. 4 kilometre uzunluğunda olan şehrin 2,5 kilometre uzunluğunda bir ana çarşısı vardı. Pek canlı ticarî ve sınaî hayat ve şehrin güzelliği ve orijinalliği, gelip geçen yolcuları şaşırtacak halde idi. Başlıca mimarî eserleri han sarayı, han camii, han medresesi, han mezarlığı, demir kapı, Zincirli medrese, Tahtalı cami Yeşil cami ile türbeler ve tekkelerdi.*”¹⁸

16 numaralı defterde Bahçesaray kazası 54 kayıta adı geçmektedir. Bahçesaray kelimesi defterde Arapça alfabeden dolayı “Bağçesaray” şeklinde yazılmaktadır. Ayrıca şehir Kırım Hanlığı’nın başkenti olmasından dolayı, nüfusu kalabalık ve farklı milletlerden pek çok kişiyi içinde barındırdığı söylenebilir.

¹⁵ Nicole Kañçal - Ferrari (1997). Han Sarayı. *DİA*, C. 15, s. 521.

¹⁶ Nicole Kañçal - Ferrari (2005). *Kırım’dan Kalan Miras Hansaray*. İstanbul: Klasik Yayınları, s. 61.; Nicole Kañçal - Ferrari (2002). Saray’a Bağlı Bir Cami ve Haziresi: Kırım Hanlığı’nın Payitahtı Bahçesaray’daki Hansaray’ın Haziresi. *Belleten*, C. 66, S. 246, s. 371.

¹⁷ Fırat Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650 – 1675)*, Yayınlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s. 13.

¹⁸ Nurettin Ağat (1968). Kırım Şehirleri 4 - Bahçesaray. *Emel*, S. 47, s. 24.

Görsel 2: Kırım Hanlığı'nın Kurulduğu Şehir; Bahçesaray.¹⁹

¹⁹ <https://avdet.org/wp-content/uploads/2016/10/vid-na-bahchisaraj.jpg> [E.T: 02.09.2019].

16 numaralı deftere göre Bahçesaray mahalleleri şu şekildedir: Cami-i Kebir, el-Hâc Ali Mescidi, Ermeni, Koba Cami, Hüseyin Bölükbaşı, Rus.

Tablo 3. 16 Numaralı Deftere Göre Bahçesaray'a Bağlı Köy İsimleri

Alma Bazar	Aktaçı	Avcılar	Ayaş
Balta Çokrak	Biye Sala	Çelebiler	Egizoba
Eski Yurt	Gündoğan	Hacı Bike	Kıpçak
Kermençik	Manguş	Maryem	Mehmed Şah Aga
Murtaza Çelebi	Pıçkı	Salaçık	Süyrü (Sivri) Taş
Teberti	Ulaklı	Ulu Sala	Üç Kuyu
Yaşdağ			

1.1.2. İdarî Teşkilata Göre Karye Yapısı

Arapça bir kelime olan karye, köy anlamına gelmektedir.²⁰ Köy yerleşim biriminin en küçüğüne denir. Belli bir nüfusun tarım çalışmaları ve hayvan yetiştirmeleri gibi sosyal ve ekonomik hayatın parçası olan vazifeleri gerçekleştirdikleri bir mevkidir. Köyde yaşayan insanlar genellikle iş gücünü kendi aile bireylerinden ve eğer imkanları varsa sahip oldukları kölelerden sağlamaktadırlar. Kırım köylü tabakası ağırlıklı olarak hayvancılık ile meşgul olduğundan kışlak ve yaylak olarak sürekli bir döngü içindedirler.²¹

Sicillerde köyler “karye” olarak adlandırılmıştır. Bir dava kayda geçirilirken tarafların köyleri de yazılmıştır. 16 numaralı defterde 63 adet köy ismi geçmektedir. Bunlar bir tablo haline getirilerek bir bütün haline getirilmiştir. İncelen deftere göre oluşturulmuş olan tabloda köylerin çoğunun Müslüman köyü olduğu isimlerinden anlaşılmaktadır. Köy isimlerini baktığımızda ise bazılarının etnik gruplara göre isimlendirildiği de tespit edilmiştir. Bunun dışında toplumda ön plana çıkan bazı insanların da adları köy ismi olarak verilmiştir. Örneğin Barın Şeyh Ali köyü bunlardan biridir.

²⁰ Osman Gümüşçü, Mustafa Sabri Küçükaşçı (2016). Köy. *DİA*, C. Ek 2, s. 85.

²¹ Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650 – 1675)*, s. 36.

Tablo 4. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Köy İsimleri

Almabazar	Akdemir	Aktaçı	Avcılar
Ayaş	Balta Çokrak	Barın Şeyh Ali	Baylar Obası
Beşterek Karmacı	Pıçkı	Biye (Biga-Biyaga) Sala	Bostan
Çargun	Çelebiler	Çerkeskermen	Çoratuk
Devletgeldi	Egizoba	Erbiyan	Eski Yurt
Fet Sala	Gögüm Bek	Gündoğan	Hacı Bike
İskele	Kıpçak	Kadıköy	Karalık
Kara	Kazaklar	Kermençik	Kıraç
Kırk Meşli	Köçek Eli	Kuş Sala	Lambat
Maçya	Manguş	Mehmed Şah Aga	Meskimye
Maryem	Murtaza Çelebi	Nur Ali Hacı	Ötemiş Eli
Özenbaş	Salaçık	Sevil	Seyyid Bolat
Sultan	Süyrü (Sivri) Taş	Suvlu Koba	İstila (Stila)
Şakav	Teberti	Tula	Ulaklı
Ulu Sala	Üç	Üç Kuyu	Varsın
Yaşdağ	Yeniköy	Zal Aga	

1.1.3. İdarî Teşkilata Göre Mahalle ve Sokak Yapısı

Osmanlı idarî yapısı irdelendiğinde mahallenin, şehrin alt birimini oluşturduğu ortaya çıkar. Vergi mükellefi olan kişilere dair bilgiler tapu-tahrir kayıtlarında görülmüştür. Söz konusu kişilerin isimleri mevcut kayıtlara yazılırken mahalleleri de kaydedilmiş ve yaşadıkları hânelerin hangi mahalle sınırları içinde olduğu da belirtilmiştir.²²

Şehrin bir parçası olan mahalle, ailenin kendi üyelerinden sonra sokakta ilk karşılaştığı ve kapı komşusu diyebileceğimiz kimselerin yaşadığı mekândır. Bu mekânda toplumun ortak kullandığı cami, mescit, han, çeşme gibi yapıların bulunduğu gibi insanların ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdiği çarşı, pazar gibi yerlerde mevcuttur.²³ Bu mahalleler bazen bölgenin ileri gelen bir kişinin adını taşıırken bazen de o bölgede bulunan bir vakfın adını taşır.

Kırım coğrafyasında mahalleler genellikle içerisinde barındırdığı vakfın ismini almaktadır. Bundan dolayı bölgede bulunan cami, mescit ve medrese gibi

²² Özer Ergenç (1984). Osmanlı Şehrindeki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları*, S. 4, s. 72-73.

²³ Cemal Çetin (2014). Osmanlı Toplumunda Mahalleden İhraç Kararları ve Tatbiki: Konya Örneği (1645-1750). *History Studies*, C. 6, S. 6, s. 43.

müesseselerin isimleri buldukları mahalleye verilmiştir. Örneğin; Koba Camii Mahallesi, Cami-i Kebir Mahallesi, el-Hâc Ali Mescidi Mahallesi bunlardan birkaçıdır.

Vakıf isimlerinin yanı sıra, bazı mahallelere verilen adların, bölgenin ileri gelen kişilerinin isimlerinden müteşekkildir. Önde gelen kişilerin toplum nezdinde ağırlığı olduğu ve bölge sakinlerinin geneli tarafından tanındığı düşünülmektedir. Örneğin; el-Hâc Mehmed Mahallesi, Hacı Temir Mahallesi, Hüseyin Bölükbaşı Mahallesi, Kuşçu Kodaş Mahallesi, Şah Bolat Aga Mahallesi bunlardan bazılarıdır.

Ayrıca bazı mahalle isimleri de o muhitte yaşanan insanların din ve etnik yapısına göre şekil aldığı tespit edilmiştir. İnsanlar içinde buldukları etnik yapıya ve inandıkları dini yaşayan insanlarla aynı mahallede yaşamak istemektedirler.²⁴ Ama bu farklı inançtan ve etnik yapıdan olan insanların aynı mahallede yaşayamayacağı anlamını taşımamaktadır. Örneğin bir zimminin Müslüman mahallesinde yaşadığı da kayıtlardan anlaşılmaktadır.²⁵

Aşağıdaki mahalle tablosu incelendiğinde mahalle isimlerinin ağırlıklı olarak cami, mescid gibi İslamî yapı adları ve Hüseyin, Ali gibi Müslüman kişi isimlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca incelenen defterde tespit edilen Rus mahallesi bir gayrimüslim mahallesi değildir. Rus mahallesi, bölgede yaşayan kişilerin bir zamanlar Ukrayna asıllı köleler iken sonrasında Müslüman olarak hürriyetlerine kavuşunca aynı muhitte yerleşmelerinden dolayı ortaya çıkmıştır.²⁶

16 numaralı defterde tespit ettiğimiz gayrimüslim mahalleleri şunlardır: Ermeni Mahallesi, Yahudi Mahallesi.

Tablo 5. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Mahalle İsimleri

Boğdan	Cami-i Kebir	Dar Ağaç	el-Hâc Ali Mescidi
el-Hâc Mehmed	Ermeni	Hacı Temir	Hüseyin Bölükbaşı
Koba (Suvlu Koba)	Koba Cami	Kuyu Önü	Kuşçu Kodaş
Rus	Salaçık	Şah Bolat Aga	Yahudi

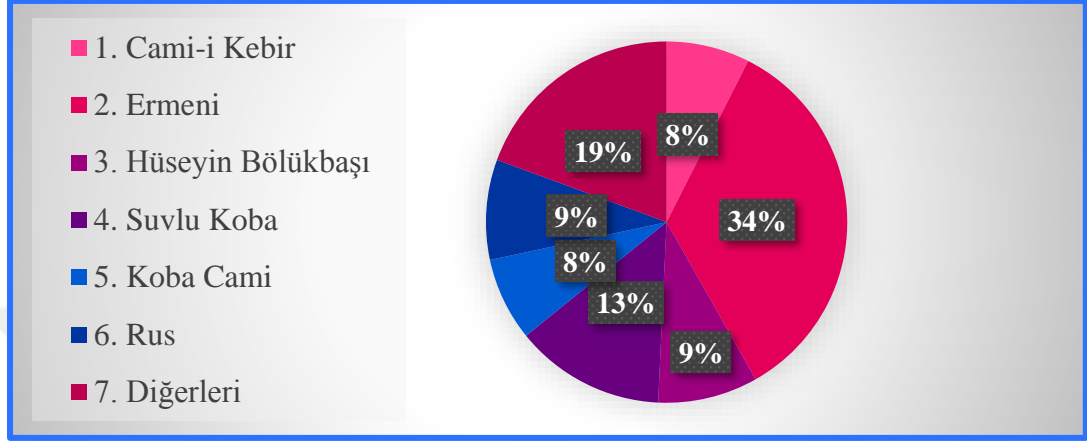
²⁴ Nuri Kavak (2010). Kırım Tatarları'nda Mahalle Kültürü. *Bilig*, S. 55, s. 95.

²⁵ Fırat Yaşa (2018). Mahalle ve Konut Tipolojisi Açısından Bahçesaray (1650-1675). *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, S. 39, s. 394.

²⁶ Yaşa (2017). Bahçesaray (1650 – 1675), s. 164.

Sokak ise mahallenin alt birimi olup mahallede bulunan bir hânenin yerini belirtmek için kullanılan bir ibaredir. 16 numaralı defterde bir sokak ismi tespit edilememiştir.

Grafik 2: 16 Numaralı Defterdeki Kayıtların Mahallelere Göre Oranı.

2. BÖLÜM: 16 NUMARALI KIRIM KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIMIN'IN ETNİK YAPISI

2.1. Kırım'da Etnik Gruplar ve Sosyal Yapı

Altınorda Devleti'nin parçalanması neticesinde birden fazla hanlık ortaya çıkmıştır.²⁷ Bunlardan en uzun ömürlüsü Kırım Hanlığı olmuştur. Kırım Hanlığı'nın aslı unsuru Kırım Tatarları'dır.²⁸ Kırım Tatarları ağırlıklı olarak İslam dinine mensuptur.²⁹ Bölgede Kırım Tatarları'ndan başka Ermeniler, Musevî inancını benimsemiş olan Karaylar, Rumlar, Gürcüler ve Kıptiler gibi farklı etnik gruplar da bulunmaktadır.³⁰ Gayrimüslimlerden ağırlıklı olanı Karay Yahudileri'dir.³¹ Bunun dışında Hıristiyanlık inancına mensup insanlar da vardır. Bunlar ağırlıklı olarak Ermeni'dir. Ruslar önceden Moğolların bir tebaası iken³², Altınorda'nın parçalanmasından sonra zaman içerisinde güçlenerek bir devlet haline gelmişlerdir.

2.2. Kırım Tatarları

Cengiz'in kurmuş olduğu Moğol İmparatorluğu'nun bir kompartımanı olan Kırım Tatarları hakkındaki bilgiler ilk defa Orhun vadisinde bulunan Orhun kitabelerinde rastlanmaktadır.³³ Kırım Tatarı ismi Çin kaynaklarında ise ilk defa 842 yılında karşılaşılmıştır.³⁴ Bugün ise genellikle ağırlıklı olarak Kırım coğrafyasında yaşayan Rusya'ya bağlı Müslümanlara "Kırım Tatarı" denilmektedir.³⁵ Kırım Tatarları'nın toplam 26 boyu vardır. Bunlar; Altay, Ar, Ayalı, İçgin, İstek, Barabe,

²⁷ Bu hanlıklar; Kırım, Kazan, Nogay, Astrahan ve Sibir. Bkz. Mehmet Saray (1989). Altın Orda Hanlığı, *DİA*, C. 2, s. 540.

²⁸ Vatansver (2018). a.g.e., s. 13.

²⁹ Bıyık (2007). a.g.e., s. 94.

³⁰ Fehmi Yılmaz (2009). On Sekizinci Yüzyılın İkinci Yarısında Kırım'da Gayrimüslimler. Osmanlı Araştırmaları, S. 33, s. 237.

³¹ Fırat Yaşa (2014). *67 A 90 Numaralı (Dördüncü Cilt), 1061-1062 Tarihli Kadıasker Defteri'ne Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, s. 22.

³² Saray (1989). a.g.m., s. 539.

³³ Türk dilinin en eski metinlerinin yazılı olduğu taş sütunlar. Bkz. Mustafa S. Kaçalın (2007). Orhon Yazıtları. *DİA*, C. 33, ss. 390-393. Ayrıca bkz. Faruk Sümer (2011). Tatarlar. *DİA*, C. 40, s. 168.

³⁴ Bıyık (2007), a.g.e., s. 95.

³⁵ Seyfettin Erşahin (1996). Rusya'da Müslümanlar Tatar Kavimlerinin Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 35, s. 566.

Başkurt, Türkmen, Tarancı, Toralı, Tipter, Tilankut, Çirmiş, Çavuş, Denkani, Şağır, Samayile, Kazak, Kalmuk, Kırgız, Kortak, Moğol, Menjur, Nogay, Yasaklı ve Mişer'dir.”³⁶

Kırım Tatarları, Cengiz'in torunu Batu tarafından kurulan Altınorda Devleti'nin parçalanmasının arkasından³⁷ kurulan Kırım Hanlığı'nın ana omurgasını oluşturmuşlardır. Hanlık içerisinde nüfus oranları Simon Pallas'ın bildirdiğine göre 1785'te bütün nüfusun %85'ini oluşturmaktadır.³⁸ Ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık yapmaktadırlar. İncelediğimiz defterde tutulan kayıtlara göre de Kırım Tatarları tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle uğraşmaktadır.

Bunun dışında Kırım Tatarları arasında Geray ailesi de bulunmaktadır ki, bu aile hanlığın yönetimini elinde tutmaktadır. Ailenin soyu Cengiz'in torunu Togay Timur'a uzanmaktadır.³⁹ Aile adını, kurucusu Hacı Geray'dan almaktadır. Yerli rivayetlere göre Giyaseddin oğlunu Altınorda ananelerine göre Kerey⁴⁰ / Geray kabilesine vermiştir.⁴¹ Kabilenin büyüğü o sıra hac vazifesinden döndüğü için Giyaseddin tarafından oğluna Hacı ve Geray isimleri verilmiştir.⁴²

Görsel 3: Kırım Tahtına 3 Kez Çıkan I. Kaplan Geray Han'a Ait Heykel.⁴³

³⁶ a.g.m., s. 566.

³⁷ Uluğ Muhammed girmiş olduğu taht kavgasını kaybedince Kazan'da kendi hanlığını kurmuştur. Arkasından da Kırım Hanlığı ortaya çıkmıştır. Bkz. Derya Derin (2003). *Abdülğaffar Kırımı'nin Umdet'ül-Ahbar'ına (Umdet'üt-Tevarih) Göre Kırım Tarihi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 47.

³⁸ Vatasever (2018). a.g.e., s. 13.

³⁹ Halil İncalcık (1996). Geray. *DİA*, C. 14, s. 76.

⁴⁰ a.g.m., s. 76.

⁴¹ Bu sisteme Atalık denmektedir. Atalık; Çerkesistan'a yerleşmiş olan eski bir ananeye göre, yeni doğmuş bir çocuğun iki, üç yaşını fazla geçmeden başka bir aileye verilerek on beş, on altı yaşlarına gelinceye kadar her türlü eğitiminin verilmesinden sonra tekrar kendi ailesine verilme sürecine denir. Bkz. Ali Barut (1997). Kırım Hanlığı İle Kuzey-Batı Kafkasya İlişkilerinde Atalık Müessesesinin Yeri. *Emel*, S. 219, s. 23.

⁴² Ahmed Cevdet Paşa (1997). Kırım ve Kafkas Tarihçesi. (Haz. Ahmet Özyayın), *Emel*, S. 221, s. 9.

⁴³ http://www.erolsasmaz.com/foto_y/2012/09/b/1400675024.jpg [E.T: 02.09.2019].

Hanlığın aristokrasisi ise şu şekildedir. Han, hanın oğulları, hânedan mensupları, Karaçu/Karaçi beyleri (Şirinler, Barınlar, Argınlar, Kıpçaklar⁴⁴ ve Sucietler⁴⁵), Mirzalar (bey oğulları) ve İçki beyleri (hanın hizmetindeki beyler).⁴⁶ Sucietler, Sahip Geray döneminde Karaçu beyleri arasına yükselirken daha sonra da bu hiyerarşiye Mansuroğlu kabilesi de girecektir.⁴⁷ Hiyerarşide Şirinler “Baş Karaçu” idi.⁴⁸ Kırım hanları, Şirinlerin sahip oldukları güçlerinden istifade etmek için kızlarını onlarla evlendirirdi.⁴⁹ Hatta hanın divanından çıkan kararlarda Karaçu beylerin önemli etkisi vardı.⁵⁰ Öyle ki yapılan barış antlaşmaları Karaçu beylerinin onayı ile geçerlilik kazanmaktaydı.⁵¹

Yarımadanın sahip olduğu stratejik konum dolayısıyla, Arap coğrafyası ile Türkistan bölgesinden gelen Müslüman tüccarlar aracılığı ile, İslam bölgede yayılmış olmalıdır.⁵² 1262-1263 tarihli Hacı Ömer mescidi, 1332-1333 tarihli İnci Bey Hatun medresesi, 1404-1405 tarihli Hacı Mehmed Camii ve benzeri yapılar İslamiyet’in Kırım’a yerleşmiş olduğunu göstermektedir.⁵³ Hatta Osmanlı Devleti’ne sığınan Kırmılı Fakih Seyyid Ahmed’e, II. Mehmed’in Kırım’ın düşmüş olduğu siyasi buhran hasebiyle sormuş olduğu “600 müftü ve 300 müsannife sahip mamur bir ülke olan Kırım’a ne oldu?” sorusu Kırım coğrafyasının dini hüviyetini açıklayan mahiyettedir.⁵⁴ Ayrıca tahta çıkan hanların bazılarının isimlerinin de “İslam, Fetih, Saadet, Selim” gibi olması ve şer’iye sicilinden tespit edilen isimlerin ağırlıklı olarak “Rahim, Fettah, Gaffar ve Rezzak” gibi adlar olması bölge insanlarının, ki kahir ekseriyeti Tatarlardır, bizlere Müslüman ağırlıklı olduğunu düşündürmektedir.

⁴⁴ 15. yüzyılın sonlarına doğru dört Karaçu beyi Şirinler, Argınlar, Barınlar ve Kıpçaklar’dan müteşekkildi. Bkz. Halil İnalçık (1944). Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığı’nın Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahitname Meselesi. *Belleten*, C. 8, S. 30, s. 199.

⁴⁵ 18. yüzyılın ortasında hâkim Karaçu beyleri Şirin, Mansuroğlu, Barın ve Suciet’tir. Bkz. Maria Ivanics (2015). *Bozkır’daki Bir Kabilenin Kökeni ve Yükselişi: Şirinler*. (Çev. Mustafa Işık), Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım. (Ed. Yücel Öztürk), İstanbul: Çamlıca Yayınları, s. 54.

⁴⁶ Halil İnalçık (1983). Han ve Kabile Aristokrasisi: I. Sahip Geray Han Döneminde Kırım Hanlığı. *Emel*, S. 135, s. 53-54.

⁴⁷ Nuri Kavak (2015). *Kırım Tatarları’nda Gündelik Hayat (XVII.-XVIII. Asır)*. Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım. (Ed. Yücel Öztürk), İstanbul: Çamlıca Yayınları, s. 159.

⁴⁸ Derya Derin Paşaoğlu (2014). Altın Orda ve Kırım Sahasında Bozkır Aristokrasisinin Güçlü Temsilcileri: Emir Rektemür ve Şirin Mirzalar. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 33, S. 56, s. 157.

⁴⁹ İnalçık (1983), Han ve Kabile Aristokrasisi: I. Sahip Geray Han Döneminde Kırım Hanlığı, s. 56.

⁵⁰ Beatrice Forbes Manz (1978). The Clans of the Crimean Khanate, 1466-1532. *Harvard Ukrainian Studies*, C. 2, S. 3, s. 284.

⁵¹ Ivanics (2015). a.g.m., s. 55.

⁵² Ahmet Türk (2015). *Kırım Hanlığı’nda İslamiyet*. Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım. (Ed. Yücel Öztürk), İstanbul: Çamlıca Yayınları, s. 132-133.

⁵³ a.g.m., s. 133.

⁵⁴ a.g.m., s. 133.

16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri'nde tespit edilen Müslüman isimlerinin tablolaştırılmış hali aşağıda verilmiştir. Bölge halkının çoğunlukla Abdullah, Abdülrahman, Abdülfettah, Abdülgaffar, Abdülkerim, Abdülrezzak, Recep, Ebubekir, Gazi ve Murtaza gibi isimleri tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Tablo 6. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Müslüman İsimleri

Abdi	Ak Bike	Emin	Kerim	Receb
Abdiş	Ali	Esad	Mahmud	Said
Abdullah	Allahberdi	Eşgazi	Malkoç	Safiş
Abdülfettah	Arslan	Eyüp	Melek	Seyyid
Abdülgaffar	Aydogdı	Ebubekir	Melekhan	Süleyman
Abdülgani	Ayşe	Fatma	Mevlud	Şaban
Abdülhannan	Cafer	Gazi	Muharrem	Şakir
Abdülhay	Can	Hasan	Murad	Şakirullah
Abdülkerim	Cumali	Hızır	Murtaza	Şükrullah
Abdüllatif	Cihanşah	Hüseyin	Muslı	Toktamış
Abdülrahim	Çelebi	Hüseyinşah	Mustafa	Ümmüşah
Abdülrahman	Danişmend	İbrahim	Nebi	Velisu
Abdülrezzak	Dedeş	İslam	Ömer	Yusuf
Ahmed	Devingeldi	Kara	Ramazan	

2.3. Yahudiler

16 numaralı defterde Yahudiler “*Yahudi, Kal'a Yahudileri, Yahudiyân, taife-i Yahudiyân*” şeklinde kayıtlara geçmiş bir topluluktur. Bu topluluk ağırlıklı olarak Çufutkale'de bulunmaktadır. Yine ticarî hayatın canlı olduğu Bahçesaray'da, Yahudilerin ekonomik faaliyetleri azımsanmayacak boyuttadır. İncelenen defterde gayrimenkul satışlarından, köle azadına, borç ve alacak-verecek meselelerine kadar pek çok kayıta karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir Yahudi olan İlya veled-i Moşe, Ukrayna asıllı Nasta isimli cariyesini azad etmiştir.⁵⁵ Ayrıca Yahudilerin Müslümanlar ile de alışveriş yaptıkları sicil kayıtlarından anlaşılmaktadır. Örneğin Baba ve Moşe Ayako isimli Yahudiler, Salaçıklı Murtaza'dan Balbek Nehri yakınlarında bulunan bağını 50 altına satın almışlardır.⁵⁶

⁵⁵ KŞS, vr. 11, hk. 4.

⁵⁶ KŞS, vr. 50, hk. 5.

16 numaralı defterde tespit edilen Yahudi isimleri tablo haline getirilerek aşağıya konulmuştur. Yahudiler ağırlıklı olarak Moşe, Şulme, Şimail, Yasef, İsak, İlya, Semha ve Ovrachim gibi isimleri kullanmışlardır.

Tablo 7. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Yahudi İsimleri

Agverdi	Hanke	Moşe	Sultan	Şulme
Arakil	İlya	Ovrachim	Sülek	Yasef
Baba	İsak	Sebti	Şimail	
Baruh	Kalef	Semha	Şeltir	

Görsel 4: Yahudilerin Yaşadığı Çufutkale'den Bir Kare.⁵⁷

2.4. Ermeniler

Bölgede yaşayan bir başka topluluk da Ermenilerdir. Ermeniler, Hıristiyanlığın bir kolu olan Ortodoks mezhebine bağlı etnik bir gruptur.⁵⁸

⁵⁷ <http://vatankirim.net/wp-content/uploads/2018/01/cufutkale.jpg> [E.T: 02.09.2019].

⁵⁸ Yücel Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Keefe*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, s. 223.

Çoğunlukla Kefe şehrinde bulunan bu grup, Kudüs Ermeni Patrikliği'ne bağlıdır.⁵⁹ Ayrıca Bahçesaray'da kendilerine ait bir de mahalle bulunmaktadır.⁶⁰

İncelenen defterde Ermenilerin, yarımada borç, alışveriş, gayrimenkul satışları gibi faaliyetlerde bulunduğu tespit edilmiştir. Ermeni taifesinden olan Asva veled-i Ogüb'ün, Karasu'daki Ermeni Mahallesi'nde bulunan darını yine bir Ermeni olan Ogüb veled-i Kaçader'e 20 kuruşa sattığına dair bir hüccet kaydı bulunmaktadır.⁶¹

Bir başka örnek de Davud veled-i Murad'ın Tüccar Mehmed bin Abdullah'a 11.5 kuruş borcu olduğunu itiraf ettiği bir hükümdür.⁶²

16 numaralı defterde tespit edilen Ermeni isimleri tablo haline getirilerek aşağıya konulmuştur. Ermeniler ağırlıklı olarak Arslan, Dimitri, Kalus, Laçin, Mardus, Murad, Ogüb, Sarıkız ve Yogda gibi isimleri kullanmışlardır.

Tablo 8. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ermeni İsimleri

Aleksandre	Evanis	Kata	Mardus	Satılmış
Aleks	Hinzır	Kerake	Matyus	Şah Murad
Arslan	Hormesma	Kosta	Minas	Şirvan
Asva	Hosta	Laçin	Murad	Tavit
Aydın	İhvader	Losfin	Ogüb	Yagob
Bagadır	Kaçader	Nikogos	Payar	Yani
Batre	Kaçdar	Nogaş	Raskador	Yogda
Çohar	Kalus	Mana	Sarıkız	
Dimitri	Karyazı	Mardonis	Sarkiz	

2.5. Kıptîler

Kıptîler, Kırım yarımadasında bulunan bir başka topluluktur.⁶³ “Kıbt” kelimesinin, Nuh peygamberin torunlarından biri olduğu sanılan Kuftaim'in adından

⁵⁹ Bıyık (2007). a.g.e., s. 103.

⁶⁰ KŞS, vr. 88, hk. 2.

⁶¹ KŞS, vr. 87, hk. 8.

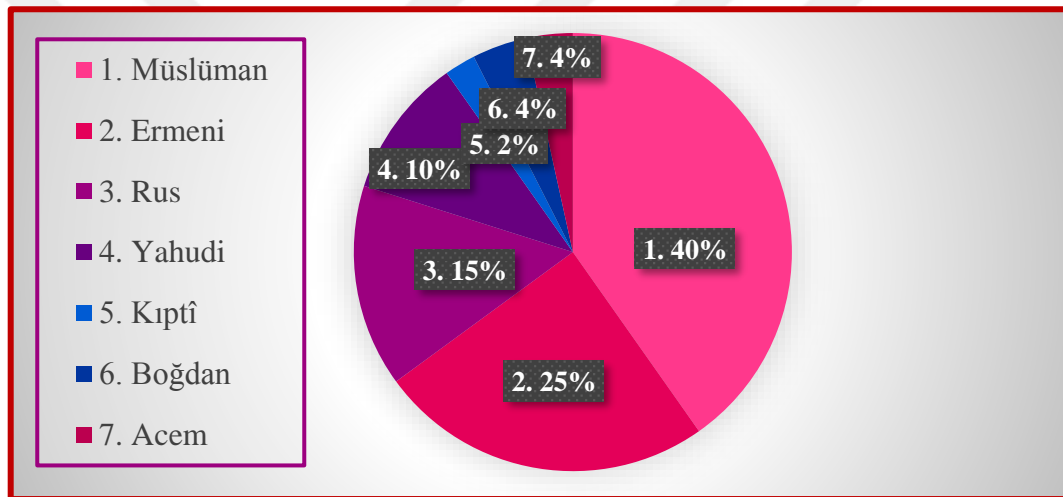
⁶² KŞS, vr. 88, hk. 3.

⁶³ Emine Dingç (2017). *Osmanlı Devleti ve Eflak ve Boğdan'da Köleleşen Romanlar*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam. (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, s. 145.

yahut Mısır'da bulunan Koptos şehrinin isminden türetildiği ileri sürülmüşse de ilim camiasında kabul edilen görüşe göre bu kelime Grekçe'den gelmektedir.⁶⁴ İncelenen defterde Kıptîlerin hangi dine mensup oldukları belirtilmediğinden Kıptîlerin dini inançları hakkında kesin bir tespitte bulunulamamaktadır. Defterde Kıptîlerle alakalı toplam 4 kayıt vardır. İncelenen kayıtlardaki kişileri dikkate aldığımızda bazılarının isimleri bizlere Müslüman olduklarını düşündürmektedir.

Örneğin Şubat 1672 tarihli bir belgede borcunu itiraf eden bir Kıptî'nin adı Usta Hacı Gazi bin Tosun'dur.⁶⁵ Tespit edilen bazı Kıptî isimleri şu şekildedir: Hacı Gazi, Hızır, Sefer Gazi ve Molay.

Grafik 3: 16 Numaralı Defterdeki Kayıtların Din ve Etnik Yapıya Göre Oranı.

2.6. Aile Kurumu

Toplumsal bir yapı olan aile, kadın ve erkeğin hayatlarını birleştirmeleri ve sahip oldukları çocuklarıyla birlikte ortaya çıkan bir kurumdur. Bir toplumu anlayabilmek için o toplumu meydana getiren bireylerin kişiliklerinin geliştiği aile hayatlarını çözümlenmekten geçmektedir. Böylelikle örf, âdet, gelenek, görenek ve töre gibi o toplumun kimliğini ortaya çıkartan özellikleri tespit edilir. Genellikle bir aile bulunduğu yöreye göre şekillenirken bir imparatorluk coğrafyasında oluşan aile farklı etnik gruplara mensup kişilerden oluşabilir. Ancak bu devlet bir İslam ülkesi ise farklılık dini kurallara göre şekil almaktadır. İslami kaidelere göre Müslüman bir

⁶⁴ DİA (2002). Kıptîler. *DİA*, C. 25, s. 424.

⁶⁵ KŞS 16, vr. 72, hk. 2.

erkek gayrimüslim bir kadın ile evlenebilirken, bir Müslüman kadın gayrimüslim bir erkekle evlenemez.

Aile oluşumunda her toplumun kendi ahlâkî ve hukukî prensipleri vardır. Sağlıklı bir toplumun oluşması için sağlıklı ailelerin olması zaruridir. Dayanıklı temeller üzerine oturtulmuş ailelerin oluşması için ise dinç bireylerin yetişmesi gerekmektedir. Bu minvalde Kırım coğrafyasında aile kurumu incelendiğinde yapılarının İslam prensipleri dahilinde oldukları gözlenmiştir. Tabi ki ifade ettiğimiz durum bölgede yaşayan Müslümanlar nezdindedir. Gayrimüslimler kendi ahlâkî ve hukukî yapılarına göre aile kurmaktadır.⁶⁶ Bunları dikkate alarak 16 numaralı deftere göre Kırım'da aile yapısı farklı meseleler üzerinden değerlendirilmiştir.

2.6.1. Evlilik Yapısı

16 numaralı defterde bulunan kayıtlar dikkate alındığında Kırım'da tek eşliliğin yaygın olduğu göze çarpar. Bununla birlikte az da olsa iki eşlilikte mevcuttur.⁶⁷ Ayrıca muhallefât kayıtlarında ölen kişinin çocuklarının ortalama 2-3 olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan hareketle Kırım'da çok çocuklu aile pek yaygın değildir.

Gençler genellikle “*Kaz Yolma İmecesini, Gençlerin Akşam Oturmaları*” gibi mevsimlik ananelerin olduğu vakitlerde veya bir akşam üstü pencereden birbirlerini görmek suretiyle tanışmaktadır.⁶⁸

Tanışma faslı gerçekleştikten sonra kızın ailesi kıza talip olan oğlanın ailesini eve çağırır.⁶⁹ Burada taraflar birbirlerine hediye sunarlar.⁷⁰ Erkek tarafı, kızın ailesi tarafından para istendi ise para verir. Kız tarafı ise çeyizden havlu, gömlek gibi

⁶⁶ Osmanlı Devleti'nde aile ile alakalı bir kararname. Bkz. Mehmet Âkif Aydın (1998). Hukûk-ı Aile Kararnâmesi. *DİA*, C. 18, ss. 314-318.

⁶⁷ KŞS, vr. 62, hk. 4.

⁶⁸ Çulpan Zaripova Çetin (2005). Tatar Türklerinin Düğün Geleneği. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, s. 95.

⁶⁹ a.g.m., s. 98.

⁷⁰ Bıyık (2014). a.g.e., s. 114.

hediyeler verir. Taraflar anlaşılırsa nikah yapılır. Eğer nikah bozulursa taraflar verdikleri hediyeleri geri alırdı.⁷¹

Nikahtan sonra düğün hazırlıkları yapılır. Düğün merasimi genellikle 4 gün sürer.⁷² Böylece yeni bir aile kurulurdu.

16 numaralı Kırım kadıasker defterinde herhangi bir evlilik kaydı bulunmamaktadır. Evliliğe dair bilgiler genellikle boşanma ve mihr kayıtlarından elde edilmiştir.

2.6.1.1. Mihr Hadisesi

Bir hukukî kelime olarak mihr, evlilik esnasında erkek tarafından kadına verilen nikâh bedelidir.⁷³ İslamî bir uygulamadır. Literatürde mihr kelimesinin eş anlamı olarak “*nihle, ecr, ferida, alaik, ukr*” kelimelerinin de kullanıldığı durumlar olmuştur.⁷⁴ Kaynağı Kur’ân’dır.⁷⁵ Genellikle mihr müsemma ve misil⁷⁶ olmak üzere ikiye ayrılır. Müsemma kendi içinde de muaccel ve müeccel olmak üzere ikiye ayrılır.⁷⁷ İşte bu ikisi sicillerde en çok karşımıza çıkan mihr türüdür.

Mihr-i müsemma, tarafların kendi rızaları ile anlaştıkları mihr türüne denir. Buna göre anlaşılan mihr bedeli nikahtan önce ödenerek kadının mülküne geçmiş ise “mihr-i muaccel”, nikâh akdinin gerçekleşmesinden sonra kocanın ölümüne veya boşanmasına kadar bir erteleme olmuşsa “mihr-i müeccel” denir.⁷⁸

⁷¹ a.g.m., s. 114.

⁷² Ayla Altunay (2004). *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Kırım’da Siyasi ve Sosyal Hayat*, Yayınlanmamış master tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 63.

⁷³ Devellioğlu (2007). a.g.e., s. 603.

⁷⁴ H. İbrahim Acar (2011). Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 17, s. 368.

⁷⁵ Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/4.; Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/20.; Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/24.; Kur’ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/25.; Kur’ân-ı Kerîm, Bakara Suresi 2/236.; Kur’ân-ı Kerîm, Bakara Suresi 2/237.

⁷⁶ Taraflar arasında bir mihr tâyin edilmemiş ise kadının mihr-i kendisine denk başka kadınların mihr oranına göre tespit edilir. Bkz. Saliha Okur Gümrükçüoğlu (2013). *İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme*. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 4, s. 229.

⁷⁷ H. İbrahim Acar (2011). a.g.m., s. 13-14.

⁷⁸ Hadi Sağlam (2016). İslam Hukukunda Mehir Evlilik Sigortası Mıdır. *Universal Journal of Theology*, C. 1, S. 1, s. 7.

Defterde mihr hadisesinin konu olduğu toplam 12 kayıt bulunmaktadır. Örneğin İskele köyünden el-Hâc Hüseyin ibn-i Muslı eşi Saray Bike bint-i Sefer'i boşar. Saray Bike boşanmadan dolayı hakkı olan 25 altın mihr-i müeccelinin 15 altınından vazgeçer.⁷⁹ İncelenen kayıt Kırım'da boşanma durumunda uygulanan mihr-i müeccele örnektir. Erkek boşanma durumunda mihr-i müeccele ödemiştir. İncelenen kayıtlarda en çok da bu mihr türü göze çarpmaktadır.

2.6.1.2. Boşanma Olayları

Birbirini seven insanların evlenmesi ne kadar doğal bir olay ise evli bir çiftin maddî ve manevî sebeplerden dolayı boşanması da bir o kadar doğaldır. Kişiler anlaşamadıklarında, akraba büyükleri ve eş-dost çevresi ailenin dağılmaması için çaba gösterirler. Yapılan çaba bazen aileyi bir arada tutarken bazen de ailenin dağılmasının önüne geçemez. İşte bu durumda İslam, kadın ve erkeğin boşanma durumunda haklarını korumalarını sağlayacak prensipler geliştirmiştir. Böylelikle İslam hukukunda farklı türde boşanma (talâk) kaideleri oluşmuştur.

Boşanma, İslam literatüründe “talâk” kelimesi ile belirtilmiştir. Temeli Kur'an-ı Kerim'dir.⁸⁰ Lügat anlamı olarak “*serbest kalmak/serbest bırakmak bağından kurtulmak/bağını çözmek*” manalarına gelmekte iken hukukî olarak evli bir çiftin nikâh akitlerinin bozulmasına karşılık gelir.⁸¹ Biçiminin Kur'an ve hadis ile belirlendiği talâk, sünnî ve bid'î olmak üzere ikiye ayrılırken, neticesine göre de ric'î, bâin ve selase olmak üzere üçe ayrılır. Buna göre;

Sünnî Talâk; Ölçülerinin Kur'an ve sünnet olduğu, kınamayı ortadan kaldıracak şekilde sağlandığı, âni duygu ve hareketlerden kaynaklanan boşanma sonrasında gerçekleşen pişmanlığın kabul gördüğü türdür.⁸² İncelenen 16 numaralı Kırım kadıasker defterinde böyle bir boşanma kaydına rastlanılmamıştır.

⁷⁹ KŞS, vr. 11, hk. 6.

⁸⁰ Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, 2/229.

⁸¹ H. İbrahim Acar (2010). Talak. *DİA*, C. 39, s. 496.

⁸² Rifat Uslu (2018). Talak Suresinin İslam Aile Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 59, s. 1438.

Bid’î Talâk; Hukuken geçerli olan ama sünnî boşanmaya uygun olmayan talâk türüdür.⁸³ İncelenen 16 numaralı Kırım kadıasker defterinde böyle bir boşanma kaydına rastlanılmamıştır.

Ric’î Talâk; Gerçekleşen bir evlilik akdinden sonra gerçekleşen cinsel ilişki sonrasında herhangi bir bedel karşılığı, bâin talâkı uygulanmasına neden olacak bir fiil veya benzetme olmaksızın, üç boşama ile dile getirilmeyen boşanma, iki talâk ile boşanma veya tek bir söz ile boşanma olarak açıklanmıştır.⁸⁴ İncelenen 16 numaralı Kırım kadıasker defterinde böyle bir boşanma kaydına rastlanılmamıştır.

Bâin Talâk; Kesin bir şekilde evliliği ortadan kaldıran, eşler arası miras hukukunu bitiren, karı-koca arasında eş hukukunu sonlandıran boşanma türüdür.⁸⁵ Bu boşanma türünü talâk-ı selase ortaya çıkarır.

Talak-ı Selase: Kişi, hanımına bir veya iki kere “boş ol” diye boşanmış ise tekrar hanımına geri dönebilir. Ancak üçüncü kere “boş ol” der ise (talâk-ı selase) gerçekleşmiş olur. İncelenen 16 numaralı Kırım kadıasker defterinde talâk-ı selase ile gerçekleşen kayıtlar tespit edilmiştir.

Örneğin Hüseyin isimli şahıs, eşi Hub Sultan bint-i Hüseyin’i talâk-ı bâin ile boşanmıştır.⁸⁶ Bir başka örnekte, el-Hâc Hüseyin ibn-i Muslı, eşi Saray Bike bint-i Sefer’i talâk-ı bâin ile boşadığını mahkemede belirtmiştir.⁸⁷ Ayrıca talâk-ı selase ile boşanma kaydı da tespit edilmiştir. İncelenen kayıt ise biraz tuhaftır. Erkek karısını boşamasını rağmen mahkemede boşadığını inkâr etmektedir. Fakat şahitler vardır. Kadın olaya tanık olan kişileri kadıya söyler. Şahitler de adamın karısına üç kere boş ol dediğini aktarırlar. Böylece adamın karısını boşadığı ortaya çıkar.⁸⁸

⁸³ Ülfet Görgülü (2017). İslam Aile Hukukunda Bid’î Talâk Meselesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 30, s. 340.

⁸⁴ Pehlul Düzenli (2018). Türkçe Talâk Tabirleri ve Fihî Sonuçları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 46, s. 112.

⁸⁵ Mehmet Hüsrevoğlu (2010). *İslam’da Evlilik ve Boşanma*. Kayseri: Arznet Yayıncılık, s. 152.

⁸⁶ KŞS, vr. 75, hk. 3.

⁸⁷ KŞS, vr. 11, hk. 5.

⁸⁸ KŞS, vr. 34, hk. 1.

2.6.1.3. Vasî Tâyinleri

Vesâyet müessesesi, İslam hukuku ile Osmanlı hukukunda herhangi bir nedenden dolayı korunmayı gerektiren kısıtlı kişilerin muhafazası için oluşturulmuş önemli bir yapıdır.⁸⁹ Lügatte “eklemek, bitişmek; birinden bir işi üzerine almasını istemek” manasındaki “vasy” ifadesinden türeyen “vesâyet”, İslam hukuk dairesinde yerine getirme yetkisi olmayan ya da ehliyeti eksik olan kişilerle yetkisi sonradan kısıtlananların mallarını koruma ve yönetme, sahipleri adına kullanma yetki ve sorumluluğunun baba yoksa dede ya da kadı tarafından bir kimseye verilmesine denir.⁹⁰ İşte bu sorumluluk ve yetki sahibini de vasî denir.

Vesâyet yetkisini veren eğer bir baba veya dede ise bu kişilere mûsî, ehliyet verilen kişiye ise vasî veya mûsâ ileyh, yüklediği sorumluluğa mûsâ bih, vasîlik altındaki kişiye de mûsâ aleyh denir.⁹¹

Baba veya dede vasiyet bırakarak tâyin ettiği vasiye; vasî-i muhtar, hâkimin tâyin ettiğine ise vasî-i mansûb veya vasî-i kadı isimleri verilir.⁹²

İncelenen 16 numaralı defterde toplam 6 vasî kaydı bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi vasîsi olduğu Mustafa, Ali ve Ayşe isimli çocukların mallarını teslim eden ve vasîlikten çıkan bir kişiye aittir.⁹³

Vasî-i mansûba örnek bir kayıt şu şekildedir. Bostan köyünden Hüseyin Ali ibn-i Kantemir isimli şahıs vefat eder. Vefat eden kişinin aynı zamanda Kablan Dede ibn-i Hüseyin’de alacağı olduğu bir miktar para vardır. Bu durumda vefat eden kişinin kızı Bulek’e, Samır bin Kantem vasî olarak tâyin edilir. Samır, vasîlik yetkisine dayanarak Kablan Dede’de bulunan parayı ister. Kablan Dede de 1552 akçe parayı vasîye verir.⁹⁴

⁸⁹ Hüseyin Muşmal - İrem Gürbüz (2018). Osmanlı’da Vasîlik Kurumu: Konya Örneği. *Turkish Studies International Academic Journals*, C. 13, S. 16, s. 203.

⁹⁰ Ali Bardakoğlu (2013). Vesâyet. *DİA*, C. 43, s. 66.

⁹¹ a.g.e., s. 66.

⁹² Ümit Güler (2016). XVII. ve XVIII. Yüzyıl Kıbrıs Kadı Sicillerine Göre Müslüman-Zimmi İlişkilerinin İslam Şahıs ve Miras Hukuku Açısından Tahlili. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, C. 2, S. 1, s. 196.

⁹³ KŞS, vr. 79, hk. 1.

⁹⁴ KŞS, vr. 83, hk. 6.

Bir başka kayıttta ise vasî, kendisine emanet edilen parayı inkâr etmektedir. Safiye bint-i Şah Hüseyin isimli kadın, vefat eden kocasının annesinden oğlu Abdülaziz ile kızı Fatma'ya 82 altın hisse düştüğünü ve bu paranın da vasî Hüseyin bin Abdullah da olduğunu söyler. Ancak vasî inkâr eder. Bundan dolayı kadından delil veya şahit getirmesi istenir. Kadın da, Mustafa Monla ibn-i el-Hâc Ali ile Osman bin Ali isimli kişileri şahit gösterir. Böylece adı geçen kişilerin şahitlik etmeleri üzerine davaya konu olan hisselerin verilmesi hükmedilir.⁹⁵

2.6.1.4. Nafaka Tespitleri

İslam dini, toplumun en mühim parçalarından biri olan kadın ve aile üzerinde îtinâ ile durmuştur. Kişilerin güzel bir evlilik yapmalarını kolaylaştırıcı etkenler ortaya koyarken, diğer taraftan onaylanan birlikteliğin bir gün bitmesi durumunda da hukukî düzenlemeyi sağlamıştır. Ailenin dağılması durumunda kadının her türlü güvence altında hayatını normal bir biçimde devam etmesini sağlayacak haklar tanımıştır. Nafaka bunlardan bir tanesidir.

Aile reisi, sorumluluğu altında olan eşi ve çocuklarını bakmakla mükelleftir. Ancak mükellefiyet boşanma ile hemen son bulmamaktadır. Kadının boşanmadan sonra yeni bir evlilik yapabilmesi için iddet⁹⁶ denilen 4 ay 10 günlük süreyi⁹⁷ beklemesi gerekmektedir. Çünkü kadının eski eşinden hamile olma ihtimali vardır. Eğer iddet içinde kadının bir çocuğu olursa çocuğun babası belli olacaktır. İşte bu zaman zarfında kadına ve varsa eğer çocuklarına nafaka bağlanır. Nafaka Arapça bir kelimedir. Lügatte *“yenecek yemek, katık, maişet ve diğer zaruri ihtiyaçların karşılanması maksadıyla kişinin kendisi ve aile fertleri için harcadığı her şeydir.”* şeklinde tanımlanır.⁹⁸ Bir hukukî terim olarak nafaka; kocanın boşanmış olduğu karısı

⁹⁵ KŞS, vr. 67, hk. 5.

⁹⁶ *“İslam hukukunda, evliliğin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapabilmek için beklemek zorunda olduğu süreyi ifade eder.”* Bkz. H. İbrahim Acar (2000). İddet. *DİA*, C. 21, s. 466.

⁹⁷ *“İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri kendi başlarına (evlenmeksizin) dört ay on gün beklerler. Bekleme sürelerinin sonuna geldiklerinde kendileri hakkında, normal ölçülerde yapıp ettiklerinden size bir sorumluluk yoktur. Allah yaptığımız her şeyden haberdardır.”* Bkz. Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, 2/234.

⁹⁸ Lütfiye Akgül (2015). İslam Hukukunda Evli Kadının Nafakası ve Kapsamı. *EKEV Akademi Dergisi*, S. 62, s. 22.

ve çocukları için beslenme, barınma ve daha başka ihtiyaçları için vermekle sorumlu olduğu nakdî bedeldir.⁹⁹

Nafaka bağlanırken verilecek olan meblağ veya tereke üzerinden hisse, ehl-i hibre vâsıtası ile belirlenmektedir. Ehl-i vukuf da denilen ehl-i hibre, hukukî meselelerde konuya özel teknik ve tecrübeye sahip uzman kişi ya da kişileri belirtmek için kullanılan bir kavramdır.¹⁰⁰ Genellikle sicillerde ne kadar nafaka ücreti verileceği söz konusu uzman kişi ya da kişiler tarafından tespit edilir. Örneğin Haffâf (Ayakkabıcı) Cafer karısını boşamıştır. Oğlu Abdülcemil ile kızı Emine için nafaka olarak ehl-i hibrenin uygun görmesi ile günlük 4 akçe bağlanmıştır.¹⁰¹

Eğer koca kayıp ya da evi terk etmiş ise o zaman da nafaka uygulanmaktaydı. Çufutkaleli Havva bint-i Yako eşinin kayıp olmasından dolayı kızı Sadet bint-i Davet için kadılığa başvurarak nafaka miktarının belirlenmesini talep eder. Mahkeme de ehl-i hibre vâsıtasıyla günlük 3 akçeyi uygun görür.¹⁰² Bu kayıta dikkat çeken husus, Karay Yahudisi olan bir kadının, çocuğuna nafaka bağlatmak için kadı mahkemesine gelmiş olmasıdır. Muhtemelen kendi mahkemelerinde aleyhine sonuçlanacağını bildiği için kadı mahkemesini tercih etmiştir.

Bir başka nafaka kaydı da şu şekildedir. Kablan veled-i Aleksandre isimli zimmi, cariyesinden olma Aleks isimli çorası için nafaka miktarının belirlenmesini mahkemeden talep eder. Mahkeme de ehl-i hibre vâsıtasıyla günlük 1 akçeyi münasip görür.¹⁰³

İncelenen defterde toplam 18 nafaka kaydı tespit edilmiştir. Bunlara göre verilen nafaka miktarı ortalama 1-5 akçe arasında değişmektedir. Çoğunluğu boşanma ile alakalı olsa da terk etme ve kaybolma gibi durumlardan dolayı da nafaka kayıtları mevcuttur.

Başka bir nafaka kaydında ise koca karısını boşamış ve terk edip gitmiştir. Söz konusu durumdan kaynaklı Saliha bint-i Hüseyin, kocasının 5 ay önce kendisini

⁹⁹ Mehmet Dirik (2015). İslam Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Mükellefiyetini Düşüren Haller. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 25, s. 136.

¹⁰⁰ Ali Şafak (1994). Ehl-i Vukuf. *DİA*, C. 10, s. 531.

¹⁰¹ KŞS, vr. 85, hk. 5.

¹⁰² KŞS, vr. 70, hk. 3.

¹⁰³ KŞS, vr. 68, hk. 3.

boşayıp gittiğini söyleyerek çocukları için mahkemeden nafaka miktarının belirlenmesini talep etmiştir. Mahkeme de ehl-i hibre vâsıtasıyla çocuklarının her birine günlük 2 akçe bağlanmasını uygun görmüştür.¹⁰⁴

Bir nafaka kaydı da kocanın kaybolması ile ilgilidir. Bahçesaray'dan Nesli bint-i Hamza, kocası Musa'nın kaybolmasından dolayı mahkemeden nafaka miktarının belirlenmesini ister. Mahkeme de ehl-i hibre vâsıtasıyla günlük 5 akçeyi münasip görür.¹⁰⁵

2.6.1.5. Muhallefât Kayıtları ve Miras Durumu

Şer'iyeye sicillerinde en çok karşılaşılan belge türlerinden birisi de muhallefât kayıtlarıdır. Lügatte “*geride kalan, geriye bırakılan*” anlamlarına gelen muhallefât ölen kişinin bıraktığı mal varlığıdır.¹⁰⁶ Osmanlı Devleti'nde vefat eden kişilerin arkalarında bırakmış oldukları eşya ve malların tespit ve taksiminin vazifesi, kadıların sorumlulukları arasındadır. Bu sebeple tespit edilen emval sicile değerleriyle birlikte kaydedilir. Ölen kişinin yakını var ise kaydedilen mallar bölüştürülerek hak sahiplerine dağıtılır. Böylece ailelerin servet yapıları ortaya çıkar.

İncelen defterde toplam 57 muhallefât kaydı tespit edilmiştir. Tespit edilen muhallefât kayıtları üzerinden o dönemde kullanılan araç-gereçler, ev içi eşyalar ve giyim-kuşam emtiaları tablolştırılmıştır. İncelenen kayıtlardan aynı zamanda ürünlerin fiyatlarının da tespit edilmesi ortalama bir ürünün o dönemin piyasasındaki değerini anlamamıza imkân vermektedir.

Örneğin, Fatma isimli kadın vefat etmiştir. Eşi İsmail ve oğlu İvaz'dır. Geride bıraktığı mal varlığının 50 altını mihrdir. Bunun dışında yorgan, yastık, çarşaf ve minder gibi ev içi eşyaları, tabak, sahan gibi mutfak araçları, 1-2 gömlek ve diğer eşyaları da vardır. Hepsinin toplamı 62 altın, 610 akçedir.¹⁰⁷ İncelenen defterde tespit edilen terekeler göz önüne alındığında her ölen kişinin söz konusu muhallefât miktarı farklıdır. Bu miktarlar altın, kuruş ve akçe cinsinden kayda geçirilmektedir. Bayram

¹⁰⁴ KŞS, vr. 50, hk. 2.

¹⁰⁵ KŞS, vr. 25, hk. 1.

¹⁰⁶ Tahsin Özcan (2005). Muhallefât. *DİA*, C. 30, s. 406.

¹⁰⁷ KŞS, vr. 80, hk. 3.

isimli kişi vefat ettiğinde, Hüseyin, Mustafa, Hasan, Ömer ve Ali isimli 5 oğlu ve Ayşe isimli bir kızı vardır. Arkasında bırakmış olduğu mal varlığının değeri 177 kuruş, 41 akçedir.¹⁰⁸ 150 kuruş 100 altın eder. Bu dikkate aldığında 27 kuruş 2700 akçe yapar. Kalan 41 akçeyi de eklediğimiz de Bayram'ın 100 altın 2741 akçelik mal bırakmış olduğu tespit edilir.

Çufutkaleli Bekçi'nin muhalefât kaydı ise şu şekildedir. Öldüğünde sâdece İsak isimli bir oğlu vardır. Bıraktığı mallar arasında altından yapılmış eşyalar bulunmaktadır. Altın tokmak, altın kazan, altın sarık, 5 altın yüzük gibi malların dışında çeşitli kaftanlar ve ev içinde kullanılan emtialar da dikkat çekmektedir. Toplam mal varlığı 107.5 altındır.¹⁰⁹ 1 altın 150 akçe etmektedir. Buna göre tespit edilen miktar akçe cinsinden 16125 akçe yapmaktadır.

Tespit edilen muhalefât kayıtlarına göre o dönem içinde kullanılan elbiselerin ve takıların bir dökümü şu şekildedir.

Tablo 9. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Elbise ve Takılar

Ürünler	Adeti	Değeri	Varak
Altın Çift Küpe	1	4 Hasene	Varak 9 Hüküm 1
Gömlek ve Don	1	40 Akçe	Varak 27 Hüküm 7
Siyah Keçe	1	20 Akçe	Varak 40 Hüküm 1
Köhne Alaca Kuşak	1	20 Akçe	Varak 49 Hüküm 2
Sarı Diraye Kaftan	1	2 Hasene 8 Akçe	Varak 49 Hüküm 2
Ufak Nakışlı Gömlek	1	100 Akçe	Varak 49 Hüküm 2
Yelesiz Gömlek	1	60 Akçe	Varak 49 Hüküm 2
Köhne İşlemeli Gömlek	1	66 Akçe	Varak 59 Hüküm 1
Köhne Yağmurluk	1	80 Akçe	Varak 60 Hüküm 1

¹⁰⁸ KŞS, vr. 87, hk. 7.

¹⁰⁹ KŞS, vr. 65, hk. 7.

Tablo 9. Devam 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Elbise ve Takılar

Kırmızı İhram	1	221 Akçe	Varak 60 Hüküm 5
Kırmızı Nakışlı Kuşak	1	10 Akçe	Varak 60 Hüküm 5
Beyaz Keçe	1	25 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Şal	1	30 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Mavi Diraye Kaftan	1	1 Hasene 80 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Alaca Diraye Kaftan	1	40 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Alaca Kuşak	1	10 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Ak Kaftan	1	80 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Kırmızı Diraye Kaftan	1	1 Hasene	Varak 67 Hüküm 3
Yeşil Diraye Kaftan	1	1 Hasene	Varak 67 Hüküm 3
Çizme	2	10 Hasene	Varak 71 Hüküm 4
Nakışlı Gömlek	6	6 Hasene	Varak 71 Hüküm 4
Keçe	1	40 Akçe	Varak 78 Hüküm 1
Gümüş Küpe	1	10 Akçe	Varak 79 Hüküm 7
Gümüş Kuşak	2	2 Hasene	Varak 80 Hüküm 3
Kaftan	1	20 Akçe	Varak 84 Hüküm 4
Küpe	1	10 Akçe	Varak 84 Hüküm 4
Gömlek	1	40 Akçe	Varak 85 Hüküm 7

Bu veriler ışığında Kırım Tatarlarının çeşitli elbiseleri günlük hayatta kullandıklarını söyleyebiliriz. Ağırlıklı olarak gömlek giydikleri tespit edilmiştir. Fiyatı en yüksek olan elbisenin ise kaftan olduğu gözlemlenmiştir. Ama ilginçtir ki

bir muhalledât kaydına göre gümüş kuşak 2 altın değerindedir.¹¹⁰ Bu fiyat kaftanlardan da yüksektir. Bunun dışında kaftanlar çeşitli renk ve işlemeli olmak üzere farklı türlerde oldukları anlaşılmaktadır. Bazen hayvan kürklerinden de kaftan yapılmaktadır. Sincap ve tilki kürkleri örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca elbiselerin fiyatları yeni veya kullanılmış olup olmadığına göre de değişmektedir. Kullanılmış her tür malın yanına “köhne” tabiri konulmuştur. Bu onun eskimiş olduğu anlamına gelir.

İncelenen kayıtlarda ziynet eşyası olarak küpe ve yüzük tespit edilmiştir. Küpeyi kadınlar kullanırken yüzüğün içeriğinden bahsedilmemesinden dolayı sâdece kadınlara mı yoksa erkeklere mi mahsus olduğu bilinmemektedir. Ancak bazı kayıtlarda gümüş ve altın yüzükler bulunmaktadır. Kesin olmamakla birlikte gümüş yüzükleri erkekler, altın olanları ise Müslüman ve gayrimüslim kadınlar kullanıyor olabilir.

Ayrıca yukarıdaki bilgilerin yanı sıra yine muhalledât kayıtlarından ev içinde kullanılan minder döşek, çarşaf gibi eşyaların da bir tablosu çıkartılmıştır.

Tablo 10. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ev İçi Eşyalar

Ürünler	Adeti	Değeri	Varak
Seccade Halısı	1	2 Kuruş	Varak 3 Hüküm 4
Basma Minder	2	80 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Basma Perde	1	1 Hasene	Varak 9 Hüküm 1
Seccade	1	20 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Köhne Alaca Kilim	1	60 Akçe	Varak 49 Hüküm 1
Köhne Döşek	1	30 Akçe	Varak 49 Hüküm 1
Köhne Minder	1	30 Akçe	Varak 49 Hüküm 1
Halı	1	40 Akçe	Varak 56 Hüküm 2

¹¹⁰ KŞS, vr. 80, hk. 3.

Tablo 10. Devam. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ev İçi Eşyalar

Alaca Kilim	1	60 Akçe	Varak 59 Hüküm 1
Kırmızı Kilim	1	171 Akçe	Varak 59 Hüküm 1
Köhne Kilim	1	10 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Belde Döşek	1	1 Hasene 40 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Nakışlı Kilim	1	2 Hasene	Varak 65 Hüküm 7
Basma Döşek	1	20 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Kilim	1	40 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Minder	2	1 Hasene 40 Akçe	Varak 80 Hüküm 3
Döşek	1	80 Akçe	Varak 85 Hüküm 7
Çift Yorgan	1	1.5 Kuruş	Varak 3 Hüküm 4
Acem Yastık	1	30 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Bohça	1	10 Akçe	Varak 84 Hüküm 4
Alaca Çarşaf	1	5.5 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Hamam Bohçası	1	15 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Köhne Yorgan	2	40 Akçe	Varak 16 Hüküm 2
Küçük Sandık	1	20 Akçe	Varak 16 Hüküm 2
Köhne Sandık	1	3 Akçe	Varak 23 Hüküm 4
Yorgan	1	60 Akçe	Varak 25 Hüküm 3
Yeşil Sandık	1	80 Akçe	Varak 27 Hüküm 5
Döşek Yastığı	1	25 Akçe	Varak 40 Hüküm 3
Sepet Sandık	1	40 Akçe	Varak 42 Hüküm 7

Tablo 10. Devam 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ev İçi Eşyalar

Basma Yastık	3	60 Akçe	Varak 44 Hüküm 3
Sandık	1	20 Akçe	Varak 44 Hüküm 3
Köhne Yastık	1	5 Akçe	Varak 49 Hüküm 1
Alaca Bohça	1	10 Akçe	Varak 49 Hüküm 2
Nakışlı Bohça	1	40 Akçe	Varak 49 Hüküm 2
Yastık	1	20 Akçe	Varak 52 Hüküm 6
Fitilli Çarşaf	1	60 Akçe	Varak 60 Hüküm 1
Bohçacık	1	10 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Nakışlı Çarşaf	1	60 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Büyük Yastık	1	30 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Kara Sandık	2	1.5 Hasene	Varak 65 Hüküm 7
Köhne Çarşaf	1	30 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Kumaş Bohça	1	20 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Yastık	9	1.5 Hasene	Varak 65 Hüküm 7
Yünlü Yastık	1	60 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Yüz Yastığı	1	10 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Çarşaf	2	80 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Sepet	2	4 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Basma Yorgan	1	1 Hasene	Varak 78 Hüküm 1

Tablodaki bilgileri dikkate aldığımızda ev içi eşyaların fiyatlarının hemen hemen hepsinin birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Günlük hayatta ufak tefek

kullandıkları eşyaları bohçalara koyarken, önemli eşyaları sandıklara koyduklarını düşünmekteyiz. Muhallefât listelerinde döşek, minder ve kilim gibi nesnelere fiyatlarının diğerlerinden biraz daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca köhnemiş olanlarının ise çok düşük fiyatlarda olduğu anlaşılmaktadır. Genellikle eşyalar basmalı, nakışlı olmasına göre farklı türlere sahiptir. Bu da onlara fiyatlarını değiştirmektedir.

Mahkeme kayıtları tam olarak toplumun genelini yansıtmamasına rağmen muhallefât kayıtlarında çok miktarda yastık bulunması ve fiyatının da diğer eşyalara oranla düşük olması, söz konusu ürünün Kırım Tatarlarının evlerinde yaygın olarak kullanılan bir meta olduğunu düşündürmektedir. Bu yastıkların fiyatları büyüklüklerine, kumaşlarına ve nakışlı-basmalı olmalarına göre farklılık göstermektedir. Tabloya göre en pahalı eşyalar kara sandık ile yastıktır.¹¹¹ Bunların fiyatı 1.5 hasene/altındır.

Ayrıca mutfak araç-gereçlerinin de tablosu çıkartılmıştır. Birçok farklı araç-gereç Kırım Tatarlarının mutfağında yer almaktadır. Öyle ki her bir maddeden (bakır, altın, cam) birden fazla mutfak eşyasına sahip oldukları muhallefât kayıtları incelendiğinde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Mutfak Araç-Gereçleri

Ürünler	Adeti	Değeri	Varak
Kapaklı Tencere	1	1 Hasene	Varak 8 Hüküm 4
Börek Tavası	1	60 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Cam Tabak	1	10 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Fincan	4	5 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Kahve İbrik	1	30 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Kahve Tabak	1	20 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Leğen İbrik	1	1 Hasene 80 Akçe	Varak 9 Hüküm 1
Tencere Kapağı	1	1 Hasene	Varak 9 Hüküm 1

¹¹¹ KŞS, vr. 65, hk. 7.

Tablo 11. Devam 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Mutfak Araç-Gereçleri

Büyük Sahan	1	1 Hasene	Varak 16 Hüküm 1
Büyük Çanak	1	3 Akçe	Varak 16 Hüküm 2
Küçük Tava	1	15 Akçe	Varak 16 Hüküm 2
Saplı Çanak	1	5 Akçe	Varak 16 Hüküm 2
Bağ Tavası	1	4 Hasene 80 Akçe	Varak 19 Hüküm 4
Küçük Sahan	1	35 Akçe	Varak 19 Hüküm 4
Küp Tavası	1	80 Akçe	Varak 19 Hüküm 4
Bakır Tava	2	300 Akçe	Varak 25 Hüküm 3
Büyük Kazan	1	270 Akçe	Varak 25 Hüküm 3
Gögüm	1	200 Akçe	Varak 25 Hüküm 3
Kalay Tabak	1	40 Akçe	Varak 25 Hüküm 3
Taraklı Tava	15	300 Akçe	Varak 25 Hüküm 3
Bakır Tabak	1	30 Akçe	Varak 31 Hüküm 1
Küçük Leğen	1	40 Akçe	Varak 31 Hüküm 5
Asma Kazan	1	60 Akçe	Varak 40 Hüküm 1
Taş İbrik	1	1 Akçe	Varak 42 Hüküm 7
Kapaklı Tencere	1	80 Akçe	Varak 43 Hüküm 6
Küçük Kazan	1	100 Akçe	Varak 48 Hüküm 7
Küçük Bakır Kazan	1	2 Hasene	Varak 49 Hüküm 1
Köhne Sahan	1	30 Akçe	Varak 49 Hüküm 1
Küçük El Tavası	1	40 Akçe	Varak 49 Hüküm 1
Çevin Kazan	1	60 Akçe	Varak 53 Hüküm 2

Tablo 11. Devam. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Mutfak Araç-Gereçleri

Bakır Tava	1	50 Akçe	Varak 56 Hüküm 2
Leğen	1	60 Akçe	Varak 56 Hüküm 2
Rakı Kazan Kapağı	1	1 Hasene	Varak 56 Hüküm 2
Sahan	1	80 Akçe	Varak 56 Hüküm 2
Çanak	1	80 Akçe	Varak 60 Hüküm 1
Tabak	1	5 Akçe	Varak 60 Hüküm 1
Sini	1	10 Akçe	Varak 60 Hüküm 1
İbrik	1	60 Akçe	Varak 60 Hüküm 1
Ağaç Sini	1	8 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Bakır İbrik	1	1 Hasene	Varak 62 Hüküm 4
Kaşık	10	8 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Tencere Kazan	1	100 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Verne Çanak	2	6 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Yeşil Tabak	1	3 Akçe	Varak 62 Hüküm 4
Altın Kazan - 4 Miskal -	1	5 Hasene 40 Akçe	Varak 65 Hüküm 7
Et Tavası	1	60 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Çanak	3	3 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Fincan	3	10 Akçe	Varak 67 Hüküm 3
Bakır Kazan	2	100 Akçe	Varak 78 Hüküm 1
Tava	1	20 Akçe	Varak 78 Hüküm 1

Tablodaki kayıtlar incelendiğinde Kırım Tatarlarının mutfaklarında pek çok ürün bulunduğu görülmektedir. Mutfak eşyaları analiz edildiğinde kullanım amaçlarına göre araç gereçlerin farklı türlerinin de olduğu saptanmıştır. Örneğin tava

çok çeşitlilik arz etmektedir. El tavası, et tavası, börek tavası, küçük tava bunlardan bir kaçıdır.

Tencereler büyük - küçük olmak üzere ayrıldığı gibi kapaklı kapaksız şeklinde de ayrılmaktadır. Tabi bunların fiyatları da farklılık arz etmektedir. Örneğin tablo 11'e bakıldığında kapaklı tencere 80 akçedir.

Tabaklar da çeşitliliğin çokça olduğu eşyalar arasındadır. Verne tabak, küçük tabak, cam tabak bunlardan bazılarıdır. Cam tabağın fiyatı 10 akçedir.

Bunların dışında sini, ibrik, fincan, leğen, kazan, sahan gibi mutfak araç-gereçleri de vardır. Ürünlerin fiyatlandırılması yapılırken eski olup olmadığı da önemli bir faktördür.

En pahalı ürün 4 miskal ağırlığında olan altın kazandır. Fiyatı 5 altın, 40 akçedir. Sahibi vefat etmiş olan ve Çufutkale'de oturan "Bekçi" isimli ya da görevli bir kişidir. Mirası oğlu İsak'a kalmıştır.

2.7. Kölelik Müessesesi

Kölelik; bir insanın hürriyetinden yoksun kalarak, başkasının mülküne ait bir nesne olma durumudur.¹¹² Tarihte köleliğin ilk defa ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte eski toplumların tamamında onların izi görülmektedir.¹¹³ Antik dönemde Yunan toplumunda kölelerin nüfusa oranı %30 olduğu tespit edilmiştir.¹¹⁴ Ünlü düşünür Aristo köleliği "*ruhlu bir alet, canlı bir meta*" olarak ele almıştır.¹¹⁵ Brahman inancının öğretilerine göre insanlar iki grup olarak ayrılır ve bunların bir kısmının diğerlerine hizmet etme vazifelerinde olduğu açıklanırken, Çin hukuku da

¹¹² Tugay Saydam (2017). Roma Cumhuriyetinde Kölelik: Spartaküs Örneği. *Journal of Social Sciences and Humanities*, C. 1, S. 2, s. 77.

¹¹³ Gülnihal Bozkurt (1981). Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 38, S. 1, s. 65.

¹¹⁴ Nihal Petek Boyacı (2014). Platon'un İdeal Toplum Modelinde Köleler/Kölelik. *Cilicia Journal of Philosophy*, S. 1 s. 41.

¹¹⁵ Ekrem Buğra Ekinci (1995). Tarihimizde Kölelik. *Tarih ve Medeniyet*, S. 11, s. 20.

insanların en alt tabakası olan çiftçilerin arasında düşük bir sınıf olarak köleleri tanımlamakla yetinmektedir.¹¹⁶

Bu bilgilerin izinde kölelik, insanlık tarihi boyunca karşımıza çıkan bir gerçek olarak durmaktadır. Karadeniz coğrafyasında da kölelerin izlerini görmek mümkündür. Roma ve Bizans dönemlerinde şimalde *pontic stepleri* diye isimlendirilen bölgelerden ele geçirilen köleler, ağır iş olarak tabir edebileceğimiz gemi hizmetlerinde ve mâden ocaklarında çalıştırılıyordu.¹¹⁷ Köleler, Kiev merkezli Ruslar ve Almanlar dahil Orta Avrupa bölgesine ve İspanya'daki Müslüman devletlerine satılıyordu.¹¹⁸ Ayrıca Ruslar, savaşlarda ele geçirilmiş olan köleleri İstanbul'a getirerek satışa çıkarıyorlardı.¹¹⁹ Kuzey bölgelerde yaşayan Ruslar, Alanlar, Çerkesler, Slavlar Ortadoğu köle pazarlarında ve İtalyan şehir devletlerinde oldukça rağbet gören köle grubunu oluşturuyordu.¹²⁰

Karadeniz'de köleliğin sistemli haline gelmesi ise 13. ve 14. yüzyıllara tekabül etmektedir.¹²¹ Aynı dönemde İstanbul'da kurulmuş olan Latin İmparatorluğu ile Venedik ve Ceneviz İtalyan şehir devletleri Karadeniz'in kuzey ve güney kıyılarında ticâret amacıyla koloniler kurmuşlardır.¹²² Bölgede ele geçirilen köleler, Avrupa pazarlarına, Eyyubi Devleti'ne, sonrasında ise Memluk Sultanlığı'na¹²³ tüccarlar aracılığıyla satılıyordu.¹²⁴

Venedikliler, 1261'de Latin hakimiyetinin son bulmasıyla tekellerinde tutmuş oldukları Kafkasya'daki köle ticâretini Cenevizlilere kaptırmışlardır.¹²⁵ Cenevizliler de bundan istifade ederek Kefe başta olmak üzere Azak ve Amasra limanlarında

¹¹⁶ Hüseyin Bayarslan (2017). Osmanlı Devleti'nde Köleleştirme ve Azat Etme Yöntemleri. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 10, s. 441.

¹¹⁷ Zübeyde Güneş Yağcı (2006). 16. Yüzyılda Kırım'da Köle Ticâreti. *Karadeniz Araştırmaları Balkan Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, S. 8, s. 12.

¹¹⁸ Alan W. Fisher (1999). Muscovy and The Black Sea Slave Trade. *A Precarious Balance: Conflict, Trade, and Diplomacy on the Russian-Ottoman Frontier*, s. 28.

¹¹⁹ Yağcı (2006). 16. Yüzyılda Kırım'da Köle Ticâreti. s. 12.

¹²⁰ Zübeyde Güneş Yağcı (2011). İstanbul Gümrük Defterine Göre Karadeniz Köle Ticâreti (1606-1607). *History Studies*, C. 3, S. 2, s. 375.

¹²¹ Ömer Şen (2007). *Osmanlı'da Köle Olmak*. İstanbul: Kapı Yayınları, s. 20.

¹²² Yağcı (2006). 16. Yüzyılda Kırım'da Köle Ticâreti. s. 12-13.

¹²³ Memluk Sultanlığı'nı Eyyubi ordusundaki Türk asıllı azatlı komutanlar kurmuştur. Devletin ismi de (Kölemenler) buradan gelmektedir. Bkz. İsmail Yiğit (2004). Memlükler. *DİA*, C. 29, s. 90.

¹²⁴ Zübeyde Güneş Yağcı (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi. *Yeni Türkiye*, S. 71, s. 433-434.

¹²⁵ Yağcı (2006). 16. Yüzyılda Kırım'da Köle Ticâreti. s. 14.

koloni kurmuşlardır.¹²⁶ Cenevizlilerin kurmuş oldukları koloniler zaman içerisinde büyüyerek ekonomik merkez haline gelmişlerdir.¹²⁷ Bu durum Cenevizlilerin yarımada olan ilgililerini daha da arttırmıştır. 1380 tarihinde Altınordu Devleti'nin Ruslar karşısında Kulikovo bozgununu alması, Cenevizlilerin bölgede güçlenmesine ve Kefe'de siyasî hakimiyet kurmalarına neden olmuştur.¹²⁸ Kefe artık Kırım'da küçük bir yerleşim birimi olmaktan çıkmış, büyük ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği gelişmiş bir şehir hüviyetini kazanmıştır. Nitekim 14. yüzyılda Kefe şehrinde ortalama her sene 1500 köle dışarıya satılıyordu.¹²⁹ Kefe'nin arkasından takip eden Azak ise köle ihracatında önemli bir konuma sahip olan bir başka liman şehriydi.¹³⁰

Ancak Cenevizlilerin bölgedeki siyasî hakimiyeti pek uzun sürmemiştir. Kırım hanı Hacı Geray ile Cenevizliler arasında hem iktisadî hem de siyasî problemler baş göstermiş ve her iki taraf arasında çatışmalar gerçekleşmiştir.¹³¹ Hacı Geray, Sultan II. Mehmet ile 1454 yılında anlaşarak Kefe'ye saldırı başlatmıştır. Şehir karadan Han'ın atlı birlikleriyle, denizden de Osmanlı filosuyla kuşatma altına alınmıştır. Kalenin muhasara altına alınması üzerine Cenevizliler Kırım Hanı'na yıllık 1200 altın vergi vermeyi kabul etmişlerdir.¹³² Fakat Cenevizliler, Hacı Geray'ın ölümünden sonra Kırım Hanlığı'nın taht kavgalarına karışmaya başlamış ve menfaatleri doğrultusunda hareket etmişlerdir.¹³³ Süreç içerisinde Osmanlı Devleti de olaya müdahil olmuş ve 1475 tarihinde Gedik Ahmet Paşa vâsıtasıyla hem Kefe ve diğer Ceneviz kolonileri ele geçirilmiş hem de Kırım Hanlığı tabiiyet altına alınmıştır.¹³⁴

¹²⁶ a.g.m. s. 14.

¹²⁷ Yücel Öztürk (1995). XIII. ve XVII. Yüzyıllarda Karadeniz Ticâreti. *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 97, s. 119-120.

¹²⁸ Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe*. s. 2.

¹²⁹ Yağcı (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi. s. 435.

¹³⁰ a.g.m. s. 435.

¹³¹ Halil İnalçık (2018). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi-I (1330-1600)*. (Çev. Halil Berktaş), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 333.

¹³² Alan W. Fisher (2009). *Kırım Tatarları*. (Çev. Eşref Bengi Özbilen), İstanbul: Selenge Yayınları, s. 18.

¹³³ Halil İnalçık (2017). *Kırım Tarihi Üzerine Araştırmalar (1441-1700)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 4-5.

¹³⁴ Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe*. s. 27-30.

Karadeniz’de köle ticâreti bölgede Osmanlı Devleti’nin hakimiyeti sonrasında da devam etmiştir.¹³⁵ Osmanlı Devleti, gümrükten geçen her bir köle için değerinin 1/5’ni vergi olarak tahsil etmiştir.¹³⁶ Ayrıca Osmanlı Devleti’nin kendisi de köle emeğini kullanmaktadır.¹³⁷ Bilhassa orduda köle unsurundan faydalanmıştır.¹³⁸ Bunun dışında köleler tersane işlerinde, gemicilik hizmetlerinde, sarayda, tercümanlık vazifelerinde ve daha pek çok farklı iş kollarında da kullanılmıştır.¹³⁹ Yapılan fetih hareketleri ile savaşlarda ele geçirilen insanlar, esir edilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki ilerlemesi yavaşlamasından dolayı köle temini ağırlıklı olarak Kırım Hanlığı’ndan sağlanılmaya başlamıştır.¹⁴⁰ Nitekim 18. ve 19. yüzyıllarda köle akışı Kafkas toplumları olan Abazalara, Çerkeslere, Gürcülere ve diğer etnik gruplara kaymıştır.¹⁴¹ Bu durumdan Kırım Hanlığı da istifade etmiştir.

Kırım Hanlığı elde ettiği köleleri hem kendi iç piyasasında hem de Mısır ve Osmanlı esir pazarlarına satış yaparak dış piyasada da kullanmaktadır.¹⁴² Böylece hanlık ekonomik sıkıntılara düştüğü zaman köle ticâretinden istifade ederek iktisadî açıdan rahatlamaktadır.¹⁴³ Hatta zor durumda kalan Çerkes ve Kıpçak Türkleri kendilerine köle olarak satışa çıkarıyordu.¹⁴⁴ Bilhassa Kıpçak Türk köleleri Mısır’da çok rağbet görüyordu.¹⁴⁵ Memluk Sultanlığı’nda bulunan hadımlar arasında Firuz el Jarkasi’de Kafkas asıllıydı.¹⁴⁶ Memluklu tâcirler Bursa’ya kadar gelip burada ticâret

¹³⁵ Zübeyde Güneş Yağcı (2015). *Köle Akınlarının Kırım Hanlığı Üzerindeki Siyasi ve Ekonomik Tesirleri*. Türkiye-Ukrayna İlişkileri Kazak Dönemi (1500-1800). (Ed. Volodimir Melnik, Mehmet Alpargu, Yücel Öztürk, Ferhat Turanlı, Muhammet Bilal Çelik), İstanbul: Çamlıca Yayınları, s. 397.

¹³⁶ a.g.m. s. 412.

¹³⁷ Mustafa Akkaya (2017). *Osmanlı Dönemi Batı Anadolu’da Tarımsal İş Gücünde Kullanılan Köleler*. Osmanlı Devleti’nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam. (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, s. 255.

¹³⁸ Yücel Öztürk (2017). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Köle Emeğinin Rolü ve Hacmi*. Osmanlı Devleti’nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam. (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, s. 31-32.

¹³⁹ Ümit Ekin (2017). *Seyahatnamelerin Işığında Osmanlı Toplumunda Köleler*. Osmanlı Devleti’nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam. (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, s. 188-189.

¹⁴⁰ Yağcı (2011). İstanbul Gümrük Defterine Göre Karadeniz Köle Ticâreti (1606-1607). s. 377.

¹⁴¹ Madeline C. Zilfi (2018). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Kölelik ve Kadınlar (1700-1840)*. (Çev. Ebru Kılıç), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 124.

¹⁴² Halil İnalıcık (2016). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Köle Emeği*. Doğu Batı Makaleler-II. (Haz. Taşkın Takış, Sunay Aksoy), İstanbul: Doğubatu Yayınları, s. 136-137.

¹⁴³ Yağcı (2006). 16. Yüzyılda Kırım’da Köle Ticâreti. s. 19.

¹⁴⁴ Mirza Bala (1966). Kırım. *Emel*, S. 35, s. 16.

¹⁴⁵ Yağcı (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya’nın Önemi. s. 435.

¹⁴⁶ a.g.m. s. 435.

yaparlardı.¹⁴⁷ Nitekim Bursa, 14. yüzyılın ortalarından itibaren uluslararası bir pazar konumuna yükselmişti.¹⁴⁸

Kırım'da Kefe ve Azak'tan başka esir pazarının olduğu bir başka yer de Bab el Ebvab olarak bilinen Derbent'ti. Dertbent'ten geçen köleler Bakü'ye yol alırdı.¹⁴⁹

Buradan yola çıkarak Kırım coğrafyasının, Kafkas kölelerini Avrupa, Asya, Anadolu ve Ortadoğu bölgelerine nakliyat yapan, tampon bir bölge olduğunu söyleyebiliriz.

Osmanlı Devleti'nde köleliğin kaldırılması için yapılan ilk çalışma Tanzimat Dönemi'nde gerçekleştirilmiştir. Sultan Abdülmecid'in emri doğrultusunda 28 Aralık 1846 tarihinde İstanbul Esir Pazarı kapatılmıştır.¹⁵⁰ Fakat alınan karar ile köle ticâreti hemen son bulmamıştır.¹⁵¹ Zira esir tâircileri pazarın kapatılmasından sonra ellerindeki zenci köle ve cariyeleri Fatih taraflarında bulunan çeşitli hanlarda, beyaz köleleri de Tophâne'de bulunan Karabaş Mahallesi'ndeki bazı evlerde satmaya devam ediyorlardı.¹⁵²

1847 senesine gelindiğinde bu sefer Basra Körfezi'nde bulunan Osmanlı limanlarında köle ticâreti yasaklanmıştır.¹⁵³ 1854 tarihinde Batum'da görevli olan Mustafa Paşa'ya iki ferman çıkartılarak Gürcülerin köle olarak satılması yasaklanmış, Çerkeslerin yakınlarını ve kendilerini köle olarak satmalarını engellemek adına da uyarılar yapılmıştır.¹⁵⁴

1857 yılında da Afrikalı köle ticâreti yasaklanmıştır.¹⁵⁵ 27 Ekim 1909 tarihinde Meclis-i Vükelâ'da alınan karar ile Çerkes köle ticâreti yasaklanmıştır.¹⁵⁶

¹⁴⁷ Halil Sahillioğlu (1983). Onbeşinci Yüzyıl Sonunda Bursa'da Dokumacı Köleler. *Atatürk Konferansları 1975-1976*, S. 8, s. 218.

¹⁴⁸ İnalçık (2018). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi-I (1330-1600)*. s. 271.

¹⁴⁹ Yağcı (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi. s. 436.

¹⁵⁰ Y. Hakan Erdem (2013). *Osmanlı'da Köleliğin Sonu 1800-1909*. İstanbul: Kitap Yayınevi, s. 124.

¹⁵¹ Zübeyde Güneş Yağcı (2017). *İstanbul Esir Pazarı*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam. (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, s. 90.

¹⁵² Yağcı (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi. s. 442.

¹⁵³ Şen (2007). a.g.e., s. 80.

¹⁵⁴ Erdem (2013). a.g.e., s. 134-137.

¹⁵⁵ Ehud R. Toledano (2010). *Suskun ve Yokmuşçasına İslam Ortadoğusu'nda Kölelik Bağları*. (Çev. Y. Hakan Erdem), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 127.

¹⁵⁶ Alınan Karar: "İslamiyet'te insan hürriyeti esas olduğundan bu tarihten sonra hür insanlara köle türü muamele edilmesi yasaklanmıştır. Kölelik Kanun-ı esasiye göre de yasaktır. Ancak, halen köle veya cariyeye

2.7.1. Köle Betimlemeleri

“*Kul, bende, halayık, esir, gulâm, cariyeye, odalık, kenîz, abd, rakik, memlûk, kunn, rakabe, vasîf, milkü'l-yemin, memlûke, vasîfe, eme, gurre*” gibi kelimeler çeşitli dönemlerde Arapça, Farsça ve Türkçe’de köle yerine kullanılmıştır.¹⁵⁷ İncelediğimiz Kırım sicilinde köleler için farklı isimlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Erkek köleler için “kazak¹⁵⁸, gulâm¹⁵⁹, çora¹⁶⁰, abd-i memlûkî¹⁶¹” gibi ifadeler, kadın köleler için ise “cariye¹⁶², devke, marina” gibi ifadeler kullanılmıştır. İncelenen defterde devke ve marina tabirleri tespit edilememiştir. Kadın köleler için cariyeye ifadesi kullanılmıştır.

Kazak tabiri orta yaşlı ve ihtiyar köleler için kullanılmaktadır.¹⁶³ Boğdan asıllı Dimitri isimli kazak, Bahçesaray’ın Maryem köyünde oturan efendisi Tudor veled-i Nekte’ye 10 sene hizmette bulunmuştur. Yapmış olduğu hizmetin karşılığı olarak da efendisi tarafından azad edilmiştir.¹⁶⁴

Gulâm; ortalama 15-16 yaş civarında sakalı, bıyığı çıkmamış genç delikanlı anlamına gelmektedir.¹⁶⁵ Pıçkı köyünden Aliş vefat ettiğinde arkasında bıraktığı malvarlığı arasında bir de Dilaver isimli gulâm vardır. 10 altın değerindedir.¹⁶⁶

Çora ise küçük çocuk köleler için kullanılan bir tabirdir. Kablan veled-i Aleksandre’nin, Birdane isimli cariyesi bir köleden hamile kalmıştır. Cariye bu çocuğu doğurmuş ve çocuğa Aleks ismi konulmuştur. Sahibi Kablan, cariyesinin çocuğu üçüncü ayına girdiğinde mahkemeden nafaka miktarının belirlenmesini

---

olanlar hakkında en kısa zamanda daha sonra bir karar verilecektir. Çerkezler tarafından halen uygulanan bu muameleye katıyyen izin verilmeyecektir. Çerkez köle ticâretine de zenci köle ticâreti gibi son verilmiştir.” Bkz. Zafer Gölen (1998). Çerkez Köleliğini Önlemeye Yönelik Faaliyetler. *Toplumsal Tarih*, S. 57, s. 57-58.

¹⁵⁷ M. Akif Aydın - Muhammed Hamîdullah (2002). Köle. *DİA*, C. 26, s. 237.

¹⁵⁸ KŞS, vr. 77, hk. 2.

¹⁵⁹ KŞS, vr. 78, hk. 1.

¹⁶⁰ KŞS, vr. 74, hk. 2.; KŞS, vr. 68, hk. 3.; KŞS, vr. 38, hk. 2.

¹⁶¹ KŞS, vr. 81, hk. 6.

¹⁶² KŞS, vr. 86, hk. 3.

¹⁶³ Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650 – 1675)*, s. 162-163.

¹⁶⁴ KŞS, vr. 77, hk. 2.

¹⁶⁵ Devellioğlu (2007). a.g.e., s. 293.

¹⁶⁶ KŞS, vr. 78, hk. 1.

istemiştir. Mahkeme de çocuğa ehl-i hibre vâsıtası ile günlük 1 akçe nafaka bağlamıştır.¹⁶⁷

Abd-i memlûkî ifadesi ise köle yerine kullanılan bir ifadedir. Kul-köle anlamlarına gelmektedir. Sicilde genellikle köle sahipleri hizmetlerinde bulunan köleleri abd-i memlûkî olarak ifade etmektedir. Ukrayna asıllı Semha isimli abd-i memlûkî, Bahçesaray'ın Maryem köyünde oturan efendisi Kalaycı Yuri'ye 10 sene hizmette bulunmuştur. Yapmış olduğu hizmetin karşılığı olarak da efendisi tarafından azad edilmiştir.¹⁶⁸

Cariye ifadesi de kadın köleler için kullanılan genel bir addır. Kadın köle genç, çocuklu veya dul olabilir. Örneğin Çufutkaleli Hanke Yahudi veled-i Ovrachim, cariyesi Estankey'i azad etmiştir.¹⁶⁹

İncelenen kayıtlarda kölelerin büyük bir çoğunluğunun Boğdan ve Ukrayna asıllı olduğu anlaşılmaktadır. Azad kayıtlarındaki kişilerin etnik grubu ve fiziksel özellikleri belirtilmiştir. Tabi bu durum kadın - erkek bütün köleler için aynıdır. Örneğin, Hazinedâr Başî Bolat Aga ibn-i el-Hâc İlyas Atalık, sahibi olduğu orta boylu, sarı saçlı, koyun gözlü, yassı yüzlü, kayık burunlu, Ukrayna asıllı Necati isimli kölesini azad ettiğini mahkemeye bildirmiştir.¹⁷⁰ Bu kayıttan anlaşılıyor ki, azad edilen kölelerin ayırt edici fiziki özellikleri ve etnik yapıları belirtilmektedir.

Bahçesaray'ın Maryem köyünde ikâmet eden Tudor veled-i Nekte'ye yapmış olduğu 10 yıllık hizmetinin karşılığında azad edilmekle ödüllendirilen Boğdan asıllı Dimitri'nin fiziki özellikleri ise şu şekilde belirtilmiştir; “koyun gözlü, kongur kaşlı, orta boylu, kayık burunlu, Boğdan asıllı.”¹⁷¹

Cariyelerde de durum aynıdır. Maryem köyünden İvaz veled-i Ovrachim Boğdan asıllı cariyesi Nasta'yı azad etmiştir. Cariyesinin tanımını ise şu şekildedir: “orta boylu, düz burunlu, koyun gözlü, Boğdan asıllı.”¹⁷²

¹⁶⁷ KŞS, vr. 68, hk. 3-4.

¹⁶⁸ KŞS, vr. 81, hk. 6.

¹⁶⁹ KŞS, vr. 86, hk. 3.

¹⁷⁰ KŞS, vr. 32, hk. 9.

¹⁷¹ KŞS, vr. 77, hk. 2.

¹⁷² KŞS, vr. 47, hk. 1.

Tablo 12. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Kazak - Cariye - Çora İsimleri

Abdullah	Birdane	Boğdan	Devletgeldi
Dilaver	Dimitri	Estankey	Evasil
Hana	İban	Aleks	İstefan
Kerkir	Kılcı	Kul Zeman	Kutlu Ayak
Laçın	Malgeldi	Martin	Mahzat
Muatoma	Nasta	Necati	Mesku
Oraman	Ömer	Selbeyaz	Semha
Şahsuvar	Temke	Vasil	Yorki
Zülfikar			

İncelenen defterden köle isimleri bir araya getirilerek yukarıdaki tablo hazırlanmıştır. Defterde geçen köle isimleri incelendiğinde farklı etnik yapılardan ve farklı dinlerden olduğu tespit edilmiştir. Tablo da adı geçen Hana Boğdan asıllı bir cariye'dir. Kerkir ve Yorki'de onun çocuklarıdır. Hana ve çocukları efendisi tarafından azad edilmişlerdir.¹⁷³ Abdullah ise Usta Ramazan'ın Rus asıllı Müslüman olmuş kazak kölesidir. Efendisi Abdullah'ı 40 günlüğüne azad etmiştir.¹⁷⁴ Necati'de, Hazinedâr Başî Bolat Aga ibn-i el-Hac İlyas Atalık'ın Rus asıllı kölesidir. Necati efendisi tarafından azad edilmiştir.¹⁷⁵ Tabloda bulunan en küçük köle ise Aleks isimli 3 aylık bir çoradır. Annesi Birdane isimli bir cariye iken babası da Muatoma adında bir köledir.¹⁷⁶

2.7.2. Temin Yolları

Kölelerin temin yolları birden fazladır. Bunların ilki bir kölenin çocuğu olmasıdır. Çocuk da tıpkı anne veya babası gibi köle kabul edilir. Bu tip kölelikler sicillerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Kablan veled-i Aleksandre'nin, Birdane isimli cariyesi bir köleden hamile kalmıştır. Cariye de çocuğu doğurur. Sahibi Kablan, cariyesinin çocuğu üçüncü ayına girdiğinde mahkemeden nafaka miktarının belirlenmesini ister. Mahkeme de çocuğa ehl-i hibre vâsıtası ile günlük 1 akçe

¹⁷³ KŞS, vr. 76, hk. 1.

¹⁷⁴ KŞS, vr. 69, hk. 3.

¹⁷⁵ KŞS, vr. 32, hk. 9.

¹⁷⁶ KŞS, vr. 68, hk. 3-4.

nafaka bağlar.¹⁷⁷ Aleks ismi verilen çocuk bir köle olduğunda çora olarak değerlendirilir. Bir diğer kaynak ise muhalefât kayıdır. Bu muhalefâtta Laçın isimli bir çora 60 altın değerinde gösterilmektedir.¹⁷⁸

Bir başka temin yolu da köle satışlarıdır. Bununla ilgili bir sicil kaydı bulunmaktadır. Kayıta bir köle satışı söz konusudur ancak köleyi satan kişiler kölenin asıl sahibi değildir. Yaptıkları usulsüzlüğü, kadı huzuruna çıktıklarında itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Olay özetle şöyle gerçekleşmiştir:

Karalık köyünden Mustafa bin Halil, bir köle satın almıştır. Köleyi, Nur Ali Hacı köyünden Mevlüd bin Çeyş ile İvan isimli kişiler satmıştır. Ancak yapılan satıştan kölenin asıl sahibinin haberi yoktur. Bu durumu öğrenen Mustafa bin Halil kadıya gider ve satışın iptalini talep eder. Kadı da durumu araştırır. Adı geçen kişiler yaptıkları usulsüzlüğü itiraf ederek satışın köle sahibinden habersiz gerçekleştiklerini beyan ederler. Kadı da bunun üzerine satışın reddini onaylar.¹⁷⁹

Bir başka ve çokça kullanılan temin yolu da savaşlardır. Bilindiği gibi İslam ülkesi olmayan devletlerin toprakları dâr'ül-harp kabul edilir.¹⁸⁰ Bu ülkelere yapılan akınlar ve mevcut savaşların neticesinde elde edilen esirler köle olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle hem karşı tarafın insan kuvveti kırılmış hem de elde edilen kölelerin satışından büyük gelirler elde edilmektedir. Böyle bir yöntem hem Osmanlı Devleti hem de Kırım Hanlığı'nda çokça kullanılmaktaydı. Nitekim kazanç olarak görülen akınlar Kırım için büyük gelir getiren yollardan birisiydi.¹⁸¹ Bu konu üzerine çeşitli araştırmacılar köle sayısını belirlemek için çalışmalar yapmıştır. Örneğin Yücel Öztürk'ün yapmış olduğu çalışmaya göre farklı tarihlerde olmak üzere Kefe'de 16. yüzyılda 12 yıllık tahminî toplam esir sayısı 9182'dir.¹⁸² Zübeyde

¹⁷⁷ KŞS, vr. 68, hk. 3-4.

¹⁷⁸ Sultan köyünden Nurcihan'ın kocası Can Temir vefat etmiştir. Mal varlığı da kayda geçirilmiştir. Bkz. KŞS, vr. 60, hk. 1.

¹⁷⁹ KŞS, vr. 48, hk. 2.

¹⁸⁰ Bkz. Ahmet Özel (1993). *Dârülharp. DİA*, C. 8, ss. 536-537.

¹⁸¹ Nuri Kavak (2014). *Karasu Kazası (1683-1744) Kırım Hanlığı'nda Bir Yerleşme Örneği*. Bursa: On-Mat Öner Matbaacılık, s. 197.

¹⁸² (1520 senesi 2695 köle), (1542-616 köle), (23 N. 15444 ile 23 K. 1544 arası - 442 köle / yıllık 758 köle), (23 K. 1544 ile 13 K. 1545 arası - 538 köle), (14 K. 1545 ile 2 K. 1546 arası - 1164 köle), (30 Eyl. 1552 ile 19 Ağ. 1553 arası - 1367 köle), (8 Ağ. 1554 ile 27 Te. 1555 arası - 1367 köle), (20 K. 1577 ile 8 K. 1578 arası - 335 köle), (9 K. 1578 ile 29 Em. 1579 arası - 363 köle), (30 Em. 1579 ile 1 Ms. 1580 arası - 74 köle), (30 Em. 1579 ile 17 Em. 1580 arası - 433 köle), (18 Em. 1580 ile 6 Em. 1581 arası - 839 köle), (Toplam 12 yıllık tahmini esir sayısı 9182). Bkz. Öztürk (2017). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Köle Emeğinin Rolü ve Hacmi*. s. 45-46.

Yağcı'nın ulaştığı veriler ise şu şekildedir; Azak iskelesi Kanunnamesine göre Azak'ta köle adedine 255 akçe vergi alınmaktadır. Vergi ücretine dayanarak 1529 ve 1554 yıllarında toplam 5254 köle Azak gümrüğünde kayıtlara geçmiştir. İstanbul gümrük defterindeki bilgilere göre ise 26 Kasım 1606 – 5 Kasım 1607 tarihleri ile belirtilen dönemde İstanbul'a 3137 köle giriş yapmıştır. Bunların 1037'si Gözleve'den 1012'si Kefe'den, 537'si Abaza'dan ve kalanları da Köstence, Kili ve Balçık limanlarından gelmiştir.¹⁸³ Söz konusu miktarlar göz önüne alındığında Karadeniz'den Osmanlı topraklarına yıllık olarak gelen köle miktarları daha belirgin bir hal almaktadır.

Bunların dışında köle alım satımı yapılırken dikkat edilen hususlar da şu şekildedir: kölenin herhangi bir sakatlığı veya hastalığı var mı? Bakire mi değil mi? El becerisi var mı?¹⁸⁴

2.7.3. Efendi – Köle İlişkisi

Efendiler sahip oldukları köleleri istedikleri gibi kullanabilir, bir işte çalıştırabilir, kiralayabilir, satabilir hatta hibe bile edebilirdi. Kölenin değeri sahip olunan bir maldan farksızdı. Bunun için köleye mâl-ı natık yani konuşan mal denilmiştir.¹⁸⁵ Ancak kölenin bir mal değerinde olması onun ölümüne kadar mal olarak kalması anlamına gelmemektedir. Eğer bir köle sahibi, kölesine izin verdiği takdirde kölenin para kazanıp hürriyetine kavuştuğu durumlar olabiliyordu. Bazen de efendileri onları azad ediyordu. İslam hukuku bu noktada köleleri azad etmeyi teşvik etmiştir. Böylelikle azad meselesi kolaylaştırılmıştır. Bununla birlikte “mükatebe” denilen bir kaideler silsilesi de konulmuştur. Yazılı olduğu için sözleşme denilebilir. Sözleşmeyi kabul eden köle kendisine verilen süre zarfında sahibinin mülkü içerisinde kalarak çalışabilir, mal biriktirebilir hatta para kazancı elde edebilirdi.¹⁸⁶ Buna göre köle azad olmuyor, birtakım haklar kazanıyor ve bir azad tarihi belirleniyordu. Bu sürenin sonunda da köle kendi ücretini ödeyerek hürriyetini

¹⁸³ Yağcı (2006). 16. Yüzyılda Kırım'da Köle Ticâreti. s. 28.

¹⁸⁴ Kavak (2014). a.g.e., s. 197.

¹⁸⁵ Sahillioğlu (1983). Onbeşinci Yüzyıl Sonunda Bursa'da Dokumacı Köleler. s. 220.

¹⁸⁶ Sahillioğlu (1983). Onbeşinci Yüzyıl Sonunda Bursa'da Dokumacı Köleler. s. 221; Fahrettin Atar (2006). Mükatebe. *DİA*, C. 31, s. 533.

sahip olabiliyordu. Hürriyetini kazanan köleler kadıya başvurarak azatlık belgesi olarak bilinen itknâme isimli bir belge alıyordu. Böylelikle köle hür bir insan hüviyeti kazanıyordu. 16 numaralı defterde toplam 34 köle azadı kaydı tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Teberti köyünden Ömer Gazi'nin kölesi İban, kadıya giderek efendisinin kendisini azad ettiğini söyler. Kadı da durumu köle sahibine sorar. Ömer Gazi de kölesinin söylediklerini reddeder. Kadı bu açıklama üzerine İban'dan delil ister. İban sözlerini ispat etmek için Dosmir Monla ibn-i Mehmed ile Abdülnebi bin Mehmed'i şahit gösterir. Öne sürülen kişiler Ömer Gazi'nin, kölesi İban'ı azad ettiğine dair şahitlikte bulunurlar. Böylelikle İban hürriyetini ispat etmiş olur.¹⁸⁷ Bunun gibi başka kayıtlar da vardır. Kölesini azad ettikten sonra efendisinin inkâr etmesinin nedeni her ne kadar bilinmese de çoğu zaman kadı kölelerin mahkemeye getirdiği şahitlerin şahadetlerini kabul etmek durumunda kalmıştır.

Şaban 1082 (Aralık 1671) tarihli kayıttta ise Yorke isimli köle, Manguş köyünden Ovrachim veled-i Sarı'yı kendisine bir sene hizmet etmesi durumunda azad edeceğine dair sözünü mahkemede beyan etmiştir.¹⁸⁸ Bu gibi kayıtlar Kırım sicillerinde çokça karşılaşılmaktadır. Kişiler bazen borç durumundan dolayı bazen de para karşılığında bir başkasının hizmetine girmektedir. Bu durum mahkemeye bildirilmekte ve belirlenen süre zarfında bir nevi geçici kölelik yapılmaktadır. Tabi bazen de yapılan azatlık sözleşmelerine uyulmadığından kaynaklı köle ile efendisi arasında hukukî mücadele baş göstermektedir. Örneğin Manguş köyünden köle İban, efendisi Olmes veled-i Temirke'ye 8 sene hizmet etmiştir. Mahkemede, kendisine, efendisi tarafından 8 sene hizmetinin karşılığında azad edileceğine dair söz verildiğini ama sözün tutulmadığını belirterek hürriyetini talep etmektedir. Ancak efendisi durumu inkâr etmiştir. Bu sebeple İban, el-Hâc Davud bin Abdullah ile Rahmet Kethüdâ bin Abdullah'ı şahit gösterir. Öne sürülen kişilerin şahitlikleri ile Ukrayna asıllı İban, hürriyetine kavuşur.¹⁸⁹

¹⁸⁷ KŞS, vr. 86, hk. 6.

¹⁸⁸ KŞS, vr. 84, hk. 3.

¹⁸⁹ KŞS, vr. 83, hk. 7.

3. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIM MAHKEMESİNDE GÖRÜLEN SUÇLAR

3.1. Suç Unsurları

Her devrin kendi içinde asayiş problemleri olmuştur. Buna İslam ve diğer dinlere mensup toplumlar da dahildir. Nitekim Kırım gibi bir coğrafyada farklı din ve etnik grupların bir arada yaşaması ister istemez birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Farklı dinlere mensup kişiler birbirine küfretmekte, alacak verecek meselesi olan kişiler tartışmakta, borcu olanlar borcunu inkâr etmekte, çözülemeyen sorunlar yaralama veyahut cinayet ile bitebilmektedir. Bu ve benzeri birçok durum kadı sicillerine yansımıştır.

İncelenen defterde; borçla alakalı 135, cinayetle alakalı 1, darp - yaralama ile alakalı 13, hırsızlıkla alakalı 17, intihar ile alakalı 2, kavga ile alakalı 1, kayıp kişi ile alakalı 2 ve son olarak küfür ile alakalı 9 kayıt bulunmaktadır. Toplam 180 kayıt tespit edilmiştir.

3.1.1. Borç Durumu

Borç kayıtları herhangi bir satış sonrası ortaya çıkan borçtan ziyade tarafların vakti zamanında birbirleri ile anlaşarak birinin diğerine ödemesi karşılığında vermiş olduğu para ile ilgilidir. Ancak ödeme günü geldiğinde borçlular almış oldukları parayı ya inkâr etmekte ya da düşük bir miktar olduğunu ileri sürmektedir. Hayliyle alacaklı olanlar da bu durumdan haberi olan kimseleri şahit olarak göstermektedir. Böylece kimin borçlu olup olmadığı ortaya çıkmaktadır. Tabi bazı durumlarda şahit veya delil bulunmadığında mesele neticesiz olarak da kalmaktadır. Kimi zaman da borçlular borcunu itiraf etmekte ve ödeyebilmek için mahkemedен belli bir süre istemektedir. Tüm bunların dışında en sorunsuz olan kayıtlar borcun ödendiğini kaydettiren kişilerin kayıtlarıdır.

Örneğin; Çufutkale Yahudilerinden İlya veled-i Şimayil, Yogda veled-i İsak isimli Yahudi'ye olan 38 kuruş borcunu ödemiştir.¹⁹⁰ Ama her borçlu olan bu kadar dürüst ve titiz değildir.

Borçlu ile alacaklı kişiler kimi zaman kendi aralarında anlaşarak kayıtlara geçirtmektedirler. Ermeni Mahallesi'nde oturan Akta veled-i Batre isimli zimmi kendisi ile aynı mahallede oturan Kalus veled-i Kasbar'a 50 kuruş borç verir. Vermiş olduğu borcu talep ettiğinde aralarında küçük bir anlaşamamazlık çıkar. Borçlu olan Kalus paranın 50 kuruş olmadığını iddia ederek sâdece 37 kuruş öder. Bunu mesele etmeyen Akta da borçlu ile anlaşarak davadan vazgeçer.¹⁹¹

Bir başka kayıtta ise borçlu, borcunu itiraf etmiştir. Ancak neticesi sicile yansımamıştır. Ermeni taifesinden Davud veled-i Murad isimli kişi, Tüccar Mehmed bin Abdullah'a 11.5 kuruş borcu olduğunu itiraf etmektedir.¹⁹²

Bazı borçlular borcunu itiraf etmekte ancak ödeyecekleri miktarı düşürmektedir. Yine diğer kayıtlarda olduğu gibi bir kayıtta davaya konu olan borç miktarının neticesi sicile yansımamıştır. Bundan mütevellit ya davacı miktarı abartmaktadır ya da diğer kayıtlarda görüldüğü gibi taraflar anlaşmış olabilmektedir. Birha veled-i Ovrachim isimli kişi, İsak'ı kadıya şikâyet ederek bahsi geçen kişiden 4 kuruş alacağı olduğunu mahkemede belirtir. Ancak İsak borcu kabul etmekle birlikte miktarın 3 kuruş, 65 akçe olduğunu beyan etmektedir.¹⁹³

3.1.2. Hırsızlık

Hırsızlık yani bir başkasının malını çalma tarihin hemen her çağında kötü olarak kabul görmüş bir fiildir. Çalınan malın sahibi eğer hırsızın peşine düşerse, o vakit mesele büyüyeabilmektedir. 16 numaralı Kırım kadiasker defterinde bu ve buna benzer olaylar yaşanmıştır. Bir tanesi vardır ki 3 davaya konu olmuştur. Mesele şu şekildedir:

¹⁹⁰ KŞS, vr. 88, hk. 1.

¹⁹¹ KŞS, vr. 88, hk. 2.

¹⁹² KŞS, vr. 88, hk. 3.

¹⁹³ KŞS, vr. 79, hk. 2.

Ermeni Mahallesi'nden Dimitri veled-i Kosta isimli kişinin Bahçesaray'da bir kürkçü dükkânı vardır. Bu dükkândan bazı kürkler çalınmıştır. Kürkçü Dimitri dükkânından çalınan kürklerinin bir tanesini Yaşdağ köyünden Mevlüd bin Muzaffer'in üzerinde bulunan kürke benzettir. Bunun üzerine kadıya şikâyete gider, durumu anlatır ve 5 tane kürkünün çalındığını iddia eder. Bu durum üzerine kadı Mevlüd'e, Dimitri'nin anlattıklarını sorar. Mevlüd ise soruların müsebbibinin kendisinin olmadığını söyleyerek reddeder. Kadı onun cevabı üzerine Dimitri'den delil ister. Dimitri de Hüseyin bin Şaban ve Devîn Ali bin Abdullah isimli kişileri şahit gösterir. Öne sürülen kişilerin şahitlik etmesi üzerine Mevlüd, dükkânın kilidini bozmadığını ancak 3 tane kürkü Dimitri'nin dükkânından çaldığını, birini Gözleve'de sattığını belirterek elindeki 2 kürkü Dimitri'ye verir. Dimitri kürklerin 5 adet olduğunu kanıtlayamadığı için kadı suçlunun itirafı üzerine çalınan kürklerin adedini deftere 3 olarak kaydeder.¹⁹⁴

Çalınan mallar arasında atlar da vardır. Örneğin; Erbiyan köyünden Sefer bin Abdullah, kaybolan kara kır atını Bahçesaraylı Ahmed bin Hasan'ın elinde olduğunu görünce kadıya gidip şikâyette bulunur. Atın kendisine ait olduğunu belirtir ve adı geçen kişiden atını talep eder. Kadı da durumu Ahmed bin Hasan'a sorar. Ahmed ise bu sözleri inkâr ederek cevap verir. Bundan dolayı kadı Sefer'den delil ister. Sefer de Kara Mustafa bin Abdullah ve Murtaza bin Abdullah isimli şahısları şahit gösterir. Öne sürülen kişiler atın Sefer bin Abdullah'a ait olduğuna dair şahitlikte bulunurlar. Bunun üzerine kadı atın Sefer'e ait olduğunu onaylar.¹⁹⁵

Dolandırıcılık da kayıtlarda karşımıza çıkmaktadır. Çufutkaleli Yasef veled-i İlya isimli kişi, Azra veled-i Paşa'ya kendisine yer verme sözü ile 28 altın vermiştir. Ancak üzerinden zaman geçmesine rağmen Azra isimli şahıs vermiş olduğu sözü tutmamıştır. Bunun üzerine Yasef kadıya giderek Azra hakkında şikâyette bulunur. Kadı da olayı Azra'ya sorar. Ancak Azra paranın 10 altın olduğunu iddia ederek suçlamayı reddeder. Kadı da bu sözler üzerine Yasef'ten delil ister. Yasef'te bunun üzerine Şulme veled-i Mortakay ile Yasef veled-i İlya isimli kişileri şahit gösterir. Öne sürülen kişiler, Azra veled-i Paşa'nın, Yasef veled-i İlya adlı kişiden yer verme

¹⁹⁴ KŞS, vr. 87, hk. 3; KŞS, vr. 87, hk. 6; KŞS, vr. 88, hk. 5.

¹⁹⁵ KŞS, vr. 87, hk. 4.

sözüne karşılık 28 altın aldığını kadıya ifade ederler. Bunun üzerine olay açıklığa kavuşur.¹⁹⁶

Bir hırsızlık olayında ise hırsız suçunu itiraf etmektedir. Üç Köy isimli köyden olan Osman Çelebi ibn-i Mehmed, elinde olan kızıl öküzün sahibinin Azra veled-i Baba olduğunu itiraf etmiştir.¹⁹⁷

3.1.3. Küfür

İnsanlar arasında sorunlar meydana geldiğinde ve çözüme kavuşturulamadığında hakarete uğrayan şahıs tarafından olay kadıya intikal edebilmektedir. Kadı her iki tarafı da dinler. Hakarete uğradığını iddia eden kişi bu durumu şahitlerle kanıtlarsa hareket eden taraf cezai yaptırıma tabi tutulurdu. Ancak olay her zaman böyle gerçekleşmemekteydi. Şahitlerin olmadığı durumlarda taraflar yemin etmeye çağrılıyordu. Davalı şahıs suçunu itiraf etmeyerek ve de üstüne yeminde bulunarak suçlamayı reddedebilirdi. Böyle durumlarda şikâyet sonuçsuz kalabiliyordu.

Genellikle şikâyetler birbirinden farklıdır. Mesela karşımıza çıkan bir küfür olayında küfür, aynı inanca sahip insanlar arasında vuku bulduğu gibi farklı inanca sahip insanlar arasında da gerçekleşmektedir. Hakaret eden, karşı tarafın inancını yok saymakta ve şahsı küçük düşürmektedir. Bazıları ise günümüzde olduğu gibi *galiz* küfürler etmekteydi.

Bunun dışında karı-koca, aynı etnik grubun içinden olanlar ve farklı dinlere mensup insanlar arasında sataşma, küfür ve hakaret tarzında olaylar da kayıtlara geçmektedir. İncelen defterde toplam 9 adet küfür kaydı bulunmaktadır.

Örneğin dini bir hakarete uğramaktan dolayı sicile konu olmuş bir kayıt şu şekildedir. Dede Monla ibn-i el-Hâc Hüseyin adlı kişi, Hüseyin bin Dedeş isimli şahsın kendisine kâfir diye küfretmesinden dolayı kadıya giderek şikâyetçi olur. Kadı olayı dinler ve şikâyet edilen kişiye meseleyi sorar. Hüseyin bu durumu

¹⁹⁶ KŞS, vr. 73, hk. 2.

¹⁹⁷ KŞS, vr. 69, hk. 4.

reddettiğinden kadı, şikâyetçi olan Dede Monla'dan mahkemeye delil sunmasını ister. Dede Monla da, Temriş bin İbraş ve Hasan bin Hüseyin isimli şahısları şahit gösterir. Öne sürülen kişiler de Hüseyin'in, Dede Monla'ya küfrettiğine dair şahitlik eder.¹⁹⁸

Defterde küfür kayıtları, küfür meselesinin gerçekleşip gerçekleşmediği üzerine vakidir. Neticesinde hukuki bir yaptırımın uygulanıp uygulanmadığı kayıtlara geçmediği için bilinmemektedir. Ancak küfür konusunda yapılan diğer çalışmalar bu tarz suçların ta'zir ile cezalandırıldığını göstermektedir.¹⁹⁹

Bir başka küfür hadisesinde ise şikâyet eden kişi durumu aydınlatacak bir şahit gösterememiştir. Çufutkaleli Yako veled-i Ovrachim isimli Yahudi, Yogda veled-i Arya İsak adlı şahsın kendisine “Rus oğlu” diye küfrettiğini iddia ederek kadıya şikâyette bulunur. Kadı da şikâyet üzerine Yogda'ya küfür edip etmediğini sorar. Yogda inkâr ile cevap verir. Kabul edilmeyen iddia karşısında kadı da şikâyetçi olan Yako'dan delil ister. Ancak Yako şahit gösteremez. Bu sebeple de kendisine yapılan küfrü kanıtlayamaz. Belki de böyle bir hadise hiç yaşanmamış ya da yaşanmıştır ancak kanıtlanamamıştır.²⁰⁰

İncelenen deftere göre yapılan bazı küfürler şu şekildedir: “kafir²⁰¹, kafir oğlu kafir²⁰², kahpe oğlu.”²⁰³

3.1.4. Darp

Kişinin el ile veya bir araç kullanarak bir başkasına uygulamış olduğu fiziki müdahalesine darp denir. Bu suçlara genellikle para cezası verilmektedir. İncelenen defterde toplam 13 darp kaydı vardır. Bunların bir kısmı yaralamadır. Yaralama olaylarında kemik, kamçı, değnek gibi nesnelere kullanılmıştır. Bazı kayıtlarda ise darp edildiğini, yaralandığını söyleyen kişiler mağdurluklarını kanıtlayamamıştır.

¹⁹⁸ KŞS, vr. 55, hk. 5.

¹⁹⁹ Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650 – 1675)*, s. 108.

²⁰⁰ KŞS, vr. 33, hk. 6.

²⁰¹ KŞS, vr. 55, hk. 5.

²⁰² KŞS, vr. 24, hk. 4.

²⁰³ KŞS, vr. 21, hk. 5.

Gözlevli Vasil veled-i Kostandis isimli kişi, Manguşlu Balaban veled-i Dimitri'yi kadıya şikâyet eder. Şikâyet sebebi ise darptır. İddiasına göre adı geçen kişi, kendisini tat ağasına dövdürmüştür. Bunun için 12 kuruş talep eder. Kadı da durumu Balaban'a sorar. Davalı kişi bu açıklamayı reddeder. Kadı da davacıdan iddiasına yönelik delil ister. Vasil de Vasil veled-i ile Paskal Dimitri veled-i Beyata isimli zimmileri şahit gösterir. Şahitler de Vasil'in anlattıklarına tasdik ederler. Manguşlu Balaban veled-i Dimitri isimli şahsa dava neticesi olarak 12 kuruşluk para cezası verilir.²⁰⁴

Bir başka yaralama olayında ise şahıs vukuatı kemik ile gerçekleştirmiştir. Olay çok fazla derinleşmemiş, suçu işleyen kişi kadı önünde yaptıklarını itiraf etmiştir. Şahbaz bin Murad, Hüseyin bin Mustafa'nın kaşının üstüne kemikle vurmak sureti ile darp ettiğini itiraf etmiştir.²⁰⁵

Kamçı kullanılarak darp etme de incelenen defterde karşılaşılan vakalar arasındadır. Olay Yahudiler arasında vuku bulmuştur. Çufutkaleli Yako veled-i Ovrachim, Yogda veled-i Arya İsak adlı şahsın kendisine kamçı ile vurduğunu iddia ederek kadıya şikâyet etmiştir. Kadı da durumu Yogda'ya sormuş ve onun iddiayı kabul etmemesi üzerine Yako'dan delil istemiştir. Yako'da, Şulme veled-i Yako'yu şahit göstermiş, adı geçen şahsın, Yogda'nın, Yako'ya kamçı ile vurduğuna dair ettiği yemini kadı kabul etmiştir. Böylece Yogda'nın suçu ortaya çıkmıştır.²⁰⁶ Ancak suçu işleyen kişinin ceza alıp almadığı kaydedilmemiştir. Bu kayıta dikkat edilmesi gereken bir husus, Müslüman birinin şahitliği ile gayrimüslim birisinin şahitliğinin birbirine denk olmamasıdır. Yani, iki gayrimüslimin şahitliği bir Müslümaninkine denk gelmektedir. İlginçtir ki incelenen dava kaydında sâdece bir gayrimüslim şahitlik yapmış ve kadı da yapılan şahitliği onaylamıştır. O halde teoride var olan hukukun kimi zaman sınırlarının aşıldığı söz konusu kayıt üzerinden söylenebilir.

Bir başka kayıta, darp edilen kişi yaralı olduğu için mahkemeye babası gelmiştir. Divan Köy'den Mustafa bin Mehmed Hoca, İlyas bin Şah Temir adlı şahsı kadıya şikâyet etmiştir. Adı geçen kişinin oğlunun başını yaraladığı iddiasında

²⁰⁴ KŞS, vr. 74, hk. 3.

²⁰⁵ KŞS, vr. 35, hk. 5.

²⁰⁶ KŞS, vr. 33, hk. 5.

bulunur. Öne sürülen iddia kadı tarafından davalıya sorulur. Davalı İlyas da Divan Köyü sakinlerinden Mustafa'nın oğlunun bıçak ile üzerine geldiğini söyleyerek kaçmak için değnek ile başını vurduğunu ifade eder. Kayıt bu ifadelerle sonlanır. Neticesinde nasıl bir hukukî sürecin işlediği ise bilinmemektedir.²⁰⁷

İncelenen kayıtların dışında bir tane de dayak olayı vardır. Olayın sebebi ise bilinmemektedir. Dayak yiyen kişi kadı önünde mağduriyetini şahitlerle kanıtlamıştır. Vukuatı işleyen ise bir Kıptî'dir.²⁰⁸

3.1.5. Cinayet

İncelenen defterde bahsi geçen en ağır suç cinayettir. Bunun dışında herhangi bir tecavüz veya ağır sakatlama olayları incelenen tarihler araladığında görülmemiştir. Cinayet, her din, devlet ve toplum içerisinde ağır bir suç olarak görülmüştür. Bu suçun karşılığı bazen infaza kadar gitmektedir. İslam hukukunda ise cinayetin cezası kısastır. Yani öldürülen kişi de öldürülür. Ancak maktulün aile yakınlarının affetme yetkisi de bulunmaktadır.

Defterde cinayetle alakalı bir tane kayda rastlanılmıştır. Söz konusu kayıta da vukuatı işleyen kişi hata ile olduğunu belirtmiştir. Ancak ne kadar doğru olduğu bilinmez. Kahveci Bölükbaşı kadıya giderek Devlet Gazi bin Mustafa'yı şikâyet eder. Şikâyet sebebi ise Dilaver isimli cariyesinin tüfek ile öldürülmesidir. Devlet Gazi ise meydana gelen olayın yanlışlıkla olduğunu söyleyerek olayı kendisinin yaptığını itiraf etmiştir.²⁰⁹

Bu başlığın altına intihar olayları da katılmıştır. Defterde bir intihara teşebbüs ve bir de ölüm sebebi bilinmeyen bir kazak kaydı vardır.

İntihara teşebbüs vakası şu şekildedir. Bahçesaraylı Halil isimli bir kişi kadıya gelerek kendisinin çarşıda iken karısı Fatma'nın bıçak ile kendini yaraladığını söyler. Bunun üzerine Emir Çelebi, Mehmed bin Mustafa, Mevlüd Ali bin Hüseyin, Derviş Mehmed, Ahmed bin Şaban, Hacı Mehmed ibn-i el-Hâc Osman, Ahmed bin

²⁰⁷ KŞS, vr. 18, hk. 8.

²⁰⁸ KŞS, vr. 14, hk. 5.

²⁰⁹ KŞS, vr. 51, hk. 2.

Divan ve Abdurrahman bin Ahmed isimli kişiler olay mahalline gelir. Kadın yaralı bir şekilde iken durumunu gelen kişilere anlatır. Kendisini bıçak ile yaraladığını belirtir.²¹⁰

Bir başka kayıta ise intihar vakası vardır. Çufutkaleli İsak veled-i Obrahim, Ağaç Köprü denilen mevkide kendi bağında bir direğe kendini asmış kazak kölenin olduğunu duyar. Bunu gidip kadıya söyleyerek olayın araştırılmasını ister. Bunun üzerine kadı, Mehmed bin Ramazan, Mehmed bin Abdullah, Bayram Ali bin Abdullah ve Abdiş bin Abdülgaffar isimli kişileri İsak'ın bahsetmiş olduğu bağına gönderir. Bu kişiler bağda, uzun boylu, çesm-i sakallı, yaşlı bir kimsenin cesedini bulurlar.²¹¹

Bulunan kimsenin ölüm sebebi ise sicile aksetmemiştir. Bu sebeple olayın nasıl gerçekleştiği bilinmemektedir. Belki diğer sicillerde olayla alakalı kayıtlar vardır.

---

²¹⁰ KŞS, vr. 88, hk. 4.

²¹¹ KŞS, vr. 12, hk. 1.

4. BÖLÜM: 16 NUMARALI KADIASKER DEFTERİNE GÖRE KIRIM'IN EKONOMİK YAPISI

4.1. Kırım'da İktisadî Yapı

Kırım coğrafyası bulunduğu konum itibari ile Asya ve Avrupa arasında bir geçiş güzergâhı sağlamaktadır. Avrupalı tâcirler, gemiler vâsıtasıyla mallarını Kırım üzerinden Rusya içlerine ve Asya topraklarına ulaştırırlardı. Aynı şekilde Rus steplerinde yaşayan insanlar kürklerini, Asya'da yaşayan insanlar kumaşlarını, Avrupa ve Balkan coğrafyasına ulaştırmaktaydı. Bu sebeple yarımadanın kıyı kesimlerinde yoğun bir ekonomik faaliyet baş gösteriyordu.

Gelir kapısı olarak en büyük kazanç ticâretti. Karadeniz'in dört bir tarafından gelen gemiler, Kefe, Azak limanlarına uğramadan topraklarına dönmüyorlardı. Bu limanlar köle ticâretinin yoğun olarak yapıldığı yerlerdi.²¹²

Kırım Tatarları yağma akınlarıyla komşu memleketlerden kaçırdıkları kişileri köle yapıyorlardı. Ukrayna, Moskof, Eflak, Boğdan, Çerkes ve daha pek çok milletten köleler Kırım içinde ve dışında, köle pazarlarında satılıyordu. Bunların kimisi cariye ve genç delikanlı idi. Sağlıklı ve güzel olanları Kırım Hanı ile beyleri arasında paylaşılır geriye kalanları da şehirlerde bulunan köle tüccarlarına gönderilirdi.²¹³

Yarımadanın bazı kesimlerinde tarıma elverişli arazilerin olması sebebiyle ticâret dışında tarımla uğraşan insanlar da vardı. Bağ, bahçe çok yaygındı. Bunun dışında hayvancılık, çiftçilik gibi meşguliyetler de vardı. Bu işlerle uğraşan kimseler kasaba ve köylerde ikâmet ederlerdi. Şehirlerde oturanlar ise ağırlıklı olarak esnaf sınıfındandı ve ticâretle uğraşıyorlardı. Bundan dolayı pek çok meslek kolu (ayakkabıcı, kahveci, terzi gibi) vardı. Dışarıdan veya uzaktan gelen insanlar ise hanlarda kalıp çarşı, pazarda işlerini görürlerdi.

²¹² Yağcı (2011). İstanbul Gümrük Defterine Göre Karadeniz Köle Ticâreti (1606-1607). s. 375.

²¹³ Zeynep Özdem (2010). *Kırım Karasubazar'da Sosyo-Ekonomik Hayat (17. Yüzyıl Sonlarından 18. Yüzyıl Ortalarına Kadar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 94.

Ekonominin iyi veya kötü olması toplumun her bir köşesine etki ederdi. Osmanlı ve Kırım gibi ekonomik dayanağı savaşa, ticârete ve toprağa bağlı olan devletler, ekonomik anlamda bazen yüksek kazanç bazen ise düşük kazanç elde ederlerdi. Savaşlarda yenik düşülmesi, yağmurun hiç veya az yağmasından kaynaklanan kuraklık, toprağın hasat yapılan yıl kalitesiz ürün vermesine bağlı kıtlık sorunları, komşu ülkelere yapılan akınların verimsiz geçmesi gibi etkenler ülke içinde enflasyona sebep olurdu. Bu durumda fiyatlar değişkenlik göstermeye başlardı. İşte bu noktada fiyatların belirlenmesinde kadılar rol alırdı.²¹⁴ Kadılar ürünlere narh koyup, kadı defterlerine tescil ettirirlerdi. Böylece görevliler aracılığı ile devlet ürünlerin üst satış fiyatlarını belirlerdi. Söz konu olan üst satış fiyatın altında fiyat belirlemek yasaktı. Osmanlı'da narh fiyatları günlük belirlendiği gibi çeşitli dönemlerde, mevsimlerde, savaş ve ekonomik buhranlarda da uygulanırdı.²¹⁵

İncelenen defterde tespit edilen narh fiyatları tablo haline getirilerek aşağıya konulmuştur. Buna göre ekmeğin 300 dirhemi (1082), unun 1 batmanı 28 akçe (1084) tespit edilmiştir. Unun fiyatı sürekli değişmiştir. Narh tarihleri dikkate alındığında tarihlerin birbirine yakın olması bizlere o dönem içerisinde mevsimlere bağlı fiyat târifesi uygulanmış olduğu kanaati vermektedir.

Tablo 13. 16 Numaralı Defterde Bakkalara Verilen Narh

Tüketim Ürünleri	Oranı	Değeri	Varak	Tarih
Taze Kestane	1 Vukiyye	4 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Muharrem 1083
Rezaki Üzüm	1 Vukiyye	14 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Evâhir Receb 1082
Beglerce [üzüm]	1 Vukiyye	9 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Evâhir-i Receb 1082
Yağ Mumu	1 Akçe	18 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	8 Ramazan 1082
Togi Kemikli	1 Vukiyye	8 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Evâhir-i Receb 1082
Hubz-ı Matbuh [Ekmek]	300 Dirhem	1 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Zilhicce 1082

²¹⁴ Halil Sahillioğlu (1967). Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Fiyatlar. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 1, s. 38.

²¹⁵ a.g.m., s. 37-38; Mübahat S. Kütükoğlu (2006). Narh. *DİA*, C. 32, s. 390.

Tablo 13. Devam. 16 Numaralı Defterde Bakkallara Verilen Narh

Dakîk (Un)	1 Batman	20 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Zilhicce 1082
Acem Ganem [Koyun]	1 Vukiyye	6 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	8 Ramazan 1082
Semek [Balık]	1 Vukiyye	8 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Zilhicce 1082
Zeyt Yağı	1 Vukiyye	30 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	5 Muharrem 1083
Ceviz Helvası	[-]	16 Cedîd-i hanî	Varak 2 Hüküm 1	1 Muharrem 1083
Sarı Yağ	1 Vukiyye	28 Akçe	Varak 3 Hüküm 1	Rebîül-âhir 1083
Kaşkaval Peynir	1 Vukiyye	10 Akçe	Varak 3 Hüküm 1	Safer 1083
Un	1 Batman	28 Akçe	Varak 6 Hüküm 1	7 Cemaziye'l-evvel 1084
Un	1 Batman	18 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	1 Zilkade 1082
Un	1 Batman	20 Akçe	Varak 2 Hüküm 1	Zilhicce 1082
Un	1 Batman	25 Akçe	Varak 3 Hüküm 1	Cemaziye'l-evvel 1083
Un	1 Batman	20 Akçe	Varak 3 Hüküm 1	Safer 1083

4.1.1. Kırım'da Kullanılan Paralar

Tablo 14. 16 Numaralı Kırım Kadıasker Defterinde Adı Geçen Para Birimleri

Akçe	Arslanlı kuruş	Flori	Kuruş
Altın	Cedid akçe	Gümüş	Riyal kuruş
Esedi kuruş	Hasene		

Bir devletin kudretini gösteren en önemli faktörlerden birisi de sahip olduğu paranın değeridir. Türk hânedanlarında para bastırmak hükümdarlık alâmetlerindendi. Bağımsızlıklarını îlân ettiklerinde kendi adlarına hutbe okuttukları gibi para da bastırılırdı. Genellikle basılan para altın ve gümüş olurdu. Basılan paraların üzerlerine devletin veya hanlığın en üst merciinin adı süslü ifadelerle kazınmıştır.

Kırım Hanlığı bağımsızlığından önce selefi Altın Orda Devleti'nin parasını kullanmakta idi. Altın Orda'nın parçalanması ile Kafkasya bölgesinde pek çok hanlık ortaya çıktı. Bu karmaşıklık içerisinde Osmanlı Devleti, Kırım Hanlığı'nı himayesi altına almıştır. Ancak bu dönemde Kırım hanları hutbelerinde Osmanlı padişahlarının adlarını zikretmekte iken (II. İslam Geray ile başlamıştır) paralarının üzerlerine yalnızca kendi isimlerini yazmaya devam etmişlerdir.²¹⁶

Kırım Hanlığı'na ait en eski para Hacı Geray tarafından 1441-1442 tarihlerinde bastırılmıştır.²¹⁷ Kırım Hanlığı'nın paraları, önceleri Kırkyer, Eski Kırım ve Gözleve'de basılırdı.²¹⁸ 1644 yılından sonra ise hanlığın parası sâdece Bahçesaray'da basılmaya başlanmıştır.²¹⁹

İncelen 16 numaralı sicilde birçok para çeşidi ile karşılaşılmıştır. Bunlardan biri akçedir. Akçe, gümüşten yapılan bir para cinsidir. Sicillerde bazen “akçe”²²⁰, bazen “sim”²²¹, bazen de “hân-ı sim”²²² olarak geçmektedir. Aynı zamanda Kefevî akçesi olarak da bilinmektedir.²²³ Ancak hiçbir surette sicillerde ifade edilmemiştir. Kayıtlar görülen “sim-i cedîd-i hânî”²²⁴ ifadesi ise paranın yeni olduğunu gösterir. Paranın eski mi yeni mi olduğu kayıtlara yazılırdı.

Gümüş paranın yanında altın para da kullanılırdı. Sicillerde ise hasene olarak kaydedilirdi. Bu paranın mâdeni kıymetli olduğundan değeri de diğerlerinden daha yüksekti. Örneğin 4 miskal ağırlığında olan altın kazanın değeri 5 hasene idi.²²⁵

Akçe ve hasenenin dışında sicillerde sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer para türü de kuruştur. İncelenen kayıtlarda bazen kuruş, esedî kuruş ve arslanlı kuruş olarak kaydedilmiştir. Aslında bu para Avrupalıların basmış olduğu bir paradır. Hollanda'nın “rex daller” adı ile basmış olduğu gümüş paranın üzerine arslan resmi çizmişlerdir. İşte bu sebepten dolayı Osmanlılar ve Kırımlılar onların parası için

²¹⁶ Halil İncalcık (2002). Kırım Hanlığı. *DİA*, C. 25, s. 452.

²¹⁷ İncalcık (2002). a.g.m., s. 450.

²¹⁸ Bıyık (2007). a.g.e., s. 187.

²¹⁹ Ağat (1968). Bahçesaray. s. 22.

²²⁰ KŞS, vr. 63, hk. 4-5-7.

²²¹ KŞS, vr. 85, hk. 7.

²²² KŞS, vr. 81, hk. 5.

²²³ Bıyık (2007). a.g.e., s. 189.

²²⁴ KŞS, vr. 73, hk. 4.

²²⁵ KŞS, vr. 65, hk. 7.

arslanlı kuruş tabirini kullanmışlardır.²²⁶ Karşımıza çıkan bir başka para türü de “riyal kuruş”tur. Riyal, Osmanlıların “İspanyol realine” vermiş oldukları isimdir.²²⁷ Ancak kuruş, riyal kuruş ve arslanlı kuruş aynı değere sahip olan paralar değildir. Riyal kuruşun, 10 akçeden fazla bir değeri vardır.²²⁸ 100 akçe 1 kuruşa denk gelirken, 110 akçe 1 arslanlı kuruş yapmaktadır. Ayrıca 1 altının değeri 1.5 kuruşa eşitken, 1 arslanlı kuruş ise 1.6 kuruşa karşılık gelmektedir.²²⁹

Kullanılan bir başka para türü de floridir. İtalyanca “filorin” ifadesinden gelen flori kelimesi, ilk defa Floransa’da basılan paraya verilen isimdir.²³⁰ 17. yüzyılda altına eş değer bir ederi vardı.²³¹

4.1.2. Ticâret

Yarımadada yaşayan insanlar farklı meşguliyetlerle geçimlerini sürdürmekte idi. Kimisi esnaf, tüccar, köle tâciri, hancı, kimisi de çiftçi, hizmetçi olan birçok insan hayatlarını az ya da çok bir şekilde devam ettiriyordu. Bu yollardan bir tanesi de karşılıklı alış-veriş yapmaktı. Ancak alış-veriş yapmak bazen başka sorunları da beraberinde getirirdi. Çünkü taraflar satışı gerçekleştirdikten sonra yapılan ticâretten memnun kalmayabildikleri gibi taraflardan biri diğerini aldatma yolunu da seçebiliyordu. Bu noktada incelen 16 numaralı defterde çeşitli alış-verişlerin kaydedildiği tespit edilmiştir. Bunların bazılarının anlaşmazlık sebebi ile kadıya yansıdığı da olmuştur. Örneğin Çufutkaleli Şimail veled-i Azra isimli Yahudi, 15 miskal ağırlığındaki 4 bâre altın bileziğini 30 kuruşa ve 16 miskal ağırlığında incisini 32 kuruşa Sultan bint-i Yako’ya satmıştır. Ancak Sultan isimli kişi satın almış olduğu eşyaların parasını vermemiştir. Bundan dolayı Şimail, Azra veled-i İbrahim aracılığıyla kadıya şikâyette bulunmuştur. Kadı da anlatılanlar üzerine Sultan’a, Azra’nın söylediklerini sorar. Sultan ise durumu inkâr eder. Verilen cevap üzerine Azra’dan, anlattıklarını kanıtlaması için delil istenir. Azra da Baba veled-i Yasef’i

²²⁶ Halil Sahillioğlu (1995). *Esedî, DİA*, C. 11, s. 368.

²²⁷ Ömerül Faruk Bölükbaşı (2016). *Riyal. DİA*, C. Ek-2, s. 430.

²²⁸ Sahillioğlu (1995). *Esedî*, s. 368.

²²⁹ Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650-1675)*. s. 146.

²³⁰ Halil İnalcık (1996). *Filori. DİA*, C. 13, s. 106.

²³¹ Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650-1675)*. s. 146.

şahit gösterir. Adı geçen kişi, Azra'nın anlattıklarını doğrulayarak şahitlik eder. Bundan dolayı mahkeme Azra veled-i İbrahim'in anlattıklarını onaylar.²³²

Görüldüğü gibi söz konusu alışverişte taraflardan biri üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmediği için mesele kadiya kadar uzamıştır. Burada bir şahidin bulunması olayı açıklığa kavuşturmuştur. Tabii her zaman olay buradaki mesele gibi hukukî boyuta taşmamaktadır. Örneğin, Babaş bin Mehmed, bir ala ata sahiptir. Ancak eline bir miktar para geçmesi için atını satmak ister. Bu sebeple de atını Mehmed bin Hasan'a 4 altın yarım akçeye satar. Taraflar da satışın yasal bir çerçevede korunması için yapmış oldukları ticâreti kadı siciline kaydettirirler.²³³ Çünkü daha sonra içlerinden biri satış işleminden vazgeçerse veya kazandığı parayı yetersiz görürse ticâret akdini bozmaktadır.

Sâdece bunun gibi durumlar sicile yazılmamaktadır. Bazı alışverişler de sicile kaydedilmektedir. Örneğin Nasef isimli bir kişi tüfek satın almıştır. Tüfeğin fiyatı bilinmemektedir. Ancak bu satış sicile yazılmıştır.²³⁴

4.1.3. Gayrimenkul Satışları

İncelenen 16 numaralı defterde toplam 89 gayrimenkul satışı tespit edilmiştir. Bu kayıtlar incelenirken göz önünde bulundurulanan değerler şunlardır: Ev, dükkân, bahçe, bağ, hisse, çayır, arazi, tarla, mezra.

Yukarıda belirtilen satışlardan en fazla olanı evdir. Sicillerde “hâne” olarak geçer. Özellik bakımından iki tiptir. Birincisi “çatma hâne” diye belirtilen keresteden yapılmış olan evlerdir. İkincisi ise “taş hâne” olarak bilinen taştan yapılmış evlerdir. Evlerin pahalılığı; dayanaklığına, yeniliğine, güzelliğine ve büyüklüğüne göre değişmektedir. Suvlu Koba Mahallesi'nde oturan Emine bint-i Pireş, oturduğu mahallesinde bulunan dârını (taş hâne) 32 kuruşa Arslan bin Gazi'ye satmıştır.²³⁵ Ramazan bin Abdullah, el-Hâc Mehmed Mahallesi'nde bulunan çatma hânesini 131

²³² KŞS, vr. 71, hk. 5.

²³³ KŞS, vr. 70, hk. 2.

²³⁴ KŞS, vr. 30, hk. 4.

²³⁵ KŞS, vr. 45, hk. 3.

kuruş karşılığında el-Hâc Şahin bin Mehmed'e satmıştır.²³⁶ Bununla beraber evin bahçesi, tuvaleti, fırını, kuyusu vesaire başka sahip olduğu yapıları da var ise evin fiyatı gittikçe artmaktadır. Tabi bu bilgileri sicillerde bahsi geçen ev ve evi çevreleyen yapıların târiflerinden anlamaktayız. Genellikle gayrimenkul satışlarında şu bilgileri görmekteyiz: “*mülk, dâr, bâb, çatma hâne, taş hâne, mahzen, müsmire, gayr-i müsmire, yurt, hayat, havale, kıt'a.*”

Yukarıda bahsi geçen kelimeleri açıklamak gerekirse; mülk ifadesi etrafı ve sınırları belirli olan ve yanında başkalarına ait mülklerin olduğu gayrimenkuldür. Fakat gayrimenkulden kastedilenin ev, dükkân, arazi, veyahut bahçe mi olduğu sicillerden anlaşılamamaktadır.²³⁷ Genellikle bir satış yapılacağı zaman ya mülk ya da dâr denilmektedir. “... dedi ki Mahalle-i Ermeni'de vâki' dâr hududu beyan olur... altı mahzen karşılı 2 hânesiyle...”²³⁸ ifadelerinden anlaşılacağı gibi yeri sabit sınırları belli bir evden bahsedilmektedir. Buradaki dâr ifadesi Arapça bir kelime olup ev, yer ve yurt gibi anlamlarda kullanılmıştır.²³⁹ Ancak bunun dışında kullanıldığı anlamlarda bulunmaktadır. Maryem isimli kadının kocası Murat vefat etmiştir. Geride bıraktıkları muhallefât kaydına yazılmıştır. Bunların arasında bir tane de dâr vardır. Dârın kapsadıkları şunlardır; 2 çatma hâne, bir tanesinin altında mahzeni, hayvan damı, bahçesi ve kuyusu.²⁴⁰ Görüldüğü gibi burada dâr ifadesi birden fazla yapıyı kapsamaktadır.

Hânelerin fiyatını arttıran diğer bir husus da mahzenin olmasıdır. Mahzen, çeşitli eşyaların korunması ve saklanması için evlerin yanında veya altında bulunan depo/ambar gibi bölümlere denir.²⁴¹

Yasef veled-i Moşe isimli kişi, Çufutkale'de bulunan altı mahzen üstü taş hâne olan dârını 140 kuruşa Sultan bint-i Moşe'ye satmıştır.²⁴² Bu fiyattaki doygunluğu veren şey şüphesiz evin Çufutkale'de olması ve altında mahzen bulunmasıdır.

²³⁶ KŞS, vr. 67, hk. 4.

²³⁷ Suraiya Faruqhi (2014). *Orta Halli Osmanlılar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 83.

²³⁸ KŞS, vr. 90, hk. 2.

²³⁹ Fehmi Yılmaz (2017). *Osmanlı Tarih Sözlüğü*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, s. 122.

²⁴⁰ KŞS, vr. 25, hk. 3.

²⁴¹ Mahzen: “Yer altı deposu, depo, bodrum.” Devellioğlu (2007). a.g.e., s. 572.

²⁴² KŞS, vr. 37, hk. 1.

“Bâb” ifadesi sâdece bir kapı değil kapıyı da kapsayan bir odadır. Kelime olarak kapı anlamı taşısa da sicillerde 2 bab kapılı diye geçmesi, aynı zamanda odaları da kapsadığını gösterir. Bahçesaray’da Suvlu Koba Mahallesi’nde oturan Abdülbaki ibn-i el-Hâc Mehmed’in, Koba Cami yakınında altı mahzen üstü 2 kapılı dükkânını 260 kuruşa el-Hâc Mahmud bin Mustafa’ya satmıştır.²⁴³

“Müsmire, gayr-i müsmire” ifadeleri de bir tanımdır. Bu tanım bir bahçenin içinde meyveli (müsmire) ve meyvesiz (gayr-i müsmire) ağaçların olduğunu belirtir. Süren’de oturan Haşim Efendi ibn-i Çohay, içinde meyveli ve meyvesiz ağaçların olduğu bağı 8.5 kuruşa Çufutkale’den Semha veled-i Azra isimli Yahudi’ye satmıştır.²⁴⁴

“Yurt” ifadesi, sicillerde hâne ve dâr yapılarının yanında kullanılan bir kavramdır. Fırat Yaşa’ya göre bu ifade, Kırımlıların yayla ve kışlalarındaki evlerini belirtirken göçebe kültürün etkisi ile kullanılmaktadır.²⁴⁵ 16 numaralı Kırım kadıasker defterindeki “yurt” ifadesi toplam 22 defa ev, bahçe, yer ile beraber kullanılmıştır.

“Hayat” ifadesi sicillerde hânelerin satışlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram evi değil evinde olduğu bahçeyi tanımlamak için kullanılmıştır.²⁴⁶ Cihanşah isimli kadının Esengeldi adındaki kocası vefat etmiştir. Mal varlığı muhallefât kaydına yazılmıştır. Bunların arasında bahçe olan çatma hânesi de vardır. Herhalde bahçeden olacak ki evin değeri 12 altındır.²⁴⁷

“Havale” ifadesi de, evin hanımlarının bahçede buldukları zaman zarfında mahremiyetlerini koruma görevinde bulunan taştan örülmüş duvara denir.²⁴⁸ “Kıt’a” ifadesi ise bir ölçü birimidir.²⁴⁹ Bir yer târif edilirken kıt’a denilmektedir.

²⁴³ KŞS, vr. 68, hk. 5.

²⁴⁴ KŞS, vr. 82, hk. 1.

²⁴⁵ Yaşa (2018). Mahalle ve Konut Tipolojisi Açısından Bahçesaray (1650-1675). s. 397.

²⁴⁶ a.g.m., s. 398.

²⁴⁷ KŞS, vr. 42, hk. 4.

²⁴⁸ Yaşa (2018). Mahalle ve Konut Tipolojisi Açısından Bahçesaray (1650-1675). s. 398.

²⁴⁹ Yılmaz (2017). a.g.e., s. 347.

Büyüklüğüne dair bir miktar ifadesi sicilde görülmemişse de bir dönümden eksik arazi büyüklüğünü belirten bir ölçüdür.²⁵⁰

Açıklanan kavramların dışında satış yapılacak yapı belirtilirken bazı kavramlar da kullanılır. Bunlar; kayıtlarda “*şarken, garben, kibleten, şimâlen*” şeklindedir. Şark doğuyu, garb batıyı, şimal kuzeyi ve kible de güneyi belirtir. Yön ifadeleri satılacak mülkün etrafında neler bulunduğunu göstermek içindir. Böylelikle mülkün yeri daha doğru tespit edilir. Bir de satılacak yapı veya arazinin etrafında yol var ise bu da sicile kaydedilmektedir. Eğer yol umûmî ise tarik-i amm ifadesi kullanılır. Yol şahsa ait özel bir yol ise tarik-i has tabiri ile kayıtlarda belirtilir.²⁵¹ Örneğin:

“Oldur ki kazâ-i Bahçesaray muzâfâtından karye-i Biyaga Sala sükkânından Ramazan bin Sefer ve Süleyman bin Hüseyin ve karye-i mezbûre sâkinâtından Ak Bike ve Han Bike Nisâ Abdullah tarafından ale'n-nehci'ş-şer'î sâbitü'l-vekâle Ahmed bin Abdullah mahfil-i kazâda yine karye-i mezbûre sâkinâtından Kostantin veled-i Bike'yi ihzâr edüb mahzarında takrîr-i kelâm edüb dedi ki karye-i mezbûrede vâki' bagçe hudûd-ı beyân olunur kibleten ve şarken ve şimâlen ve garben dagdır işbu hudûd-ı erba'a ile mahdûde olan bagçe dâhilinde olan eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmiresiyle işbu Kostantin ki 9 mu'âmele gurusş bey'-i bât sahîhle bey' edüb teslim-i mübeyyi'-i mahdûd edüb kabz-ı semen-i ma'dûd eylediği ba'de'l-yevm mülk-i müştêrâsıdır keyfe mâ yeşâ' ve tahtar tasarruf ider diyecek gıbbe's-su'âl Kostantin baygun [?] mezbûrenin vech-i meşrûh üzere cârî ve sâdır olan akvâlin bi'l-muvâcehe tasdîk itdügden sonra sıhhat-i bey' ü şirâ' ve teslim ve teslim-i mukarrere olub mâ hüve'l-vâki' kayd şud.

Tahrîren fî evâhir Şaban li-sene1082.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mevlüd Ali Efendi bin Hüseyin Dede

- Abdiş bin Abdulgaffar

- Devin Geldi Sûfi bin Abdullah ve gayrihüm.”

²⁵⁰ Yaşa (2017). *Bahçesaray (1650-1675)*. s. 148.

²⁵¹ Yılmaz (2017). a.g.e., s. 627.

4.1.4. Ölçü ve Tartı Birimleri – Çeşitli Araç - Gereçler

Ölçü birimleri Osmanlı Devleti sınırları içerisinde eyalet ve sancak bölgelerine göre farklılık arz etmektedir.²⁵² Bu noktada Kırım bölgesinde de farklı ölçü birimleri kullanılmaktaydı. 16 numaralı Kırım kadiasker defterine göre tespit edebildiğimiz ölçü ve tartı birimleri aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 15. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Ölçü Birimleri

Adet	Arşın
Batman	Beşerî
Kıt'a	Kulaç
Miskal	Vukıyye

Adet: Parça, adet anlamına gelen bir ölçü birimidir.²⁵³ Miktar söylenirken ele alınan nesnenin kaç tane olduğu belirtme hususunda kullanılan bir ölçü birimidir. Sicilde; çeşitli araç-gereçler, mutfak eşyaları, elbiseler ve ziynet eşyaları gibi nesnelerin kaç tane olduğunu göstermektedir.

Arşın: Bir tür uzunluk ölçüsüdür. Her ne kadar arşın uzunluğu olarak orta parmak ucundan omuza kadar olan bölge kast edilse de kullanıldığı yere göre farklı uzunlukları da olmuştur.²⁵⁴ Örneğin pamuk ve keten için 1 Kırım arşını, 1.428 İstanbul arşınına eşittir.²⁵⁵ Örneğin bir muhallefât kaydına göre, “7 arşın basma 60 akçe, 80 arşın bez 240 akçedir.”²⁵⁶

Batman: Yerine göre ve ölçülen mala göre değişkenlik arz eden bir tür ağırlık birimidir.²⁵⁷ Sicillerde genellikle arpa, un, darı gibi ürünlerin ölçümünde kullanılmıştır. Ömer Bıyık'ın tespitine göre tuz, kireç gibi maddelerin ölçümünde de kullanılmaktadır. Ulaşmış olduğu bilgiye göre “tuz için” bir batman 6 okka etmektedir.²⁵⁸

²⁵² Bıyık (2007). a.g.e., s. 241.

²⁵³ Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Keefe*. s. 320.

²⁵⁴ Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Keefe*. s. 328.

²⁵⁵ Bıyık (2007). a.g.e., s. 242.

²⁵⁶ KŞS, vr. 42, hk. 8.

²⁵⁷ Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Keefe*. s. 321.

²⁵⁸ Bıyık (2007). a.g.e., s. 243.

Beşerî: Kırım Hanlığı sınırları dahilinde kile yerine kullanılan bir ölçü birimidir.²⁵⁹ Sicilde tespit edildiği üzere hububat ürünlerinde kullanılmıştır. Defterde bulunan bir muhalefât kaydına göre yarım beşerî arpa 10 akçe, bir beşerî un 30 akçe olarak kaydedilmiştir.²⁶⁰

Kıt'a: Sicillerde arazi satışlarında kullanılan bir ölçü birimidir. Defterde bulunan bir muhalefât kaydına göre bir kıt'a bahçenin ederi 3 altın olarak kaydedilmiştir.²⁶¹

Kulaç: Sicilde iki kayıta bulunan bu ölçü birimi arazi belirtiminde kullanılmıştır. Ancak herhangi bir miktar ve karşılığı olan değer sicilde görülmemiştir.

Miskal: Sicilde altın ağırlık birimi olarak kullanılmıştır. Miskal ağırlık birimi Osmanlı standartında 1,5 dirhem = 24 kirat = 4.81 gramdır.²⁶²

Vukıyye: Osmanlı ağırlık ölçümü olan vukıyye 400 dirhemdir.²⁶³ Okkayla eşdeğerdir.

Tablo 16. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Çeşitli Araç-Gereçler

Ürünler	Adeti	Değeri	Varak ve Hüküm Numarası
Çalgı	1	20 Sim	Varak 16 Hüküm 2
Araba ve Levazımları	1	1 Hasene	Varak 40 Hüküm 1
Tüfek	1	1 Hasene	Varak 40 Hüküm 1
İki yüzlü Balta	1	100 Sim	Varak 40 Hüküm 4
Bakraç	1	20 Sim	Varak 40 Hüküm 5
Demir Şiş	1	20 Sim	Varak 42 Hüküm 1
Bıçak Balta	1	20 Sim	Varak 42 Hüküm 7
Bıçak	1	11 Sim	Varak 48 Hüküm 7
Saban Demiri	1	20 Sim	Varak 53 Hüküm 2
Yol Baltası	1	9 Sim	Varak 59 Hüküm 1
Kazma	1	30 Sim	Varak 60 Hüküm 1
Yeşil Bıçak Kıını	1	100 Sim	Varak 60 Hüküm 5
Balta	1	20 Sim	Varak 78 Hüküm 1
Kazma Balta	1	20 Sim	Varak 78 Hüküm 1
Şiş	1	10 Sim	Varak 78 Hüküm 1

²⁵⁹ a.g.e., s. 243.

²⁶⁰ KŞS, vr. 40, hk. 1.

²⁶¹ KŞS, vr. 40, hk. 3.

²⁶² Yılmaz (2017). a.g.e., s. 440.

²⁶³ Öztürk (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Keefe*. s. 327.

4.1.5. Meslek Kolları

17. yüzyılda Kırım coğrafyasında yaşayan insanların nelerle meşgul olduğu, hangi işlerden nafakalarını kazandığı, temel ihtiyaçlarını ne şekilde ve kimden tahsis ettiklerini bu bölümde açıklamaya çalıştık.

16 numaralı Kırım kadıasker defterinde toplam 40 adet meslek kolu tespit edilmiştir. Bunların arasında hem resmî görevliler hem de halk içerisinde olan sıradan kimseler vardır. Görevli olarak tespit edilen kişilerin çoğu ilmiye sınıfındadır. Ağırlıklı olarak dini vazifelerden sorumlu kimselerdir. Bunlar; kadı, imam, hoca, müezzin, kâtipdir. Askerî sınıftan ise yalnızca subaşıya rastlanılmıştır. Kadının görevinde ona yardımcı olan kâtip, muhtesip, yazıcı, muhızır gibi görevliler vardır.

Gündelik hayatta insanların temel ihtiyaçlarını giderdiği bir takım esnaf oluşumları vardır. Bunlar; aşçı, debbağ, haffâf, kahveci, kalaycı, kasap, saraç, nakkaş, terzi gibi zanaatkârlardır.

Hayvancılık işinin yaygın olmasına rağmen sicilde yalnızca seyis başı ve tamgacı görevlileri geçmektedir. Bunun dışında ne bir çoban ne de başka bir meslek erbabı sicilde görülmüştür.

Esnaf kimselerin haricinde ticâret erbabından çeşitli satışları gerçekleştiren bir de tüccar kaydına rastlanılmıştır.

Tablo 17. 16 Numaralı Defterde Adı Geçen Meslekler

Akıncı	Aşçı	Beşe	Bölükbaşı
Çavuş	Danişmend	Debbağ	Dellâl
Haffâf	Hafız	Hancı	Hazinedâr Baş
Hoca	İmam	Kadı	Kahveci
Kalaycı	Kasap	Kâtip	Kethüda
Muhtesib	Muhızır	Müderriş	Müezzin
Mütevelli	Nakkaş	Nazır	Odabaşı
Saraç	Seyis Baş	Subaşı	Tâcir
Tamgacı	Terzi	Tüccar	Türbedar
Usta	Ulema	Vaiz	Yazıcı

4.1.6. Hayvancılık

Kırım'ın geniş arazilere ve hayvanların rahat adapte olabileceği bir havayı sahip olması bölgede yaşayan insanların ticâretin dışında tarımsal faaliyetlerde ve hayvancılıkta iştigal olmasını sağlamıştır. Bu meşguliyetin içinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık vardır. Koyun keçi gibi küçük hayvanlar olduğu gibi sığır, öküz ve dana gibi hem tarla işlerinde kullanmada fayda sağlayacak hem de etinden ve sütünden yararlanılacak daha büyük hayvanlarda mevcuttur. Öküz, sığır, dana gibi besi hayvanlarının bölgede farklı cinslerinin olduğu sicil kayıtlarından tespit edilmiştir. Buna göre; alabuta öküz, ceyran öküz ve gökçe öküz gibi isimlendirmeler olmuştur. 16 numaralı Kırım kadiasker sicilinde tespit ettiğimiz hayvan cinsleri, hayvan satışları tablosunda gösterilmiştir.

Uçsuz bucaksız bozkır steplerinin vazgeçilmez taşıt aracı atlardır. Kırım Tatarları Rusya steplerinden Kuzey Avrupa içlerine kadar yağma hareketlarına girişmesi atın değerini artırmış ve bu işle uğraşılmasını yarımada arttırıcı bir etmen haline getirmiştir.

16 numaralı Kırım kadiasker defterinde tespit edilen at cinsleri şu şekildedir: Alaşe At, Ceyran At, Doru Alaşe At, Doru At.

4.1.6.1. Hayvan Değerleri

Muhallefât kayıtlarında çok olmasa da at, öküz gibi hayvanların kayıtları bulunmaktadır. Bölgede iktisadî faaliyetlerin arasında hayvancılığında olması farklı geçim kaynaklarını varlığına işaret etmektedir.

Kişi öldüğünde geride bıraktığı mal varlığı arasında hayvanlar var ise bunun değeri kaydedilmiştir. 17. yüzyılın şartlarında Kırım coğrafyasında bulunan hayvanların değerlerini 16 numaralı sicilde bulunan muhallefât kayıtlarından tespit edilenleri tablo haline getirilmiştir.

Tablo 18. 16 Numaralı Defterde Bulunan Hayvan Cinsleri ve Satışları

Hayvanlar	Para Cinsi	Değeri	Varak
Alabuta Öküz	Hasene	5	Varak 16 Hüküm 2
Gök Sığır ve Buzası	Hasene	3	Varak 16 Hüküm 2
Gök Tosun	Hasene	2	Varak 16 Hüküm 2
Kongür Sığır ve Buzası	Hasene	4	Varak 19 Hüküm 4
Kongür Sığır	Hasene	3	Varak 24 Hüküm 8
Kara Deşe Dana	Hasene	5	Varak 39 Hüküm 7
Kara Sığır ve Buzası	Hasene	5	Varak 39 Hüküm 7
Ceyran At	Hasene	8	Varak 40 Hüküm 1
Ceyran Öküz	Hasene	5	Varak 40 Hüküm 1
4 Kısır Koyun	Hasene	2	Varak 40 Hüküm 1
Kır Öküz	Hasene	5	Varak 40 Hüküm 1
Onkonlu Koyun	Akçe	800	Varak 44 Hüküm 3
Kızıl Öküz	Hasene	4	Varak 48 Hüküm 7
60 Ana Baş Koyun	Hasene	40	Varak 60 Hüküm 1
Gökçe Öküz	Hasene	3	Varak 60 Hüküm 1
Kara Öküz	Hasene	4	Varak 78 Hüküm 1
Kaşka Sığır	Hasene	3	Varak 78 Hüküm 1
Kongür Öküz	Hasene	4	Varak 78 Hüküm 1
Doru Alaşe At	Altın-Akçe	7-50	Varak 78 Hüküm 4
Kara Çapar Öküz	Hasene	3	Varak 81 Hüküm 2

SONUÇ

16 Numaralı Kırım Kadıasker Defteri'ni konu alan bu çalışmada Kırım'ın H. 1082-1083 (M. 1671-1673) tarihleri arasında kayda geçirilen defterin özeti çıkarılarak elde edilen veriler ile sosyo-kültürel ve ekonomik hayat üzerine değerlendirilmesi yapılmıştır. İncelenen defterin çeşitli dava ve konuları kapsadığı tespit edilmiştir. Defterden ulaşılan kayıtlar ile Kırım'ın idarî yapısı, kültürel hayatı, sosyal yaşamı, iktisadî faaliyetleri ve kölelik unsuru gibi coğrafyasında belirgin olan müesseselerine dair açıklamalar yapılarak bu alanda çalışılan konulara katkı yapılmıştır.

Kırım'ın idarî teşkilatı incelendiğinde kaza, kasaba, köy, mahalle ve sokaklara ayrıldığı görülmüş ve 16 Numaralı Defter'de adı geçen yapıların isimleri ortaya konulmuştur. Yapılan çalışmada tablo haline getirilen her bir birimin hangi açılardan benzer ve farklı oldukları da yazılmıştır. İncelenen dönem aralığında 9 kaza, 63 köy ve 16 mahalle ismi ortaya çıkartılmıştır.

Bölgede hangi farklı etnik ve dini grupların yaşadığını ortaya çıkarmak ve sosyo-kültürel yaşamlarını aydınlatmak gayesiyle hazırlanan çalışmamızda; Tatar, Çerkes, Geray ve Nogay gibi etnik grup ve aşiretler, Yahudi, Ermeni ve Rus gibi farklı gayrimüslim topluluklar ile Müslüman ve Hıristiyan inançlarına sahip insanların kendi kültürel özelliklerine göre yaşadıkları tespit edilerek yerel tarih çalışmalarına katkı sağlanmıştır. Boşanma kayıtlarından anlaşıldığı üzere bölgedeki insanlar kendi inançlarından olan kişilerle evlenmiştir. Müslüman, Müslüman olan kişiyle, gayrimüslim, gayrimüslim şahıslarla evlenmiştir.

Rus, Ermeni ve Çerkes isimlerin verildiği mahalleler olmakla birlikte hem Müslüman hem de gayrimüslim toplulukların bir arada yaşadıkları şehir ve alt birimlerinde insanların bir birini ile olan ilişkilerinde evlilik, boşanma, alış-veriş, hırsızlık gibi daha pek çok konunun sicile yansdığı tespit edilmiştir.

Bölgede hür erkek, kadın ve çocuklarla birlikte köle durumunda olan insanların isimleri ortaya çıkartılarak coğrafyanın etnik yapısına dair değerlendirme

yapma imkânı elde edilmiştir. Arslan, Sultan, Murad gibi isimlerin hem Müslüman hem de gayrimüslim toplumlar tarafından kullanıldığı görülmüştür.

Alacak-verecek, azad, borç, boşanma, cinayet, darp, gayrimenkul satışları hırsızlık, kefâlet, küfür, mihr, muhallefât, nafaka, şahitlik, ticâret, vasî tâyini, vekâlet ve yemin gibi şer'îyye siciline kayda geçirilen konular üzerinden Kırım Hanlığı bünyesinde yaşayan toplumların aile hayatları, yaşam düzenleri ve kültürel özellikleri gibi durumlar incelenerek gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu konular sayesinde davaların ana hatları ortaya konulmuştur. Taraflar anlaşamadıklarında neticeyi belirleyen faktör yemin yahut da şahitler olmuştur. Taraflardan biri eğer kadın ise kendi hakkını arayabildiği gibi hukukî meselelerini halletmesi için vekil tâyin ettiği zamanlarda gerçekleşmiştir. Orta da bir çocuk ile alakalı miras, nafaka gibi mesele var ise o zaman da vasî tâyin etme yoluna gidildiği saptanmıştır. Vasîlerin genellikle aile üyesi veya aile yakını olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

İktisadî yapının tarım, hayvancılık ve ticârete dayandığı bu coğrafyada bağ, bahçe, mera, arazi gibi toprakların, hâne ve dükkân gibi yapıların gayrimenkul satışları şeklinde defterde karşımıza sıklıkla çıktığı görülmüştür. Yarımada'nın limanlarında tüccarların hayli yoğun olduğu ve genellikle uğraşlarının esir ticâreti olduğu bilinmektedir. Kölelerin sahipleri tarafında azad edildikleri olduğu gibi çalışarak da hürriyetlerini kazanabildikleri zamanlar olmuştur. Defterde de azatlıklarının bir nişanesi olarak itknâme aldıkları gözlenmiştir. Bu bilgiler eşliğinde Kırım'da köleler salahiyetlerini kazandıklarını ifade edebiliriz.

Muhallefât kayıtları ve miras davaları üzerinde durulmak suretiyle iktisadî hayata dair bir tablonun ortaya konulması çalışılmıştır. Hânelerde ve sosyal hayatta kullanılan çeşitli eşya, elbise ve araç-gereçlerin genel bir şablonu çıkartıldığı gibi kullanılan ağırlık ve ölçü birimleri ile piyasadaki para cinsleri de saptanmıştır. Bölgenin uluslararası ticârete açık olması sebebiyle çeşitli yerli ve yabancı para birimlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak 16 Numaralı, H. 1082-1083 (M. 1671-1673) tarihli Kırım Kadiasker Defteri vâsıtasıyla, Kırım coğrafyasının idarî, ictimâî, iktisadî, sosyal ve

kültürel hayatı ile çeşitli etnik yapıları üzerine kapsamlı bir çalışmayı ortaya koyma gayreti sarf edilmiştir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

(Otdel Rukopisey Rossiyskoy Natsionalnoy Bibliotek, Fond 917, Sicil 16.)

16 Numaralı H. 1082-1083 / M. 1671-1673 Tarihli Kırım Hanlığı Kadiasker Defteri.

2. Tezler

Altunay, A. (2004). *XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Kırım'da Siyasi ve Sosyal Hayat.*

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Derin, D. (2003). *Abdülgaffar Kırımî'nin Umdet'ül-Ahbar'ına (Umte'd'üt-Tevarih)*

Göre Kırım Tarihi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Vatansever, E. (2018). *67 A 90 Numaralı (On Dokuzuncu Cilt), 1083-1087 (1672-1676) Tarihli Kadiasker Defteri'ne Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat.*

Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Yaşa, F. (2014). *67 A 90 Numaralı (Dördüncü Cilt), 1061-1062 Tarihli Kadiasker*

Defteri'ne Göre Kırım'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yaşa, F. (2017). *Bahçesaray (1650 – 1675).* Yayınlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

3. Kitaplar

- Akgündüz, A. (1988). *Şer'iyeye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler* (1. Basım). C. 1, İstanbul: Engin Ofset Matbaası.
- Akkaya, M. (2017). *Osmanlı Dönemi Batı Anadolu'da Tarımsal İş Gücünde Kullanılan Köleler*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam (1. Basım). (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, ss. 249-268.
- Bıyık, Ö. (2014). *Osmanlı Yönetiminde Kırım (1600-1774)* (1. Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çelebi, E. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (1. Basım). (Haz. S. A. Kahraman, Y. Dağlı, R. Dankoff.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 8. Kitap, C. 1.
- Dingeç, E. (2017). *Osmanlı Devleti ve Eflak ve Boğdan'da Köleleşen Romanlar*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam (1. Basım). (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, ss. 137-154.
- Ekin, Ü. (2017). *Seyahatnamelerin Işığında Osmanlı Toplumunda Köleler*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam (1. Basım). (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, s. 187-207.
- Erdem, Y. H. (2013). *Osmanlı'da Köleliğin Sonu 1800-1909* (2. Basım). İstanbul: Kitap Yayınevi
- Faruhi, S. (2014). *Orta Halli Osmanlılar* (2. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fisher, A. W. (2009). *Kırım Tatarları* (1. Basım). (Çev. Eşref Bengi Özbilen), İstanbul: Selenge Yayınları.

- Ivanics, M. (2015). *Bozkır'daki Bir Kabilenin Kökeni ve Yükselişi: Şirinler*. (Çev. Mustafa Işık), Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım (1. Basım). (Ed. Yücel Öztürk), İstanbul: Çamlıca Yayınları, ss. 53-71.
- İnalçık, H. (2016). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Köle Emeği*. Doğu Batı Makaleler-II (3. Basım). (Haz. Taşkın Takış, Sunay Aksoy), İstanbul: Doğubatu Yayınları, ss. 117-144.
- İnalçık, H. (2018). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi-I (1330-1600)* (2. basım). (Çev. Halil Berktaş), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hüsrevoğlu, M. (2010). *İslam'da Evlilik ve Boşanma* (1. Basım). Kayseri: Arznet Yayıncılık.
- Kavak, N. (2014). *Karasu Kazası (1683-1744) Kırım Hanlığı'nda Bir Yerleşme Örneği* (1. Basım). Bursa: On-Mat Öner Matbaacılık.
- Kavak, N. (2015). *Kırım Tatarları'nda Gündelik Hayat (XVII.-XVIII. Asır)*. Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım (1. Basım). (Ed. Yücel Öztürk), İstanbul: Çamlıca Yayınları, ss. 155-174.
- Kançal-Ferrari, N. (2005). *Kırım'dan Kalan Miras Hansaray* (1. Basım). İstanbul: Klasik Yayınları.
- Özdem, Z. (2010). *Kırım Karasubazar'da Sosyo-Ekonomik Hayat (17. Yüzyıl Sonlarından 18. Yüzyıl Ortalarına Kadar)* (1. Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öztürk, Y. (2000). *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe* (1. Basım). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphâne Basımevi.
- Öztürk, Y. (2017). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Köle Emeğinin Rolü ve Hacmi*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam (1. Basım). (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, ss. 31-56.

- Toledano, E. R. (2010). *Suskun ve Yokmuşçasına İslam Ortadoğusu'nda Kölelik Bağları* (1. Basım). (Çev. Y. Hakan Erdem), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Türk, A. (2015). *Kırım Hanlığı'nda İslamiyet*. Doğu Avrupa Türk Mirasının Son Kalesi Kırım (1. Basım). (Ed. Yücel Öztürk), İstanbul: Çamlıca Yayınları, ss. 123-150.
- Yağcı, Z. G. (2015). *Köle Akınlarının Kırım Hanlığı Üzerindeki Siyasi ve Ekonomik Tesirleri*. Türkiye-Ukrayna İlişkileri Kazak Dönemi (1500-1800) (1. Basım). (Ed. Volodimir Melnik, Mehmet Alparğu, Yücel Öztürk, Ferhat Turanlı, Muhammet Bilal Çelik), İstanbul: Çamlıca Yayınları, ss. 393-418.
- Yağcı, Z. G. (2017). *İstanbul Esir Pazarı*. Osmanlı Devleti'nde Kölelik: Ticâret, Esâret, Yaşam (1. Basım). (Ed. Zübeyde Güneş Yağcı, Fırat Yaşa), İstanbul: Tezkire Yayıncılık, ss. 57-90.
- Yılmaz, F. (2017). *Osmanlı Tarih Sözlüğü* (2. Basım). İstanbul: Gökkuşbe Yayınları.
- Zilfi, M. C. (2018). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Kölelik ve Kadınlar (1700-1840)* (1. Basım). (Çev. Ebru Kılıç), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

4. Makaleler

- Acar, H. İ. (2011). Mehrin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 17, ss. 367-388.
- Ağat, N. (1968). Kırım Şehirleri 4 - Bahçesaray. *Emel*, S. 47, ss. 20-25.
- Akgül, Lütfiye (2015). İslam Hukukunda Evli Kadının Nafakası ve Kapsamı. *EKEV Akademi Dergisi*, S. 62, ss. 21-34.
- Barut, A. (1997). Kırım Hanlığı İle Kuzey-Batı Kafkasya İlişkilerinde Atalık Müessesesinin Yeri. *Emel*, S. 219, ss. 21-27.

- Bayarslan, H. (2017). Osmanlı Devleti'nde Köleleştirme ve Azat Etme Yöntemleri. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 5, S. 10, ss. 439-452.
- Bozkurt, G. (1981). Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 38, S. 1, ss. 65-103.
- Cihan, A., Yılmaz, F. (2004). Kırım Kadı Sicilleri. *İslam Araştırmaları Dergisi*, S. 11, ss. 131-176.
- Cevdet, A. (1997). Kırım ve Kafkas Tarihçesi. (Haz. Ahmet Özeydın), *Emel*, S. 221, ss. 9-30.
- Çetin, C. (2014). Osmanlı Toplumunda Mahalleden İhraç Kararları ve Tatbiki: Konya Örneği (1645-1750). *History Studies*, C. 6, S. 6, ss. 43-70.
- Çetin, Ç. Z. (2005). Tatar Türklerinin Düğün Geleneği. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, ss. 92-119.
- Dirik, M. (2015). İslam Aile Hukukunda Kocanın Nafaka Mükellefiyetini Düşüren Haller. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 25, s. 135-159.
- Düzenli, P. (2018). Türkçe Talâk Tabirleri ve Fıkhî Sonuçları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 46, ss. 107-140.
- Ekinci, E. B. (1995). Tarihimizde Kölelik. *Tarih ve Medeniyet*, S. 11, ss. 20-25.
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrindeki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları*, S. 4, ss. 69-78.
- Erşahin, S. (1996). Rusya'da Müslümanlar Tatar Kavimlerinin Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 35, ss. 561-602.
- Fisher, A. W. (1999). Muscovy and The Black Sea Slave Trade. *A Precarious Balance: Conflict, Trade, and Diplomacy on the Russian-Ottoman Frontier*, ss. 27-45.

- Gölen, Z. (1998). Çerkez Köleliğini Önlemeye Yönelik Faaliyetler. *Toplumsal Tarih*, S. 57, ss. 53-58.
- Görgülü, Ü. (2017). İslam Aile Hukukunda Bid'î Talâk Meselesi. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 30, ss. 337-363.
- Gümrükçüoğlu, S. O. (2013). İslam Aile Hukukunda Kadının Mehir Hakkına Toplumun Bakış Açısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 17, S. 4, ss. 223-256.
- Güler, Ü. (2016). XVII. ve XVIII. Yüzyıl Kıbrıs Kadı Sicillerine Göre Müslüman-Zimmi İlişkilerinin İslam Şahıs ve Miras Hukuku Açısından Tahlili. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, C. 2, S. 1, ss. 193-213.
- İnalcık, H. (1983). Han ve Kabile Aristokrasisi: I. Sahib Geray Han Döneminde Kırım Hanlığı. *Emel*, S. 135, ss. 51-73.
- İnalcık, H. (1944). Yeni Vesikalara Göre Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Tabiliğine Girmesi ve Ahitname Meselesi. *Belleten*, C. 8, S. 30, ss. 185-229.
- Kançal-Ferrari, N. (2002). Saray'a Bağlı Bir Cami ve Haziresi: Kırım Hanlığı'nın Payitahtı Bahçesaray'daki Hansaray'ın Haziresi. *Belleten*, C. 66, S. 246, ss. 371- 432.
- Kavak, N. (2010). Kırım Tatarları'nda Mahalle Kültürü. *Bilig*, S. 55, ss. 93-102.
- Manz, B. F. (1978). The Clans of the Crimean Khanate, 1466-1532. *Harvard Ukrainian Studies*, C. 2, S. 3, ss. 282-309.
- Muşmal, H., Gürbüz, İ. (2018). Osmanlı'da Vasîlik Kurumu: Konya Örneği. *Turkish Studies International Academic Journals*, C. 13, S. 16, ss. 199-236.
- Nihal Petek Boyacı (2014). Platon'un İdeal Toplum Modelinde Köleler/Kölelik. *Cilicia Journal of Philosophy*, S. 1 ss. 41-51.
- Öztürk, Y. (1995). XIII. ve XVII. Yüzyıllarda Karadeniz Ticâreti. *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 97, ss. 113-136.

- Paşaoğlu, D. D. (2014). Altın Orda ve Kırım Sahasında Bozkır Aristokrasisinin Güçlü Temsilcileri: Emir Rektemür ve Şirin Mirzalar. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 33, S. 56, ss. 147-190.
- Sahillioğlu, H. (1967). Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Fiyatlar. *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 1, ss. 36-53.
- Sahillioğlu, H. (1983). Onbeşinci Yüzyıl Sonunda Bursa'da Dokumacı Köleler. *Atatürk Konferansları 1975-1976*, S. 8, ss. 217-229.
- Sağlam, H. (2016). İslam Hukukunda Mehir Evlilik Sigortası Mıdır. *Universal Journal of Theology*, C. 1, S. 1, ss. 1-19.
- Saydam, T. (2017). Roma Cumhuriyetinde Kölelik: Spartaküs Örneği. *Journal of Social Sciences and Humanities*, C. 1, S. 2, ss. 76-92.
- Uslu, R. (2018). Talak Suresinin İslam Aile Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 59, ss. 1437-1443.
- Yağcı, Z. G. (2006). 16. Yüzyılda Kırım'da Köle Ticâreti. *Karadeniz Araştırmaları Balkan Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, S. 8, ss. 12-30.
- Yağcı, Z. G. (2011). İstanbul Gümrük Defterine Göre Karadeniz Köle Ticâreti (1606-1607). *History Studies*, C. 3, S. 2, ss. 371-384.
- Yağcı, Z. G. (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi. *Yeni Türkiye*, S. 71, ss. 429-444.
- Yaşa, F. (2018). Mahalle ve Konut Tipolojisi Açısından Bahçesaray (1650-1675). *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, S. 39, ss. 389-402.
- Yılmaz, F. (2009). On Sekizinci Yüzyılın İkinci Yarısında Kırım'da Gayrimüslimler. *Osmanlı Araştırmaları*, S. 33, s. 237-268.

5. Danışma Kaynakları

- Acar, H. İ. (2000). İddet. *DİA*, C. 21, ss. 466-471. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Acar, H. İ. (2010). Talak. *DİA*, C. 39, ss. 496-500. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aydın, M. Â. (1998). Hukûk-ı Âile Karamâmesi. *DİA*, C. 18, ss. 314-318. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Aydın, M. A., Hamîdullah, M. (2002). Köle. *DİA*, C. 26, ss. 237-246. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Attar, F. (2006). Mükâtebe. *DİA*, C. 31, ss. 531-533. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bardakoğlu, A. (2013). Vesâyet. *DİA*, C. 43, ss. 66-70. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Baykara, T. (2002). Kaza. *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 25, ss. 119-120. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bölükbaşı, Ö. F. (2016). Riyal. *DİA*, C. Ek-2, ss. 430-432. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2007). *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (24. Basım). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- DİA (2002). Kıptîler. *DİA*, C. 25, ss. 424-426. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gedikli, F. (2002). Osmanlı Devleti'nde Kaza. *DİA*, C. 25, ss. 117-119. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gümüşçü, O., Küçükaşcı, M. S. (2016). Köy. *DİA*, C. Ek 2, s. 85-87. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- İnalcık, H. (1996). Filori. *DİA*, C. 13, ss. 106-107. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İnalcık, H. (1996). Geray. *DİA*, C. 14, s. 76-78. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İnalcık, H. (2002). Kırım Hanlığı. *DİA*, C. 25, ss. 450-458. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kaçalin, M. S. (2007). Orhon Yazıtlar. *DİA*, C. 33, ss. 390-393. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kançal-Ferrari, N. (1997). Han Sarayı. *DİA*, C. 15, ss. 521-524. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kütükoğlu, M. S. (2006). Narh. *DİA*, C. 32, s. 390-391. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Ortaylı, İ. (2001). Osmanlı Devleti'nde Kadı. *DİA*, C. 24, ss. 69-73. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sami, Ş. (2016). *Kâmûs-ı Türkî* (2. Basım). İstanbul: Şifa Yayınevi.
- Saray, M. (1989). Altın Orda Hanlığı, *DİA*, C. 2, ss. 538-540. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sümer, F. (2011). Tatarlar. *DİA*, C. 40, ss. 168-170. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özcan, T. (2005). Muhallefât. *DİA*, C. 30, ss. 406-407. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özel, A. (1993). Dârülharp. *DİA*, C. 8, ss. 536-537. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sahillioğlu, H. (1995). Esedî, *DİA*, C. 11, ss. 368-369. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Şafak, A. (1994). Ehl-i Vukuf. *DİA*, C. 10, ss. 531-53. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yiğit, İ. (2004). Memlükler. *DİA*, C. 29, ss. 90-97. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

6. Çevrimiçi Kaynaklar

<https://avdet.org/wp-content/uploads/2016/10/vid-na-bahchisaraj.jpg> [E.T: 02.09.2019].

http://www.erolsasmaz.com/foto_y/2012/09/b/1400675024.jpg [E.T: 02.09.2019].

<http://vatankirim.net/wp-content/uploads/2018/01/cufutkale.jpg> [E.T: 02.09.2019].

<https://kiriminsesigazetesi.com/kirim-qirim> [E.T: 02.09.2019].

7. Diğer Kaynaklar

Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi, 2/229.

Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi, 2/234.

Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi 2/236.

Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Suresi 2/237

Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/4.

Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/20.

Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/24.

Kur'ân-ı Kerîm, Nisâ Suresi 4/25.

EKLER

(16 Numaralı Kırım Kadıasker Defterinin Özet Hükümleri)

Varak 91 [1]

Hüküm 1

Kadı Ahmed bin Receb'in tâyin ataması.

Sultan Selim Geray Han bin Bahadır Geray Han dönemi.

Sene 1082 / 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Murad Gazi bin Mehmed
- Aliş bin Abdullah
- Mevlüd Gazi bin Seyyid Gazi
- Şaban bin Abdullah

Hüküm 2

[Tahrif olmuş]

Hüküm 3

[Tahrif olmuş]

Hüküm 4

Ömer Yazıcı ibn-i Ahmed ve Ramazan bin Abd'ın şahitlikleri ile Receb Beşe'nin, merhum Mustafa'dan üç yüz kuruş alacaklı olduğunun kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi bin Mustafa Dede
- Ahmed el-Maruf bin [?]
- Eş-Şeyh Ömer bin Hızır Aga
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 90 [2]

Hüküm 1

Yogda veled-i Arbi İshak, İlya veled-i Şimayil ile dört hil'atına (kaftan) karşılık 38 kuruşa anlaşma yaptığını ama bu anlaşmadan sonra paranın peşin verilmediğini söyler. Bu durum İlya veled-i Şimayil'e sorulduğunda inkâr ile cevap verdiğinden dolayı adı geçen davacıdan sözlerine karşılık delil getirmesi istenir. Yogda veled-i Arbi İshak delil getiremediğinden dolayı yemin etmesi istenir. Yemin sonrası kadı da bu anlaşmanın geçerli olduğunu hükmeder.

Fî evâsıt mâh-ı Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Seyyid Ömer el-Hakim
- Abdiş bin Abdülgaflar

Hüküm 2

Beyata veled-i Baron isimli zimmi, Yani veled-i Hosta'ya Ermeni mahallesinde bulunan, güney tarafı sokak, doğu tarafı Babla mülkü, kuzey tarafı kaya, batı tarafı Beyata mülkü ile sınırları belli olan altı mahzen üstü iki hâne darını yüz yirmi kuruşa satmıştır. Bu durum Yani veled-i Hosta'ya sorulduğunda Yani, yukarıda sınırları belli olan mülkü, satın aldığını tasdik eder. Kadı da bu satış aktini onaylar.

Fî evâsıt Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mardurus bin Manuk
- Abdiş bin Abdülgaflar

Hüküm 3

Ahmed bin Hüseyin, Abdülfettah bin Mahmud'un kendisinin ona hizmet karşılığında hakkını vereceğini söylediğinden dolayı bir buçuk sene hizmet ettiğini ve hukuken hakkını talep eder. Bu durum Abdülfettah bin Mahmud'a sorulduğunda inkâr ile cevap verdiğinden dolayı Ahmed bin Hüseyin'den sözlerine karşılık delil

getirmesi istenir. Ancak delil getiremeyen Ahmed, yemin eder. Kadı da bu durumu kayıt altına aldırır.

Fî evâsıt-ı Recebi'l-mücerreb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Tatar Başı Mustafa el-Hac bin Mehmed
- Kutlu Ali Allamam bin Mehmed Kazak
- Muhtesib Nasuh Aga el-Muallim
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Ferec Sultan bint-i Sefer Gazi tarafından Hacı Gazi bin Demir Beg ve Cumali bin Sefer Ali şahitlikleriyle, Mustafa Murad ibn-i Şah Demir Mirza ve Ayşe Sultan bint-i Mehmed Mirza tarafından Taymasu bin Kaytas ve Kaplan bin Devingazi, Zülfikar bin Abdullah şahitlikleriyle mahkemede Melek Han bint-i Aliş Beg tarafından Mustafa Murad Mirza ibn-i Şah Demir Mirza ve Hasan bin Hüseyin şahitlikleriyle, Abdi Çelebi ibn-i Hüseyin Efendi'den Nehr-i Kabartı'da Divan Köy'de sınırları belli olan bağ ve bahçe vekâleti Abdi Çelebi Beg vekili Melek Han Bike tarafından sekiz yüz kuruşa satın alındığına dair hüküm.

Fî evâhir-i şehri Recebi'l-mücerreb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdi Efendi bin Mustafa Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Cumali bin Sefer Ali
- Teki bin Eşgazi
- Paşa Sadis bin Morborin
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Akdemir köyü sakinlerinden Hüsnişah bint-i Hasan Atalık tarafından Ahmed bin Hamza ve Murad bin Hüseyin şahitlikleriyle Yani Halife ibn-i Emin Ali el-Hac, mahkemede Sefer bin Sultan'a Tula köyünde, güney tarafında mera arazisi, doğu

tarafında Sultan mülkü, kuzey tarafında umumî yol, batı tarafında Abdülkadir mülkü ile sınırları belli olan bahçe ve dâhilinde bulunan iki karşılı çatma hâne ve çit hâneyi Sefer'e yüz dört kuruşa sattığını bildirir. Bu durum Sefer'e sorulduğunda Yani Halife'nin sözlerini onaylar. Bu satışın geçerliliğine dair hüküm.

Fî evâhir Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah bin Emin el-Hac
- Eyüp bin Hasan Aga
- Abdülveli bin Yani
- Hasan bin Abdullah
- Hüseyinşah bin Halife
- El-Hac Hasan bin Mehmed
- Mustafa Aga bin Mehmed

Varak 89 [3]

Hüküm 1

Mustafa bin Bayram mahkemede Canbeg bin Musa'dan dört buçuk kuruş alacağı olduğunu söyler. Bu durum Canbeg bin Musa'ya sorulduğunda vereceğinin dört kuruş yirmi üç akçe olduğunu belirtir. Canbeg'in bu parayı ödeyeceğine dair 20 gün süre aldığına dair kayıt.

Fî evâhir Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa bin Mehmed
- Mustafa Atalık
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Hint bint-i Nasef mahkemede Toktamış bin Mehmed'le yirmi altın mihrinden vazgeçmek suretiyle boşandığını söyleyerek ortağından almış olduğu birkaç koyunu kendisinden talep ettiğini söyler. Toktamış'a bu durum sorulduğunda yirmi altın

mihirden, koyunlar davasından, Şu an olan davadan ve bütün haklarından vazgeçerek zevcesi olan Hint bint-i Nasef'i boşadığını bildirir. Buna karşılık Hint inkâr ile karşılık verir. Bu durumda Toktamış sözlerine karşılık iki şahit getirir. Bunlar Toktamış'ın söylediklerinin doğruluğuna dair yemin ederler. Böylelikle Toktamış'ın lehine yapılan söz konusu yemin kabul edilerek kayda geçirilir.

Fî evâhir Recebi'l-mücerreb li-sene 1082 /Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Atalık bin Ebubekir
- Abdiş bin Abdülgaffar
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- EŞ-Şeyh Ömer el-Mekkî
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Kalus veled-i Çöldevesi'nin, Baraç Mehmed'e kefil olduğuna dair hükmün kaydıdır.

Hüküm 4

Ayşe bint-i Mustafa Çelebi'nin amcası el-Hac Mehmed ile Bahçesaray'da olan darının sınırına dair konu olan davada Hüseyin bin Hasan'ın, Ayşe'nin vekili olduğuna dair hüküm kaydıdır.

Fî evâhir Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- SatırbaŐı Mustafa Aga bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi bin el-Muhzır

Hüküm 5

Aktet [?] veled-i Barus mahkemedede Ayşe bint-i Ender'den otuz beş kuruş alacağı olduğunu söyler. Bu durum Ayşe bint-i Ender'e sorulduğunda on dokuz kuruş otuz akçe verdiğini geriye ise on kuruş elli akçe alacağı kaldığını söyler. Daha sonra adı geçen zimmi, Ayşe adlı kadından on kuruş elli akçeyi aldığı, 7 kuruşu da

Şevval ayında alacak olduğunu ve artık hakkından vazgeçtiğini bildirdiğine dair hükmün kaydıdır.

Fî evâhir Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa bin Osman
- Abdülkerim bin [-]
- Abdülrezzak Efendi bin Arslan
- Devingeldi bin el-Muhzır

Hüküm 6

Terzi Ovrachim isimli Yahudi'nin mahkemede İsak adlı Yahudi tarafından kendisine boş diye küfrettiğini iddia eder. İsak ise küfür ettiğini inkâr eder ve kadının delil istemesi üzerine Devlet Gazi bin Bahar Gazi ve Moşe bin Yako'yu şahit gösterir.

Fî evâhir Receb li-sene 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Mustafa Monla bin el-Hac Ali
- Mustafa Atalık bin Ebubekir
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Ahmed bin Mehmed'in, Tüccar Ali Beşe ibn-i Mehmed tarafından kendisine isnat edilen bir harar incirin sök [?] edilmesinden dolayı istenen beş yüz akçeye dair inkâr ile cevap vererek yemin ettiğine dair kayıttır.

Varak 88 [4]

Hüküm 1

Kal'a (Çufutkale)'da oturan İlya veled-i Şimayil isimli Yahudi'nin, Yogda veled-i İsak adlı Yahudi'ye olan 38 kuruş borcunu ödediğine dair hükmün kaydıdır.

Fî evâhir şehri Recebi'l-mücerreb 1082 / Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-Müderris Şakir Efendi
- Abdülrezzak Efendi ibn-i Arslan Efendi
- Eş-Şeyh Karabaş Mekkî
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bahçesaray'ın Ermeni mahallesinde oturan Akta [?] veled-i Batre isimli zimmi mahkemede kendisi ile aynı mahallede oturan Kalus veled-i Kasbar'dan elli kuruş alacağı olduğunu iddia eder. Bu durum Kalus'a sorulduğunda inkâr ederek otuz yedi kuruş verir. Her ikisi de anlaşarak bu davadan vazgeçerler.

Fî evâil mâh Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Atalık [-]
- Seyyid Ömer Mekkî ibn-i [-]
- Arslan zimmi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Ermeni taifesinden Davud veled-i Murad'ın Tüccar Mehmed bin Abdullah'a on bir buçuk kuruş borcu olduğunu itiraf ettiği kayıttır.

Şuhûdü'l-hâl:

- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Osman
- Derviş Mehmed
- Eş-Şeyh Ömer Mekkî
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Bahçesaray'ın Hacı Temir mahallesinden Halil bin [-] isimli kişinin mahkemeye gelerek, kendisinin çarşıda iken karısı Fatma'nın kendi kendine bıçakla vurduğunu ve ölüm halinde olduğunu söyleyerek, bu durumun ortaya çıkartılmasını

talep eder. Bunun üzerine Emir Çelebi ve Mehmed bin Mustafa ve Mevlüd Ali bin Hüseyin ve Derviş Mehmed ve Ahmed bin Şaban ve Hacı Mehmed ibn-i el-Hac Osman ve Ahmed bin Divan ve Abdurrahman bin Ahmed isimli kişiler kadının yanına gider. Kadın bu kişilere kendi kendisine bıçakla vurduğunu söyler.

Fî evâil mâh Şaban sene 1082 / Aralık 1671

Hüküm 5

Ermeni mahallesinde oturan Dimitri veled-i Kosta mahkemede Yaşdağ köyünden Mevlüd bin Muzaffer'in üzerinde bulunan kürkün kendisinin olduğunu, yakın zamanda da dükkânının bozulduğunu ve beş kürkünün alındığını ve adı geçen kişinin giymiş olduğu kürke benzemesinden dolayı iddiasının sorulmasını talep eder. Bu durum Mevlüd bin Muzaffer'e sorulur. Mevlüd inkâr ile cevap verir. Bu sebeple Dimitri'den iddia için delil istenir. Bunun üzerine Dimitri, Hüseyin bin Şaban ve Devin Ali bin Abdullah'ı şahit gösterir. Adı geçen kişilerin şahitlikleri üzerine kadı, kürklerin Dimitri bin Kosta'ya ait olduğunu hükmeder.

Fî evâil mâh Şaban sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer eş-Şeyh Mekkî bin Hızır Aga
- El-Hac Mehmed Usta
- Devingeldi el-Muhzır
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 87 [5]

Hüküm 1

Mehmed Beşe bin Abdullah, Tavit veled-i Murad'da on bir buçuk kuruş hakkı olduğunu ve bunun üç kuruşunu Kaçık Şaban'a bir iş için verdiğini dair sözlerin Tavit tarafında tasdik edildiği kayıttır.

Fî evâsıt Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar

- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Ovanis veled-i Yani
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Tavit veled-i Murad'ın, Mehmed Beşe'ye, Ermeni mahallesinde bulunan darını 13 kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Seyyid Ömer Efendi el-Hakim
- Derviş Mustafa

Hüküm 3

Ermeni mahallesinden Dimitri veled-i Kosta, Yaşdağ köyünden Mevlüd bin Muzaffer hakkında dükkânını bozduğunu ve beş kürkünü aldığını söyleyerek şikâyetçi olur.

Hüküm 4

Erbıyan köyünden olan Sefer bin Abdullah, mahkemede kara kır atını Bahçesaray'dan olan Ahmed bin Hasan'ın elinde bulunduğunu söyleyerek talep eder. Bu durum Ahmed bin Hasan'a sorulur ve inkâr ile cevap alınmasından dolayı Sefer'den sözlerine dair delil istenir. Sefer bin Abdullah'ta, Kara Mustafa bin Abdullah ve Murtaza bin Abdullah'ı şahit gösterir. Adı geçen kişilerin kara kır atın Sefer bin Abdullah'a ait olduklarına dair şahitlik ederler. Bunun üzerine kara kır atın Sefer'e ait olduğuna dair hüküm verilir.

Fî evâsıt Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufi bin [-]

Hüküm 5

Âmine bint-i Abdullah'ın, Şaban bin Abdullah'ı vekil tâyin etmesini Hasan Hayfa bin Abdullah ve Devlet Gazi bin Ali şahitlik ettikleri mahkeme kaydıdır.

Hüküm 6

Ermeni mahallesinden Dimitri veled-i Kosta, Yaşdağ köyünden Mevlüd bin Muzaffer hakkında dükkânını bozduğunu ve beş kürkünü aldığını söyleyerek şer'î sorulmasını talep eder. Soru karşısında adı geçen Mevlüd, dükkânı bozmadığını ancak açık bulduğunu ve kendisinin de üç kürk aldığını diğer ikisini ise Gözleve'de başkasından satın aldığını ikrar ederek ikisini Dimitri'ye iade eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Ali
- Mustafa bin Hasan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Bayram isimli kişinin muhallefâtıdır. Çocukları Hüseyin, Mustafa, Hasan, Ömer, Ali ve Ayşe.

<u>Muhallefât Listesi</u>				
Dâr	Kuruş 90	Nasr	Kuruş 55, Sim 19	[?] Hassa Kuruş 32, Sim 22

Hüküm 8

Ermeni taifesinden Asva veled-i Ogüb'ün, Karasu'daki Ermeni mahallesinde bulunan darını Ermeni taifesinden Ogüb veled-i Kaçader'e yirmi kuruşa sattığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâsıt mâh Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Eş-Şeyh Ömer Mekkî bin Hızı Aga
- Abraham veled-i [-]
- Kasbek veled-i Ogübşah
- Ve gayrihüm

Varak 86 [6]**Hüküm 1**

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Toktamış veled-i Sebte'nin, Çufutkale'de bulunan, kuyusu ve havalesi olan evini yine Çufutkale'de oturan Yogda veled-i İsak'a altmış iki kuruşa sattığına dair hüccet.

Fî evâsıt mâh 15 Şaban sene 1082 / 15 Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer Mekkî bin Hızır Aga
- Devin Geldi bin Abdullah
- Şulme veled-i Mortahay
- Yasef veled-i Semha
- Ovrahim veled-i Azra
- Bir Ha veled-i Ovrahim
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Ermeni taifesinden Kalus veled-i Çöldevesi, Tula köyünden Sefer bin Sultan Kul'a vermiş olduğu doru atın ölmesi sebebiyle Sefer'den otuz flori ister. Bu durum Sefer'e sorulduğunda, atın öldüğünde değerinin on altın olduğunu söylemesinden dolayı Kalus'dan sözlerine uygun delil istenir. Kalus'da, Dila [?] Bek Demir bin Ahmed ile İslam bin Mustafa'yı şahit gösterir. Bu şahıslarda Kalus'un atının öldüğünde değerinin otuz flori olduğunu söylerler. Bunun üzerine Kalus'un lehine hüküm verilir.

Fî evâsıt mâh Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Osman
- Ahmed Çelebi bin Hüseyin Ali Efendi
- Devingeldi [-]

Hüküm 3

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Hanke Yahudi veled-i Ovrahim'in cariyesi olan Estankey'in azad ve hür olduğuna dair hüküm kayıdır.

Fî evâsıt mâh Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi bin Abdullah
- Acem Arslan
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yogda veled-i Yasef'in, Rus asıllı kazak Evasil'i azad ettiğine dair hüküm kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ali Aga Mehmed
- Mustafa Efendi bin el-Hac Ali
- Devingeldi bin Abdullah
- Acem Arslan

Hüküm 5

Şehr-i Kosta mahallesinden Meryem Şerife bint-i Seyyid Ahmed, eşi Ahmed bin Osman zimmetinde olan on beş altın mihr hakkından vazgeçtiğini beyan ettiği hüküm kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ali Aga bin Mehmed
- Mustafa Efendi bin el-Hac Ali
- Sefer Ali bin Hüseyin
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

İban isimli kazak, Teberti köyünden Ömer Gazi'nin kendisini azad ettiğini mahkemede söyler. Adı geçen kişi bu durumu inkâr etmesi üzerine İban'dan

sözlerine uygun delil istenir. İban'da Dosmir [?] Monla ibn-i Mehmed ile Abdülnebi bin Mehmed'i şahit gösterir. Bu kişiler de Ömer Gazi'nin, İban'ı azad ettiğine dair şahitlik ederler. İban bunun üzerine azad olur.

Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Efendi bin Can Gazi
- Kutlu Ali Monla Allamam
- Ali bin Muslı
- Ve gayrihüm

Varak 85 [7]

Hüküm 1

Karasu'da oturan Reviş [?] veled-i Nikola, Manguş köyünde validesinden intikal eden hisse-i şer'î'sini, Kostantin veled-i Kalyan'a kırk kuruşa sattığına dair hüccet.

Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdişah bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Arslan veled-i Şehriyar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Arzu bint-i Yako mahkemede kocası İlya'nın babası Minhem'in, Ovrahim veled-i Yenra'nın babası Yogda'dan otuz üç kuruş ve üç deste ok aldığını söyler. Ovrahim, Minhem'in öleli on dokuz sene olduğunu ve bunun Arzu'dan sorulmasını talep eder. Bu durum üzerine Arzu'nun inkâr ile cevap vermesinden dolayı Ovrahim'den sözlerine uygun delil istenir. Ovrahim'de Tavit veled-i Yasef ile İlya veled-i Yasef'i şahit gösterir. Bu kişilerde Minhem'in öleli on dokuz sene olduğuna dair şahitlik ederler. Bundan dolayı on beş seneden beri devam eden bu davanın reddedilmesine karar verilmiştir.

Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Cafer bin Abdullah
- Abdişah bin Abdülgaflar
- Devingeldi bin Abdullah

Hüküm 3

Hüseyin Bölükbaşı mahallesinden ekmekçi Ahmed bin Mehmed Nehr-i Zaviye'den Can Temir'in kendisinden iki altın yarım [?] karşılığında bir gök ala öküz ve bir kongür öküz rehin verdiğini ancak kendisinin bunları kaybettiğini söyler. Bunun üzerine ehl-i hibre ile iki sene boyunca yevmi dört simi vaktinde Can Demir'e ödemesi gerektiğine dair verilen hüküm kayıdır.

Fî gurre mâh Şaban li-sene 1082 / 3 Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Müezzîn ibn-i Abd
- Ömer bin Sefer
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Bahçesaray'ın Biyaga Sala köyünden Ramazan bin Sefer ve Süleyman bin Hüseyin ve Ak Bike ve Han Bike Nisâ Abdullah tarafından vekil tâyin edilen Ahmed bin Abdullah, Kostantin veled-i Bike'ye Biyaga Sala köyündeki meyveli ve meyvesiz ağaçları olan bahçeyi dokuz kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâhir Şaban li-sene1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mevlüd Ali Efendi bin Hüseyin Dede
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Haffâf (Ayakkabıcı) Cafer'in boşamış olduğu karısından olan oğlu Abdülcemil ve kızı Emine'ye nafaka olarak yevmi dört akçenin ehl-i hibre ile belirlendiğine dair hükmün kayıdır.

Fî evâhir 23 Şaban Fî yevm-i cum'a sene 1082 / 25 Aralık Cuma 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Monla bin el-Hac Ali
- Şehriyar Monla an karye-i Kalımtaylı
- Abdülfettah Monla bin Mustafa Sufi
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Karamane ve Taniş isimli kişiler Aleks zimmetinde olan iki kuruşu aldıklarına dair mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 7

Karamane'nin muhallefât listesidir.

Muhallefât Listesi			
Çaçlık	Hasene 10	Hamha	Hasene 6 Sim 80
Döşek	Sim 80	4 Yastık 1 Çarşaf	Sim 90
1 Gömlek	Sim 40	3 Bakır Tepsi	Sim 12.5
Bir Bakır Tas	Sim 10	Hırdavat	Sim 80
Mihr	Hasene 4	Rey'	Hasene 14.5
[?]	Hasene 9 Sim 80	Nısf	Hasene 29
Yekûn	Hasene 59.5		

Varak 84 [8]

Hüküm 1

Bahçesaray'ın Koba mahallesinde oturan Zeliha bint-i Halil Hoca, kırk altın mihr ve nafaka davasından vazgeçtikten sonra kocası Mustafa bin Hüseyin tarafından boşandığına dair mahkemeye bildirdiği ve bu durumun kocası tarafından da tasdik edildiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir mâh Şaban sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi Sufi el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bahçesaray'da oturan Rabia bint-i Abdullah mahkemede İbrahim Çelebi'nin mevkûlesi Fatma bint-i Receb'de iki yüz beş akçe bir basma yorgan ve bir kilim olduğunu ve bunların kendisine verilmesini ister. Bu durum sorulduğunda İbrahim Çelebi Rabia bint-i Abdullah'ın söylediklerini itiraf eder. Kadı da bu durumu onaylar.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Hüseyin bin el-Hac Mustafa
- Danişmend Efendi bin Şakirullah
- Abdülrahim bin Receb
- Devingeldi el-Muhzır

Hüküm 3

Yorke isimli kişinin, Bahçesaray'ın Manguş köyünde oturan Ovrachim zimmi veled-i Sarı'yı kendisine bugünden itibaren bir sene hizmet etmesi karşılığında azad edeceğini beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil mâh Şaban sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mustafa Nebi
- Emir Hasan
- Eş-Şeyh Ömer Mekkî
- Devingeldi el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Mevlûd'ün kızı Emine'nin muhallelâtıdır. Eşi Şaban Çavuş'dur.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Nehr-i Kaçı'da Bağ	Hasene 10	Zevci Şaban Destre	Hasene 10
Çamdegan Kürk Mai Bugası Kaplı			Hasene 4 Kuruş 1
Yeşil [?]	Hasene 10	Küpe	Sim 10
Bohça	Sim 10	Dört Değirmi Çarşaf	Hasene 1 Kuruş 1
Sof	Hasene 1 Sim 40	Sof	Sim 50
Alaca Diraye	Hasene 4	Kaftan	Sim 20
Çakşer	Hasene 2	Telli Hare	Hasene 6 Kuruş 1

Hüküm 5

Mevlûd'ün muhallelâtıdır.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Çamdegan Kürk	Hasene 4 Kuruş 1	Kürk	Kuruş 1
Telli Hare	Hasene 6 Kuruş 1	Yeşil [?]	Hasene 10
Alaca Diraye	Hasene 4	Kaftan	Sim 20
Meblağ	Hasene 25.5		

Hüküm 6

Bahçesaray'da Sefer Gazi Aga'da oturan Ali Can bin el-Hac Ömer, Nehr-i Kaçı'da Murtaza Çelebi köyünde oturan Mevlûd bin Ali Receb'e adı geçen köyde bulunan meyveli ve meyvesiz ağaçları da olan çayırını kırk altı buçuk kuruşa sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâhir mâh Şaban sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Derviş İbrahim
- Veliş bin Toktamış
- Hüseyin bin Kara
- Devingeldi el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Varak 83 [9]**Hüküm 1**

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Sadak veled-i Yako kardeşi Ovrahim'e Çufutkale'de bulunan bahçeli taş evini 150 kuruşa sattığını kadı huzurunda beyan eder. Söz konusu satış sırasında kardeşinden 50 kuruş aldığını, geri kalan 100 kuruşun ise daha sonraya bırakıldığını bildirir.

Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Hüseyin bin Ahmed'in Yuri isimli şahsa olan yüz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır. Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl: - Mevlüd bin Cani

- Murtaza Efendi bin Şükrullah
- Kutlu Ali bin Allamam
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Kâtip Ömer, mahkemede Ebubekir Hoca'da yüz akçe hakkı olduğunu söyler. Bu durum adı geçen hocaya sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Kâtip Ömer'den delil istenir. Ancak Kâtip Ömer delil getiremez.

Hüküm 4

Beyata veled-i Baron, mahkemede Evanis veled-i Havardar'dan dokuz altına bir at aldığını ve kaybolduğunu söyler. Bu durum Evanis'e sorulduğunda İban'ın atı görüp aldığını açıklar. Beyata da bunu tasdik eder.

Hüküm 5

Fatma bint-i Recep'in, el-Hac Ali bin el-Hac Sabit'e bir çatma hânesini, bir taş hânesini fırını, helası ve bahçesiyle birlikte yüz yedi kuruşa sattığına dair hüccet.

Fî evâil Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Sakızlı Ahmed Beg bin Abdullah
- Safiş bin Ali
- Hafız Said bin Esad
- Abdurrahman bin Receb
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Bostan köyünden Hüseyin Ali Hoca ibn-i Kantemir vefat eder ve kızı Bulek'e, Samır bin Kantem vasî olarak tâyin edilir. Adı geçen vasî mahkemede Kablan Dede ibn-i Hüseyin'de bin altı yüz akçe hakkı olduğunu ve bunun talebini ister. Bu durum Kablan Dede'ye sorulduğunda vefat eden Hüseyin Ali Hoca'nın kendisinde on altı arslanlı kuruş hakkı olduğunu itiraf eder ve bin beş yüz elli iki akçeyi vasî Samır'a teslim eder. Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ömer Hoca bin Allahberdi
- Seyis Başı Mehmed bin Hicâzî
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Bahçesaray'ın Manguş köyünden Rus asıllı İban isimli kazak mahkemede efendisi Olmes veled-i Temirke'nin sekiz sene hizmet etmesi karşılığında kendisini azat edeceğini söylemiş olduğunu ifade eder. Bundan dolayı kendisinin de sekiz sene hizmet ettiğini ve hürriyetinin gerçekleşmesi talebinde bulunur. Bu duruma Olmes inkâr ile cevap vermesinden dolayı İban'dan delil istenir. İban, el-Hac Davud bin

Abdullah ile Rahmetli [?] Kethüdâ bin Abdullah'ı şahit gösterir. Adı geçen bu şahıslar İban'ın söylediklerini tasdik ederler. Bunun üzerine İban azad olur.

Fî evâhir Şaban li-sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Latifullah Olan bin Ali Olan
- Abdiş bin Abdülgaftar
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Varak 82 [10]

Hüküm 1

Süren'de oturan Haşim Efendi ibn-i Çohay'm, Çufutkale (Kal'a)'de oturan Semha veled-i Azra'ya meyveli ve meyvesiz ağaçlarının olduğu bağını sekiz buçuk altına sattığına dair hüccet.

Fî evâhir Şaban sene 1082 / Aralık 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Muslı Ali Atalık bin Muslı Gazi
- Togay Han Salır [?]
- Devingeldi el-Muhzır

Hüküm 2

Ermeni mahallesinde oturan Nogaş veled-i Şirvan'm, aynı mahallede oturan Sarkiz veled-i Yagob'a kendi mahzeninin köşesinde bir kıta yurt yerini yirmi beş kuruşa sattığına dair hüccet. Fî evâil mâh Ramazan sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Abdülbaki Çelebi bin el-Hac Ali

- Kalus veled-i Çöl Dedesi
- Devingeldi el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Manguş köyünde oturan Hali zimmiyenin vekili Olibi veled-i Evasil, Ahmed bin Abdullah, Suva veled-i Aleksandre ve Bolat veled-i Derviş şahitlikleri ile vekili

olduğu zimmiyenin Rus asıllı İban isimli kazakı azad ettiğini belirtir. Bunun üzerine adı geçen kazakın azadlığı tescillenir.

Fî evâil mâh Ramazan sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Abd
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi bin Abdullah
- Evasil veled-i Akyan

Hüküm 4

Koba (Suvlu Koba) mahallesinde oturan Fatma Şerife bint-i Seyyid Ali Odabaşı'nın, Ermeni Kerake veled-i Ayine'de olan on kuruşluk hakkının ismi geçen Ermeni tarafından itiraf edildiği dava kayıdır.

Daha sonra adı geçen Fatma, Ermeni Kerake'de olan hakkından vazgeçmiştir.

Fî evâil mâh Ramazan li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi bin Abdullah
- Acem Arslan
- Ömer bin Mustafa
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Vertan isimli şahıs mahkemede Ahmed isimli kişide iki yüz akçe hakkı olduğunu söyler. Bu durum Ahmed'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Vertan'dan delil istenir. Ancak Vertan delil getiremez.

Varak 81 [11]**Hüküm 1**

Eski Yurtlu Hacı İbay'ın muhallelfâtıdır.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Hudûd-ı Ma'ûlûm Bir Kıt'a Yurt Yeri Dâhilinde Bir Çatma Hâne		Hasene 10	
Seferşah'da	Hasene 5	Murtaza'da	Hasene 5
Arslan'da	Hasene 10	Basma Yorgan	Hasene 1
Sof	Hasene 1	Bugası Kaftan	Hasene 1

Hüküm 2

Hüseyin'in muhallelfâtıdır. Eşi Gümüş, kızı Zeynep.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Taş Hâne Yurt ile:	Hasene 20	Çevin	Sim 80
Basma Döşek ve Yastık	Sim 130	Siyah Keçe	Sim 20
Beşerî Buğday	Sim 40	Beşerî Un	Sim 40
Kara Çapar Öküz	Hasene 3	Eski Çiçek [?]	Sim 40
Kovan	Hasene 1.5	Bir Kara Kuruş	
Kazma Balta	Sim 40	Kapak	Sim 40
Saç	Sim 5	Kebe	Sim 5

Hüküm 3

Horam [?] Sema'nın, Vertan isimli kişiye yüz altmış akçe borcu olduğunu itiraf ettiği dava kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Sufi bin Abdullah
- Devingeldi bin Abdullah

Hüküm 4

Sefer Gazi bin Ebubekir mahkemede merhum Mihrihan'ın sağlığı yerinde iken yurt yerinde bulunan çatma hâneyi kendisine hibe etmiş olduğunu söyler ve bunun Arslan Mirza'ya sorulması talebinde bulunur. Arslan Mirza'nın bu soruya inkâr ile cevap vermesinden dolayı Sefer Gazi'den sözlerine uygun delil istenir. Bunun üzerine Sefer Gazi, Arslan bin Murtaza ile Arslan bin Sefer'i şahit gösterir.

Adı geçen kişilerin şahitlikleriyle yeri belirtilen çatma hânenin Sefer'e hibe edilmiş olduğunun tasdik edildiği dava kayıdır.

Fî evâil şehri-i Ramazan li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ebubekir bin Murtaza
- Derviş bin Murtaza
- Dedeş bin Mustafa
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Suvlu Koba mahallesinde oturan Şah Zemân bint-i Abdullah mahkemede kocası Rıdvan bin Abdullah'ın kendisine nikâhına almasından bu yana nafaka ve elbise vermediğini, yanında bir saat bile durmadığını ve bir evinin kuşunu alıp bir Çerkes'e gittiğine söyler. Bunun üzerine ehl-i hibrenin uygun görmesi ile adı geçen kişinin karısına günlük 5 hân-ı sim verilmesinin takdir edildiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir mâh Şevval sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Hüseyin bin el-Hac Mustafa
- Danişmend bin Şükruallah
- Devingeldi bin Abdullah

Hüküm 6

Bahçesaray'ın Maryem köyünde oturan Kalaycı Yuri mahkemede Rus asıllı Semha isimli kölesini, kendisine on sene hizmet etmiş olması karşılığında azad etmiş olduğunu söyler. Adı geçen Semha'da efendisinin söylediklerini tasdik eder. Bunun üzerine Semha azad olur.

Fî evâil Ramazani'l-şerîf li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülreşid Çelebi bin Hüseyin Ali
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaftar
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Çufutkale (Kal'a)'de oturan İlya veled-i Baba'nın, Moşe veled-i Çemya'ya olan üç bin akçe borcunu üç ay içinde ödeyeceğine dair beyanat verdiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâil mâh Ramazan li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi [-]
- Arslan [-]
- Ve gayrihüm

Varak 80 [12]**Hüküm 1**

Sefer Ali isimli şahsın Elkesa veled-i Nikolos'da beş yüz yirmi akçe alacağı olduğu mahkeme kaydıdır.

Fî evâil Ramazani'l-şerif lisene 1082 / Ocak 1672

Hüküm 2

Merhum Hüseyin'in eşi Gümüş, Ömer bin Sefer'i vekil tâyin eder. Ömer bin Sefer, validesi Zeynep bint-i Abdullah'ında bulunduğu mahkemede bir miktar yurt yeri ve dâhilinde bir taş hânenin Merhum Hüseyin'in olduğunu söyler. Bu durum Zeynep bint-i Abdullah'ı sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Ömer'den sözlerine uygun delil istenir. Bunun üzerine Mustafa Monla ibn-i el-Hac Ali ile Abdullah Sufi ibn-i Abdullah'ı şahit gösterir. Bu şahitlerin Zeynep bint-i Abdullah'ın bu mülk Hüseyin'in mülküdür benim alakam yoktur dediğine şahitlik etmesi üzerine yukarıda zikredilen mülkün merhum Hüseyin'e ait olduğunun kanıtlandığı mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi bin Abdullah
- Mustafa Monla ibn-i el-Hac Ali
- Abdullah Sufi ibn-i Abdullah

Hüküm 3

Fatma'nın muhallelâtıdır. Eşi İsmail, oğlu İvaz.

Muhallefât Listesi			
Mihr-i Mü'eccel	Hasene 50	11	Hasene
Basma Yorgan	Hasene Sim 80	1 Tabak	Hasene Sim 20
2 Sahan	Hasene 1 Sim 40	2 Minder	Hasene 1 Sim 40
4 Yastık	Hasene Sim 80	2 Çarşaf	Hasene Sim 80
[-]	Hasene Sim 2	Yarım El Diraye	Hasene Sim 40
8 Şah Deste	Hasene 1 Sim 40	2 Gömlek	Hasene 2
1 Don	Sim 40	Tülbent Mahrene	Sim 40
Keten Mahrene	Sim 20	2 Gümüş Kuşak	Hasene 2
Buruncuk Gömlek	Sim 4	[-]	Hasene 1
Pare Kuş	Sim 20	Hamam Tası	Sim 20
[-] Tabak	Sim 10	2 Yüzük Altın	Hasene 2
14 Yüz Bir	Sim Hasene 2	11 Arşın Keten	Sim 40
Yekûn	Hasene 62 Sim 61		

Hüküm 4

Mehmed Beşe mahkemede şahitleri Ahmed bin el-Hac Piyale ve Malkoç bin Mustafa ile Dellâl Hasan'dan iki bugayı [?] yüz otuz yedi akçeye satın aldığı kanıtlandığı dava kayıdır.

Hüküm 5

Ermeni mahallesinde oturan Aydın veled-i Minas, Arakil'den yetmiş arslanlı kuruş alacağından kırkını aldığı ve kalan otuzunu talep eder. Bu durum Arakil'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Aydın'dan delil istenir. İddiasını kanıtlayamayan Aydın'ın davası düşer.

Hüküm 6

Moşe veled-i Kalef isimli Yahudi'nin, el-Hac İlşay Derviş isimli kişiye iki yüz kırk akçe borcu olduğunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 7

Nokolos isimli zimminin, Mehmed Can Çelebi isimli kişiye yirmi beş kuruş borcu olduğunu itiraf ettiği ve sonrasında ödediği mahkeme kayıdır.

Hüküm 8

Merhum Bekir Sufi'nin küçük kızlarının vekili Mehmed bin Ömer ve Bekir Sufi'nin boşanmış olduğu karısı Saliha'nın vekili Arslan bin Abdullah mahkemede Rus asıllı Ömer bin Hamza isimli kölenin, isimleri geçen aile tarafından yüz elli altına alındığını ve yine yüz elli altın karşılığında hür olduğunu söylerler. Bu açıklamayı Laçin tasdik eder ve köle Ömer bin Hamza hürriyetini alır.

Li-sene 1082 / 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Hasan bin Abdullah

- Mustafa bin İbrahim

- [?]

Varak 79 [13]**Hüküm 1**

El-Hac Hasan bin Abdullah'ın, Mustafa, Ali ve Ayşe'nin vasîliğinden çıktığı ve mallarını teslim ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 2

Bir Ha veled-i Ovrachim, İsak isimli şahıstan dört kuruş alacağı olduğunu mahkemede belirtir. İsak'da ismi geçen şahsa üç kuruş altmış beş akçe borcu olduğunu itiraf eder.

Hüküm 3

Hürşah isimli kadın mahkemede Korkir isimli şahıstan bir gömlek alacağı olduğunu söyler. Bu duruma yeminden ederek cevap veren Korkir'in mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Ramazani'l-şerîf [1082] / Ocak 1672

Hüküm 4

Zahide bint-i Abdülfettah'ın kocasının ölmek üzere olduğunun mahkemeye bildirildiği kayıttır. Şuhûdü'l-hâl: - Devingeldi bin Abdullah, - Mehmed Can bin Cafer

Hüküm 5

Ahmed bin Toktar ile Mevlüd bin Şaban'ın şahitlikleri ile Usta Şakir'in Şakire bint-i Abdullah'a vekil olduğu kayıttır.

Hüküm 6

Saliha'nın muhallelâtıdır. Eşi İsmail, oğlu Togay.

Mihr-i mü'eccel: hasene 40.

Hüküm 7

Fatma'nın muhallelâtıdır.

Muhallefât Listesi			
Gümüş kuşak elli altı dirhem	Hasene 2	Gümüş küpe	Sim 10
Kebe	Sim 80	Çarşaf	Sim 40
Çarşaf	Sim 40	Gümüş Yüzük	Sim 5
11 Arşın Keten	Hasene Sim	Uçgar [?]	Sim 5

Hüküm 8

Ermeni taifesinden Payar veled-i Evanis'in, Ermeni taifesinden Nurarer veled-i Kaçdar'a olan yirmi bir kuruş elli üç akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 9

Ermeni mahallesinde oturan Nikogos veled-i Yagob, oğlu Aleksandre, adı geçen mahallede bulunan meyveli ve meyvesiz ağaçları bulunan ve dâhilinde altları mahzen olan iki taş hânesini ve fırını ile helasıyla birlikte yüz seksen kuruşa sattığı ve Mehmed Can'a borcu olan otuz kuruşu verdiği ve diğer alacakları olan kişilere de yukarıda bahsi geçen satıştan ödeyeceğini belirttiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil mâh Ramazan sene 1082 / Ocak 1672.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Can bin Hızır
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Eş-Şey Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi bin Abdullah

Varak 78 [14]

Hüküm 1

Pıçkı köyünden Aliş'in muhallelâtıdır. Eşi [?] ibn-i Ahmed ve İvaz Beg.

Muhallefât Listesi			
Devletgeldi Nâm Kazak	Hasene 30	Gülistan Nâm Cârîye	Hasene 40
Kutlu Kız Nâm Devke	Hasene 20	Dilaver Nâm Gulâm	Hasene 10
Karşılı Çatma Hâne Yurtlu	Hasene 25	Hudûd-ı Ma'lûm Bahçe	Hasene 16
Çatma	Hasene 80	Hudûd-ı Ma'lûm Bağ	Hasene 40
Özi'de Yek Öte Yatında Tarla	Sim 80	Kongür Öküz	Hasene 4
Büyük Kongür Öküz	Hasene 4 Sim 1	Kara Öküz	Hasene 4
Büyük Kara Öküz	Hasene 4 Sim 1	Kaşka Sığır	Hasene 3
Karasığır	Hasene 4	Kara [?]	Hasene 3
Kongür Sığır Peştamal [?]	Hasene 4	Karasığır	Hasene 3
Kongür Arakil [?] Dana	Hasene 1	Kara [?]	Hasene 1 Sim 40
Zirâ'at Olunmuş Beşerî Yarım Buğday			Sim 50
Zirâ'at Olunmuş Yarım Beşerî Arpa			Sim 10
2 Batman Arpa	Hasene 2 Sim 80	Evinsiz [?] Buğday	Sim 60
3 Beşerîye Sulu	Sim 60	Batman Darı	Hasene 1 Sim 40
Sudak [?]	Sim 30	Basma Yorgan	Hasene 1
2 Kilim	Sim 80	1 Keçe	Sim 40
3 Orak	Sim 9	2 Bakır Kazan	Sim 100
Çevin Kazan	Sim Hasene 1	2 Sahan	Sim 80
1 Bakır Tas	Sim 40	[?]	Sim 80
Tava	Sim 20	1 Sahan	Sim 30
Hamam Tası	Sim 20	[?]	Sim 10
Kazma Balta	Sim 20	Balta	Sim 20
Çut [?]	Sim 10	Nısf-ı Oran ve Kılıç	Sim 60
Şiş	Sim 10	10 Kurt	Hasene 8 Sim 40
5 Çatcak [?]	Sim Hasene 1	3 [?] Sahan	Hasene 4
Arpa	Sim 40	Maşa	Sim 10
2 Tabak	Sim 5	Yekûn	Hasene 314 Sim 1266

Hüküm 2

Ömer Sufî ibn-i Abdi ile Şaban bin Sefer'in şahitlikleri ile Ermeni mahallesinde oturan Raziye bint-i Abdullah'ın vekili olan Mahmud Sufi ibn-i Mustafa, mahkemede vekili olduğu kadının adı geçen mahalledeki darını ve dâhilindeki çatma hânesini içindeki eşyalarıyla beraber Şahin bin Ömer'e hibe ve teslim ettiğini beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Ramazani'l-şerîf li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Sufî bin Abdullah
- Süleyman bin İsmail
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Ermeni taifesinden İhvader veledi Yagob yine aynı taifeden olan Arslan veled-i Mardonis'i, üç kulaç hole temlik olan arazisini kullanmasını mâni olmasından ötürü şikâyet eder. Bu ahval adı geçen kişiye sorulduğunda arazinin İhvader'in olduğunu belirtip arazinin kendi mülküne sınır olduğunu ve bu arazide bulunan taşın ise kendisine ait olduğunu söyleyerek cevap verir. Bunun üzerine taşın Arslan'a ait olduğu hükmü verilir.

Şuhûdü'l-hâl:

- Muharrem bin Aydogdı
- Manuk veled-i Sarkiz
- Aragel veled-i Sarkiz
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Fonk veled-i Buyar
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Bahçesaray'ın Manguş köyünden Bulbek veled-i Efendike mahkemede Çufutkale (Kal'a)'de oturan Azra veled-i Ovrachim'e bir doru alaşe atını kendi izni ile

yedi altın elli akçeye sattığını ve elli akçesini aldığını söyler. Bu durum Azra'ya sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Bulbek'den sözlerine uygun delil istenir. Bunun üzerine Bulbek, Manguş veled-i Dimitri ve Olibi veled-i Dimitri isimli kişileri şahit gösterir. Adı geçen kişilerin şahitliği üzerine doru alaşe atını yedi altına Azra'ya Bulbek tarafından satıldığı ve alacaklı olduğu ortaya çıkar.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Davud
- Devingeldi bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Ve gayrihüm

Varak 77 [15]

Hüküm 1

Bahçesaray'ın Ermeni mahallesinde oturan Hormesma bint-i Karyazı, Şehristan bint-i Oran'ı dava ederek ölen kocası Tudor'un babası Oran'a ait olan hânede oturan ve kocasının kardeşi olan Şehristan'dan hakkı olan evin talebini ister. Bu durum davalıya sorulduğunda Şehristan, davaya konu olan hâneği babası hayatta iken bin beş yüz floriye satın aldığını ibrâz eder. Bunun üzerine davacıya beş kuruş on akçe ve yedi senelik sulh verilerek davalı ile anlaşması sağlanılmıştır. Böylece her iki taraf da bu süreç içinde dava acarlarsa davalarının geçersiz olacaklarını kabul ettikleri mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt Ramazani'l-şerîf li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Dedeş bin Hüseyin
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Şah Barın bin Asladek
- Sefer bin Mucarez [?]
- Kirkor veled-i Mucarez [?]
- Mosefen veled-i Bahadır
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bahçesaray'ın Maryem köyünde oturan Tudor veled-i Nekte Boğdan asıllı Dimitri isimli kazakını kendisine yapmış olduğu on senelik hizmet karşılığında vermiş olduğu söz üzerine azad ettiği mahkeme kayıdır. Fî evâsıt Ramazani'l-şerîf li-sene 1082 / Ocak 1672. Şuhûdü'l-hâl: - Ömer Hoca bin Musa

- Abdiş bin Abdülgağfar
- Kostantin veled-i Kalyan
- Baskal veled-i Tudor
- Lefer Reis
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Mustafa bin Abdullah ile Abdülveli bin el-Hac Bayram'ın şahitlikleri ile Mustafa bin Mehmed bin Mustafa'nın, Alimşah bint-i Abdülkerim'in vekili olduğu mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- [?]
- Abdiş bin Abdülgağfar

Hüküm 4

Çerkeskermen köyünde oturan Destina bint-i Han Temir'in vekili olan kocası Lefter veled-i Yuri Harare'yi şikâyet ederek kayın validesinin darını talep eder. Harare ise davaya konu olan darın yirmi beş seneden beri kendisinde olduğunu belirtir. Bunun üzerine adı geçen vekile davalının açıklaması sorulur. Vekil Lefter de bu açıklamaları tasdik eder.

Fî evâsıt Ramazani'l-şerîf li-sene 1082 / Ocak 1672

- Şuhûdü'l-hâl:
- Abdülfettah bin Mustafa
- Monla [-]
- Abdiş bin Abdülgağfar

Hüküm 5

Ovanis adlı şahsın Mortahay veled-i [-]'ye olan yedi buçuk kuruş borcunu itiraf ettiği ve sonrasında ödediği mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Temir Beg bin Abdullah'ın, Buta Abdullah'la ilgili sekiz altın alacaklı olduğu davasından vaz geçtiği dava kayıdır.

Fî evâhir Ramazani'l-şerîf li-sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Ali Hoca bin Ali Dede
- Abdullah bin Abdullah
- Ali bin Abdi
- Ve gayrihüm

Varak 76 [16]**Hüküm 1**

Efendike veled-i Hırostol ile Toktar Gazi bin Abdullah'ın şahitlikleri ile Kermençik köyünde oturan Kalef veled-i Efendike'nin vekili olan Sefer bin Abdullah'ın mahkemede boşamış olduğu karısı Kalef'in Sülek mülkünde bulunan Boğdan asıllı Hana isimli cariye ve çocukları Yorki ile Kerkir [?]'i azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir mâh Ramazan sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Sad Çelebi bin Abdullah Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi bin Devrin Ali
- Mustafa bin Aliş

Hüküm 2

Bahçesaray'ın Murtaza Çelebi köyünde oturan Ali Can bin el-Hac Ömer'in, aynı köyde oturan Mevlüd bin Recep'e adı geçen köyde bulunan çayırını kırk altı buçuk kuruşa sattığına dair hüccettir.

Fî evâil Ramazan sene 1082 / Ocak 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Seş Dede bin İbrahim
- Velisu bin Toktamış
- Hüseyin bin Kara
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 3

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Bir Ha veled-i Ovrahim'in Çufutkale'de bulunan darını ve dâhilinde bulunan altı iki mahzen odalı taş hânesini ve bir çatma hânesini iki yüz altmış beş kuruşa sattığına dair hüccettir.

Fî evâil şehri-i Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672.

Şuhûdü'l-hâl:

- Halvet olan bin Mirzaş Olan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Mehmed Can bin Şah Murad Atalık
- İsrail bin İsak
- Ovrahim bin Baba
- Sülük bin Azra
- Ovrahim bin Tumulay [?]
- Evadiye bin Şolem [?]
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Mankub kazasına bağlı Lambat köyünde oturan Recep bin Abdullah'ın, Bahçesaray'da bulunan dükkânını el-Hac Mahmud bin Mustafa'ya yüz kuruş ile [?] malum bir kabza akçeye sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Osman
- Malkoç bin Mustafa

- Ahmed bin el-Hac Beyata
- Hüseyin bin Muslı
- Muslı bin [-]
- [?]
- Abdülkerim bin Arslan

Varak 75 [17]

Hüküm 1

Çufutkaleli İlya veled-i Ovrachim öldüğünde kızlarının ve oğullarının mahkemeye gelerek babalarından kalmış olan malları ve borçları kendi aralarında bölüşüklerine dair mahkeme kayıdır.

Fî evâil Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufi bin Devin Ali
- İsak veled-i Sülük
- Şulme bin Şimail
- Yasef bin [?]
- Ovrachim bin Tamirci Yasef

Hüküm 2

Yogda veled-i Ovrachim'in Moşe veled-i İlya'ya olan beş yüz on dört sim borcunu itiraf ettiği ve sonrasında ödediği dava kayıdır.

Fî'l-yevmi'l-tis'a mi'e şehr-i Şevval sene 1082 / 8 Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl: - El-Hac Ahmed bin el-Hac Agan [?]

- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Devingeldi bin Devin Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

[?] Hüseyin mahkemede zevcesi Hub Sultan bint-i Hüseyin'in kendisinde boşanmak istediğini beyan ettiği dava kaydıdır.

Fî evâil 9 Şevval [1082] / 8 Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülgaffar bin Ahmed Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi bin Devîni Ali
- Şah Mirza bin Hüseyin Mirza
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Abdullah el-Müslim veled-i Sarıkız'ın, Moşe veled-i Yogda'ya olan on bir buçuk kuruş borcunu itiraf ettiği dava kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer bin Hızır Aga
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi bin Devîni Ali.

Hüküm 5

Can Gazi bin Ramazan'ın, Asvador [?] veled-i Kirkor'a olan sekiz yüz akçe borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kaydıdır.

Fî evâil şehri-i Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülgaffar bin Ahmed Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufî bin Devîni Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Ermeni taifesinden Sarıkız veled-i Yagob, yine Ermeni taifesinden Laçin veled-i Şirvan'dan yirmi esedî (arşanlı) kuruş alacağı olduğunu söyleyerek talebini

ister. Bu durum ismi geçen şahsa sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Sarıkız'dan sözlerine uygun delil istenir. Sarıkız'da Halil bin Mahmud, eş-Şeyh Temir ibn-i Hızır Aga, Mehmed Çelebi ibn-i Abdullah ile asıl şahit olan Asvador zimmi Laçın isimli şahısları şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile Sarıkız'ın Laçın'den yirmi esedî kuruş alacağı olduğu tespit edilir.

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi bin Devin Ali
- Abraham zimmi veled-i Kirkor
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Kuyu Önü mahallesinde oturan Kasım bin Ramazan'ın zevcesi Saliha bint-i Devinali'yi boşadığı mahkeme kayıdır.

Fî Şevval sene 1080 / 1670

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Mahmud bin Emir Hasan
- Seyfullah bin Asil [?]
- Bali Sala bin Ahrullah el-Hac

Varak 74 [18]

Hüküm 1

Bahçesaray'ın Kuyu Önü mahallesinde oturan Kasım bin Ramazan'ın boşamış olduğu zevcesi Saliha bint-i Devin Ali'den olma çocuğunun nafaka ve elbise miktarının iki sim cedîd-i hani olarak belirlendiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt mâh 5 Şevval sene 1082 / 4 Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Emir Mahmud bin Emir Hasan
- Seyfullah bin [-]
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Ermeni mahallesinde oturan Laçın veled-i Şirvan'ın, Sarkiz veled-i Yogda isimli zimmiye sekiz sene önce vermiş olduğu Rus asıllı çoracukunun vefat ettiğinin ortaya çıktığı mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt şehri-i Şevval 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- El-Hac Hasan bin [?]
- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Gözleve'de oturan Vasil veled-i Kostandis, Manguşlı Balaban veled-i Dimitri'nin kendisini Tat ağasına dövdürdüğünü iddia ederek üç sene için on iki kuruş talep eder. Bu durum sorulduğunda ismi geçen kişinin inkâr ile cevap vermesinden dolayı Vasil'den delil istenir. Vasil'de, Vasil veled-i ile Paskal Dimitri veled-i Beyata isimli zimmileri şahit gösterir. Bu kişilerin Vasil'in anlattıklarını şahitlik etmeleri üzerine Balaban'ın on iki kuruş vermesi gerektiğinin hükmedildiği dava kayıdır.

Fî evâsıt şehri-i Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Mustafa Atalık
- El-Hac Dellâl
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

İsmi belirtilmeyen bir kişinin, Uluç veled-i Beyata'nın elinde beş altın kıymetinde bir siyah aygırın bulunduğunu beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: el-mezbûrân.

Hüküm 5

Hüseyin Halife ibn-i Tohtamış ile Timur Gazi ibn-i Kenan'ın şahitlikleri ile Bahçesaray'da oturan Gülbahar ibneti Abdullah'ın vekili olan zevcesi Ahmet Ali Kethüda, vekilinin Rus asıllı olan cariyesi Kutlu Ayak Mevlüd bin Abdullah'ı azad olması için kendisini görevlendirdiğini mahkemede söyler. Bunun üzerine adı geçen cariye azad edilir.

Fî evâsıt şehr-i Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Müteveli Hasan ibn-i Murad
- Murtaza [?]
- Mustafa bin Hüseyin Halife
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Gözleve'de oturan Abdülbaki bin Hüseyin Halife mahkemede bir senedir kayıp olan kölesi Kılıcı'yı Çufutkale (Kal'a)'de oturan İlya veled-i Yogda'da bulduğunu söyleyerek talebini ister. İlya'ya bu durum sorulduğunda bir adamdan yüz seksen akçeye karşılık aldığını söyler. Fakat bu söylediğini kanıtlayamaz. Bunun üzerine davacı Abdülbaki yemin eder. Bu yeminin üstüne İlya'da Kılıcı'dan vaz geçer ve onun Abdülbaki'nin mülkü olduğuna dair yemin ederek kabulünü belirtir. Abdülbaki'de, Arslan bin Abdullah'ın kendisine vekil olmasıyla Kılıcı'yı teslim alır.

Fî evâsıt mâh Şevval sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Çelebi bin el-Hac Hasan
- Sunur Beg bin Abdullah
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi bin Devlin Ali
- Ve gayrihüm

Varak 73 [19]**Hüküm 1**

El-Hac Ahmed bin Hicazî'nin vefat eden eşi Salime ibneti Abdullah'ın talebi üzerine kızını günlük bir buçuk akçe nafaka vereceğine dair mahkeme kayıdır.

Fî'l-yevmi'l-semen-i aşer min şehri Şevval li-sene 1082 / 7 Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Bali Hoca bin Emin Ali el-Hac
- El-Hacı Mehmed İlyas bin Ömer an [-]
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yasef veled-i İlyâ, Azra veled-i Paşa'ya kendisine yer verme sözüne karşılık yirmi sekiz altın vermiştir. Ancak ismi geçen kişi yer vermediği gibi aldığı parayı da teslim etmez. Bunun üzerine Yasef mahkemeye gidip Azra hakkında şikâyetçi olarak parasını talep eder. Azra'ya bu durum sorulduğunda on altın aldığını ve gerisini inkâr etmesinden dolayı Yasef'ten sözlerine uygun delil istenir. Yasef'te Şulme veled-i Mortakay ile Yasef veled-i İlyâ'yı şahit gösterir. Bu kişiler Azra'nın yirmi sekiz altın aldığını belirterek Yasef'e şahitlik ederler. Böylece Azra'nın Yasef'e yirmi sekiz altın vereceği olduğu tespit edilir.

Şuhûdü'l-hâl:

- Kutlu Ali Atalık bin Muslı Gazi
- Fettah Efendi bin Mustafa Dede
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Acem taifesinden Satılmış veled-i Karakuş mahkemede yine Acem taifesinden Uhan veled-i Malizar'da ölen babasının emaneti bin kuruş değerinde çuha olduğunu söyleyerek bin kuruşu talep eder. Bu durum adı geçen kişiye sorulur. Uhan bin kuruş değerindeki çuhanın bir kısmını kullandığını ve elinde dört yüz kuruş değerinde çuha kaldığını itiraf ederek kalanını sattığında borcunu ödeyeceğini söyler.

Bunun üzerine Satılmış, Uhan'dan çuhanın satılmasından sonra parasını almak istediğini belirtir. Uhan'da, Ak İvaz veled-i Handem ile Kara İvaz veled-i Çalpan isimli kişilerin şahitlikleri önünde borçluluğunu kabul ettiğine dair yemin eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Eş-Şeyh Ömer Mekkî bin Hızır Aga
- Devingeldi [-]

Hüküm 4

Hacı Bali bin Sefer ile Şahin bin Muslı'nın şahitlikleri ile Bahçesaray'ın İstîlâ (Stila) köyünde oturan Kul Bike bint-i Can Gazi'nin vekil olan Hüseyin bin Abdullah mahkemede vekilinin oğlu Meydaş ile kızı Selve'ye kendi emvalinden nafaka vereceğinin söyler. Bunun üzerine ehl-i hibre eliyle nafakanın günlük bir buçuk sim cedîd-i hani verilmesi kararı uygun görülür.

Fî evâsıt mâh Şevval sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi bin Mustafa Dede
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Monla Bali bin Emin Ali el-Hac
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Lefter veled-i Baracuva'nın mahkemede Asaf veled-i Bali'ye olan on üç kuruş altı akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdi İmildaş bin Hüseyin
- Şakir Efendi bin el-Hac Ahmed Efendi
- Abdülfettah Efendi
- Mustafa Dede
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Derviş bin Abdullah, Usta Hacı Gazi bin Tosun'da bir altın hakkı olduğunu söyleyerek dava eder. Bu durum adı geçen kişiye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı davacıdan sözlerine uygun delil istenir. Derviş bin Abdullah'da Salih bin Mustafa'yı şahit gösterir. Bu kişi de Derviş'in bir altın hakkı olduğuna dair şahitlik eder.

Fî evâsıt Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

- Şuhûdü'l-hâl:

- Murad Gazi bin Mehmed

Hüküm 7

Ovrahim veled-i Azra'nın babası Azra mahkemede oğlu Ovrahim'e olan sekiz yüz elli kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Hüküm 8

Azra veled-i Beşe'nin, oğulları Ovrahim, Sebe ve Sevilik [?]'e oturduğu darını yirmi dokuz altına sattığını beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Aga bin Mehmed

- Devingeldi bin [-]

Varak 72 [20]**Hüküm 1**

Çufutkale (Kal'a)'de oturan İsak veled-i Mortahay'ın Balbek'de bulunan bağını Yusuf bin Yako'ya seksen kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır. Fî evâsıt Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672. Şuhûdü'l-hâl: - Hızır Efendi el-Müderris bin el-Hac Ali

- Abdiş bin Abdülgaffar

- Mevlüd bin Abdullah

- Arslan Efendi bin Ebubekir el-Hac

- Mortahay bin Semha

- Yasef bin Semha
- Sadık bin Yako
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Usta Hacı Gazi bin Tosun isimli Kıpti'nin, Şatırbaşı Mustafa Aga'ya olan üç yüz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Kutlu Ali Allamam
- Devingeldi bin Devın Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Ermeni taifesinden Ogüb veled-i Tarkan, yine Ermeni taifesinden Salip Sultan bint-i Mehmed Çelebi'nin Karasu'da sınırları belirli olan bir kıta yeri kendisine on beş kuruşa sattığını ama aynı yeri bir başka kişiye de sattığını iddia ederek sorulması talep eder. Bu durum Salip Sultan'a sorulduğunda kimseye bir şey satmadığını ve adı geçen yerde bir toprağa sahip olmadığını söyler.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Çelebi bin Osman
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Muslı olan
- Receb olan

Hüküm 4

Bahçesaray'ın Ulu Sala köyünde oturan Toktamır veled-i Teradapol mahkemede Ulu Sala'da ölen babasından kalan on beş altın kıymetindeki yerin, yine Ulu Sala'da oturan Temir Beg veled-i Kalyori tarafından zapt edilerek kullanıldığını iddia ederek talebini ister. Bu durum Temir Beg veled-i Kalyori'ye sorulduğunda kendisinin ölen Teradapol'un kardeşi olduğunu ve davaya konu olan yerin kardeşi

tarafından evlendiğinde eşine mihr karşılığı olarak verildiğinin ve yirmi altı senedir de eşinin tasarruf ettiğini beyan eder. Kardeşinin ise yirmi üç sene önce öldüğünün söyler. Bu üzerine davacı Toktamır Temir Beg'in söylediklerini kabul eder ve davasından vaz geçer.

Şuhûdü'l-hâl:

- Kerim Efendi bin Arslan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hüseyin bin Abdullah
- Abid Çelebi bin Kerim Efendi.

Hüküm 5

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Moşe veled-i Yasef, şah destrim ile birkaç eşyasını bir sene önce kaybettiğini ve Çufutkale'de oturan Ovrachim veled-i [-]'de bulunduğunu iddia ederek talebini ister. Bu durum adı geçen kişiye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı iddiacı olan Moşe'den sözlerine uygun delil istenir. Moşe'de Şulme veled-i Babay [?], Marke bint-i Semha ve Salitan bint-i Babay isimli kişileri şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri üzerine davada bahsi geçen eşyaların Moşe'nin mülkü olduğunun hükmü verildiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Sebte veled-i İsak ile İlya veled-i Yasef'in şahitlikleri ile Kalef bint-i Süleyman'ın vekili olan oğlu Yusuf, şah destrimi vekili olduğu Kalef'in Ovrachim veled-i Yako'ya verdiğini söylediği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Halut Olan
- Muhtesib Nasuh Aga bin Abdullah
- Devingeldi Sufi bin Devin Ali
- Es-Seyyid Mehmed bin eş-Şeyh Seyyid
- Minhem bin İlya
- Şimail bin Dail [?]
- Ve gayrihüm

Varak 71 [21]**Hüküm 1**

Hüseyin Bölükbaşı mahallesinde oturan Cihanşah bint-i Devî Gazi mahkemede adı geçen mahallede bulunan bir çatma hânesinin olduğunu ve bu hânenin kendisinden izin alınmadan eşi Bolat tarafından Dimitri veled-i Kosta isimli zimmiyi satılmış olduğunu söyler. Bu durum Dimitri'ye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı davacıdan sözlerine uygun delil istenir. Bunun üzerine Cihanşah'da Mehmed bin Süleyman ile Sefer Ali bin Hasan'ı şahit gösterir. Bu kişiler davaya konu olan mülkün Bolat tarafından Cihanşah'a hibe edildiğini ve Cihanşah'ın da bunu mihrine karşılık kabul ettiğine dair şahitlik ederler. Bu sebeple Cihanşah'ın söyledikleri mahkeme tarafından onaylanır.

Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Sufî
- Ömer Çelebi bin el-Hac Osman
- Devingeldi bin Devî Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Murad bint-i Botaş'ın, verdiği mihr olmadığına dair yemin ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi bin Devî Ali
- İsak bin Yogda
- İlya bin Şaho

Hüküm 3

Moşe veled-i Yasef mahkemede Kalef bint-i Süleyman'da bir şah destrim bulduğunu ve bunun kendisinin eşyası olduğunu söyler. Bu durum Kalef'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Moşe'den delil istenir. Ancak Moşe delil getiremez. Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 4

Muhallefât: [-]

Muhallefât Listesi			
Bir Miktar Gümüş	Hasene 20	2 Altın Sarık	Hasene 2
1 Gümüş Kuşak	Hasene 3 Sim 45	4 Altın Yüzük	Hasene 3
1 Bugası Kaftan ve 1[?]Kaftan	Hasene 4	6 Nakışlı Gömlek	Hasene 6
1 [?]	Hasene 3	1 Sahan	Hasene 0.5
3 Çarşaf	Hasene 2.5	2 Çizme	Hasene 10
2 Çift Diz [?]	Hasene 1	Dokuz Yüz Bir	Hasene 4
2 Çift [?]	Hasene 1	2 Çift Gümüş İğne	Sim 80
1 Silecek	Sim 40	1 Şah Destrim	Sim 40
Yekûn	Hasene 36 Sim 45		

Hüküm 5

Yogda veled-i İlya ile Ovrachim veled-i Azra'nın şahitlikleri ile Bahçesaray'da Çufutkale (Kal'a) de oturan Şimail veled-i Azra'nın vekili olan Azra veled-i İbrahim, mahkemede vekili olduğu Şimail'in on beş miskal dört bâre altın bileziğini otuz kuruş kıymetinde ve on altı miskal incisini otuz iki kuruş kıymetinde olarak Sultan bint-i Yako'ya sattığını ve bunu Sultan'ın da itiraf ettiğini söyleyerek zikr olunan parayı talep eder. Bu durum sorulduğunda adı geçen kişinin inkâr ile cevap vermesinden dolayı Şimail'in vekili olan Azra'dan sözlerine uygun delil istenir. Bunun üzerine Azra'da, Baba veled-i Yasef ile Baba veled-i Yasef'i şahit gösterir. Adı geçen kişiler Azra'nın anlattıklarını doğrulayarak şahitlik ederler. Bundan dolayı mahkeme Azra veled-i İbrahim'in anlattıklarını onaylar.

Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi Sufi bin Devin Ali
- Kalus bin Çöl Devesi
- Ovrachim veled-i Azra
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Mahmud bin Süleyman ile Sefer Ali bin Hasan'ın şahitlikleri ile Bahçesaray'da Hüseyin Bölükbaşı mahallesinde oturan Cihanşah bint-i Rıdvan'ın vekili olan zevcesi Mustafa bin Babaş'ın adı geçen mahallede bulunan bir kıta arz-ı hâliyi otuz sekiz kuruşa Konstantin veled-i Kirkor'a sattığı hüccet kaydır.

Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Süleyman
- Su Ali bin Hasan
- Devingeldi bin Devin Ali
- Kutlu Ali Allamam

Varak 70 [22]**Hüküm 1**

Sarkiz veled-i Yagur'un, Laçın veled-i Şervan'a olan dört yüz yirmi akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydır.

Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Bali Hoca bin Emin Ali el-Hac

Hüküm 2

Babaş bin Mehmed'in bir ala atını Mehmed bin Hasan'a dört altın yarım sime sattığı mahkeme kaydır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Devingeldi Sufi bin Abdullah
- Ömer el-Mekkî

Hüküm 3

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Havva bint-i Yako'nun vekili zevci Mayef veled-i Bir Ha mahkemede eşinin Sadet bint-i Davet isimli kızının babasının kayıp

olduğunu söyleyerek nafaka miktarının belirlenmesini ister. Ehl-i Hibre de nafaka miktarını günlük üç sim han-ı cedîd olarak karar verir.

Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Bay an karye-i [-]
- Bali Hoca bin Emin Ali
- Aslan veled-i Şehriyar
- Ovrahim veled-i Ezra
- Tokda [?] veled-i İlya
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Korkik veled-i Sefer'in, Şulme veled-i Semha'ya olan yirmi altı kuruş otuz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 5

Asi bin Seyakuş, mahkemede Mustafa Bay'a bir kazanı dört kuruşa sattığını söyler. Bu durumun Mustafa Bay'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Asi bin Seyakuş'tan sözlerine uygun delil istenir. Asi'de, Abdurrahman bin Hüseyin ile Murad bin Hüseyin'i şahit gösterir. Bu kişiler Asi'ye şahitlik etmeleri üzerine davaya konu olan satış akdinin geçerliliği hükmü verilir.

Fî evâhir Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 6

Yasef veled-i Yako mahkemede, Balbek'de bir bağı İsak ve Mortahay'dan seksen kuruşa satın aldığını söyleyerek İlya veled-i Yogda'dan sorulmasını talep eder. Bu durum İlya'ya sorulduğunda kendisinin Balbek'de bir yeri olmadığını söyler.

Şuhûdü'l-hâl:

- İsak bin Yako
- Ovrahim bin Azra

- Beşe bin Azra
- Kutlu Ali Allamam
- Devingeldi bin Devın Ali

Hüküm 7

Ogüb veled-i Nikoyüz [?]'ün, Beg Ali bin Devın Yay Sufi'ye olan üç altın yetmiş akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 8

Vartan isimli zimminin, Ahmed bin Markaş'a olan iki altın borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 9

Hüseyin Bölükbaşı mahallesinde oturan Ramazan bin Mehmed, adı geçen mahallede bir kapılı bina yapmakta olan Gazi ibn-i Abdullah'a bir miktar yeri iki kuruşa sattığını söyleyerek parasını talep eder. Bu durumun Gazi'ye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Ramazan'dan sözlerine uygun delil istenir. Ramazan'da, Bayram Ali bin Devın Çora ile Aş Açıy [?] bin Eman'ı şahit gösterir. Adı geçen kişilerin şahitlikleri üzerine davaya konu olan satışın varlığının geçerli olduğu hükmü verilir.

Şuhûdü'l-hâl:

- Arslan Monla bin Ebubekir
- Ali Aga el-Maruf Bogosta Beg
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Osman
- Ve gayrihüm

Varak 69 [23]

Hüküm 1

Bahçesaray'ın Koba Cami mahallesinde oturan Elkese veled-i Nokukuz'un adı geçen mahallede bulunan darını Bedrus veled-i Baracuva'ya yetmiş beş kuruşa sattığı sattığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâil şehri-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ebubekir Çelebi bin Arab Yusuf
- Hacı Monla Halife bin el-Hac Dosun Mehmed
- Hüseyin Çelebi bin Yakub Beg
- Asvader bin Kirkor
- Kaya bin Minas
- Korkik bin Sefer
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bahçesaray'ın Kuşçu Kodaş mahallesinde oturan Nurşah bint-i Hasan'ın, kızının oğlu Şaban'a sahip olduğu evini hibe ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâil şehri-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed Monla bin Süleyman
- Ahmed Müezzîn bin Mehmed
- El-Hac Ali bin Mehmed
- Utuş bin Tekrirdi [?]
- Zülfikar bin Hasan

Hüküm 3

Haffâf (ayakkabıcı) Usta Ramazan, Rus asıllı Müslüman kazak Abdullah'ı kırk günlüğüne azad ettiğine dair mahkeme kaydıdır.

Fî evâil şehri-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed Monla bin Süleyman
- Ahmed Müezzîn bin Mehmed
- El-Hac Ali bin Mehmed
- Utuş bin Tekrirdi [?]
- Zülfikar bin Hüseyin
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Üç köyünde oturan Osman Çelebi ibn-i Mehmed'in, elinde olan kızıl öküzün sahibinin Ezra veled-i Baba olduğunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Hasan bin Elfas [?]
- Abdülcelil bin Devın Gazi
- Devıngeldi bin Devın Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Nehr-i Kaçı'da Gögüm Bek köyünde oturan el-Hac Abdülfettah ibn-i el-Hac Ebubekir'in vekili olan Baki Can Çelebi mahkemede vekilinin Ezra veled-i Ovrachim zimmetinde olan altı yüz akçeden kalan üç yüz akçesini feragat ettiğini söyler.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Hasan bin İlyas
- Abdülkelam bin Devın Gazi
- Devıngeldi bin Devın Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Sefer bin Hüseyin ile Çolak Osman bin Ömer'in şahitlikleri ile Hüseyin bin Receb'in zevcesi Safiye ibneti Hüsamet'i boşadığına dair mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Şakir Efendi el-muhzır bin el-Hac Ahmed Efendi
- Abdülkerim Efendi bin Arslan Efendi
- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Ve gayrihüm

Varak 68 [24]**Hüküm 1**

Bahçesaray'da Almazar köyünde oturan Esmâ Can bint-i Mehmed Sufi'nin, Ayşe Hoca ibneti Abdullah'da emanet olan emvalini aldığı mahkeme kayıdır.

Fî evâil Zilkade sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Latifullah Efendi bin Ahmed Çelebi
- Monla Mustafa bin el-Hac Ali
- Abdülveli bin el-Hac Abdullah

Hüküm 2

Magdis veled-i Sefer'in, Recep Beşe ibn-i Abdullah'a olan doksan altı akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Latifullah Efendi bin Ahmed Çelebi
- Monla Mustafa bin el-Hac Ali
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 3

Kablan veled-i Aleksandre mahkemede cariyesinden olan üç aylık Aleks isimli çorası için nafaka ve elbise miktarının belirlenmesini ister. Bunun üzerine ehl-i hibre ile günlük bir akçe belirlenir.

Fî 11 evâsıt şehr-i Zilkade li-sene 1082 / 10 Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Efendi bin Can Gazi Hoca
- Ahmed Efendi bin Begberdi
- Muhtesib Nasuh Aga bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 4

Biga Salası köyünde oturan Kablan veled-i Aleksandre mahkemede, Birdane isimli cariyesinin Muatoma [?] isimli kölesinden çocuğu olduğunu ve hâlâ velisinin olmadığını söyleyerek çocuğu kendi terbiyesi altında bulundurmasından dolayı nafaka ve elbise miktarının belirlenmesini ister. Bunun üzerine ehl-i hibre ile günlük bir akçe belirlenir.

Fî evâsıt şehr-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Efendi bin Can Gazi Hoca
- Ahmed Efendi bin Begberdi
- Muhtesib Nasuh Aga bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Hüseyin bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Bahçesaray'da Suvlu Koba mahallesinde oturan Abdülbaki ibn-i el-Hac Mehmed'in, Koba Cami yakınında bulunan altı mahzen üstü iki kapılı dükkânını iki yüz altmış kuruşa el-Hac Mahmud bin Mustafa'ya sattığı hüccet kayıdır.

Fî 11 evâsıt şehri Zilkade li-sene 1082 / 10 Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Muslı Akay

- Hüseyin bin Muslı Akay
- Kart Hoca bin Teberdi
- Malkoç bin Mustafa
- Mehmed bin Osman
- Begtaş bin Ebubekir
- Osman bin Mustafa
- Abdiş bin Abdülkerim
- Kâtibü'l-hurûf Abdülkerim Efendi

Varak 67 [25]

Hüküm 1

Gözlevli Zeynel Çelebi ibn-i Begzade'nin vekili Gözlevli Mehmed ibn-i el-Hac Hızır'ın, Yako Cehud veled-i Ovrachim zimmetinde olan on yedi kuruşu, Yako'nun vekili Azra'dan aldığı mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Veli
- Kenan Abdullah

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Cani bin Hasan'ın nalın ile Kutluşah bin Monla Gazi'yi başından vurduğunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- İbrahim Çelebi bin Abdullah
- Ömer el-Mekkî bin Hızır Ali
- Latifullah Efendi bin Ahmed Çelebi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Muhallefât [-]

Muhallefât Listesi			
Mihr-i Mü'eccel	Hasene 65	Basma Yorgan	Hasene Sim 50
Demi Yorgan	Hasene Sim 40	Basma Döşek	Sim 20
Bugası Döşek	Sim 20	Kilim	Sim 40
2 Keçi	Sim 80	2 Diraye Bostan	Hasene Sim 40
Alaca Diraye Kaftan	Sim 40	Ak Kaftan	Sim 80
2 Çarşaf	Sim 80	1 Minder	Sim 60
Peştamal	Sim 60	Bohça	Sim
Kavlî Silecek	Sim 40	Baş Mihrim	Sim 60
[?] Mihrim	Sim 40	Çarşakaz	Sim 30
Yarım Bugası	Sim 20	Et-Tava	Sim 60
Ocak	Sim 10	Kutlu	Sim 5
3 Fincan	Sim 10	1 Miktar Kurumuş [?]	Sim 80
2 Yüz Bir	Sim 60	Nakışlı Şah Destrim	Sim 60
Yeşil Diraye Kaftan	Hasene 1	1 Kupa	Hasene Sim 1
Kutu	Sim 10	Tekne	Sim 10
3 Çanak	Sim 3	3 Çuval	Sim 20
Alaca Kuşak	Sim 10	Bişker	Sim 10
2 Makas	Sim 10	2 Kilit	Sim 10
2 Sepet	Sim 4	2 Ak Kutu	Sim 10
2 [?]	Sim 60	Yekûn	Sim 1364

Hüküm 4

Ramazan bin Abdullah'ın, el-Hac Mehmed mahallesinde bulunan çatma hânesini el-Hac Şahin bin Mehmed'e yüz otuz bir kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mevlüd bin Cani
- Ahmed Can bin Mehmed
- Şahbaz Monla bin Osman
- Şaban bin Ali
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Safiye bint-i Şah Hüseyin, mahkemede vefat eden kocası Ahmed bin Mehmed Gazi'nin annesi Eğlence'den oğlu Abdülaziz ile kızı Fatma'ya seksen iki altın hissesi düştüğünü ve bunun vasî tâyin edilen Hüseyin bin Abdullah'da olduğunu söyler. Bu durum vasî Hüseyin'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Safiye'den delil istenir. Safiye'de Mustafa Monla ibn-i el-Hac Ali ile Osman bin Ali'yi şahit gösterir. Adı geçen kişilerin şahitlik etmeleri üzerine davaya konu olan hissenin verilmesi hükmedildi.

Fî evâsıt şehr-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl: Mezbûrûn

Hüküm 6

Beşterek Karmacı [?] köyünde oturan Latifullah bin Can Monla'nın Oraman isimli kazakta otuz bir altın alacağı olduğu ve husumetinden dolayı Mevlüd bin el-Hac Ahmed'i vekil tâyin ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Zilkade li-sene 1082 /

Şuhûdü'l-hâl:

- Receb bin Tohtar
- Murad Şah bin Sayma

Hüküm 7

Oraman'ın, vekil olan Mevlüd'e altı kuruş on iki akçe verdiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Şaban
- Hasan bin Ramazan
- Abdiş bin Abdülgaffar

Varak 66 [26]**Hüküm 1**

İç Elinden Varsın köyünde bulunan darın Babapuv veled-i Fodıl ile Estori veled-i Nikola'nın şahitlikleri ile Vasil veled-i Abdullah tarafından on beş kuruşa satın alındığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâsıt Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed Can bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Mevlüd bin Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Kara Mehmed isimli çingenenin mahkemede Sefer Gazi bin Abdülfettah'a olan yüz kırk akçe borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Sufi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Mehter Murtaza
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Kıpti taifesinden Hızır bin Dünya mahkemede üç sen önce kara biya meni [?] kaybetmişken Kermençik köyünde oturan Vasil bin Konstantin elinde bulduğunu

söyleyerek bu durumun açıklığı kavuşmasını talep eder. Bu sebeple Hızır'ın söyledikleri Vasil'e sorulur. Ancak ismi geçen şahsın inkâr etmesinden dolayı Hızır'a söylerine uygun delil getirmesi istenir. Bunun üzerine Hızır, Durmuş bin Ali ile Tenuşî [?] bin Mehmed'i şahit gösterir. Bu kişilerin Hızır'ın anlattıklarına şahitlik etmeleri üzerine kaybolan biya meninin [?] Hızır bin Dünya'ya ait olduğu hükmü verilir.

Fî evâsıt şehri-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Makarus Çelebi bin el-Halim Aga
- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Abdisu [?] bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Birdike bin Talu'nun mahkemede merhum Temir Bek'in hayatta iken Temke isimli kazakını kendisinden sonra oğlu, kızı ve ashabına kalmasını dediğine şahitlik ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Bay Geldi bin Can'ın mahkemede merhum Temir Bek'in hayatta iken Temke isimli kazakını kendisinden sonra oğlu, kızı ve ashabına kalmasını azad olsun dediğine şahitlik ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-].

Hüküm 6

Matyuz veled-i Kaland'ın, bir kıta yurt yerini içindeki bir miktar taş ile Tarkadar veled-i Nursuz'a yedi kuruşa sattığı hüccet kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed eş-şehr-i [-] bin el-Hac Osman
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Arslan bin Bagdasar
- Sumas bin Mücader [?]
- Arslan bin Müşahler [?]

Varak 65 [27]

Hüküm 1

Abdüllatif bin Mahmud ile Abdülkadir bin Mahmud'un şahitlikleri ile Fatma bint-i el-Hac Mehmed'in eşi Abdülfettah Çelebi'nin vekâlete tabi olduğu mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Şakir Efendi el-müderriş
- Ali Efendi el-Maruf
- İslam Dede bin Seyyid Gazi

Hüküm 2

Laçın bin Abdullah'ın, Arslan Gazi bin Bekir Sufi'ye ait olan öküzü kaybettiğine dair yemin ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 3

Muhallefât [-]: Dâr yurtla: hasene 21

Fî evâsıt şehr-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Kutlu Ali Atalık
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Memiş an Salaçık
- Yani bin Bubek
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Derviş veled-i Daniyel'in mahkemede Sefer veled-i Bugas'a [?] olan dört kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: el-mezbûr

Hüküm 5

Semaden veled-i Amirbay [?]'ın mahkemede Hüseyin bin İlyas'a olan iki kuruş borcunu itiraf ettiği ve kırk gün süre verdiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt 19 şehr-i Zilkade [1082] / 18 Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Fahru'l-Ulema Mustafa Efendi bin Abdülhalim Aga

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi

- Usta Mehmed bin Kara

- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Karaca veled-i [-] mahkemede Arslan bin Ahmed'e bir bugayı doksan beş akçeye ve sekiz arşını kırk akçeye sattığını ve paranın tamamını aldığını söyleyerek durumun sorulmasını talep eder. Adı geçen kişinin kendisine sorulan bu durumu inkâr ile cevap vermesinden dolayı Karaca'dan sözlerine uygun delil istenir. Karaca delil gösteremez. Bu nedenle satışın geçersiz olduğu ortaya çıkar.

Fî evâsıt şehr-i Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Ali Efendi bin Dellâl

- Kutlu Ali Allamam

- Abdiş bin Abdülgaffar

- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Çufutkaleli (Kal'a) Bekçi'nin muhallefâtıdır. Oğlu İsak.

<u>Muhallefât Listesi</u>	
Altın Tokmak 25 Miskal	Hasene 33 Sim 40
Altın Mizkebe 8 Miskal	Hasene 10 Sim 80
Altın Sakalrak [?] 6 Miskal Hasene 8	Altın Kazan 4 Miskal Hasene 5 Sim 40
Altın Kasbasdı [?] 2 Miskal	Hasene 2 Sim 80

5 Altın Yüzük	Hasene 3 Sim 40	Altın Sarık 3 Butak	Hasene 2
İncilli Kaftan 4 Miskal			Hasene 5 Sim 40
34 Gümüş Dökme 1 Gümüş Kaşık ve 1 Gümüş Karaç [?]		28 Miskal	Hasene 3.5
21 Vukiyye 300 Dirhem Bakır			Hasene 14
Çoyen Kazan	Hasene 1	2 Kara Sandık	Hasene 1.5
2 Kilim	Sim 80	Nakışlı Kilim	Hasene 2
Çebelrak [?]	Hasene 5	Nakışlı Çarşaf	Sim 60
Karama Bohça	Hasene 1	Mavi Talas Başak Bag-i	Sim 80
1 Hacmık	Sim 60	Kumaş Bohça	Sim 20
Köhne Çarşaf	Sim 30	Bohçacık	Sim 10
Yüz Yastık	Sim 10	3 Nakışlı Gömlek	Hasene 3
11 Nakışlı Gömlek	Hasene 11	Telli Hare Başak Bag-i	Hasene 1
Kırmızı Hamha Başak Bag-i			Hasene Sim 80
14 Mahreme	Sim 5.5	Mavi [?]	Hasene 4
Kırmızı Diraye Kaftan	Hasene 2	Mavi Diraye Kaftan	Hasene 1 Sim 80
9 Dökmeli İncilli [?] Kürk			Hasene 2 Sim 100
Nakışlı Çarşaf	Hasene 1 Sim 40	Kumaş Bohça	Sim 100
Yünlü Yastık	Sim 60	Büyük Yastık	Sim 30
2 Belde [?] Yastık	Hasene 1 Sim 40	Kantar	Sim 20
Gözkili [?] Kutu	Hasene 1	8 Minder	Sim 80
İki [?]	Sim 60	9 Yastık	Hasene 1.5
Belde Döşek	Hasene 1 Sim 40	2 Olbak [?]	Sim 40
3 Bohça	Sim 45	2 Terki [?]	Sim 40
Peştamal	Sim 20	Mavi Mikdam [?] Kuşak	Hasene 2
Yekûn	Hasene 107.5		

Varak 64 [28]

Hüküm 1

İsak veled-i Sülek'in, Çufutkale (Kal'a)'deki mahzenini kardeşi Devlet'e 45 altın akçeye sattığı ve vekili Yasef veled-i İlya'ya borç olarak 45 altın akçeyi dört yüz gün vade ile verdiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt şehri Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-Ulema Ali Efendi bin Dellâl Dede
- Murad Atalık bin Hüseyin
- Ali Beşe Dellâl bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- İslam Dede bin Seyyid Gazi

- Moşe veled-i İsak
- İsak bin Bir Ha
- Tavit veled-i Ehun
- Yako veled-i Ovrachim
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Kuçaş Hüseyin'in, elli bir kuruş on dört akçeyi Ayşe bint-i Mustafa Çelebi'ye teslim ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt şehr-i Zilkade 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan Halife bin Ebubekir el-Hac
- Dedeş bin [-]
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Murtaza bin Yusuf Hoca an karye-i Mesir Aga

Hüküm 3

Asaf veled-i Mustafa'nın, Hüseyin Çelebi ibn-i İlyas'a olan yüz kırk kuruş borcundan kalan yüz yirmi kuruşu ödeyeceğine dair altmış gün süre verdiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 4

Şaban bin Abdullah, mahkemede Murtaza bin Muharrem'i kendisi ile kavga ettiğini söyler. Adı geçen kişinin bu durumu inkâr etmesinden dolayı Şaban'dan delil istenir. Ancak Şaban bin Abdullah ise delil getiremez.

Hüküm 5

Yasef veled-i İlya ve İsak veled-i Bir Ha'nın şahitlikleriyle Çufutkale (Kal 'a)'de oturan Kalef bint-i Beşe'nin vekili olan Yako veled-i Ovrachim, mahkemede vekilinin Çufutkale'deki darı ve dâhilindeki altı mahzen üstü taş hânesini ve bir çatma hânesini kızının kızı Sultan bint-i Tatar Nuşe'ye hibe ettiğini söyler.

Fî evâsıt Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şimail veled-i Beşe
- Yasef veled-i İlya
- Devingeldi Sufi bin Devin Ali
- Yasef bin İlya
- Yasef bin Semha
- Süleyman bin Süleyman

Hüküm 6

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yasef veled-i İlya'nın Çufutkale'deki darı ve dâhilinde bulunan altı mahzen üstü çatma hâne ve bir taş hânesini Yasef veled-i Semha'ya sattığı hüccet kaydır.

Fî evâsıt Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Obrahim bin Bir Ha
- İsak bin Bir Ha
- Yusuf bin Sadık
- Yasef bin İlya
- Yako bin Obrahim
- Devingeldi Sufi el-Muhzır

Hüküm 7

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Sülek veled-i İsak'ın bir kıta yurt yeri ve dâhilindeki taş hânesini Bir Ha ve İsak isimli şahıslara altmışaltı kuruşa sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâsıt şehr-i Zilkade sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Varak 63 [29]

Hüküm 1

Kirkor veled-i [-]'nin Semaden veled-i Hamırık'tan kırk sekiz kuruş on akçe aldığına dair mahkeme kaydır.

Hüküm 2

Arslan veled-i Bünyad mahkemede Semaden veled-i Hamırık'ta yetmiş kuruş alacağı olduğunu söyler. Bu durum Semaden'e sorulduğunda Arslan'ın alacağını altmış kuruş olduğunu söyleyip on kuruşunu inkâr ederek cevap verir. Bunun üzerine Arslan'dan sözlerine uygun delil istendiğinde Arslan delil getiremez. Bundan dolayı borcun altmış kuruş olduğu ortaya çıkar.

Hüküm 3

Devingeldi Sufi ibn-i Devın Ali ile Tohtamış veled-i Yogda'nın şahitlikleri ile Çufutkale (Kal'a)'de oturan Mamuk veled-i İlyake'nin vekili olan Mehter [?] Şulme veled-i Mortahay'ın Çufutkale'deki birinin altı mahzen olan iki çatma hâneyi iki yüz seksen kuruşa İsak ve Bir Ha ibn-i Ovrachim'e sattığı hüccet kayıdır.

Fî evâsıt şehri Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Yako veled-i Ovrachim
- Yasef veled-i İlya
- Mehter Şulme veled-i Mortahay
- Toktamış veled-i Yogda
- Devingeldi bin Devın Ali
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Nalbant Tabralıoğlu'nun, Dellâl Veli'ye yedi vukiyye yüz dirhem bir rakı kazanı seksen beş akçeye sattığı mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Hüküm 5

Ahmed bin Mustafa'nın, Osman bin Mustafa'ya olan yetmiş iki akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Mustafa bin Murad ile Ali bin Sadık'ın şahitlikleri ile Ramazan Atalık ibn-i Memeç'in, Ahmed Mirza ibn-i Kayt Aga'nın vekili olduğu mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

Bali Hoca bin Emin Ali

Ömer eş-şeyh el-Mekkî

Hüküm 7

El-Hac Ahmed Gözleveli mahkemede Mustafa Beşe'ye vermiş olduğu bin dört yüz akçesini ismi geçen şahsın Türbedâr İbrahim Çelebi'ye verdiğini söyleyerek bu durumun sorulmasını talep eder. Mustafa Beşe'de, İmildaş Aga'ya verdiğini itiraf eder.

Hüküm 8

Kel İsa'nın, Kırım Gazi türbedarlığı için Hancı el-Hac Ahmed'in Mustafa Beşe'ye havale etmiş olduğu dört yüz akçeyi kabul ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 9

Kırk Meşli [?] köyünden olan merhum Temir Bek bin Nursever'in Rus asıllı kazakı Temke, efendisinin hayatta iken kendisine vefatı durumunda azad ettiğini söyleyerek merhumun eşi Fatma bint-i Murtaza 'ya sorulmasını talep eder. Bu durum Fatma'ya sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı kazak Temke'den sözlerine uygun delil istenir. Ancak Temke delil getiremez.

Fî evâhir şehri Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şah Gazi bin İbraş

- İslam Dede bin Seyyid Gazi

- Abdiş bin Abdurrahman

- Eş-şeyh Ömer el-Mekkî

- Ve gayrihüm

Varak 62 [30]**Hüküm 1**

Abdurrahman bin Abdiş mahkemede Yako veled-i İsak'da seksen akçe hakkı olduğunu söyleyerek talepte bulunur. Bu durum Yako'ya sorulduğunda elli akçe borcu olduğunu itiraf ederek geri kalan otuz akçesini inkâr eder.

Hüküm 2

Tula köyünden Derviş Ali bin Hacı Gazi, Meytas veled-i Murad'a beş altın yirmi akçe değerinde bir kara alaşe atı satar. Sattığı kişi de bu atı Ali bin Sefer'e satar. Ancak at bu sahibinin elinde iken ölür. Bu sebeple atın ölümü ilk sahibinden sorulur.

Şuhûdü'l-hâl:

- Kutlu Ali bin Atalık el-Malum
- Abdülgani Efendi bin Abdülkadir Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Muhtesib Nasuh Aga mahkemede Sefer veled-i Olvi'den, Kayat Aga'nın ölen babası kazakının yirmi altın olan terekesini ister. Sefer'de nakit olarak yirmi altını Kayat Aga'nın oğlu Ahmed Mirza'ya verdim diye cevap verir.

Şuhûdü'l-hâl:

- Bali Hoca bin Emin Ali el-Hac
- Ramazan Atalık bin Memiş
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 4

Gazi'nin muhallefâtıdır. Eşleri, Kulkarar ve Nita Cennet Han.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Hudûd-ı Ma'lûme [?] 1 Kıt'a Yurt Dâhilinde 1 Çatma Hâne			Hasene 40
Beldi Döşek	Hasene 1	1	Sim 60
2 Çarşaf	Sim 100	Şal	Sim 30
Kavak	Sim 10	Basma [?]	Sim 40

1	Sim 55	2 Köhne Yastık	Sim 30
Basma Döşek	Sim 80	Beyaz Keçe	Sim 25
2	Sim 45	Köhne Kilim	Sim 10
Tencere Kazan	Sim 100	Ocak	Sim 10
Tava	Sim 30	Bakır İbrik	Hasene 1
[-]:	Sim 58	Ağaç Sini	Sim 8
2 Mesku Tabak:	Sim 30	2 Verne Çanak	Sim 6
10 Kaşık	Sim 8	[-]	Sim 18
Yeşil Tabak	Sim 3	Def'a Çanak	Sim 3
Kovan [?]	Sim 3	Hâkî	Sim 2
Tökçe	Sim 5	2 Tepsi	Sim 2
[-]	Sim 43	Büyük Tepsi	Sim 2
2 Maşrapa	Sim 3	Binar	Sim 3
Köhne Tabak	Sim 5	Koni	Sim 5
2 Çapçak	Sim 25	[-]	Sim 77
1 Tekne ve 2 Kutu ve 1 Tablo	Sim 12	Büyük Çapçak	Sim 25
Yarım Teşri Un	Sim 35	Sepet Sabrak [?]	Sim 5
1	Sim 44	Sele	Sim 5
[?]	Sim 5	2 Cerki	Sim 20
Çelik	Sim 3	Münzelik	Sim 3
Kilim	Sim 80	Kebe	Sim 47
1	Sim 60	Sadak [?]	Sim 60
Kılıcı	Hasene 1	Yekûn	Hasene 50 Sim 94

Şuhûdü'l-hâl:

- El- Mustafa bin Mehmed
- El-Hac Muzaffer bin Abdullah
- Hasan bin el-Beşe
- Mustafa bin Hasan
- İbrahim bin Ahmed
- Arslan bin Gazi Bek
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

El-Hac Muzaffer bin Abdullah ve Hasan bin el-Beşe'nin şahitlikleri ile Kulkarar'ın 60 altın mihri olduğu vekili Arslan'ın yanında belirlendiğine dair mahkeme kayıdır.

Varak 61 [31]**Hüküm 1**

Manguş köyünden Kostantin veled-i Kalyan'ın, validesinden miras olarak intikal eden arazi, bahçe ve çayırdan hissesine düşen kısmı sattığına dair mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan Müteveli bin Murad
- El-Hac Mevlüd bin Cafer
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Beyata bin Vasil
- Vasil bin Beyata
- Dede bin Memiş
- Abdülehad bin el-Hac Ahmed
- Hasan bin Abdurrahman

Hüküm 2

Manguş köyünde oturan Beyata veled-i Vasil, Bulbek'deki bağını ve Manguş'daki altı mahzen olan çatma hânesini Saliboğlu Vasil veled-i Beyata'ya hibe ve teslim ettiği hüccet kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Dede bin [-]

Hüküm 3

Abdülkerim bin Esad ve Temir Gazi bin Abdullah'ın şahitlikleri ile Hani Bike bint-i Şen Mehmed'in vekili olan el-Hac Murad bin Behram mahkemede İvaz veled-i Matyus'da iki tespîhinin olduğunu söyleyerek dava eder. Bu durum İvaz veled-i Matyus'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı davacıdan delil istenir. El-Hac Murad'da adı geçen Bike'yi şâhid gösterir. Bu kişinin şahitliği üzerine davalının iki tespîh borcu olduğunun ortaya çıktığı mahkeme kayıdır.

Hüküm 4

İlya veled-i Mustafa'nın İbaz veled-i Matyus'a olan on üç arslanlı kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 5

İbrahim veled-i Karabaş'ın, Yogda veled-i İsak'a olan bin beş akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 6

Nakkaş el-Hac Baki'nin, Şah Bolat Aga mahallesindeki Mumcuoğlu'nun bir çatma hânesini Ahmed bin Mehmed'e aylık on sekiz akçeye kiraladığı hüccet kaydıdır.

Fî gurre şehr-i Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / 30 Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Kasım bin Hasan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Ermeni mahallesinde oturan Maldiris veled-i Vartan isimli zimminin Beyata veled-i Baron'a olan elli üç akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi bin Mustafa Dede
- Dorim [?] Dede bin Hasan
- Hasan bin Ramazan.

Varak 60 [32]**Hüküm 1**

Sultan köyünden Can Temir'in muhallefâtıdır. Eşi Nurcihan ve Hakan Temir ve [?].

Muhallefât Listesi			
Laçın Nam Çora	Hasene 60	Devintoru[?] Nam Kazak	Hasene
Kara Öküz	Hasene 4	Kongür Öküz	Hasene 4
Kökçe Öküz	Hasene 3	Ola Sagir Buroğlu [?]	Hasene 5
Kök Sagir Buroğlu	Hasene 4	21	Sim 100
Dâr Ma'lûmu'l-Hudûd Andil Ceyran			Hasene 10
Bahçe	Hasene 10	3 Micar Bican [?]	Sim 100
3 Micar [?] Saman	Sim 90	Tüfek Ma' Silah	Hasene
Frenkisif	Sim 100	100	Sim 100
60 Ana Baş Koyun	Hasene 40	5 Koçkar	Hasene 2.5
Usturma [?] Yerinde 70 Ana Baş Koyun			Hasene 46 Sim 80
Otuz Beş Tuklu [?]	Hasene 11 Sim 80	20	Sim 70
55 Tuklu	Hasene 10	5 Koçkar	Hasene 2.5
Çalfi	Sim 30	2 Yorgan	Sim 10
İbrik	Sim 60	Sahan	Sim 30
Sulu Batman	Hasene 2	3	Sim 100 (Üstü Çizili)
Saç Ayak	Sim 10	Tava	Sim 20
Çevin	Sim 80	Büyük Çevin	Hasene 1.5
Meze Besi	Sim 15	Kazma	Sim 30
Şeker	Sim 25	1	Sim 80
Fitilli Çarşaf	Sim 60	Köhne Çarşaf	Sim 40
Def'a Çarşaf	Sim 60	Def'a Çarşaf	Sim 310
2	Sim 30	Basma Yorgan	Hasene 1
Köhne Yorgan	Sim 40	Beldi Döşek	Sim 80
Köçek Heybe	Sim 10	Def'a Heybe	Sim 10
3	Sim 61	Köhne Yağmurluk	Sim 80
4 Çatçak [?]	Sim 55	[?]	Sim 80
Kisbe	Sim 80	Kilim	Sim 60
2 Keçe	Sim 20	Kürk	Sim 6
2	Sim 60	Def'a Kürk	Sim 40
Sini	Sim 10	Tabak	Sim 5
Çanak	Sim 80	Arbe [?]	Hasene 1
2 Kartan	Sim 30	Yekûn	Hasene 251 Sim 26

Hüküm 2

El-Hac Mustafa bin İsmail'in, Mardurus veled-i Vartan'tan alacağı yetmiş kuruştan kalan iki yüz otuz akçeyi tehir ettiği mahkeme kayıdır. Fî Zilkade sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Hamdi el-Hammam
- Abdülfettah bin Mustafa Sufi

- Abdiş el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Rus mahallesinden Sefer bin Mehmed'in, babası Mehmed bin Sadi Bek tarafından kendisine adı geçen mahallede bulunan bir çatma hâneyi ve yanındaki araziye hibe ettiğini Bay Akay Derviş Ali'nin şahitliği ile tescil ettirdiği mahkeme kayıdır.

Fî gurre şehr-i Zilkade sene 1082 / 29 Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah bin Mustafa
- İhtisab Aga bin Nasef
- Hasan el-Dellâl bin Hüseyin
- Eş-şeyh Ömer
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Sehrab Efendi Cami'nin mütevellisi Şaban bin Veli'nin, kaybolan iki kadife kaftan sebebiyle bir miktar vakıf akçesinin rehin aldığı mahkeme kayıdır.

Hüküm 5

Zimmi Yani veled-i Kurt Astas'ın muhallefâtıdır.

<u>Muhallefât Listesi</u>	
8 Adet Yapağı Kuyacak Döğülmüş Keçe	Sim 640
1 Adet [?] Tilki Paçalı Kürk	Sim 1020
Mavi Astarlı Mor Kaban Sim 221	1 Adet Kırmızı Nakışlı Kuşak Sim 10
1 Adet Kırmızı Tüfek Kuşak Sim 95	1 Adet Köhne Çuha Çakşır Sim 80
2 Alaca Çakşır Sim 30	2 Adet Kırmızı İhram [?] Sim 221
1 Adet [?] Sim 13	1 Adet Köhne Meşki Zula [?] Sim 60
Çamerdan Hasane 1 Sim 70	2 Adet Bugası Kapan [?] Sim 19
5 Adet İşlemeli Yağlık, 1 Adet Ocak	Sim 94
Yeşil Bıçak Kını Sim 100	1 Adet Kırmızı Boşnak Kalpağı Sim 81
60 Vukiyye Çeker Kantar Sim 100	Kara Bura Peştamal Sim 60
2 Gömlek, 2 Don Sim 100	1 Adet Yol Seferisi Sim 20
Köhne Bir Kile Boş Kırmızı Çuha	Sim 12

Devamı 59. varakta mevcuttur.

Varak 59 [33]**Hüküm 1**

60. varakta bulunan muhallefâtın devamıdır.

Muhallefât Listesi			
1 Adet Köhne Kantar	Sim 23	1 Adet Kırmızı Kalyak	Sim 70
1 Adet Köhne İşlemeli Gömlek	Sim 66	1 Adet Mesir Peştamal	Sim 15
1 Adet Heybe	Sim 7	1 Adet Kir Pas Torba	Sim 7
1 Adet Harare	Sim 10	1 Adet Kara Çuval	Sim 10
1 Adet Keser	Sim 5	1 Adet Yol Baltası	Sim 9
1 Tencere Ma' Kapak, 3 Adet El Tabası Ma' Kapak			Sim 237
1 Adet Urgan	Sim 8	Bardak İçerisinde [?]	Hasene 4 Sim 55
Bez Torba İçerisinde Pirinç Ma' Darı			Hasene 2.5 Sim 20
Yapağı	Hasene 6 Sim 40	1 Adet Orta Yol Kilidi	Sim 30
1 Adet Kalansız Nefte Kebe	Sim 141	1 Adet Alaca Kilim	Sim 60
1 Adet Kırmızı Kilim	Sim 171	1 Adet Post	Sim 6
2400 Adet Yapağı Vukiyye	Sim 12000	Köhne Yan Kese	Sim 59
Balıklava Emine Yedinden 2000 Adet Yapağı Vukiyye			Sim 10000
Resm: 650	Dellâl: 128	Cem'a: 25478	

Hüküm 2

Usta Hasan'ın, Hasan bin Şaban'a iki yüz kırk akçe borcunu itiraf ettiği ve sonrasında ödediği mahkeme kayıdır.

Hüküm 3

Semaden isimli kişinin, Sefer veled-i Olvi'nin istediği yirmi kuruş alacağını on beş kuruş olduğunu ikrar ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 4

Kirkor veled-i Kaçaz'ın, Ahmed Ali bin Ramazan'a olan üç kuruş yetmiş akçe borcunu itiraf ettiği ve bir kuruşunu ödeyerek kalanını bir sene on gün vade verdiği mahkeme kayıdır. Fî evâil 5 Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / 3 Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan bin Ramazan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Mehmed bin Şaban
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Maytas veled-i Yedrus [?], Devletkar veled-i Arslan'a on iki meşini yüz kırk beş akçeye sattığını söyleyerek parasını talep eder. Bu durum Devletkar'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Maytas'dan sözlerine uygun delil istenir. Ancak Maytas delil getiremez.

Hüküm 6

Bahçesaray'ın Maryem köyünden Bike veled-i Yüş, kaybolan doru alaşe atını Çingen taifesinden Bolay bin Kivan elinde bulduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Bolay'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Bike'den sözlerine uygun delil istenir. Bike'de, Seyyid Gazi Efendi ibn-i Mevlüd Gazi ile Abdülfettah bin Sefer Ali Hoca'yı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile doru alaşe atın Bike veled-i Yüş'e ait olduğu hükmü verilir.

Fî evâil şehri Zilkade li-sene 1082 / Mart 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Berber Hasan bin Ali Beşe
- İvaz bin Gazi Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülveli Efendi bin Abdülkadir Efendi
- Kutlu Ali Atalık bin Kutlu Gazi
- Ve gayrihüm

Varak 58 [34]

Hüküm 1

Maryem köyünden Baracuva veled-i Yuri'nin, Yurike veled-i [?]'ye Nehr-i Kaçı'da bulunan bağını yüz kuruşa, Egizoba'daki bağını ise yetmiş beş kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır. Fî evâil Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Abdiş bin Abdülgaffar

- Hasan bin Ramazan
- Arslan bin Şehriyar
- Karagöz bin Aydın
- Bubek bin Borlu

- Can Temir bin Can Temir

Hüküm 2

Karaca isimli kişi, karısı, oğlu ve kendisine küfredildiğine iddia ederek, Manuk veled-i Agya'yı şikâyet eder. Bu durum Manuk'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Karaca'dan sözlerine uygun delil istenir. Ancak Karaca delil getiremez.

Hüküm 3

Ahmed bin Mehmed'in, Nazar veled-i Elyan'a olan iki yüz on dört akçe borcunu itiraf ettiği ve sonrasında ödediği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Hüküm 4

Bulek Gazi bin İşbolat'ın, Kahveci el-Hac Hüseyin'e olan iki bin akçe borcunu itiraf ettiği ve yedi gün içinde ödeyeceğine dair taahhüt verdiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Zilhicce sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan
- Emir Çelebi

Hüküm 5

İsak veled-i Yogda, darp edildiğine iddia ederek, Arıcak veled-i Şimail'i şikâyet eder. Bu durum Arıcak'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı İsak'dan sözlerine uygun delil istenir. Ancak İsak delil getiremez.

Hüküm 6

Süleyman bin Şimail'in, Moşe veled-i Tavit'e olan yüz elli akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 7

Asaf veled-i Murad'ın, Efendike veled-i Harac'a olan otuz altın borcunu itiraf ettiği ve on beş kuruşunu verip kalanını beş gün içinde ödeyeceğine dair taahhüt verdiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 8

Bulek Gazi bin İşbolat'ın, Kahveci el-Hac Hüseyin'e olan iki bin akçe borcunu ödediği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt 11 şehr-i Zilhicce li-sene 1082 / 9 Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-şeyh Abdülmümin bin eş-şeyh Mir
- Mehmed Hoca bin karye-i Eski Yurt
- [?] Sufi bin Bukal
- Hasan bin Ramazan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 9

Baracuva veled-i Yuri'nin, Panayut veled-i Bahatar'a olan altmış sekiz akçe borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-şeyh Ömer bin el-Mekkî
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan Sufi
- Ve gayrihüm.

Hüküm 10

Ermeni mahallesinden Meyhâneci Kupasar'ın muhallelâtıdır. Eşi Cevher, çocukları Mardurus ve Benata Sara.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Nafta Bugası Kaftan	Sim 93	Beden Kürk	Sim 30
Siyah Bugası Kaftan	Sim 32	Beyaz Keçe	Sim 15
1 Arslanlı	Sim 100	Nakit	Sim 60
Def'a Nakit	Sim 45	Şebt	Kuruş 7
Sefer'in	Kuruş 14	Kaptan Aga Şahit	Kuruş 1.5
Mehmed Hatca'ya Eda'	Sim 75	Zafer Oğluna Eda'	Sim 49
Sefer	Sim 84	Yekûn	Sim 375

Kupasar'ın, Can Temir veled-i Can zimmiye olan ödemiş olduğu borç 16.5 kuruş, 105 simdir.

Varak 57 [35]**Hüküm 1**

Bubey veled-i Kalender'in, Ermeni Şah Murad veled-i Hınzır'a olan iki kuruş kıymetinde bir miskal altın borcunu itiraf ettiği ve bir kuruşunu vererek kalanını otuz gün içinde ödeyeceğine dair taahhüt ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt şehr-i Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-şeyh Ömer el-Mekkî

- Abdiş bin Abdülgaftar

- Hasan bin Ramazan

- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Ovrahim veled-i Azra'nın, Baba veled-i Yako'ya olan otuz sekiz kuruş borcunu itiraf ettiği ve on beş gün içerisinde Abdülkerim Efendi'ye vererek ödeyeceğine dair taahhüt ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdurrahman Çelebi bin Hüseyin Ali Efendi

- Abdiş bin Abdülgaftar

- Ahmed bin Receb
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Tavit veled-i Şimail'in, Gündoğan köyünden Esin Ali bin Yurt Arman'a olan dört kuruş altmış akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Bakkal Kadir bin Şaban
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Lam Elif el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Matyus isimli Ermeni'nin, Semha isimli Yahudi'ye olan üç altın borcundan kalan bir altını itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt şehr-i Zilhicce li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Lam Elif el-Muhzır

Hüküm 5

Kalaycı Vasil'in, Tüccar Mehmed Çelebi'ye olan seksen yedi akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 6

Bahçesaray'da Manguş köyünden Efendike veled-i Harac zimminin, Esbe [?] veled-i Mustafa'dan alacağı olduğu kırk beş kuruştan geriye on sekiz kuruş otuz akçe kaldığına dair mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi ibn-i Arslan Efendi
- Şeş Çelebi ibn-i el-Hac Can
- Sunullah Çelebi ibn-i Abdülrezzak Efendi

- Eş-Şeyh Ömer Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan el-Muhzır

Hüküm 7

Bahçesaray'da Divan Köy'den Selime bin Hüseyin'in vekili Eman Çora mahkemede Selime'nin kızı Hacer için nafaka ve kisve miktarının belirlenmesini söyler. Ehl-i hibre ile nafaka ve kisve miktarı günlük iki sim cedîd-i hanî olarak belirlenir.

Fî evâsıt mâh Zilhicce li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Efendi bin Can Gazi
- Şakir Efendi bin Ahmed Efendi
- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Sunullah Çelebi ibn-i Abdülrezzak Efendi

Varak 56 [36]

Hüküm 1

Yahudi taifesinden Yasef veled-i Baruh'un, Kamışlı ağzında bulunan bağını, Yasef veled-i Şimayil'e elli kuruşu dört yüz elli gün mühlet ile yüz kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Zilhicce sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdurrahman Çelebi bin Emin Ali Efendi
- Yusuf bin Abdullah
- Tutuş [?] Çelebi ibn-i Can Mehmed el-Hac
- Abdülrezzak Efendi ibn-i Arslan Efendi
- Sunullah ibn-i Abdülrezzak Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Yablak Ovrahim'im muhallefâtıdır. Eşi Arzu ve Emmamuk ve akrabası Arbi Yasef ve gayri.

<u>Muhallefât Listesi</u>	
Balbek'de Ağaç Köprü'de Bağ Kuruş 40	
Sahan Sim 80	Leğen Sim 60
Çıraklık Sim 10	Alaca Kilim Sim 100
Ocak Sim 20	Köyüz [?] Hasene 1
6 Yastık Hasene 1 Sim 40	1 Döşek Sim 40
2 Minder Sim 60	2 Talça [?] Sim 60
Köhne [-] Sim 10	Köhne Talça [?] Sim 10
Balta Sim 20	Yorgan Hasene 1
Bakır Tepsi Sim 20	Bakır Tava Sim 50
Bakır Tava Sim 50	[?] Tepsi Sim 10
Velekse [?] Sim 30	Halı Bâre Sim 40
Rakı Kazan Kapağı Hasene 1	Hırdavat 8 Kuruş 72 Sim
Rakı Kazan	Bahasından Hasene 2 Sim 40
Deyn-i Zevce	Bağ Bahasından 88.5 Kuruş
Hisse-i Zevce	Bağ Bahasından 77 Kuruş 70 Sim
[?] Hırdavat	Bahasından 4 Kuruş 36 Sim
Nısf-ı	Bağ Bahasından 100 Kuruş 60 Sim
Baki [?]	Bağ Bahasından 77 Kuruş 70 Sim
Hırdavat	Bahasından 4 Kuruş 36 Sim
Yekûn	417 Kuruş 40 Sim

Hüküm 3

Sefer Ali bin Mustafa'nın, Estan Kethüda'ya olan on yedi vukiyye bakır borcunu itiraf ettiği ve sonra ödediğine dair mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt şehr-i Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi ibn-i Arslan Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Eş-şeyh Ömer bin el-Mekkî
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Bahçesaray'da Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yasef veled-i Semha, ölmüş olan Ovrahim'den hayatta iken Çufutkale'deki altı mahzen iki taş hânesini üç yüz kuruşa satın aldığını söyleyerek ölen Ovrahim'in anne tarafından kardeşi olan Mamuka bint-

i İsak ile eşi Arzu bint-i Semha'dan sorulmasını talep eder. Bu durum adı geçen kişilere sorulduğunda inkâr ile cevap vermelerinden dolayı Yasef'ten sözlerine uygun delil istenir. Yasef'te, Şimail veled-i Şulme ve Harun veled-i Moşe'yi şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile davaya konu olan mülkün Yasef veled-i Semha'nın olduğuna dair tescillendiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt şehr-i Zilhicce li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Can Divan bin Şaban Atalık
- Kâtip Abdülgaaffar Çelebi bin Abdüldar Efendi
- Abdiş bin Abdülgaaffar
- Süleyman bin Şimail
- İlya bin Arbi İsak
- Mortahay bin Semha
- İlyah bin Ovrachim
- Maytob bin Semha
- Ve gayrihüm

Varak 55 [37]

Hüküm 1

Çargun köyünde oturan Ali bin Kurt mahkemede Dilaver bin Abdullah'da doksan akçe hakkı olduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Dilaver'e sorulduğunda parayı Yusuf Odabaşına verdiğini söyler ve adı zikr olunan kişinin kendisine bu parayı sahibine verdiğini aktarır. Bu açıklama ile Yusuf Odabaşı'dan para alıp almadığı Ali bin Kurt'a sorulur. Ali bin Kurt bunun üzerine parayı teslim aldığını söyler.

Fî evâsıt şehr-i Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Bali Hoca bin Emin Ali el-Hac
- Hasan el-Muhzır bin Ramazan Sufi
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Canbeg bin Musa'nın, Mustafa Behram'a olan dört kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 3

Baylar Obası köyünde oturan Rahime bint-i Ramazan'ın vekili ve aynı zamanda eşi olan Hüseyin, Dede Monla ibn-i Hüseyin'i dava eder. Eşinin Dede Monla'ya şirket olmak için dört altın kıymetinde olan Çalşalı [?] ve yine dört altın kıymetinde olan Çalkonlu'yu [?] vermiştir diyerek sorulmasını talep eder. Dede Monla, iki sene önce toplamı sekiz altın kıymetinde olan Çalşalı ve Çalkonlu'yu satın aldığını söyler. Bu duruma Hüseyin inkâr ile cevap verir. Bundan dolayı Dede Monla'dan delil istenir. Dede Monla'da, Murad bin İlyas ve Hasan bin Hüseyin'i şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile davaya konu olan emvalin Dede Monla'ya ait olduğu hükmü verilir

Fî evâsıt şehri-i Zilhicce li-sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülhalim Aga bin Mustafa Aga
- Abdurrahman Çelebi bin Hüseyin Ali Efendi
- [?] bin Abdülhalim Aga
- Marbi bin [?]

Hüküm 4

Kardeşleri Bolat ve Babaş'ın kefil olduğu Sefer Ali'nin, Estan Kethüda'ya olan on yedi vukiyye bakır borcunu otuz gün içerisinde ödeyeceğine dair taahhütte bulunduğu mahkeme kaydıdır.

Fî evâhir 21 Zilhicce li-sene 1082 / 19 Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ali Çelebi bin Musa
- Ahmed bin Abdülsefer
- Mehmed Hoca bin Hüseyin

Hüküm 5

Dede Monla ibn-i el-Hac Hüseyin, Hüseyin bin Dedeş'i kendisine kâfir ve telbis diye küfretmesinden dolayı mahkemede şikâyetçi olur. Bu durum adı geçen kişiye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Dede Monla'dan sözlerine uygun delil istenir. Dede Monla'da, Temriş bin İbraş ve Hasan bin Hüseyin'i şahit gösterir. Adı geçen şahısların şahitlikleri ile Hüseyin'in, Dede Monla'ya küfrettiğinin tescil edildiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Zilhicce el-şerife li-sene 1082 / Nisan 1672

Hüküm 6

Vartan veled-i Ogüb mahkemede Ali bin Abdullah'a on dokuz vukiyye demiri, vukiyyesini on bir akçeye verdiğini söyler. Ali bin Abdullah'da inkâr eder. Bunun üzerine Vartan'dan delil istenir. Ancak Vartan delil getiremez.

Hüküm 7

Nehr-i Beşterek'te oturan Abdülgaffar Efendi bin Mehmed Efendi, Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yasef veled-i Baruç'ta 50 akçe hakkı olduğunu söyleyerek talebini ister. Yasef'in inkâr etmesi üzerine Abdülgaffar'dan delil istenir. Abdülgaffar ise delil getiremez ve Yasef'ten Musa Peygamber üzerine yemin etmesini ister. Yasef'te yemin eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi bin Mustafa Dede
- Hasan el-Mütevelli bin Murad
- Hasan el-Muhzır

Varak 53 [38]

Hüküm 1

Hüseyin el-Maruf'un, Acem Arslan isimli zimmiye olan üç yüz on akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: - Eş-şeyh Ömer Çelebi bin Hızır Aga

- Hasan bin Ramazan
- Monla Bali bin el-Hac Emin

- Mâ at Celil [?]

Hüküm 2

Celil'in muhallefâtıdır. Eşi Kul Bike, çocukları Bayram Gazi, Sefer Gazi ve İslam Gazi.

Muhallefât Listesi			
Pıçkı Köyünde Bağ	Hasene 25	[?] Ma'lûme Hudûd-ı Dâr	Hasene 4
Tarla Yeri	Hasene 1	Çevin Kazan [?]	Sim 60
Diker Bir Kıta Tarla	Sim 40	Tava	Sim 20
Saban Demiri	Sim 20	Kazma Balta	Sim 10
Döme [?]	Sim 10	Köhne Kilim	Sim 6
Bu Yenise [?]	Sim 10	2 Öküz	Hasene 10

Hüküm 3

Çufutkale (Kal'a)'de oturan İsak veled-i Sülek, Yahudi taifesinden Sultan'ın vekili olan Şulme veled-i İlya'nın, kendi arazisinde gözleri olduğunu söyler. Vekil Şulme'nin davasını ispatlayacak delili olmadığı gibi İsak, Harun veled-i Azra ve Yasef veled-i Sadak'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri üzerine davaya konu olan arazinin İsak'a ait olduğu tescillenir.

Fî evâhir Zilhicce li-sene 1083 / Nisan 1673

Şuhûdü'l-hâl:

- Hızır Efendi bin el-Müderriş
- Hasan el-Muhzır
- Abdülrezzak Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Hacı Bike köyünde oturan Mehmed Ali ibn-i Toktamış, Yeni Dünya'da bir kıta bağını Yasef veled-i İsak'a 18 altına sattığına dair hüccet kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülkerim Çelebi ibn-i Yusuf Efendi
- Abdülrezzak Kâtibü'l-hurûf
- Hasan el-Muhzır

Hüküm 5

Fahru'l-Akrân Balcı Başı Ali Aga ibn-i Kul Aga'nın, kölesi İstefan'ı azad ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâhir mâh Zilhicce sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-Akrân Bolat Aga ibn-i el-Hac İlyas Atalık
- Gök Göz Atalık
- Abdülbaki Mirza ibn-i Mehmed Mirza
- Mehmed İmildaş ibn-i Hüseyin Efendi
- Köstebek Ali Aga
- Ve gayrihüm

Varak 52 [39]**Hüküm 1**

Abdurrahman bin Halil, mahkemede Baracuva veled-i Toktazar elinde bir tüfek bulunduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Baracuva'ya sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Abdurrahman'dan delil istenir. Abdurrahman'da, İbrahim Çelebi ibn-i Abdülgani'yi şahit gösterir. Bu kişinin şahitliği ile davaya konu olan tüfekin Abdurrahman'a ait olduğu ortaya çıkar.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed [-]
- Hasan el-Muhzır
- Abdülrezzak Efendi [-]
- Ahmed bin el-Hac Biyala
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

[Tahrif olmuş]

Hüküm 3

[Tahrif olmuş]

Hüküm 4

Rum taifesinden İban veled-i İban'a, Manas veled-i Mihali'nin kefil olduğu mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Nasef el-Muhtesib
- Hasan bin Ramazan
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî

Hüküm 5

İsak veled-i Yogda'nın, Çufutkale (Kal'a)'de oturan Moşe veled-i Kalef'e olan yüz yirmi beş kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan Terzi ibn-i Abdullah
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Sevil köyünden Sefer Bike'nin muhalledâtıdır.

<u>Muhalledât Listesi</u>			
Basma Yorgan	Sim 80	Köhne Yeşil [?] Kürk	Sim 60
Sof	Sim 100	Mavi [?] Kuşak	Sim 240
[?] Bugası Kaftan	Sim 100	Çenber	Sim 30
Kilim	Sim 100	Döşek [?]	Sim 10
Yastık	Sim 20	Cem'a Yekûn	Hasene 8 Sim 20

Hüküm 7

Sevil köyünden vefata eden Sefer Bike Almatu [?] Kadın'ın kızı Seher, mahkemede validesinin hayatta iken adı geçen köyde bulunan darın ve dâhilinde bulunan altı mahzen olan çatma hâneyi kendisine hibe ve teslim ettiğini söyler. Bu duruma kardeşleri Ayşe ve Arslan Bike'de şahitlik ederler. Fî evâhir Zilhicce sene 1082 / Nisan 1672. Şuhûdü'l-hâl: - Hacı Bayram bin Abdullah

- Hüseyin bin Hasan
- Sefer bin Mevlüd

- Abdülkerim Çelebi ibn-i Yunus Efendi
- Ve gayrihüm

Varak 51 [40]

Hüküm 1

Süyrü (Sivri) Taş köyünden olan ve fevat eden Sefer Bike'nin kızı Ayşe'nin, validesinin kendisine üç altın kıymetinde olan bir yurt ve bir çatma hâneysi kendisine hibe ettiğini beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Zilhicce sene 1083 / Nisan 1673

Şuhûdü'l-hâl: el-Mezbûrûn

Hüküm 2

Kahveci Bölükbaşı, mahkemede Devlet Gazi bin Mustafa'nın kendisine ait olan Dilaver isimli cariyeyi (hasene 80) tüfek ile öldürdüğünün söyler. Devlet Gazi ise hata ile olduğunu itiraf eder.

Fî evâhir Zilhicce sene 1083 / Nisan 1673

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa bin Atalık
- Bayram Gazi bin Çaylav [?]
- Ali Aga ibn-i Hüseyin
- Ebu'l-Hazer [?] bin Feragşah [?] Aga
- Abdülkerim Çelebi ibn-i Yusuf Efendi
- Abdiş bin Abdülgaftar

Hüküm 3

Ruspna veled-i Yuri'nin vekili olan Puri veled-i Kirako, Dimitri isimli zimmiyi mahkemeye şikâyet eder. Bahçesaray'da vekili olduğu Ruspna'ya ait olan darı Dimitri'nin zapt ettiğini söyleyerek sorulmasını talep eder. Dimitri isimli zimmi kendisine sorulan bu durumu saklamayıp itiraf eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi ibn-i Mustafa
- Hasan bin Mustafa

- Abdülkerim Çelebi ibn-i Yusuf Efendi

Hüküm 4

Bani veled-i Simyan'ın, Bahçesaray'daki yurt yerini Dimitri isimli zimmiye hibe ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülkerim bin Çelebi
- Muharrem bin Hasan
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Yako Bike isimli zimminin, Yapaş isimli kişiye olan on beş kuruş otuz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Zilhicce li-sene 1083 / Nisan 1673

Şuhûdü'l-hâl: Mehmed bin Mehmedî

- Hasan el-Muhzır
- Eş-şeyh Ömer bin el-Mekkî
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Bahçesaray'ın Rus mahallesinde oturan Ahmed bin Behram Ali, Köçek Eli köyünden Ömer bin Begberdi'de olan sağ gözü kuş damgalı Ceyran atın kendisine ait olduğunu söyleyerek sorulmasını talep eder. Bu durum Ömer'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Ahmed'den delil istenir. Ahmed'de, Nur Mehmed bin Harram ile Kırım bin Sefer Ali'yi şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile davaya konu olan atın Ahmed bin Behram'a ait olduğu ortaya çıkar.

Fî evâhir Zilhicce sene 1083 / Nisan 1673

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa
- Hüseyin bin Yusuf
- Halil bin Mehmed
- Hasan el-Muhzır

Hüküm 7

Fet Salası köyünden Safiye bint-i Abdullah mahkemede Kutlu Gazi bin [-]'e bir at sattığını ve üzerinde altı kuruş hakkı olduğunu ve kendisinin de geçen sene itiraf ettiğini söyleyerek talebini ister. Bu durum adı geçen kişiye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Safiye'den delil istenir. Fakat Safiye delil getiremez. Kutlu Gazi'de bunun üzerine yemininden vaz geçerek Safiye'nin altı kuruş alacağı olduğunu itiraf eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülhay Efendi bin Halim Efendi

- Kurt bin Arslan

- Hasan el-Muhzır

- Ve gayrihüm

Varak 50 [41]

Hüküm 1

Vefat eden Ayşe'nin terekesinden Kosta şehrinde bulunan darından yakınları Bolat Dede ile Ahmed isimli kişilere pay olarak iki yüz altmış altı akçe düştüğü ve kızları Halime ve oğlu Selim'e de aynı yerden toplam altı yüz akçe hisse düştüğü mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Zilhicce sen 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi

- Abdülrezzak Efendi

- Hasan el-Muhzır

- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Kosta şehrinde Saliha bint-i Hüseyin mahkemede kocasının kendisine beş ay önce boşayıp gittiğini söyleyerek çocukları için nafaka belirlenmesini söyler. Çocuklarının nafakası ehl-i hibre vâsıtasıyla günlük iki sim cedid-i hanî olarak belirlenir.

Fî gurre mâh el-Muharramü'l-haram sene 1082 / 10 Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Usta İbrahim bin Murad
- Mahmud bin Süleyman
- Hasan bin Ramazan
- Ali bin Bodur
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Bahçesaray'da Koba Cami mahallesinde oturan Mehmed bin Abdullah'ın, Ermeni mahallesinde oturan Raskador veled-i Kiköri'ye yüz yirmi üç vukiyye rahan [?]'ı elli kuruşa sattığına dair mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Çelebi ibn-i eş-Şeyh Hızır Efendi
- Eş-Şeyh Ömer Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 4

Bahçesaray'da Koba Cami mahallesinde oturan Mehmed bin Abdullah'ın, Ermeni mahallesinde oturan Raskador veled-i Kiköri'ye yedi bin sekiz yüz akçe köz yapağından bin üç yüz vukiyye yapağını yüz elli günde verme şartı ile verdiği mahkeme kaydıdır.

Fî gurre mâh Muharrem sene 1082 / 10 Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Çelebi ibn-i eş-şeyh Hızır Efendi
- Eş-şeyh Ömer Mekkî [-]
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 5

Salaçıklı Murtaza bin Ahmed'in, Nehr-i Kabartı'daki bağını elli altına Baba ve Moşe Ayako isimli Yahudilere sattığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâil şehri-i Muharremi'l-harâm sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed Monla bin Mehmed [-]

- El-Hac Gazi Efendi bin Kaytas
- Ve gayrihüm

Varak 49 [42]

Hüküm 1

Efendike'nin muhallelâtıdır. Eşi Frankese [?] ve çocukları Tudor, Salaspat, Kul Bike, Sofya.

Muhallefât Listesi			
Nehr-i Kabartı'da Tamgacı [?] Bağ		Hasene 40	
Dar-ı Ma'lûmu'l-Hudûd	Hasene 40	Semlid [?]	Sim 20
Arak Kazan Matyan [?]	Sim 800	Bakır Kazan	Hasene 2
Küçük Bakır Kazan	Hasene 1	Köhne Tas	Sim 30
Köhne Sahan	Sim 30	Küçük El Tavası	Sim 40
2 Ocak	Sim 30	Balta	Sim 20
Küçük Havan	Sim 40	Köhne Minder	Sim 10
Köhne Minder	Sim 30	Yastık	Sim 15
Köhne Yastık	Sim 5	Mavi Köhne Kisbe	Sim 60
Köhne Alaca Kilim	Sim 60	Köhne Beyaz Beden Kürk	Sim 30
Çarşaf	Sim 50	Lesker [?]	Sim 30
Lesker [?]	Sim 30	Ahme Kazan	Sim 240
Çaçak	Sim 80	Leğen	Sim 80

Hüküm 2

Hacı Bike'nin muhallelâtıdır. Eşi Can Temir.

Muhallefât Listesi			
Saçak	Hasene 3	Kaş Basdı	Sim 160
Gümüş İğnelik	Sim 100	İnci	Sim 160
Zilhelik [?]	Sim 240	Nakışlı Gömlek	Hasene 1
Ufak Nakışlı Gömlek	Sim 100	Yelesiz Gömlek	Sim 60
Nakışlı Çarşaf	Sim 60	Sarı Diraye Kaftan	Hasene 2 Sim 80
Kuş Çaprazlı Kırmızı Kaftan	Sim 240	Yedi Yüz Bir Nakışlı	Hasene 2
Belse Kuşak	Sim 40	Köhne Alaca Kuşak	Sim 20
Nakışlı Bohça	Sim 40	Alaca Bohça	Sim 10
2 Dem Yastık	Sim 80	Mihr	Hasene 5
Dört Yüz Biz	Sim 160	Kırmızı [?] Kaftan	Sim 160
Kerake Veled-i Onmu Nâm Zimmiye Merhum Hac Bike Hibe Eylediği 4 Gömlek		Hasene 3 Sim 40	

Merhum Can Temir'in babası Yusuf ve validesi [-] ikrârı ile mezbure Kirake'ye emval-i merkumenin nısf-ı hibe olub ve nısf-ı ahre emaneten verildi ve Varas gayr-i mukayyen ki ta'bin olunmuş.

Muhallefât Listesi			
Gümüş İğnelik	Sim 100	Alınca	Sim 160
Yelesiz Gömlek	Sim 60	Nakışlı Çarşaf	Sim 60
Sarı Diraye Kaftan	Hasene 2 Sim 80	Saçak	Hasene 3
Belse Kuşak	Sim 40	Nakışlı Bohça	Sim 40
Alaca Bohça	Sim 10	6 Nakışlı Yüz Bir	Sim 200
Nakışlı Gömlek	Sim 100	[?] Dolama Bahasından	Sim 40

Hüküm 3

Nehr-i Kaçı'da merhum Mehmed Geray Sultan cemaatinden olan Dorak bin Yehovan ve Hasan bin Baltürk, Bali Ahmed, Tohtamış, Devlet Gazi ve gayrihüm, arazilerine sulamayı engellediği gerekçesi ile Muharrem bin Abdullah'ı mahkemeye şikâyet ederler. Bu kişi ise davaya konu olan yer ile bir alakası olmadığını ve kendisinin bir fakir kimse olarak bölgedeki küçük bir yeri çevirdiğini söyler. Bundan dolayı durum da kaleye havale edilir.

Sene 1082 / 1671-1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed Mirza bin ibn-i Gayet Aga
- Ömer bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 4

Ermeni taifesinden Çohar ve Mardus isimli kişiler Arakil isimli şahısta iki riyal kuruş haklarının olduklarını söyleyerek talebini isterler. Bu durum Arakil'e sorulduğunda inkâr ile cevap verir. Bu sebeple iddiacılardan delil istenir. Ancak bu kişiler delil getiremez.

Fî mâh Muharrem sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Dorak bin Yehovan
- Hasan el-Muhzır

Varak 48 [43]**Hüküm 1**

Nehr-i Alma'da Şakav köyünden Beg Mirza bin Sefer'in Nehr-i Alma'daki bir kıta çayırını Mehmed Çelebi ibn-i İbrahim'e elli kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî mâh Muharremi'l-harâm sene 1082 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Danişmend Efendi [-]

- Siyavuş Kâhya [-]

- Ütmüş bin Şakir Birdi

- Timcan Mirza ibn-i Mehmed Mirza

- Meydan Ali bin Mehmed Ali Sufî

- Hasan el-Muhzır

Hüküm 2

Karalık köyünden Mustafa bin Halil, Nur Ali Hacı köyünden Mevlüd bin Çeyş ile İvan isimli kişileri kendisine sahiplerinden habersin bir köle sattığını söyleyerek satışın reddini talep eder. Bu durum adı geçen kişilere sorulduğunda yaptıklarını itiraf ederler. Kadı da bu satışı yok sayar.

Sene 1082 / 1671-1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Halim Can Mirza Efendi ibn-i Mehmed Mirza

- Meydan Ali ibn-i Mehmed Ali

- Hasan Kâhya bin Hazret Aga

- Abdiş el-Muhzır

- Hasan el-Muhzır

- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Ermeni taifesinden Losfin veled-i Bagadır, Agya isimli zimmide bin akçe hakkı olduğunu söyleyerek sorulmasını ister. Bu durum Agya'ya sorulduğunda inkâr

ile cevap vermesinden dolayı Losfin'den sözlerine uygun delil istenir. Ancak Losfin delil getiremez.

Sene 1082 / 1671-1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Halim Can Mirza Efendi ibn-i Mehmed Mirza
- Meydan Ali ibn-i Mehmed Ali
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Kara Mehmed Beşe'nin, Mustafa Beşe'ye olan dört bin yüz kırk akçe borcunu ikrar ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Muharremi'l-harâm sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 5

Çerci [?] Meyrik veled-i Mircan'ın, Kostan veled-i Aydın'a olan on kuruş borcunu ikrar ettiği mahkeme kayıdır.

Fî mâh Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl: Abdülrezzak Efendi [-]

- Abdiş el-Muhzır
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Yeniköy'den Şehr Bike bint-i Bali mahkemede kızı Arslan Bike için nafaka belirlenmesini söyler. Kızı Arslan Bike'ye ehl-i hibe ile günlük bir buçuk sim nafaka ücreti belirlenir.

Fî evâsit min şehr-i Muharremi'l-harâm li-sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed ibn-i İvan
- Hasan el-Muhzır
- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi

Hüküm 7

Tahtar'ın muhallefâtıdır. Çocukları Mustafa, Murtaza ve Ramazan.

Muhallefât Listesi			
Malum Çatma Hâne Tarafından 7 Tereke Bir Miktar Tarla		Hasene 10	
Mezbur Hânenin Tarafından Bahçe		Hasene 16	
Kızıl Öküz	Hasene 4	Kara Öküz	Hasene 4
Ahme Kazan	Sim 100	El Tavası	Sim 20
Sahan	Sim 40	Küçük Kazan	Hasene 40
Köhne Yorgan	Sim 40	Köhne Döşek	Sim 50
2 Yastık	Sim 30	Kilim	Sim 80
[?]	Sim 30	Bıçak	Sim 11
Saban Demiri	Sim 25	Çuval	Sim 5
[?]	Sim 40	Ekilmiş Çavdar [?]	Sim 40
Yekûn	Hasene 43 Sim 80		

Varak 47 [44]

Hüküm 1

Maryem köyünden İvaz veled-i Ovrām vekili Papaz Tohtamış veled-i Efendive aracılığıyla Boğdan asıllı cariyesi Nasta'yı azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil şehri-i Muharremi'l-haram li-sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Kosta şehrinden Külpaze ibneti İdevmirdi [?] isimli hatun ile aynı şehirden Hasan Halife ibn-i[-] arazi meselesi üzerine tartışılar. Arazinin üç tarafı mera ile çevrili olup kuzey tarafı adı geçen kadına ait olup yer tartışması vuku bulmuştur. Bu

durum Hasan Halife'ye sorulduğunda adı geçen arazinin yirmi seneden beri kendisinde olduğunu söyler. Bunun üzerine bölgenin tanınmışlarından Cafer bin Murtaza ile el-Hac Mehmed bin Şah Mehmed adı geçen Hasan Halife'ye şahit olurlar. Bu kişilerin şahitliği ile davaya konu olan arazide Hasan Halife'nin haklı olduğu ortaya çıkar.

Şuhûdü'l-hâl:

- Monla Mustafa bin el-Hac Ali
- Emin Ali bin Abdullah
- Devlet Gazi bin İbas [?]
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Nehr-i Kabartı'da Özenbaş köyünden vefat etmiş olan Suyare isimli kadının akrabası Mehmed isimli kişi, Suyare'nin kızı Cansever'i, kendi şer'i hissesi de dâhil olmak üzere tüm miras hissesini aldığını söyleyerek bunun sorulmasını talep eder. Adı geçen kadına bu duruma sorulduğunda Mehmed'e tasdik ederek tüm mirası aldığını itiraf eder.

Fî evâil Muharremi'l-haram li-sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Efendi bin Abdülhannan Efendi
- Abdülgani Efendi bin Abdülkadir
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Minahim veled-i Yako'nun, Moşe veled-i Yasef, Mortakay veled-i Şulme ve Yasef veled-i Tufan isimli kişilerin şahitlikleri ile Çufutkale (Kal'a)'deki darın kendisinin olduğunu kanıtladığı mahkeme kaydıdır.

Fî evâil mâh şehr-i Muharrem li-sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Ahmed
- Mustafa bin Abdullah
- Can Temir bin Arslan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ali
- Bayram Ali bin Yusuf
- Yasef veled-i Şulme
- Arbi Mortahay veled-i Şimail
- Ve gayrihüm

Varak 46 [45]

Hüküm 1

Sefer zimmi, Murad zimmiyi mahkemeye şikâyet ederek Nehr-i Kaçı'da beraber satın almış oldukları arazide kendisinin iki kulaç fazla yerinin Murad zimmiye olduğunu iddia ederek sorulmasını talep eder. Murad zimmi davaya konu olan bahçeyi taksim eylediğini söyleyerek on sekiz senedir kullandığını ikrar eder. Bu durum Sefer zimmiye sorulur. Sefer zimmi de bu araziden mürüvvet ettiğini itiraf ederek talebini yeniler.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi
- Hasan el-Muhzır

Hüküm 2

Kermençik köyünden Receb mahkemede Manguş köyünden Manese zimmiyi şikâyet ederek kendisine ait üç kuruş kıymetinde bir saç bağının Manese zimmiye olduğunu iddia ederek talebini ister. Bu durum Manese'ye sorulur. Adı geçen kişi saç bağının yirmi senedir kendisinde olduğunu söyler. Bu açıklama Receb'e sorulur. Receb'de şikâyet ettiği kişinin beyanını onaylar. Kadı'da bu konuyu dinlemeye değersiz olarak kaydeder.

Fî evâil Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Bali Efendi Allamam

- El-Hac Mehmed ibn-i İfan
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Nehr-i Kaçı'da Egizoba köyünden Can Timur bin Ahmed mahkemede, Süleyman ve Ahmed isimli kişilerde sekiz kuruş altmış akçe alacağı olduğunu söyleyerek talebini ister. Bu kişiler daha önce altı kuruş altmış akçe ödediklerini ve iki kuruşun isi belirsiz olduğunu söylerler. Can Timur'da altı kuruş altmış akçeden fazlasını almadığına söyler.

Fî evâsıt şehri-Muharrem li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-Müderris Şakir Efendi
- Muslı Efendi bin Abdülhalim Aga
- Abdülhalim Aga
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Maryem köyünden Arslan veled-i Baracuva'nın eşi Çodra'nın, eşi Arslan'da bulunan mihr ve nafaka hakkından vazgeçtiği mahkeme kayıdır.

Fî şehri-Muharrem li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-Müderris Şakir Efendi
- Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Abdiş el-Muhzır
- Eş-Şeyh Ömer
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Sebte veled-i İlya mahkemede Devletgeldi isimli Tarhan'ı şikâyet ederek ölen babasıyla yapmış olduğu alışverişten kalan on altın alacağı olduğu söyler. Devletgeldi ise Sebte'ye babasının hayatta iken on altını kendisine hibe ettiğini söyler. Sebte babasının bu altınları hibe ettiğinden haberi

olmadığını söyler. Devletgeldi’de bu söylediklerine delil gösteremez. Mahkemede ölen İlya ile Devletgeldi’nin arasında gerçekleşen satışın sahih olduğunu onaylar.

Fî evâsıt-ı mâh Muharrem li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü’l-hâl:

- Saraç Mevlüd Gazi
- Fettah Efendi bin Mustafa Sufi
- Usta Ali bin Mustafa
- El-Hac Haşim bin Ramazan
- Salih Çelebi bin Abdurrahman Çelebi
- Ve gayrihüm

Varak 45 [46]

Hüküm 1

Salaçık mahallesinden Nesli bint-i Mustafa’nın, eşinin zimmetinde olan otuz altın mihr ile nafakasından vaz geçtiğini beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Muharremi’l-harâm sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü’l-hâl:

- Abdülgaffar Efendi
- Ali Efendi
- Abdiş el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bahçesaray’da Boğdan mahallesinden Raziye vefat eder. Akarının toplamı seksen iki altın ve altmış altı akçe eder. Oğlu Abdurrahman ile Hristiyan torunu Salih Çelebi’nin ve eşi Akıncı’nın bu akarı paylaşacağına dair mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Muharremi’l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü’l-hâl:

- Fettah Çelebi bin Ahmed Çelebi
- Aşçı Ali bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Suvlu Koba mahallesinden Emine bint-i Pireş'in, Arslan bin Gazi'ye adı geçen mahallede buluna darı ve dâhilindeki bir taş hânesini otuz iki kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Murtaza bin Ali, - İbrahim bin Ahmed, - Hasan Ali bin Beşe

- Can Temir bin Süleyman

- Abdi Çelebi [-]

- Abdülvahid Efendi

- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Raziye'nin muhallelâtıdır. Eşi Akıncı, akrabası Abdurrahman Çelebi.

Muhallefât Listesi			
Yurt Yeri	Hasene 80	Çevin Kazan	Sim 60
Bakır Kazan	Sim 80	2 Balta	Sim 30
Çot Ocak	Sim 30	Köhne Sandık	Sim 40
Tas	Sim 15	2 Tabak	Sim 3
2 Köhne Yorgan	Sim 30	[?]	Sim 20
Zimmi [?]	Sim 20	2 Yastık	Sim 20
Kilim	Sim 60	[?]	Sim 5
[?]	Sim 5	Tekne	Sim 5
Mihr	Hasene 1	Yekûn	Hasene 84 Sim 63

Hüküm 5

Nehr-i Bulganak'ta Ali Efendi Cemaatinden Safiye bint-i Kadriye boşanmış olduğu kocası Abdülfettah'ı dava eder. Üç beş altın kıymetindeki bir kızak ile iki altın kıymetindeki bir öküzü kendisine ait olduğunu iddia ederek, boşanmış olduğu kocasının bunları kendisinden izinsiz sattığını söyleyerek talebini ister. Bu durum Abdülfettah'a sorulur. Devletgeldi köyünden olan Abdülfettah, davaya konu olan kızak ile öküzün ve de mihr ile nafakadan Safiye'nin vaz geçtiğini ve kendisinin de bunu kabul ettiğini söyler. Safiye bu açıklamaya inkâr eder. Bundan dolayı Abdülfettah'dan sözlerine uygun delil istenir. Abdülfettah'da, Abdurrahman bin Osman ve Devlet Hoca'yı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği ile Abdülfettah'ın haklı olduğu ortaya çıkar.

Fî evâsıt Muharremi'l-harâm sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl: Ali Efendi [?]

- Arslan Dede
- Mustafa Çelebi [?]
- Hasan el-Muhzır

Hüküm 6

Safiye bint-i Kadriye, kocası Abdülfettah'dan boşanmış olduğu için nafaka ve kisve miktarının belirlenmesini ister. Ehl-i Hibre ile nafaka ve kisvesi günlük bir buçuk akçe olarak belirlenir.

Fî evâsıt 16 Muharremi'l-harâm li-sene 1083 14 Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Cami-i el-Kebir Müezzini Mustafa Çelebi
- Ali Efendi [?]
- Hasan bin Ramazan
- Abdülrezzak Efendi

Hüküm 7

Yani veled-i Derviş'in, tüccar taifesinden Halil bin Mehmed'e olan dokuz yüz elli akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt Muharremi'l-harâm li-sene 1083 Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Baracuva [-]
- Abdülrezzak el-Maruf

Varak 44 [47]

Hüküm 1

Manguş köyünden Mehmed bin Abdullah'ın, eşi Ayşeşah bint-i Abdullah'a bir kıta bahçe ile birkaç emvali hibe ettiği ve yurt yerinde bir hânesini eşine on altına sattığı mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt Muharremi'l-harâm sene 1082 Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Halvet Mirza ibn-i Mirzaş Aga

- Şah Murad Atalık ibn-i Askena
- Hasan bin Ramazan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülrezzak Efendi

Hüküm 2

Manguş köyünden Mehmed bin Abdullah'ın, Ayşeşah bint-i Abdullah'a Kul yanında meyveli ile meyvesiz ağaçları da olan çayırı hibe ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Muharrem

Şuhûdü'l-hâl: - El-Merkum Mehmed

Hüküm 3

Züleyha'nın muhallefâtıdır. Çocukları Ahmed ve Alican, kızı Kum Rabia.

Muhallefât Listesi			
Kırmızı Saye Çuka Kürk Sincap İncilli			Sim 410
Siyah Kadife Kaftan	Sim 310	Yeşil Telli Harezin	Sim 12
Kırmızı Çobanlık	Sim 120	Mavi Atayetizin	Sim 60
Yeşil Bugası Kaftan	Sim 120	Sof	Sim 60
5 Döşek	Sim 220	3 Basma Yastık	Sim 60
Basma Yorgan	Sim 40	Mihr	Hasene 180
Sandık	Sim 20	Küçük Kürk	Sim 80
[?]	Sim 80	[?] Çakşır	Sim 40
Çarşakar	Sim 30	Buruncuk Mihr	Sim 15
[?] Mihr	Sim 25	Köhne Kürk	Sim 40
Onkonlu Koyun	Sim 800	2 Saban	Sim 120
Çarşaf	Sim 50		

Hüküm 4

[?] muhallefâtıdır. Akrabası Hasan.

Muhallefât Listesi			
Yeşil Ferace	Sim 120	10 Arşın Bez	Sim 90
Nakışlı Yüz Bir	Sim 40	1 Kuşak	Sim 20
[?]	Sim 20		

Hüküm 5

Mehmed bin Kurmankay ve Kaytas bin Abdullah'ın şahitlikleri ile Biga Sala köyünden Osman Çelebi ibn-i Abdülrezzak Çelebi'nin vekili olan Şaban bin İbrahim, vekili olduğu Osman'ın, Meydan ibn-i Şakir Ali'den on üç altın alacağı olduğunu söyleyerek talebini ister. Meydan ibn-i Şakir Ali'de bu durumu kabul ederek itiraf eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan bin Ramazan
- eş-Şeyh Ömer el-Mekkî

Hüküm 6

Hasan bin Mehmed bin Beşir Ahmed'in, Bahçesaray'dan fevat etmiş olan Asiye bint-i İbrahim'in sabi kızını vekâletine talep ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî mâh Muharremi'l-harâm sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şakir Efendi
- Abdülfettah Efendi
- Hasan [-]
- Abdiş [-]
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Süyrü (Süyritaş) köyünden Arslan veled-i Çerkez'in, Durak Kethüda'ya Süyrü'deki arazisini beş buçuk kuruşa sattığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâhir mâh Muharrem sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Şakir Efendi bin Ahmed Efendi
- İbrahim Monla bin el-Hac Mahmud
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Varak 43 [48]**Hüküm 1**

Mardurus veled-i Kirakos, Beyata veled-i Baron'da yüz on üç akçe hakkı olduğunu iddia ederek talebini ister. Bu durum Beyata'ya sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Mardurus'tan sözlerine uygun delil istenir. Ancak Mardurus delil getiremez.

Fî evâil Muharremi'l-harâm li-sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- İbrahim Çelebi bin el-Hac Mahmud
- Durak Kethüda el-Malum
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Arakil veled-i Agverdi, Şeltir isimli Yahudi'de üç yüz altmış akçe alacağı olduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Şeltir'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Arakil'den delil istenir. Arakil'de, Devlet veled-i Havicez [?] ile İvaz veled-i Matyus'u şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile Arakil'in üç yüz altmış akçe alacağı olduğu ortaya çıkar.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Efendi bin Abdülhalim Aga
- Hızır Efendi bin el-Hac Ali
- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Tudor veled-i Efendi'nin, Lakoz isimli kişinin Halil Dayı'ya olan dokuz yüz elli akçe borcunu on gün içinde ödeyeceğine dair kefil olduğu mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Okan [?]

- Abdullah Efendi bin Hüseyin Ali Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Bazar isimli kişinin, Baracuva veled-i Yuri'ye olan yedi yüz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 5

Manguş köyünden Anton veled-i Bayu'nun vekili aracılığı ile Mesku isimli kazakını azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Kutlu Ali Atalık bin Kutlu Gazi,
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan
- Şahid bin Murtevzi [?]
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Koba mahallesinden Despina'nın eşi Dimitri'nin muhallefâtıdır.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Altı Mahzen Üstü Çardak Yurt ile ve Tarik ile Bahasından		Hasene 24	
Kapaklı Tencere	Sim 80	Kisbe	Sim 40
8 Kaleb	Hasene 1	17 Çuka Börk	Hasene 1 Sim 82
8 Aba Börk	Sim 50	7 Çuka Börk	Sim 96
Kırmızı Börk	Sim 35	Yekûn	Hasene 29 Sim 25

Hüküm: 7

Atamnay Bike Şaban Mehmed'in, vekili Şahin bin Abdullah aracılığı ile Boğdan asıllı Şahsuvar isimi kölesini azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir şehr-i Muharremi'l-harâm li-sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-kaza Abdülgaffar Efendi bin el-Hac Mehmed Efendi

- Ali Efendi [?]
- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Sufi
- Ve gayrihüm

Varak 42 [49]

Hüküm 1

Küçük Meskimye köyünden Veli Sefer bin Abdullah'ın, bir tarla ile iki çatma hâneyi Murad Gazi bin Seyyid Gazi'ye kırk sekiz altına sattığına dair hüccet kaydır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-kaza Abdülgaflar Efendi bin el-Hac Mehmed Efendi
- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Sufi
- Murad Gazi bin Mehmed
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Mortahay veled-i Moşe'nin, Bir Ha veled-i Ovrachim'e olan bir altın borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydır.

Fî evâhir Muharrem sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan bin Ramazan
- Eş-Şeyh Ömer

Hüküm 4

Cihanşah'ın kocası Esengeldi'nin muhallelâtıdır.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
İstefan Nâm Kazak	Hasene 30	Çatma Hâne Ma' Hayat	Hasene 12
Nehr-i Kaçı'da Bahçe	Hasene 30	Aran [Orak]	Sim 15
Ala ve Göz	Hasene 1	Cümle Hurda	Sim 20

Hüküm 5

Şaban bin Hüseyin'in, Şaban bin Ahmed'e olan iki yüz elli akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaşar

Hüküm 6

Mustafa bin Abdullah'ın, Baskil veled-i Tudor'a olan iki yüz elli akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 16712

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaşar

- Hasan bin Ramazan

Hüküm 7

Manguş köyünden Kiramane bint-i Tatlı, vekili Arslan bin Abdullah aracılığı ile Terandafil isimli kız çocuğu için nafaka miktarının belirlenmesini ister. Ehl-i Hibre ile çocuğun nafaka miktarı günlük iki akçe olarak belirlenir.

Fî gurre Saferi'l-hayr li-sene 1083 / 29 Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi

- Bali Hoca bin Emin Ali el-Hac

- Abdiş bin Abdülgaşar

- Hasan bin Ramazan

- Ve gayrihüm

Hüküm 8

Anişah'ın kocası Sepiş'in muhallelâtıdır. Akrabaları, Adil Mirza, Mehmed Mirza, Temir Şah Mirza.

Muhallefât Listesi			
Beyne'l-Ceyran el-mahdud Dâr		Hasene 124	
Yeşil Çuka	Hasene 1	Küçük Beden Kürk	Sim 80
[?] Kavak	Sim 40	Bugası Kaftan	Sim 100
Beyaz Kaftan	Sim 20	Siyah Kaftan	Sim 100
Yeşil Çuka Kürk	Sim 200	Dört Tepsi	Sim 80
Sahan	Sim 40	Tas	Sim 30
Bugası Çakşır	Sim 60	İki Minder	Sim 100
Kırmızı [?]	Sim 120	Sepet Sandık	Sim 40
[?]	Sim 160	Alaca Kilim	Sim 140
Küçük Tencere, Kazan, 2 Ocak	Sim 60	[?]	Sim 40
Tüfek Ma' Silah	Sim 80	Bakır Kazan	Sim 100
Kazma Balta	Sim 30	Bıçak Balta	Sim 20
Diğer Alaca [?] [?]	Sim 20	[?] Minder	Sim 10
Yorgan Ma' Çarşaf	Sim 100	Kırmızı Kalpak	Sim 10
Köhne Kuşak	Sim 10	Yarım Batman Buğday	Sim 160
[?]	Sim 80	On Çapçak	Sim 145
Hunu	Sim 20	[?]	Sim 10
Batman [?] Darı	Sim 200	Demir Şiş	Sim 20
Tartı	Sim 15	[?] Ma' Orak	Sim 60
İki Kepez	Sim 100	Cümle Oran	Sim 200
Ağaç Sini	Sim 10	Meşe	Sim 6
İki Çene İki Çanak İki Şis	Sim 30	Antakya Bugası	Sim 390
Köprü Bugası [?]	14 Sim 1040	Kaza Mavni Bugası [?]	15 Sim 825
Yedi Kırmızı Banma [?]	Sim 595	İki Miski Banma [?]	Sim 170
Altı Arşın Miski Banma [?]	Sim 72	Beyaz Bugası	Sim 100
Üç Buçuk Değirmi	Sim 40	Üç Sof	Sim 510
İki Sof	Sim 166	[?]	Sim 130
Bir Top Sekiz Buçuk Değirmi Çarşakar		Sim 200	
İki Değirmi Üç Çers Çarşakar	Sim 60	Yedi Arşın Basma	Sim 60
Def'a Yedi Arşın Basma	Sim 60	Üç Çepnir	Sim 15
İki Kuşak	Sim 10	Bir Top On İki Arşın [?] Bez	Sim 130
Altı Arşın Demi	Sim 30	Üç Top Kulan	Sim 80
Altı Deste Kâğıt	Sim 30	265 Dirhem Yebk [?]	Sim 370
Kilit	Sim 80	5 Takım Döküm	Sim 25
İplik Dösme	Sim 30	Makas	Sim 40
12 Ağırlık	Sim 48	Yüz Toka	Sim 150
Beyaz Kaftan	Sim 45	Mihr	Sim 20
Nal	Sim 8	2 Çift Mentеше	Sim 10
Altı Buçuk Vukiyye Kurşun	Sim 104	Üç Arşın	Sim 40
Beyaz Sabun	Sim 48	Tere İplik	Sim 17
[?]	Sim 40	İki Kümek	Sim 160

On Sekiz Arşın Kitanbir	Sim 180	Yüz Bir Pare Kitan	Sim 27
Dokuz Vukiyye Pamuk İplik	Sim 450	Tüfek Ma' Silah	Sim 200
El Tüfeği	Sim 30	Vezne Dirhem İle:	Sim 25
Akçe Tahta	Sim 10	Nakit Akçe	Sim 959
13 Top Som Bez	Sim 559	10 Top Ve Neşir [?] Bez	Sim 280
80 Arşın Bez	Sim 240	Beş Saplı Ayak	Sim 15
Hasır	Sim 8	Kilim Hasır	Sim 25
Çankıl Ma' Bıçak	Sim 5	Minder Tere	Sim 5
Taş İbrik	Sim 1	Ağır [?]	Sim 1
Leğen	Sim 80	Beş Basma Yastık	Sim 75
Basma Döşek	Sim 80	Cem'a	Sim 24668

Dayın Mehmed bin Osman nâm kimesneye teslim: 402

Dayın Hüseyin bin Muslı nâm Kimesneye teslim: 472

Mehmed Mirza hissesi Zülfikar ve Rıdvan nâm kimesnelere emanet verildi.

Temir Şah Mirza hissesi Ütmüş ve Hüseyin Çelebi nâm kimesnelere emanet verildi.

Mirsum Seyiş zimmetinde sof [?] 676 akçesi Hüseyin Çelebi'ye emanet verildi.

[?] [?] Bay Çora'ya sim 35 teslim olundu.

Dayın Rıdvan nâm kimesneye yirmi altı akçe teslim olundu.

Varak 41 [50]

Hüküm 1

Merhum Sepiş'in cariyesi Kutlu Gazi'nin azad olduğu mahkeme kaydıdır.

Fî evâhir Muharremi'l-harâm sene 1082 / Mayıs 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Terzi Mevlüd
- Şaban [-]
- El-Hac Şahin [-]
- Usta Ramazan
- Abdülkerim bin Çelebi

Hüküm 2

Ramazan bin Abdullah'ın, zevcesini boşadığına dair ikrar ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt şehri Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Sufi

- Şakir Efendi el-Müderriş bin el-Hac Ahmed Efendi
- Ali bin Dellâl
- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Kermençik köyünden Konak Bay veled-i [-] zimminin Çufutkaleli Mortahay veled-i İlya'ya olan dört kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Muharremi'l-harâm li-sene 1083 / Mayıs 1672

Varak 40 [51]

Hüküm 1

Pıçkı köyünden Cennet'in kocası Murtaza'nın muhallefâtıdır. Akrabası Sefer Gazi.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Hudûd-ı Malum Andi'l-Ceyran 1 Kıt'a Yurt Dâhilinde 1 Bab Çatma Hâne			
Hasene 40			
Nısf-ı Yurt Yeri	Hasene 4	Nısf- Bahçe	Hasene 5
Harap Bağ	Sim 120	Ceyran At	Hasene 8
Ceyran At	Hasene 8	Ceyran Öküz	Hasene 5
Kır Öküz	Hasene 5	Kara Öküz	Hasene 3
Araba Levazımla	Hasene 1	Kalköz	Hasene 1 Sim 40
Çevin Kazan	Sim 80	Asma Kazan	Sim 60
El Tava	Sim 30	Hamam Tası	Sim 30
Bakır Tepsi	Sim 30	Küpte Darı	Sim 40
Tüfek	Hasene 1	Sahan	Sim 40
8	Sim 20	Kazma Balta	Sim 30
Bıçak	Sim 15	Çota	Sim 10
[?]	Sim 30	Heybe	Sim 10
Kırmızı Bugası Kaftan	Hasene 1	Çahşır	Sim 20
3 Deri	Sim 10	Basma Yorgan	Hasene 1
Aba Dolama	Hasene 1	1 Döşek Yastık	Sim 25
2 Beyaz Keçe	Sim 60	Siyah Keçe	Sim 20
Alaca Kilim	Sim 100	5 Kovan	Sim 240
4 Gözlü Havin	Hasene 2 Sim 80	4 Kısır Koyun	Hasene 2
[?]	Sim 60	5 Arslanlı	Sim 500
2 Sarı Altın	Sim 400	Kilit	Sim 40
Mavi Çufa [?]	Sim 325	[?] Sulu	Sim 40

Beşeri Un	Sim 30	Yarım Beşeri Arpa	Sim 10
Beşeri Un	Sim 30	5 Miti [?]	Sim 40
2 Kartan	Sim 3	Burğı [?]	Sim 3
Ocak	Sim 10	[?]	Sim 10
[?]	Sim 6	Hamur Tekne	Sim 5
Kermençik'de 2 Kıt'a Çayır	Hasene 1	Yekûn	Hasene 99 Sim 12

Hüküm 2

Avcılar köyünden Mustafa'nın eşi Ayşe'nin muhallefâtıdır. Çocukları Sefer Şah, Şah Murad ve Şah Bolat.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Mihr-i Müeccelden	Hasene 20	Binapo Nâm Çapar	Hasene 2.5
Kırmızı Hamma Kars İncilli Kürk			Hasene 5
1 Döşek Yastık	Sim 80	Yekûn	Hasene 28 Sim 20

Hüküm 3

Bayram Bike'nin muhallefâtıdır. Atası Murtaza.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Mihr-i Müeccel	Hasene 10	1 Kıt'a Bahçe	Hasene 3
1 Döşek Yastık	Hasene 1	11 Arşın Keten	Sim 88
Gümüş Saç Bağı	Sim 80	1 Gömlek Ve Don	Sim 40
2 Mihrim	Sim 10	Köhne Kaftan	Sim 40
Mukaddem Kuşak	Sim 80	1 Harban [?]	Sim 15
Nısf-ı Arazi	Sim 80	Lazuc [?]	Hasene 10 Sim 59
Lalab [?]	Hasene 10 Sim 59	Yekûn	Hasene 22 Sim 38

Hüküm 4

Maçya köyünden Kaniş'in eşi Sefer'in muhallefâtıdır. Çocukları Can Temir ve Abdülkerim.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Kongür Öküz	Hasene 5	Yukarı 1 Kıt'a Bahçe	Hasene 10
1 Kıt'a Bahçe ve Çatma Hâne			Hasene 21
Basma Yorgan	Hasene 1	Kilim	Sim 60
3 Yastık	Sim 35	Çarşaf	Sim 40
Kaftan	Sim 40	Deri Kürk	Hasene 1
Gök Çuka	Sim 60	Çahşır	Sim 20
Döşek	Sim 40	2 Yüzlü Balta	Sim 100

Kazma	Sim 30	Çota	Sim 30
Taş İçinde Çayır	Hasene 6	Darı İçinde Çayır	Sim 60
Öküz Arasında Çayır	Sim 100	Yankide Çayır	Sim 40
2 Kurt	Hasene 2	1 Kapçak	Sim 20
7 Metni	Hasene 1 Sim 40	Yurt Yeri Bahçe	Hasene 1
15 Olan [?]	Hasene 8 Sim 90	Yukarı [?]	Hasene 8 Sim 40
1 Arpa	Sim 40	3 Beşeri Darı	Sim 75
Çatma Oran	Hasene 2	[?]	Sim 30
Tüfek	Sim 60	Yekûn	Hasene 75

Hüküm 5

Kerake'nin eşi Olmes'in muhallefâtıdır. Çocukları Kerake ve Kalef, akrabası Savake.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Çatma Hâne Yurtla	Hasene 5	1 Miktar Arz-ı Hali	Sim 30
Dayın Akrabasında 1 Miktar Bahçe			Sim 60
Çevin Kazan Ma' Ocak	Hasene 1	Bakraç	Sim 20
2 Yastık	Sim 40	3 Sarban	Sim 60
36 Gümüş Çiçek	Sim 30	11 Gümüş Dökme	Sim 25
Bıçak	Sim 10	Sırlı Kütük	Sim 5
Yüz Yastık	Sim 5	Semen	Sim 21
[Tahrif Olmuş]	-	[Tahrif Olmuş]	-
[Tahrif Olmuş]	-	Yekûn	Hasene 8 Sim 50

Varak 39 [52]

Hüküm 1

Sefer bin Hüseyin'in, Kaplan bin Yuri isimli zimmiye olan üç yüz kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 2

Abdullah bin Hüseyin'in, Malkoç bin Mustafa'ya olan altı kuruş on akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülveli Efendi ibn-i Vaiz Mehmed Efendi
- Hasan Efendi bin Ramazan

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Alma (Almabazar) köyünden Ali bin Abdullah mahkemede vefat eden Safeş'te iki kuruş olduğunu söyleyerek Adil Mirza ibn-i Kankul Murad'a sorulmasını ister. Bu durum adı geçen kişiye sorulduğunda inkâr ile cevap verir. Bu sebeple Ali'den delil istenir. Ali'de, Terzi Usta ile Ali bin Abdullah'ı şahit gösterir. Bu kişiler Vefat eden Safeş'te iki kuruş olduğuna dair şahitlik ederler. Böylece paranın varlığı ortaya çıkar.

Fî evâil Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Mayıs 1672

Hüküm 4

Kasap Muslı, Mehter Şulme isimli Yahudi'ye on arslanlı kuruş verdiğini iddia ederek talebini ister. Mehter Şulme paranın yalnız on kuruş olduğunu ikrar eder. Bu durum üzerine Kasap Muslı'dan delil istenir. Kasap Muslı sözlerine uygun delil getiremez. Bu sebeple de borcun sâdece on kuruş olduğu onaylanır.

Hüküm 5

Bubek veled-i Borla mahkemede Harkiz veled-i Karcaf'da bir altın hakkı olduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Harkiz'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Bubek'den sözlerine uygun delil istenir. Bubek'de, Mustafa bin Abdullah ve Cangeldi bin Toktabay [?]'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği ile Harkiz'in bir altın borcu olduğu ortaya çıkar.

Fî evâil Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Mayıs 1672

Hüküm 6

Kuş Sala köyünden merhum Kutluşah'ın zevcesi Tal Bike bint-i Abdullah'ın vekili Mustafa Efendi ibn-i el-Hac Ali mahkemede vekili olduğu Tal Bike'nin, vefat eden kocasından yirmi beş altın hakkı olduğunu söyleyerek talebini ister. Bu duruma Ömer Gazi bin Malkoç inkâr eder. Bu sebeple vekil Mustafa Efendi'den sözlerine uygun delil istenir. Mustafa Efendi'de, Demir Gazi bin Can Gazi ve Kaz Bike bint-i

Mehmed'i şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği üzerine Tal Bike'nin ölen kocasından yirmi beş altın hakkı olduğu ortaya çıkar.

Sene 1083 / 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Murtaza Ali Aga bin Devlet Ali Kethüda
- Hasan bin Ramazan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Muhallefât-ı İban mat ve't-tereke İbna Beg Temir.

Muhallefât Listesi			
Kara Öküz	Hasene 4	Kara Sığır Buzoğlu [?]	Hasene 5
Kara Deşe Dana	Hasene 5		

Hüküm 8

Beg Temir isimli çocuğun vasisi olan Halil Bölükbaşı bin Cafer mahkemede Cumali bin Devinçora'nın, ölen İban'ın bir öküzünü aldığını söyleyerek talebini ister. Cumali ise ölen İban'da on altın alacağı olduğunu söyleyerek ineği alacağı için aldığını söyler. Bu durum Halil Bölükbaşı'na sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Cumali'den sözlerine uygun delil istenir. Bunun üzerine Cumali, Sefer bin Arslan ile Çoraş [?] bin Abdullah'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği ile Cumali'nin, ölen İban'da on altın alacağı olduğu ortaya çıkar.

Fî evâil Safer li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mahmud bin Ahmed
- Ömer Gazi bin Halil
- Abdiş bin Abdülgaffar

Varak 38 [53]**Hüküm 1**

İmildaş Murtaza Ali bin Devlet Ali Kethüda'nın, Kazaklar köyünde bulunan darını Acem İvaz veled-i Hemdem'e kırk bir esedî kuruşa yüz gün vade ile sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaflar

- Hasan bin Ramazan

Hüküm 2

Fatma Bike ibneti Kâtip Sefer Gazi Efendi'nin vekili olan Arslan bin Şaban, mahkemede vekili olduğu Fatma Bike'nin eski kocası el-Hac Ahmed bin el-Hac Mustafa'nın Fatma Bike'ye ait yirmi beş altın kıymetinde olan çorasını aldığını söyleyerek talebini ister. Bu durum el-Hac Ahmed'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Arslan'dan sözlerine uygun delil istenir. Arslan'da, Kâtip Abdullah bin Gazi Seram'ı şahit gösterir. Bu kişinin şahitliği ile yirmi beş altın kıymetindeki çoranın alındığı ortaya çıkar.

Fî evâil şehri Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaflar

- Hasan bin Ramazan

Hüküm 3

Yakop Caradi'nin, Baba Bir veled-i Ovanis'e olan on beş kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 4

Anlaşılamadı.

Varak 37 [54]**Hüküm 1**

Yasef veled-i Moşe'nin, Çufutkale (Kal'a)'de bulunan darını ve dâhilinde olan altı mahzen bir çatma hâneyi Sultan bint-i Moşe'ye yüz kırk kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Şevval li-sene 1082 / Şubat 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed bin el-Hac Akay [?]
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Devingeldi Sufi bin Devın Ali
- Beşe bin Yako
- Azra bin İsak
- Yako [-]
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bahçesaray'da Koba mahallesinden Ali ve Ahmed'in, merhum Kabil Aga'nın zevcesinin vekili olan Abdülkadir bin Şaban'a adı geçen mahalledeki ekmekçi dükkânını yüz otuz altına sattıklarına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Muharremi'l-haram li-sene 1083 / Mayıs 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- [?]
- El-Hac Mahmud bin Mustafa
- Ahmed bin el-Hac Mehmed
- Mehmed bin Abdullah
- İslam bin Abdullah
- Ali bin Muslı
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Salime bint-i Abdullah'ın, eski kocası olan Seyis Baş el-Hac Mehmed bin Haccazî hakkında kızının nafakası için açmış olduğu dava ile bir akçeyi aldığını ikrar ederek başka davasının olmadığını beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil şehri Saferi'l-muzaffer li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Musa Monla bin Bolat
- Abdiş bin Abdülgaffar
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Arslan bin Abdullah'ın, el-Hac Mahmud bin [-]'e olan otuz bir kuruş otuz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Nasuh Aga bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

İmildaş oğlu Yogda'nın, el-Hac Mehmed bin Dem' olan bin iki yüz otuz beş akçe borcunu ödediğine dair mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Ahmed Beşe ibn-i Ali'nin, Yuri veled-i Anton'a olan yüz yirmi akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 7

Aktaçı köyünden Derviş bin Mehmed'in, adı geçen köydeki bağını merhum Kabil Aga'nın zevcesine yirmi beş altına sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Sefer Gazi bin İsmet Hoca
- Abdülveli bin el-Hac Abdullah
- Murtaza bin Ali
- Yusuf bin Abdullah
- Aliş bin Bekir
- Arslan bin Şaban
- Ve gayrihüm

Varak 36 [55]**Hüküm 1**

Abdülgaffar bin Ferruh Şah Aga'nın, vefat eden babasından şer'i hissesi olarak düşen on beş kuruşu aldığı ve kardeşi Ebu'l-Hayr'ın da tasdik ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Bayram Gazi bin Çaylav
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Kaybolan Pabuççu Abdurrahman isimli kişinin kiralık dükkânı, sahibi tarafından tasarruf edilmek istenir. Bunun üzerine kaybolan şahsın dükkândaki emtiaları emtia defterine kayıt edilir. On Sekiz Yay, Bir Şişe [?], Bir Hunu, On Dört Fare Tutkalı Yako oğlu Moşe'ye emanet edilir. İki Çanak, Bir Meşrebe, Bir Kılıç Zarfı, Bir [?], On Dokuz Köhne Yay, Bir [?], İki Kuruş Yarım [?], Bir [?], Üç Kayışlı Dem, Bir Yastık, Fare Tutkalı Tavası, Bir Kilit Pabuççu Mustafa'ya verildi.

Fî Saferi'l- Hayr [1082] / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed bin Hasan

Hüküm 3

Kirkor veled-i Ovanis'in, Mehmed bin Dedeş'e olan dört yüz elli beş akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 4

Mankub'un Kara köyünden Hüseyin bin İskender kaybolan Baytal'ı, Esmâ Han bint-i Osman elinde bulduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Esmâ Han'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Hüseyin'den sözlerine uygun delil istenir. Hüseyin'de, Bekir Çelebi ibn-i Osman Çelebi ve Kadir bin Abdiş'i şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile Baytal'ın, Hüseyin'in mülkü olduğuna hükmedilir.

Fî evâil Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan Efendi bin Ahmed Efendi

- Abdurrahman Çelebi bin Hüseyin Ali Efendi

- Hasan bin Ramazan

Hüküm 5

Sefer Şah bin Seyyid Gazi'nin, Mitre [?] veled-i Konstantin'e olan bir altın borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Mehmed bin Hasan'ın, Mustafa bin Hasan'a olan yüz on akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 7

Mehmed'in, Kara Kavyar [?]'a olan otuz altın borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 8

Kara Kavyar [?]'ın, Beg Temir bin Kantemir'e olan elli yedi kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 9

Mehmed'in, Yahya bin Recep Efendi'ye olan iki yüz yirmi beş akçe borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 10

Rıdvan isimli Tarhan, Seyyid Mustafa'yı seksen akçe alacağı için dava eder. Seyyid Mustafa'da isyan ile cevap verir. Bunun üzerine Rıdvan yemin eder.

Şuhûdü'l-hâl:

Abdül Fettah bin Mustafa Sufi

- Eş-Şeyh Ömer

- Abdülvahid Monla bin el-Hac Ahmed

- Hasan bin Ramazan

Hüküm 11

İmildaş'ın, Karasulu Sebti Yahudi veled-i Yasef'e olan yirmi beş kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Monla Bali ibn-i Emin Ali

- Hasan bin Ramazan

- Ve gayrihüm

Varak 35 [56]**Hüküm 1**

Bahçesaray'da Dar Ağaç mahallesinden Kutlu Han bint-i Arslan'ın, vekili aracılığı ile adı geçen mahalledeki darı ve dâhilindeki çatma hânesini yirmi iki kuruşa Baracuva veled-i Karagöz'e sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâil mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Kutlu Ali Atalık ibn-i Kutlu Gazi
- Monla Bali ibn-i el-Hac Emin Ali
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 2

Nehr-i Bulganak'da Kıraç köyünden Bahadır Gazi bin Bay Hamman, küçük çocukları Mehmed ve Ahmed'e merhum olan annelerinden intikal eden, Üç Kuyu'daki on iki azanlık mezrayı, Kıraç köyündeki yirmi dört azanlık mezrayı ve Üç Kuyu'daki on iki azanlık mezrayı Mehmed Çelebi ibn-i Bekir Efendi'ye on bir kuruş yirmi akçeye sattığına dair hüccet kaydır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 3

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Azra veled-i Mortahay'ın, Boğdan asıllı Boğdan isimli kölesini on sene hizmetinin karşılığında azad ettiği mahkeme kaydır.

Fî aşeri'l-evvel mi'e mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- İvaz bin Abdullah
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 4

Bahçesaray'da Biga Sala'sından Temir Beg veled-i Alekse, Nökle [?] veled-i Bike ile ortak koyun işletiyorken ortaklıklarını sonlandırdıklarını ve hakları olan hisseleri paylaştıklarını belirttikten sonra ortada kalan doksan akçe kıymetinde altı kuzulu koyunu kimin alması gerektiğini sorar. Bu durum Nökle'ye sorulur. Nökle inkâr eder. Bu sebeple Temir Beg'den sözlerine uygun delil getirmesi istenir. Ancak Temir Beg delil getiremez.

Fî aşeri'l-evvel mi'e mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 5

Şahbaz bin Murad'ın, Hüseyin bin Mustafa'yı kemikle kaşının üstüne vurduğunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan

Varak 34 [57]**Hüküm 1**

Bahçesaray'ın Kuş köyünden Sunu veled-i Çerkes mahkemede eşi Sefer veled-i Yuri'yi kendisine üç kere boş ol dediğine beyan ederek sorulmasını talep eder. Bu durum Sefer'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Sunu'dan sözlerine uygun delil istenir. Sunu'da, Ud bin Kara Mehmed, Halil bin Abdullah ve kefereden Paraçakuva [?] Veled-i Meske [?]'yi şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği ile Sefer'in, karısı Sunu'yu "talâk-ı selase" ile boşadığı ortaya çıkar.

Fî mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed ibn-i el-Hac Osman
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 2

Bahçesaray'ın Kuş köyünden Sunu veled-i Çerkes'in ehl-i hibre ile nafakasının günlük iki sim han-ı cedîd ile belirlendiği mahkeme kayıdır.

Fî mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed ibn-i el-Hac Osman
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 3

Sefer veled-i Yuri'nin, boşamış olduğu eşi Sunu veled-i Çerkes'e ait olan yirmi kuruş kıymetin bir altın zileflik [?] olduğunu ikrar ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed ibn-i el-Hac Osman
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 4

Ermeni mahallesinden Kostan zimmiye ibneti Çerkes, mahkemede Suva [?] veled-i Sefer'de seksen kuruş alacağından elli altı kuruşunu tahsis ettiğini söyleyerek geri kalan yirmi dört kuruşunu talep eder. Bu durum Suva'ya sorulduğunda zimmetinde kalan bir akçe dışında seksen kuruş alacağının tamamını Kostan'a verdiğini söyler. Kostan ise bunu reddederek yirmi dört kuruşunu ister. Bundan dolayı Suva'dan sözlerine uygun delil istenir. Suva'da, Sarıkız veled-i Baba ve Asvador veled-i Sarıkız'ı şahit gösterir. Adı geçen kişilerin şahitlikleri üzerine Kostan, Suva zimmetindeki seksen kuruşu aldığını itiraf edip bu davadan vazgeçer.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed ibn-i el-Hac Osman
- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan bin Ramazan
- Veratlis [?] veled-i Sefer
- Minas [?] veled-i Murad

- Sogay [?] veled-i İden [?]
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Aga Can veled-i Tercüman mahkemede Temir Gazi bin Sefer Gazi'de yedi buçuk kuruş alacağı olduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Temir Gazi'ye sorulduğunda borcunun üç kuruş olduğunu söyleyerek teslim eder.

Fî evâsıt Safer bi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Abdiş bin Abdülgaffar.

Varak 33 [58]

Hüküm 1

Sağır İsak'ın, Ramazan bin Abdullah'a olan yedi yüz altmış akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 2

Bahçesaray'ın Cami-i Kebir mahallesinde oturan el-Hac Mehmed Haccazî [?]'nin, adı geçen mahalledeki yurt yerini Seyis Başî Mehmed'e on sekiz kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt şehri-i Safer bi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Adil Mirza bin Han Kulu Mirza
- Mehmed Sufi bin Hasan
- Mustafa Beşe bin Şaban
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Fahru'l-Akrân Hazinedâr Başî Bolat Aga ibn-i el-Hac İlyas Atalık'ın Rus asıllı Müslüman Şahsuvar'ı azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Vehhab Efendi bin [?]
- Abdülemadiş bin Hüseyin Efendi
- Bali Mirza ibn-i Mehmed Mirza
- [?] Ali bin el-Hac İskene
- Ve Halvet Olan ibn-i Mirza Emir Aga

Hüküm 4

Kuş köyünden Şubnu [?] bint-i Çerkes'in, Baracuva veled-i Meski [?]'yi Sefer zimmetinde olan yirmi kuruş hakkını alması için vekil tâyin ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Safer bi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdullah Efendi bin Can Gazi
- Abdurrahman Çelebi bin Hüseyin Ali Efendi
- Haşim Efendi bin Dusay
- El-Hac Rus Akay bin Rüstem el-Hac
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yako veled-i Ovrachim, Yogda veled-i Arya İsak'ı kendisine kamçı ile vurmasından dolayı mahkemeye şikâyet eder. Bu durum Yogda'ya sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Yako'dan delil istenir. Yako'da, Şulme veled-i Yako'yu şahit gösterir. Adı geçen kişi, Yogda'nın, Yako'ya kamçı ile vurduğunu şahitlik eder.

Hüküm 6

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yako veled-i Ovrachim, Yogda veled-i Arya İsak'ı kendisine Rus oğlu diye küfretmesinden dolayı mahkemeye şikâyet eder. Bu durum Yogda'ya sorulduğunda inkâr etmesinden dolayı Yako'dan delil istenir. Ancak Yako delil getiremez.

Fî evâsıt Safer bi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl: [-].

Hüküm 7

Azimet Aga ibn-i Rahmet'in, Yako veled-i Ovrachim'e olan yüz doksan yedi buçuk kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 8

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yako veled-i Ovrachim, Yogda veled-i Arya İsak'ı yüzünü vurup yaralamasından dolayı mahkemeye şikâyet eder. Bu durum Yogda'ya sorulduğunda inkâr etmesinden dolayı Yako'dan delil istenir. Ancak Yako delil getiremez.

Hüküm 9

Çufutkale (Kal'a)'de oturan Yako veled-i Ovrachim, Yogda veled-i Arya İsak'ı kendisini yaralamasından dolayı mahkemeye şikâyet eder. Bu durum Yogda'ya sorulduğunda inkâr etmesinden dolayı Yako'dan delil istenir. Yako'da, Yako veled-i Sümara [?] ve Semha veled-i İsak'ı şahit gösterir. Adı geçen kişilerde Yogda'nın, Yako'yu yaraladığına dair şahitlik ederler.

Varak 32 [59]**Hüküm 1**

Şimail veled-i İsak'ın Karagöz bin Agam'a olan iki yüz kırk akçe borcunu itiraf ettiği ve sonrasında ödediği mahkeme kayıdır.

Hüküm 2

Terzi Ali mahkemede Bayram Gazi bin Abdullah'ın elinde altı sene önce kaybetmiş olduğu kara alâşe atını bulduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Bayram Gazi'ye sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Terzi Ali'den sözlerine uygun delil istenir. Terzi Ali'de, Arslan bin Bayram Gazi'yi şahit gösterir. Adı geçen kişi atın Terzi Ali'nin olduğuna dair şahitlik eder. Mahkemede bunu onaylar.

Şuhûdü'l-hâl:

- Muhtesib Nasuh Aga bin Abdullah
- Halil bin Abdullah
- Hasan bin Ramazan
- Receb bin Nasuh Aga
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

El-Hac Mustafa bin el-Hac Abdültani [?]'nin elli altına karşılık evini Fahru'l-A'yân Davud Mirza ibn-i Albörü [?] Aga'ya rehin verdiği mahkeme kayıdır.

Fî mâh Safer li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Nasuh Aga bin Abdullah
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Dem Kadem
- Arslan Çelebi bin Abdülkadir Su eş-Şeyh
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Kadıköy köyünden vefat eden Sefer bin Bali'nin hayatta iken el-Hac Şahin'e on iki kuruş borcunu ikrar ettiğine şahitlik eden Dedeş Odabaşı bin Mehmed ve Maksud Çavuşbaşı ibn-i İbrahim'e, Nasuh Aga ibn-i Abdullah ile Abdiş bin Abdülgaffar'ın şahitlik ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 5

Merhum Sefer'in zevcesinin vekili olan Mevlüd bin Mustafa'nın, Dedes Odabaşı'na yirmi iki buçuk kuruş teslim ettiğine dair mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 6

Mehmed bin Abdullah'ın, Debbağ Hasib'e olan yüz doksan iki akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 7

Can Temir'in eşi Hacı Bike'nin muhalledâtıdır.

Muhalledât Listesi			
Beyata Biçen Nam Mudare Cariye		Hasene 20	
1 Gümüş Yüzük	Hasene Sim 35	17 Gümüş [?]	Hasene Sim 10
Gümüş Zincir	Sim 5	1 Cennet Gümüş Sargı [?]	Sim 10
2 Kazanlık [?]	Sim 16	8 Terambir [?]	Sim 64
1 Gümüş İğne	Sim 5	Yekûn	Hasene 20 Sim 101

Hüküm 8

Şulme ve İlya'nın kölesi Dilaver'in azad edildiğine dair mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Bali Hoca bin Emin Ali
- Abdiş bin [-]
- Şimail bin Baba
- Ovrahim bin Yusuf
- Ömer eş-Şeyh bin Hızır Aga

Hüküm 9

Fahru'l-Akrân Hazinedâr Başî Bolat Aga ibn-i el-Hac İlyas Atalık'ın Rus asıllı kölesi Necati'yi azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülemladiş bin Hüseyin Efendi

- Mehmed Çelebi bin Kerim Efendi
- Murad Şah Mirza ibn-i [?]

Varak 31 [60]

Hüküm 1

Fahru'l-Akrân Bolat Aga ibn-i el-Hac İlyas Atalık'ın, doğma Dedeş'i azad ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt mâh Saferi'l-muzaffer sene 1082 / Haziran 1671

- Şuhûdü'l-hâl:
- Abdi İmildaş ibn-i Hasan Efendi
- Osman bin Ömer
- [?]
- Hasan bin Abdullah
- Mehmed Halife
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 2

Bahçesaray'da Kıraç köyünden Bahadır bin Bay Hammam'ın, Üç Kuyu köyündeki on iki azanlık araziye Salaçıklı Mehmed Çelebi ibn-i Bekir Efendi'ye yedi altın yarım [?]'a sattığına hüccet kaydıdır.

Fî evâsıt şehr-i Saferi'l-Hayr sene 1083 / Haziran 1672

- Şuhûdü'l-hâl:
- Övünmüş bin Kara Bay
- Musa Efendi bin Bolat
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Kutlu Ali bin Abdullah, Semha veled-i Yasef'e otuz beş altına satmış olduğu Nehr-i Kabartı'da Yeni Dünya'daki bahçeyi zevcesi için talep ettiği mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ali Efendi bin Bolay [?]
- - Abdülfettah bin Mustafa Sufi
- Hasan el-Muhzır
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Boçnak'ın [?]'a ait olan bir kuruş kıymetindeki sahanı subaşı hizmetkârına verdiğini ve orada kaybolduğunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi ibn-i Mustafa Sufi
- Ali Efendi ibn-i Bolay
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 5

Maryem köyünden Temir Beg'in muhallefâtıdır.

Muhallefât Listesi			
Kapaklı Tencere	Hasene 1 Sim 40	Kalgöz	Hasene 1
Resm-i Çuha	Sim 10	Bakır 7 Meze Tepsisi	Sim 70
Hamam Tası	Sim 30	3 Köhne Sahan	Hasene 1.5
1 Bakır Tabak	Sim 30	[?] Tepsi	Sim 60
Küçük Leğen	Sim 40	El Tavası	Sim 50
Bakır Kataç [?]	Sim 10	Balta	Sim 12
Kilit	Sim 5	Çıraklık	Sim 2
Kurşun Tava	Sim 5	Makas	Sim 5
Basman	Sim 5	Büyük	Ocak 25
Kone	Sim 10	Kebe	Hasene 1 Sim 20
4 Keçe	Hasene 2	Köhne Kilim	Sim 40
Basma Yorgan	Hasene 1	2 Yastık	Sim 20
2 Minder	Sim 15	Şiş Baresi	Sim 2
2 Küçük Ocak	Sim 6	2 Har	Sim 20
2 Mini	Sim 15	Çalık	Sim 5
2 Karşılı Çatma Hâne Hayatla Altı Mahzen ve Ambar ve Taş [?] Yurtla ve Havalesiyle ve Kuyusuyla		Hasene 133 Sim 40	
Ulaklı Da 2 Erzan [?] Arz-ı Mezra		Hasene 2	
Kermençik'de Vaki Bahçe Bahasından		Hasene 1 Sim 40	
Akçe-i Tahta	Sim 10	3 Arşın Bez	Sim 15

Şiş	Sim 5	Mesku Tabak Ve Taş Togan	Sim 5
Yekûn	Hasene 150	866 Dellâliye	Sim 40
Ümmühan	Kuruş 40	Cümle Yekûn	Kuruş 227 Sim 66

Hüküm 6

Temir Beg'in boşanmış olduğu zevcesi Huri'nin, Yuri veled-i Nekte ve Baracuva veled-i Yuri'nin şahitlikleri ile yüz altmış dört kuruş almış altı akçe borcu olduğunun ortaya çıktığı mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt şehr-i Safer li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgağfar
- Sefer Ali bin Bolat
- Hasan bin Ramazan.

Hüküm 7

Sefer Ali'nin, Yuri veled-i Kadelbi [?]'nin şahitliği ile borcu olduğunun ortaya çıktığı mahkeme kaydıdır.

Hüküm 8

Kara Mehmed bin Şaban'ın, Mustafa bin Şaban ve Şah Hüseyin bin Mehmed'in şahitlikleri ile on iki kuruş borcu olduğunun ortaya çıktığı mahkeme kaydıdır.

Varak 30 [61]

Hüküm 1

Kasap Abdullah'ın, oğluna yedi akçe iki yüz yetmiş beş dirheme koyun sattığının ortaya çıktığı mahkeme kaydıdır.

Fî evâhir Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgağfar
- Hasan bin Ramazan
- Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Kapıcı Abdülhannan bin Süleyman'ın, Abdülfettah Efendi ibn-i Abdullah Efendi'ye mülklerinin rehini karşılında çayırını verdiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Mehmed bin el-Hac Demhazim [?]
- Abdülhak Çelebi bin Hüseyin Ali Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Fahru'l-A'yân Hazinedâr Başı Bolat Ağa ibn-i İlyas Atalık'ın, Rus asıllı Mahzat isimli cariyesini azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Saferi'l-hayr li-sene 1083 / Haziran 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdi İmildaş bin Hüseyin Efendi
- Hasan Atalık bin [-]
- Hüseyin bin Abdullah
- Mehmed Halife bin İbrahim
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Nasef isimli bir kişinin tüfek aldığına dair mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Çelebi bin [-]

Hüküm 5

Şah Bolat Ağa'nın, vekili Kundakçı Mehmed bin Mustafa aracılığı ile dükkânını Mortahay veled-i Yogda'ya elli kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan bin Ramazan

- Hasan bin Şaban
- İvaz [?] bin Mustafa
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Şimail isimli kişinin, İsmail Efendi bin Şah Mehmed'e olan altı altının karşılığı olan seksen dört akçe borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kayıdır.

Hüküm 7

El-Hac Abdullah'ın, Hasan Beşe bin Ali el-Hac Abdullah'a olan yüz otuz beş akçe borcunu itiraf ettiği ve ödediği mahkeme kayıdır.

Varak 29 [62]

Hüküm 1

İlya bint-i Murad'ın, Salih, Halil, Fatma ve Ak Bike isimli çocukların sabisi olan İlya bint-i Derviş'e, vefat etmiş olan Sefer'den kalan kırk baş koyunu, on iki baş keçiyi, iki yorganı, üç öküzü ve bir sahanı teslim ettiğinin mahkeme kayıdır.

Fî evâil Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mevlüd bin Mustafa
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Akan
- Hasan bin Ramazan
- El-Hac Ömer el-Mekkî bin Hızır Aga
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bay Akay bin Ali, Hasan bin Abdullah ile Baracuva bin [-]'i şikâyet ederek, Hasan'a yüz yirmi akçe verdiğini, Baracuva'ya ise altmış akçe verdiğini ve bunların sorulmasını ister. Bu durum Hasan'a sorulduğunda altmış akçe aldığını ve daha fazlası olmadığını söyler. Bunun üzerine Bay Akay'dan sözlerine uygun delil istenir.

Ancak Bay Akay delil getiremez ve yemin ederek paranın altmış akçe olduğunu iki sene önce yüz yirmi akçe olduğunu itiraf eder.

Fî [?]

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Mezbûrûn
- Azra veled-i Mortahay
- Yako veled-i Beşe

Hüküm 3

Çoratuk köyünden Çor Baş Atalık ibn-i Han Kul'unun Balbek'de bulunan bağıını Azra veled-i Mortahay ve Yako veled-i Beşe'ye yedi altına sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil şehr-i Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- İbrahim bin Murad
- Şahin bin Abdullah
- El-Hac Davud bin Mehmed
- Kantemir bin Bay Hora
- Hasan bin Ramazan
- Halil bin Süleyman Ebu'l-Hoca bin Yusuf

Hüküm 4

Harun veled-i Arslan, mahkemede Mevlüd bin Abdullah'da yüz elli akçe hakkı olduğunu söyler. Bu durum Mevlüd'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Harun'dan delil istenir. Harun'da, Halil bin Süleyman ve Ebu'l-Hoca bin Yusuf'u şahit gösterir. Bu kişiler de Harun'un alacağıının yüz akçe olduğunu söylerler. Mahkemede bu şahitliği onaylar.

Hüküm 5

Balta Çokrak köyünden Can Devlet'in kardeşi Üstad Velit'in muhallefâtıdır.

Muhallefât Listesi			
Kara Sagir Bozoğlu	Hasene 3	Kongür Sagir Bozoğlu	Hasene 2
Iskat-ı Kongür Öküz	Hasene 3	[?]	Hasene 2.5
Iskat-ı Suyun Kazan Ocak	Hasene 1	2 Olbak [?] 1 Yastık	Hasene Sim 60

Basma Yorgan	Hasene Sim 40	Çarşaf	Sim 20
Beyaz Keçe	Sim 5	Iskat-ı Köhne Kilim	Sim 10
Dayırda Kurmaşra [?]	Sim 80	Iskat Miktarı	Hasene 14 Sim 55
Kanderde [?]	Sim 49	Uş Zanemde [?]	Sim 35
Abdülgaffar	Sim 10	Aşr Ali'de	Sim 49
Kefen	Hasene 2 Sim 73	Iskat	Hasene 4
Baki	Hasene 7 Sim 47	Nısf	Hasene 3 Sim 83
Sedes [?]	Hasene 1 Sim 11	Baki	Hasene 2 Sim 26
[?]	Sim 222	Sedes [?]	Sim 44
Sedes [?]	Sim 221	Nısf	Sim 9
Nısf	Sim 665.5	Cem'a Yekûn	Hasene 5 Sim 65
Cem'a Yekûn	Hasene 1 Sim 55		

Hüküm 6

Devin Ali bin Derviş ve Abdülgaffar bin Hasan Atalık'ın şahitlikleri ile Neslişah bint-i Maliş Aga'nın vekili olan Ahmed bin el-Hac Biyala'nın, Ulu Sala'da bulunan bahçe ve dâhilindeki bir çatma hâneyi ve bir karhâneyi otuz kuruşa Ahmed bin Abdullah'a sattığına dair hüccet kaydır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed bin Biyala
- Hasan bin Ramazan
- Devin Ali bin Derviş
- Abdülgaffar bin Hasan Sufi

Varak 28 [63]

Hüküm 1

Fatma Bike ibneti Kâtip Sefer Gazi Efendi'nin vekili Bayram Ali bin Abdullah aracılığı ile Çürük Su mevkiinde bulunan çayırını Abdi İmildaş ibn-i Hüseyin Efendi'ye kırk altı altına sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâil şehri Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Danişmend Murtaza Efendi bin Şakirullah
- Ömer Çelebi bin el-Hac Osman
- Mehmed Can bin Cafer

- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Fatma Bike ibneti Kâtip Sefer Gazi Efendi'nin vekili Bayram Ali bin Abdullah aracılığı ile Çürük Su mevkiinde bulunan çayırını Abdi İmildaş ibn-i Hüseyin Efendi'ye yetmiş bir altına sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâil şehri-i Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Danişmend Murtaza Efendi bin Şakirullah
- Ömer Çelebi bin el-Hac Osman
- Mehmed Can bin Cafer
- Abdülrezzak Efendi bin Arslan Efendi
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Şulme veled-i Şimail'in, Sülek veled-i Yuri'ye olan yedi yüz seksen akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydır.

Fî evâil Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Bali Efendi bin Emin Ali el-Hac
- Musa Dede bin Hasan

Hüküm 4

Süleyman isimli kişinin, Maytob isimli şahsa olan on sekiz arslanlı kuruş borcunu ödediğine dair mahkeme kaydır.

Hüküm 5

Durva'nın muhalefâtıdır. Eşi Şehristan; oğulları Nur Baron ve Ovanis; kızları [-] Hatun ve Vartan Hatun.

Muhallefât Listesi			
Hudûd-ı Malum Yurt Dâhilinde 1 Taş Hâne ve 1 Çatma Hâne			Hasene 40
Semen	Hasene 5	Bint-i Vartan Hatun	Hasene 5 sim 100
İbn-i Nur Baron	Hasene 11 Sim 80	İbn-i Ovanis	Hasene 11 Sim 80
[-] Bint-i Hatun	Hasene 5 Sim 100		

Hüküm 6

Ölen Durva'nın mirasının aile efradı tarafından bölüşülmesi:

Durva'nın eşi Şehristan hissesi olan beş altını almıştır.

Durva'nın kızları [-] Hatun ile Vartan Hatun'un her biri 5 altın 100 akçe almıştır.

Durva'nın oğlu Ovanis hissesini almıştır.

Fî evâil Rebîül-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Asvader veled-i Bugdan
- Darader veled-i Sefer
- Mardurus veled-i Manuk
- Baronk veled-i Varturus
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Nur Baron'un kayıp olmasından dolayı hisse-i şer'iyyesinin emaneten Ovanis'e verildiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Rebîül-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Asvader veled-i Bugdan
- Darader veled-i Sefer
- Mardurus veled-i Manuk
- Baronk veled-i Varturus
- Ve gayrihüm

Hüküm 8

Hüseyin Gazi bin Mehmed'in, el-Hac Hasan ibn-i Abdullah'a olan dört kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi bin Mustafa Sufi
- Eş-Şeyh Ömer Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 9

Acem Kara İvaz'ın, Hüseyin ibn-i el-Hac Mustafa'dan almış olduğu odun karşılığında on kuruştan geriye kalan beş kuruşluk borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer el-Mekkî
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Varak 27 [64]**Hüküm 1**

Cami-i Kebir mahallesinden Fatma Bike bint-i Receb'in, vekili İbrahim Çelebi ibn-i Abdülğani aracılığı ile adı geçen mahalledeki darını ve dâhilindeki bir taş hâneyi, bir çatma hâneyi ve bir fırını yüz yirmi gün vade ile el-Hac Ali bin el-Hac Tayyib'e altmış iki kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil şehri Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Çelebi bin el-Hac Osman
- Nasef bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Bir Ha veled-i Mortahay'ın, Karaday [?] veled-i el-Hac Osman'a olan yirmi iki kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 3

Mirza isimli kişinin, Yako veled-i Ovrachim ile Bir Ha'nın yirmi iki kuruşluk borçlarını vekâleti altına aldığına dair mahkeme kayıdır.

Hüküm 4

Bir Ha veled-i Mortahay'ın, Yako veled-i Moşe'ye olan yirmi iki kuruş borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şeyh Allamam Ebubekir Efendi ibn-i el-Hac Ahmed Efendi
- Şakir Efendi bin el-Hac Ahmed Efendi
- Abdülfettah Efendi bin Mustafa
- Tayyib Hüseyin Efendi bin Ömer Ali Beg
- El-Hac Mehmed bin el-Hac Akan
- Hasan bin Murad Mirza
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Esmâ Can'ın eşi Timur Beg'in muhallefâtıdır. Oğulları, Seyfullah ve Abdullah.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Hudûd-ı Malum Andi'l-Ceyran 1 Kıt'a Yurt Yeri Dâhilinde 2 Karşılı Çatma Hâne Hayatla Taş Havalesiyle 1 Direkle Hasene 100			
8.5 Vukiyye [?]	Hasene 4 Sim 45	28 [?]	Sim 5
2 Vukiyye Kamaklı Zahire		Hasene 2 Sim 35	
1.5 Vukiyye [?] Miskal	Hasene 0.5	3 [?] Tepsî Bakır	Sim 60
Bakır Maşrapa	Sim 30	2 Ocak	Sim 30
1 Maşa	Sim 10	5 Tahta	Sim 50
0.5 Buğday	Hasene 2	1 Beşeri Buğday	Sim 60
6-7 Mite	Sim 40	Kartan	Sim 15
Kisbe	Sim 15	Alaca Kilim	Sim 100
1 Kıt'a Odun	Sim 30	12 Kalbiye Mülk	Sim 72
Mermer Taş	Hasene 1	[?]	Sim 35
1 Yeşil Sandık	Sim 80	2 Kılcan 1 Kutu	Sim 25
[?]	Sim 5	1 Kutu	Sim 5

1 [?] Tahta	Sim 5	2 Celde	Sim 20
1 Kесе Kına	Sim 10	[?]	Sim 5
1 Tezgâh Saraç	Sim 20	Kutu	Sim 10
1 Elek	Sim 5	15 [?]	Sim 15
Kara [?]	Sim 40	Vuçkuf [?]	Sim 10
1 Kasa Bal	Sim 10	1 Kâse	Sim 10
1.5	Sim 3	2 Arşın	Sim 20
2 Kamçıya [?]	Sim 4	Sarımsak Kutu	Sim 10
Köhne Börk	Sim 5	[?]	Sim 100
Kilit	Sim 30	2 Bıçak	Sim 20
Vesaire Hırdavat	Hasene 1 Sim 90	Yağdanlık	Hasene 1 Sim 40

Fî evâsıt şehri-i Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Timur bin İlyas
- Mevlüd Gazi bin Kaytas
- Arslan Monla bin el-Hac Ebubekir
- Şah Bolat bin Şaban

Hüküm 6

İsak veled-i Şulme'nin, Şah Bolat bin Şaban ile Mevlüd Gazi bin Kaytas'ın şahitlikleri ile iki borç aldığına dair mahkeme kayıdır.

Hüküm 7

Mevlüd Gazi bin Kaytas'ın, Esmâ Can'ın vekili olduğu mahkeme kayıdır.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
5 Hasır	Sim 20	1 Gömlek	Sim 4
1 Meşin 1 Tahta	Sim 5	Yekûn	Hasene 124 Sim 8

Varak 26 [65]

Hüküm 1

Saliha Bike ibneti Abdülğani, Rus asıllı Zülfikar isimli kölesini azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt şehri-i Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Osman Hoca ibn-i Hasan
- Kurt Bali Sufi bin Behram
- Abdiş bin Abdülgaŧfar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Murtaza Ali bin Derviş Ali'nin, Yusuf bin Osman'a olan iki yüz akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 3

Ak Bike bint-i Demirci Nasuh, dört altın kıymetinde olan öküzünü kasabın zapt ettiğini öne sürerek Toktamış bin Abdullah'ı şikâyet eder. Bu durum Toktamış'a sorulduğunda adı geçen kadından satın aldığı söyleyerek inkâr ile cevap verir. Bunun üzerine Ak Bike'den sözlerine uygun delil istenir. Ancak Ak Bike delil getiremez.

Hüküm 4

Biga Sala'sından Hanım Can ibneti Derviş Mirza vekili Halim Aga ibn-i Mustafa Aga aracılığı ile kölesi Malgeldi'yi azad ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt mâh Rebîül-evvel sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ömer Çelebi bin Osman
- Hasan Atalık bin Mustafa
- Abdiş bin Abdülgaŧfar
- Hasan bin Ramazan

Hüküm 5

Ermeni mahallesinden Devlet Gazi bin Temir Beg, kaybolan boz atını, Köpek zimmi veled-i Çopaz Kasbar'da bulduğunu söyleyerek talebini ister. Bu durum Köpek'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Devlet Gazi'den sözlerine uygun delil istenir. Devlet Gazi'de, Saraç Mustafa ibn-i Şaban ile Devlin Çora bin Abdullah'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile atın Devlet Gazi'nin kaybolan atı olduğu ortaya çıkar.

Fî evâhir mâh Rebûl-evvel sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Arslan Şah ibn-i Asi Ali
- Abdülgani bin İsmail
- Şahbaz bin Şaban
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Ermeni mahallesinden Kata veled-i Mana'nın, Alekse'nin Mehmed Can'a olan yirmi beş kuruş borcunu on gün içinde ödeyeceği taahhüdüne kefil olduğuna dair mahkeme kayıdır.

Fî mâh Rebûl-evvel sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdüllatif bin Mehmed Efendi
- Kalus veled-i Çöl Dedesi
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Maryem köyünden vefat eden Temir Beg'in mülk ve nakitlerinin sayıldığı mahkeme kayıdır. Arslan isimli kişide bir kuruşu ile Kermençik'den Çopaz'da bir kuruşu kalmıştır. Adı geçen köyde bir çatma hâne ile bir keçesi ve bir yorganı vardır. Bu emvalin dışında da ölen kişinin yedi yüz üç kuruşu olduğu kaydedilmiştir. Ölen kişinin zevcesi Hürsa veled-i Tudor mihri olan yüz yirmi kuruşun karşılığında ölen kocasının Maryem köyündeki çatma hânesini almıştır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Mahmud
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Temir Beg bin Yaftar
- Kosta bin Papa

Varak 25 [66]**Hüküm 1**

Bahçesaray'da Kosta mahallesinden Nesli bint-i Hamza, kocası Musa'nın kaybolup gitmesinden dolayı nafaka ve kisbe miktarının belirlenmesini ister. Ehl-i Hibre ile nafaka ve kisbe miktarı günlük beş sim cedit-i hanî olarak belirlenir.

Mâh Rebûl-evvel sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Monla Mustafa bin el-Hac Ali
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

İstefan bin Abdullah mahkemede Ermeni mahallesinden Manuk zimmiyi şikâyet eder. Adı geçen kişiye Hansaray'da dört ay hizmet yapmasından dolayı günlük beş akçeden altı yüz akçe hakkı olduğunu ve bunun yüz elli akçesini aldığını ve geriye kalan dört yüz elli akçe parasını alamadığını söyleyerek talebini ister. Bu durum Manuk'a sorulur. Manuk, İstefan'ın iki ay çalıştığını, diğer iki ayı ise çalışmadığını söyler. İstefan bunun üzerine Cafer bin Hasan ve Siyavuş bin Abdullah'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile İstefan iddiasını ispat eder. Böylelikle Manuk'un, İstefan'a dört yüz elli akçe borcu olduğu ortaya çıkar.

Şuhûdü'l-hâl:

- Cafer bin Hasan
- Siyavuş bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Semek ibn-i Geldi

Hüküm 3

Maryem'in eşi Murad'ın muhallefâtıdır. Oğulları Melek Can ve Hicâzî; kızları Zarif ve Kul Bike.

Muhallefât Listesi			
Nehr-i Kaçı'da Haçeş Mezra Değirmen Karşısında Bağ			Kuruş 200
Mahalle-i Ermeniyan'dan Vaki Dâr Dâhilinde 2 Çatma Hâne Birinin Altı Mahzen Damı Hole Kuyuda Mahzen			Kuruş 261
[?]	Kuruş 10	Büyük Kazan	Sim 270
Küçük Kazan	Sim 225	Yorgan	Sim 60
5 Sahan Kulplu 2 Küçük Kazan			Sim 480
Kebe	Sim 80	2 Alaca Kilim	Sim 120
Def'a 5 Sahan	Sim 240	Büyük Elek	Sim 300
Orak	Sim 50	Kalay Tabak	Sim 40
2 Sim 20		Yastık	Sim 20
Döşek	Sim 120	Def'a Kilim	Sim 50
6 Varil	Sim 120	[?] Dökme	Sim 15
2 Ocak	Sim 30	4 Büyük Fıçı	Sim 480
Anbar	Sim 400	3 Darı Ma' Batman	Sim 80
[?]	Sim 80	Şiş	Sim 30
Def'a Varil	Sim 22	2 Batman Un	Sim 1000
6 Beşeri Buğday	Sim 360	Un Ve [?]	Sim 220
2 Bakır Tava	Sim 300	Gögüm	Sim 200
Odun	Sim 100	15 Tarak Tava	Sim 30
7 Harar	Sim 140	Kapam [?]	Sim 120
Çuha	Sim 160	2 Elek	Sim 40
Def'a Çuha	Sim 20	Bağ Varil	Sim 20
[?]	Sim 12	Balta	Sim 14
Küçük Börk	Sim 12	Def'a 2 Bıçak	Sim 4
[?]	Kuruş 58 Sim 70	Hisse-i El-İbn	Kuruş 132 Sim 36
Hisse-i Eş-Bint	Kuruş 66 Sim 18	Cem'a	Kuruş 554

Varak 24 [67]**Hüküm 1**

Cami-i Kebir mahallesinden el-Hac Bayram Gazi Aga'nın zevcesi Ümmüşah ibneti Ali Bali Aga, vekili aracılığı ile adı geçen mahalledeki bağını Moşe veled-i Yako'ya elli altına sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâhir mâh Rebûl-evvel sene 1082 / Ağustos 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Ali bin Hasan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ahmed bin Halil
- Latif bin Mehmed Efendi

- [?] ibn-i Geldi

Hüküm 2

Suvlu (Koba) köyünden İmam Mehmed bin Yuş, aynı köyden Ayşe bint-i Mustafa zimmetinde köyün mescidinden altı altın olduğunu söyleyerek sorulmasını talep eder. Bu durum sorulduğunda Ayşe ikrar eder.

Fî evâhir mâh Rebûl-evvel sene 1082 / Ağustos 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Latif bin Mehmed Efendi
- Muhtesib Nasuh
- Hasan Müteveli
- [?] ibn-i Geldi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Aliş bin Doş mahkemede Mehmed bin Halil'in kendisine darp ettiğini öne sürerek şikâyet eder. Bu durum Mehmed'e sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Aliş'ten sözlerine uygun delil istenir. Ancak Aliş delil getiremez.

Hüküm 4

Mehmed Can bin Veli'nin, Osman bin Rüstem'in kendisine kâfir oğlu kâfir diye küfrettiğini Mustafa bin Ahmed ve Mustafa bin Mahmud'un şahitlikleri ile ispat ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 5

Bayata veled-i Baron'un, Tomas veled-i Çoban'a olan yüz iki akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 6

Bahçesaray'da Ayaş köyünden Durakay Sufi ibn-i Canbolat mahkemede iki sene önce mülkünden kaybolan kara kır aygırını Yüzisar bin Bulek'de bulduğunu

söyleyerek talebini ister. Bu durum Yüzisar'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Durakay'dan sözlerine uygun delil istenir. Durakay'da, el-Hac Dusakay bin Canbolat ile Nurakay bin Canbolat'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile Durakay, aygırın kendisine ait olduğuna ispat eder. Mahkemede bunu onaylar.

Fî evâil Rebûl-âhir li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Kutlu Ali Atalık bin Allamam
- Abdülatif bin Kara Mehmed Efendi
- El-Hac Dusakay bin Canbolat
- Nurakay bin Canbolat

Varak 23 [68]

Hüküm 1

Ermeni mahallesinden Şah Murad veled-i Hınzır'ın, Rus asıllı kazakı İstefan'ı azad ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî gurre Rebûl-âhir li-sene 1083 / 27 Temmuz 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Abdülatif Çelebi bin Mehmed Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Ermeni mahallesinden Şah Murad veled-i Hınzır'ın, Rus asıllı cariyesi Kul Zeman'ı azad ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî gurre Rebûl-âhir li-sene 1083 / 27 Temmuz 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Abdülatif Çelebi bin Mehmed Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Mehmed Can bin Cafer, Ekmekçi Nökülüs zimmiye satmış olduğu buğdayın karşılığı olan yirmi beş kuruşu talep eder. Ekmekçi Nökülüs bu satışı tahrir eder ve buğdayın karşılığı olan parayı merhum Murtaza Ali'ye havale ettiğini ve kendisinin bu borçtan beraat olduğunu söyler. Bu duruma Mehmed Can'ın inkâr ile cevap vermesinden dolayı Ekmekçi Nökülüs'den sözlerine uygun delil istenir. Ekmekçi Nökülüs'de, Mevlüd bin Mustafa ile Tohtamış Sufi ibn-i Araz [?]'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile Ekmekçi Nökülüs'ün borcundan beraat ettiği hükmü verilir.

Fî evâil Rebûl-âhir li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- El-Hac Muzaffer bin Abdullah
- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Sefer'in muhallelâtıdır. Eşleri Ayşe ve Ak Bike; oğlu Abdülhamid.

Muhallefât Listesi			
Bağ	Hasene 13	Dâr	Hasene 20
2 Mestu Tabak	Sim 20	Yorgan	Sim 2
Karanis Saban	Sim 3	1 Çaççak	Sim 8
Def'a Çaççak	Sim 10	1 Arpa	Hasene 1
1 Köhne Sandık	Sim 3	Deri Kürk	Sim 40
Deyn Ayşe	Hasene 30	Deyn Ak Bike	Hasene 14 Sim 80
Yekûn	Hasene 35 Sim 17		

Hüküm 5

Bir kıta bahçe ve arsa Ak Bike'nin mihrî olup, karşılığı on altı altının verildiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif bin Mehmed Efendi

Hüküm 6

Darın Ayşe'nin mihri olup, karşılığı olan otuz altının verildiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 7

Seyyid Bolat köyünden İban isimli kazaka ehl-i hibre ile günlük iki akçesi Muhtesib Ebubekir Aga'ya verildiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Rebûl-âhir li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Çelebi bin [?] Efendi
- Abdülatif bin Mehmed Efendi

Hüküm 8

Şerif Gazi'nin eşi Gümüş'ün muhallefâtıdır. Çocukları Kudret ve Toktar Ali.

Muhallefât Listesi			
Mihr-i Müeccel	Hasene 40	1 Döşek 2 Yastık	Hasene 1 Sim 40
1 Diraye Kaban	Hasene 4	Kırmızı Akdem Kuşak	Hasene 1 Sim 40
Gümüş Çaçlık	Hasene 1 Sim 40	Kongür Sığır	Hasene 3
Kongür [?] Can	Hasene 1 Sim 40	Sadisullah	Hasene 7.5
1 [?] Mahruç	Hasene 11 Sim 30	Bakillah Bin [-]	Hasene 26 Sim 30
Yekûn	Hasene 45		

Hüküm 9

Yako veled-i Mortahay, Nukaş bin Ramazan'ı şikâyet ederek kaybolan öküzünü talep eder. Bu durum Nukaş'a sorulur. Nukaş inkâr ile cevap verir. Bunun üzerine Yako'dan delil istenir. Ancak Yako delil getiremez.

Varak 22 [69]**Hüküm 1**

Tâcir Ömer bin Musa, mahkemede Haffâf İbrahim isimli kişide alacağı olduğu üç yüz akçeden kırk akçesini tahsis ettiğini ve kalanını da borca kefil olan İbrahim'den alacağını söyler. İbrahim isimli kişi de bu durumu ikrar eder.

Fî evâsit şehr-i Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

- Şuhûdü'l-hâl: Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
 - Abdülatif bin Mehmed Efendi
 - Abdiş bin Abdülgaffar
 - Ve gayrihüm

Hüküm 2

Ekmekçi Kazak'ın, ekmeğin üç yüz dirheminin bir akçeye sattığı mahkeme kaydıdır.

Hüküm 3

Ak Bike bint-i Demirci, Nehr-i Balbek'de olan bağını Yasef veled-i Kepekçi Moşe'ye on bir arslanlı kuruşa sattığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâsıt Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
 - Abdülatif bin Mehmed Efendi
 - İvaz bin Ali Çavuş
 - İvaz bin [-]
 - Ve gayrihüm

Hüküm 4

Maryem köyünden Aslan'ın muhallelâtıdır. Eşleri Yurike ve Emakerade [?]; oğulları Babaş ve Çolban, kızları Kul Bike ve Kerake.

Muhallefât Listesi			
Altın Üzme	Hasene 11 Sim 80	Kaçı'da Olan Çayırın Nisfi	Hasene 1
Kandili Nâm Mevzide		Çayırın Nisfi	Hasene 3
Harace Nâm Mevzide Olan Tarla		Bahasından	Hasene 1
4 Küçük Çevin	Sim 30	1 Döşek 2 Yastık	Sim 20
Köhne Yorgan	Sim 60	Yekûn	Hasene 17 Sim 70

Hüküm 5

Rüstem'in, Radel'e olan altı kuruş borcunu Vasil adlı kişinin kefil olduğu mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed el-Müderris Gözleve Abdullah Hoca
- İslam Dede bin Seyyid Gazi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Rus asıllı Selbeyaz isimli Cariye mahkemedede efendisi Kolef'in kendisini azad ettiğini söyler. Kolef'in vekili İlya bint-i Receb ise bu durumu inkâr eder. Bunu üzerine cariyeden sözlerine uygun delil istenir. Cariyede, Hüseyin Müezzîn bin Mehmed ve Mustafa bin Abdullah isimli kişileri şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği üzerine Selbeyaz isimli cariye azad edilir.

Fî evâsıt Rebîül-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Hüseyin bin Ahmed
- Mustafa bin Abdullah
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Barın Şeyh Ali köyünden olup Koba Cami mahallesinde oturan Ali Halife ibn-i Sefer Halife mahkemedede damgalı atını iki sene önce kaybettiğini ve Yüzisar bin Bulek elinde bulduğunu söyleyerek sorulmasını talep eder. Bu durum Yüzisar'a sorulduğunda inkâr ile cevap vermesinden dolayı Ali Halife'den delil istenir. Ali Halife'de, İbrahim bin Mahmud ve Kaplan bin Temir Hamza'yı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile söz konusu at Ali Halife'nin olduğuna dair hüküm verilir.

Fî evâsıt Rebîül-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif bin Haşim

Varak 21 [70]**Hüküm 1**

Usta Receb'in' Arslan isimli zimminin kendisine yaptırmak için vermiş olduğu sekiz altın kıymetinde olan tüfeği kaybettiğini itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Rebîül-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdurrahman bin Hâşim
- El-Hac Abdülbaki bin el-Hac Hızır
- Abdiş bin Abdülgaıfar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Sadak veled-i İsak mahkemede Mortahay veled-i Yogda'ya darını kırk beş altına sattığını ve on bir altın kırk akçeyi aldığını söyleyerek geriye kalan otuz üç altın seksen akçesini talep eder. Mortahay ise satın almış olduğu darın fiyatı olan kırk beş altını tamamen verdiğini ve hüccet belgesi ile şahitlerinin de olduğunu söyler. Sadak'da bu açıklamayı inkâr eder. Bunun üzerine Mortahay'dan delil istenir. Mortahay, Şimail veled-i Şulme ile İlya veled-i Yasef'i şahit gösterir. Adı geçen kişilerin şahitlikleri ile Mortahay'ın haklı olduğu ortaya çıkar.

Fî evâsıt Rebîül-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaıfar
- Abdülatif bin Mehmed Efendi

Hüküm 3

İstefan'ın, Kara Akay'da olan kırk akçe hakkını Kara'ya kefil olan kardeşi İbraş bin Can Gazi'den talep mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt Rebîül-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaıfar
- İslam Dede bin Seyyid Gazi

Hüküm 4

Odak veled-i Kirkor ve Madoros veled-i Sarkiz isimli kişilerin Mehmed bin Ömer'e olan dört buçuk kuruş borçlarını itiraf ettikleri mahkeme kayıdır.

22 Rebûl-âhir li-sene 1083 / 17 Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fahru'l-A'yân Ali Aga bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 5

Mehmed bin Behram'ın, Berber Sefer Ali'yi kendisine kahpe oğlu diye küfrettiğine dair iddiasını kanıtlayamadığı mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Manuk veled-i Geniz'in, İstefan adlı kişiye üç yüz akçe verdiği ve geriye elli akçe kaldığı mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 7

Arzuhan bint-i Zülfikar'ın vekili olan Mehmed Çelebi ibn-i Abdullah, Gazanfer veled-i Malkun'dan, eşi Asvader ile oğlu Ovak'ın şer'i hisseleri olan on altı kuruş elli üç akçeyi aldığı söylediği ve ölen Asvader'in ve oğlu Ovak'ın terekesi davasından vaz geçtiğini beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Kutlu Ali Atalık el-İmam
- El-Hac Mehmed bin Dem Kadim
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 20 [71]**Hüküm 1**

Vefat etmiş olan Murtaza Efendi ibn-i Salih Ahmed Çelebi'ye, Abdulhalim Ağa vasî tâyin edilir. Merhumun metrukâtının 357 kuruş 20 akçe olduğu kaydedilir. Bu meblağın 10.5 kuruşu zayi olurken, 62.5 kuruşu vasiye, 143 kuruşu ile 1.5 kuruş kıymetinde bir doru alaşe merhumun oğluna, 15 kuruşu büyük validesine, 29 kuruşu Kaplan Çelebi'ye, 57 kuruşu 20 akçe Zahid Çelebi'ye, 27.5 kuruşu Misk Çelebi'ye, 8 kuruşu Murad'a pay edilir.

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdülbaki Aga bin Mustafa Aga
- Abdülkerim Efendi bin Arslan Efendi
- [?] Ali bin İvaz
- Hasan Halife bin Bayram Ali
- Fahru'l-Müderresin Hızır Aga
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Laçin bin Abdullah, mahkemede Mehmed bin Mustafa, Şah Hüseyin ve Devlet Gazi isimli kişilerin beş koyununu çaldığını iddia eder. Bu durum adı geçen kişilere sorulur. Bu kişiler inkâr ile cevap verir. Kadı, Laçin'den sözlerine uygun delil ister. Ancak Laçin delil getiremez.

Fî evâhir 4 Rebûl-âhir li-sene 1083 / 30 Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Hasan bin Osman
- Mehmed Han bin Meydaş
- Kutlu Atalık Allamam
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

İlyah isimli kişi Ovrachim isimli kişiden senesi 200 akçe olmak üzere bir ev yeri kiralar. Burada Ovrachim'den izin alarak bir bina inşâ eder. Burada 2 sene kalır.

Ancak 2 sene sonra Ovrahim bu binanın kendisine ait olduğunu iddia ederek ister. İlyah'da bunu kadıya anlatarak sorunun çözülmesini ister. Kadı bu durumu Ovrahim'e sorar. Ovrahim'de binanın taşının kendisine ait olduğunu söyler. Bu açıklama üzerine kadı, İlyah'a evin taşlarının kime ait olduğunu sorar. İlyah'da 15 taşın Ovrahim'e ait olduğunu ve geriye kalan taşların ve ağacın kendisine ait olduğunu belirtir. Bu olayda kayıtlara geçirilir.

Hüküm 4

El-Hac Mahmud bin Mustafa'nın, Melike Han bint-i Aliş'in vekili İmladiş'e Koba'daki iki dükkânı üç yüz altmış beş kuruş elli akçeye sattığına dair mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Arslan Monla bin el-Hac Ebubekir
- Hacı Ali bin el-Hac Bayram Kadı
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdullah Monla bin Mutahhar Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

El-Hac Abdullah bin Arslan'ın, Bali Hoca'ya olan altmış beş akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Zal isimli kişinin Rıdvan'a olan yetmiş akçe borcunu otuz gün süre zarfında ödeyeceğini beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Hüküm 7

Bahadır Şah bin Mevlüd, mahkemede Arslan veled-i Nikola'yı şikâyet ederek kendisini darp ettiğini söyler. Bu durum Arslan'a sorulduğunda inkâr ile cevap

vermesinden dolayı Bahadır Şah'dan sözlerine uygun delil istenir. Ancak Bahadır Şah delil getiremez.

Şuhûdü'l-hâl:

Subah bin Bekir Beg

Abdiş bin Abdülgaffar

Varak 19 [72]

Hüküm 1

Bahçesaray'da el-Hac Ali Mescidi mahallesinden Sadet bint-i Abd tarafından adı geçen mahalledeki altı mahzen üstü çatma hâne olan darını Hasan bin Arslan'a 30 kuruşa sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Çelebi ibn-i İbrahim Çelebi

- Bali Hoca bin el-Hac Emin Ali

- Abdiş bin Abdülgaffar

- El-Hac Mahmud bin Mustafa

- Malkoç bin Mustafa Hasan bin Çelebi

- El-Hac Mustafa bin el-Hac [?]

- Mehmet Beşe bin Osman

- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Uluyüz veled-i Efendike ile Kutlu Bay veled-i Temirke isimli kişilerin Aşlama'da bulunan mülkün Temir Beg veled-i Yabni'ye ait olduğunu beyan ettikleri mahkeme kaydır.

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl: - Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 3

Fahru'l-A'yân İslam Mirza'nın, vekili Ebu'l-Hay bin Receb vâsıtasıyla Balbek'deki bir kıta yerini Semha veled-i Yako'ya elli beş kuruşa sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâil Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülhalim bin Musa
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Ramazan bin Kaytas
- Mehmed bin Halife

Hüküm 4

Debbağ el-Hac İbrahim'in muhallefâtıdır. Eşleri Rabia ve [-] bint-i Ümmü Gülsüm; yakınları Labu bin Mustafa, Cafer, Kul Zeman ve Halime.

Muhallefât Listesi	
Hudud-ı Ma'lûme Dâr Dâhilinde Altı Debbağ Hâne ve Kazanla Üstü Çatma Hâne Yut Yeriyle Hasene 100	
Def'a Altı Mahzen Üstü Çatma Hâne Yurt Yeriyle Hasene 66 Sim 80	
Nakit 6.5 Arslanlı Kuruş Hasene 13 Sim 90	
Asma Bakır Kazan Hasene 1 Sim 80	Sahan Sim 100
Küpte Tavası Sim 80	Bakır Kepçe Sim 25
Küçük Sahan Sim 35	Tepsi Sim 15
Bağ Tavası Hasene 4 Sim 80	Kazma Balta Sim 40
Tekne Sim 5	Sini Sim 5
25 Arslanlı Kuruş Hasene 20 Sim 100	4 Tezgâh Sim 80
5 Usta Ağaç [?] Sim 50	Eğer Hasene 1 Sim 40
Kisbe Hasene 1 Sim 40	Tüfek Hasene 1
2 Balta Sim 20	1 Nacak Sim 10
Pıçkı Sim 10	Çot Sim 10
2 Kantar Sim 90	Mani Çamaşır Sim 30
Akçe Tahtası Sim 10	Beşkir Sim 30
Bakraç Sim 40	Butavaç Sim 10
2 Aşkı Sim 10	1 Miktar Kötek Hasene 1
At Arpa Hasene 0.5	2 Kilim Sim 50
Basma Yorgan Hasene 1	Leğen Sim 60
5 Vukiyye Sab Sim 60	6 Vukiyye Boya Hasene 1 Sim 30
Şişe Sim 10	Süngü Sim 10
Gözü Sim 5	2 Kilit, Torba, Kazak Sim 10
2 Yorgan Sim 13	Kırat Hasene 5
Kongür Sığır Buzağı Hasene 4	100 Batman Yaprak Hasene 4
Kıraç Sim 20	1 Çapçak ve 1 Keser Sim 60
Usta Batman Darı Hasene 2	Yekûn Hasene 240

Fî evâhir Rebûl-âhir li-sene 1083 / Ağustos 1672

Hüküm 5

Fahru'l-A'yân İslam Mirza ibn-i İlyas Aga'nın, vekili Ebu'l-Hay bin Receb vâsıtasıyla Balbek'deki bir kıta yerini Yako veled-i Ovrachim, Moşe veled-i Yako, Şulme veled-i Semha ve Mortahay bin Receb isimli kişilere yüz elli kuruşa sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâil Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Halife bin İbrahim
- Abdülhalim bin Musa
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ramazan bin Kaytas
- Ve gayrihüm

Varak 18 [73]**Hüküm 1**

Fahru'l-A'yân İslam Mirza'nın, vekili Ebu'l-Hay bin Receb vâsıtasıyla Balbek'deki bir kıta yerini Beşe veled-i Yako'ya seksen kuruşa sattığına dair hüccet kaydır.

Fî evâil Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Halife bin İbrahim
- Abdülhalim bin Musa
- Terzi Ramazan bin Kaytas
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Zal Aga köyünden Ali bin Abdullah'ın, eşi Ümmühan bint-i Cangeldi'ye mihr olarak vermiş olduğu kırk beş altından vaz geçtiği ve eşini boşadığı mahkeme kaydır.

Fî evâil 3 şehr-i Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / 27 Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülnebi bin Hüseyin
- Devlet Gazi bin Receb
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Bay Ali bin Bay Musa
- Kurt Bali bin bin Abdullah
- Can Beşe bin Devlet Gazi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Alagöz'ün muhallefâtıdır. Eşi Karatas; oğulları Çakır, Tanas ve [?]; kızları Kara Hatun, Despina, Tudre ve Kara Mira.

Muhallefât Listesi			
Kun Görmez Nâm Muzara Bağ			Hasene 10
Kırat	Hasene 1 Sim 30	Bağ Bahasından	Hasene 1 Sim 11
Bağ Bahasından	Hasene 1 Sim 11	Bağ Bahasından	Hasene 1 Sim 11
Bağ Bahasından	Hasene 1 Sim 11	Bağ Bahasından	Hasene 1 Sim 11
Bağ Bahasından	Hasene 1 Sim 11	Baki	Sim 2

Hüküm 4

Maryem köyünden vefat eden Alagöz isimli zimminin eski eşi Kara Tas mahkemede, vefat eden Alagöz'ün hayatta iken kendisine adı geçen köyde içindeki eşyalarla beraber bir çatma hâne verdiğini söyler. Bu duruma Alagöz'ün eşi Kara Hatun karşı çıkar. Bundan dolayı Kara Tas'dan sözlerine uygun delil istenir. Kara Tas'da, Moşe veled-i Kalyan ve Tudor veled-i Ulvivaz'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitliği ile Kara Tas'ın haklılığı ortaya çıkar.

Fî evâil 3 Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / 27 Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülcemil Tayfa bin el-Hac Abdülgani
- Hasan Çelebi bin Esad Çelebi
- Hosta bin Benayor
- Baracuva bin Yuri

- Kurt Bali bin Tudor
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Atastas'ın muhallefâtıdır.

Muhallefât Listesi			
Dâr	Hasene 4	Dâr Bahasından	Hasene 30
Baki Dâr Bahasından	Hasene 30	Dâr Bahasından	Hasene 3 Sim 90
Dâr Bahasından	Hasene 8 Sim 90	Dâr Bahasından	Hasene 8 Sim 90
Ve Asabeti	Hasene 8 Sim 90	Dâr Bahasından	Hasene 3.5
Dâr Bahasından	Hasene 3.5	Dâr Bahasından	Hasene 1 Sim 90

Fî evâil şehr-i Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaflar
- Abdüllatif bin Mehmed Efendi
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Kıpti taifesinden Sefer Gazi bin Abdullah'ın, eşi Bahar bint-i Hüseyin'e mihr olarak vermiş olduğu elli altından vaz geçtiği ve eşini boşadığı mahkeme kaydıdır.

Fî evâil 6 şehr-i Zilkade li-sene 1083 / 23 Şubat 1673

- Şuhûdü'l-hâl:
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Abdüllatif bin Mehmed Efendi
- Hasan bin Ramazan
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Şaban bin Mustafa'nın, Ahmed bin el-Hac Bey Ali'yi küfrettiğini itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 8

Divan Köy'den Mustafa bin Mehmed Hoca mahkemede İlyas bin Şah Temir'i şikâyet ederek oğlunun başını vurduğunu söyler. Bu durum İlyas'a sorulur. İlyas, Mustafa'nın oğlunun bıçak ile üzerine geldiğini ve kendisinin de kaçmak için değnek ile başını vurduğunu ikrar eder.

Fî evâil 7 Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / 31 Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülkerim Monla bin Yunus Monla
- Saraç İvaz bin Ali Çavuş
- Nalbant Mustafa bin Abdullah
- Uzan [?] bin Muzar
- Abdüllatif bin Mehmed Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 17 [74]

Hüküm 1

Bekiçe bint-i Ovrachim'in vekili Azra veled-i Baba vâsıtasıyla Çufutkale (Kal'a)'deki darını ve içindeki eşyaları Yako isimli kişiye hibe ettiğine dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- Abdurrahman Çelebi bin Haşim Efendi
- Bali Hoca bin Emin Ali el-Hac
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Fahru'l-A'yân İslam Mirza ibn-i İlyas Aga'nın, vekili Ebu'l-Hay bin Receb vâsıtasıyla Balbek'deki bir kıta yerini Hüseyin Halife ibn-i Parıkış'a seksen kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt mâh Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülfettah Efendi bin Mustafa Dede
- El-Hac Abdurrahman bin Haşim Efendi
- Abdülfettah Çelebi bin el-Hac Şeyhmuz Beg Aga
- El-Hac Abdülbaki bin Mustafa Aga
- El-Hac Mehmed bin İvaz
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Hüseyin Halife ibn-i Parıkaş'ın, Balbek'deki bir kıta yeri Mortahay veled-i Yogda'ya seksen kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil şehr-i Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ali bin Ayaz
- Hızır bin el-Hac Ali
- Hasan bin Murad
- Mehmed Efendi bin Abdullah
- Mushı Efendi bin Abdütalem Aga
- Abdulhalim Aga bin Mustafa Aga
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

El-Hac Mehmed bin Mustafa isimli kişinin Hasan Çelebi'nin Akset isimli zimmide olan altmış kuruşluk borcundan kalan yirmi kuruştan sekiz kuruş altmış akçeyi vekâleti sebebiyle tahsis ettiğini, beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil 9 Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / 2 Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 5

Salaçık köyünden el-Hac Baki bin Hızır, Çelebiler köyünden Mustafa Çelebi ibn-i Memkulimladiş isimli kişiden Alma nehrinde yeri belli olan bir bağ ve bir bahçe satın aldığını iddia ederek tescilini ister. Bu durum Mustafa Çelebi'ye sorulur. Mustafa Çelebi bu duruma inkâr eder. Bundan dolayı el-Hac Baki'den sözlerine uygun delil istenir. Ancak delil getiremez.

Şuhûdü'l-hâl:

- İslam Ali bin İsa
- Monla Bali bin el-Hac Emin
- Monla Mehmed bin Abdullah
- Abdülatif Mehmed Efendi

Hüküm 6

Yusuf veled-i Ovadiye ile Akbike Mevlüd [veled-i] Azra'nın babaları Aşulme'nin doksan beş akçe borcunun ortaya çıktığı mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Abdülatif Çelebi ibn-i Mehmed Efendi
- Abdülfettah Efendi ibn-i Mustafa Sufi

Varak 16 [75]**Hüküm 1**

Bahçesaray'da Süyritaş köyünden Sefer veled-i Semen vekili Temir veled-i Dimitri vâsıtasıyla kazakı Vasil'i azad ettiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâsıt mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Sefer Nökle
- Kutlu Ali Efendi ibn-i Kutlu Gazi
- Abdülatif Çelebi ibn-i Mehmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Melek'in eşi Mahmud Gazi'nin muhalefâtıdır. Çocukları [?] ve [?]

Muhalefât Listesi			
Çayır	Hasene 22	Tarla	Sim 40
Balbek'te Bağ	Sim 40	Maryem'de Tarla	Hasene 1
Tepe Altında Tarla	Hasene 1	Temir Gazi'ye Mütesselli Tarla	Hasene 2
Orta Yalafta Tarla	Hasene 3	Arh Yanında Çayır	Hasene 2
Kongür Öküz	Hasene 5	Alabuta Öküz	Hasene 5
Gök Sığır Buzağı	Hasene 3	Gök Tosun	Hasene 2
Ocak	Hasene 2	Bakır Kazan	Sim 100
Küçük Bakır Kazan	Sim 30	Bakır Tabak	Sim 60
Büyük Sahan	Hasene 1	Bakır Tepsi	Sim 15
Buğday	Sim 45	Küçük Sandık	Sim 20
3-5 Darı	Sim 90	[?]	Sim 120
Küçük Tava	Sim 15	Saplı Çanak	Sim 5
2 Tabak	Sim 8	[?]	Sim 6
Köhne Çuval	Sim 2	Kilim	Sim 20
2 Köhne Yorgan	Sim 40	Köhne Minder	Sim 40
3 Yastık	Sim 20	Olyak	Sim 20
2 Fıçı Ve Kızılıcak	Sim 80	4 Havan	Hasene 2
2 Kuş Kulak	Sim 8	Çapçak	Sim 5
[?]	Sim 90	Balta	Sim 30
Leğen	Sim 10	Çalgı	Sim 20
Tekne	Sim 10	Büyük Çanak	Sim 3
Hunu	Sim 6	4 Bardak	Sim 8
2 Elek 1 Tabla	Sim 6	Varil	Sim 10
Kürk, Kaftan Ve Dolama Çakşır	Sim 40	3-5 [-]	Sim 30
2 Çuval	Sim 20	Kalyan	Sim 5
Varil	Sim 20	8 Keçe	Sim 15
Bıçen	Sim 240	Büyük Kuş Kulak	Sim 6
2 Tabla 1 Çaltak 1 Elek	Sim 10	Varnasır	Sim 2
Mihr	Hasene 18	Deyn-i Mescit	Sim 167

Hüküm 3

Karagöz ve Hasan Monla, Bulek Gazi'de iki altın hakları olduklarını söylerler. Bu durum Bulek'e sorulur. Bulek inkâr eder. Bu sebeple iddiacılardan delil istenir. Onlarda Can Hasan bin Beg Hasan ile Hacı Murad bin İskender'i şahit gösterirler. Bu kişilerin şahitlikleri ile iki altın alacakları oldukları ortaya çıkar.

li-sene 1083 / 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdüllatif bin Mehmed
- Can Hasan bin Beg Hasan
- Hacı Murad bin İskender

Varak 15 [76]

Hüküm 1

Saraç Mevlüd Gazi elinde bulunan doru atın Halil Beşe'ye teslim edildiğine dair mahkeme kayıdır.

Fî mâh Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Nasuh el-Muhtesib
- Abdülfettah Efendi bin Mustafa
- Köpek Sufi bin Gazi Beg

Hüküm 2

Çufutkaleli Paşa veled-i Botaş'ın, Büyük Cami mahallesinden el-Hac Temir ibn-i İlyas'a kardeşi Moşe veled-i Botaş ile ortak olduğu dükkânın kendi payına düşen kısmını kırk altına sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâhir mâh Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mahmud bin Kazangir
- Şiş bin Ali
- Zille el-Hac Mehmed
- Abdüllatif bin Mehmed Efendi

Hüküm 3

El-Hac Temir'in, Çufutkaleli Paşa veled-i Botaş'tan satın aldığı dükkân payını aynı değerinde Moşe'ye sattığı hüccet kayıdır.

Fî evâhir mâh Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mahmud bin Kazangir

- Şiş bin Ali
- Zille el-Hac Mehmed
- Abdülatif bin Mehmed Efendi

Hüküm 4

Sarıköz veled-i Kazmil'in, Babar veled-i Ovanis'e olan beş yüz kuruşu ikrar ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdurrahman Çelebi el-Hac bin Haşim Efendi
- Ahmed Efendi bin Hamza
- Abdülatif bin Mehmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Kara Mehmed Şah Aga oğlu İslam Mirza vekili Ayla bin Receb vâsıtasıyla Nehr-i Kabartı'da bir kıta araziyi elli altına Paşa veled-i Azra'ya sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâhir mâh Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Halife ibn-i İbrahim
- Abdülatif Efendi bin Mustafa Sufi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

İslam Mirza vekili Ayla bin Receb vâsıtasıyla Nehr-i Kabartı'da bir kıta araziyi yirmi altına Paşa veled-i Yako'ya sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâhir mâh Cemaziye'l-evvel li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Halife ibn-i İbrahim
- Abdülatif Efendi bin Mustafa Sufi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 14 [77]**Hüküm 1**

Mehmed Şah (Aga) köyünden Şah Gazi bin Ahmed'in, Nehr-i Kaçı'daki meyveli ve meyvesiz ağaçları da olan bahçesini Bahçesaray'da Hüseyin Bölükbaşı mahallesinden Kasım bin Meydaş'a kırk kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâhir mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- İslam Dede ibn-i Seyyid Gazi
- Abdülatif ibn-i Mehmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Karasulu Minahim'in, Çufutkaleli Arbi Danyel'in kendisine olan yüz doksan dört kuruş borcundan dolayı Arbi Danyel'in vekili Yako'dan elli kuruş tahsis ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Hasan el-Mütevelli
- Abdülatif bin Mehmed Efendi

Hüküm 3

Çufutkaleli Toktar'ın zevcesi Arbi Danyel'in, iki yüz kırk kuruş borcu olmasından dolayı Çufutkale'deki darını Toktar'a teslim ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâhir mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdül Rezzak Efendi ibn-i Arslan Efendi
- İslam Dede ibn-i Seyyid Gazi
- Abdülatif ibn-i Mehmed Efendi

Hüküm 4

Bahçesaray'da Manguş köyünden Nazav veled-i Nökle vekili olan eşi Efendike veled-i Dimitri vâsıtasıyla Nehr-i Kabartı'daki bir kıta bağını adı geçen köyden zimmi Azra veled-i Papake'ye dört altın bir akçeye sattığına dair hüccet kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Efendi ibn-i Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Koba mahallesinden Seyyid Tayyib Çelebi ibn-i Abdülhak, Kıpti Molay bin Muslı'nın kendisini dövdüğünü söyleyerek şikâyetçi olur. Bu durum Molay'a sorulur. Molay inkâr eder. Bundan dolayı Seyyid Tayyib'den sözlerine uygun delil istenir. Seyyid Tayyib'de, Mustafa bin el-Hac Laçın ve Mehmet bin Ömer'i şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile olay ortaya çıkar.

Şuhûdü'l-hâl:

- Emir İbrahim Çelebi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 13 [78]**Hüküm 1**

Ermeni taifesinden Satılmış veled-i Karagöz isimli zimminin Salaçıklı el-Hac Abdülbaki ibn-i Hızır Çelebi'ye Bahçesaray'da Cami-i Kebir mahallesindeki altı mahzen üstü çatma hânesini seksen kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî gurre Cemaziye'l-âhir sene 1083 / 24 Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mevlüd Ali Efendi ibn-i Hüseyin
- İbrahim Çelebi el-Hac Mahmud
- Bali Hoca bin el-Hac Emin Ali

- Abdülfettah Efendi ibn-i Mustafa Sufi
- El-Hac Gazanfer [?]
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Hüseyin Bölükbaşı mahallesinden Cihanşah bint-i Hıdır'ın Sava [?] veled-i Papaz'a adı geçen mahalledeki bozahâne dükkânını otuz beş kuruşa sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil mâh Cemaziye'l-âhir sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdülrahim Çelebi ibn-i Haşim Efendi
- Rodoslu Hasan Çelebi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- İslam Dede ibn-i Seyyid Gazi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Nehr-i Kaçı'da Mehmet Şah Aga köyünden Ali Mirza ibn-i Kaytas Aga'nın, Abdülvehhab Efendi ibn-i Arap Nazır Efendi'ye Bahçesaray'daki iki kapılı dükkânını seksen dört kuruş bir akçeye sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil mâh Cemaziye'l-âhir sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Kapucu Mahmud ibn-i el-Hac Mehmed karye-i Ulaklı
- Abdülrahim bin Hasan an mahalle-i Urus
- Mevlüd Gazi bin Dusay [?]
- Bekir Dellâl ibn-i Hasan
- Polat Sufi ibn-i Mehmed
- Abdiş el-muhzır ibn-i Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 12 [79]**Hüküm 1**

Çufutkaleli İsak veled-i Ovrachim'in Ağaç Köprü'deki bağında ölü bir kazakın bulunduğu dair mahkeme kayıdır.

Fî evâil mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Ağustos 1672

Hüküm 2

Bahçesaray'da Manguş köyünden Bubek veled-i Sefer'in, kendisine sekiz sene hizmet etmiş olan kölesi Martin'i azad ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Ağustos 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-şeyh İslam Ebubekir Efendi ibn-i el-Hac Ahmed Efendi
- Abdülgaffar Efendi ibn-i Mustafa Sufi
- Ulaklı Müderris Şâkir Efendi ibn-i el-Hac Ahmed Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Debbağ Mehmed bin Ömer'in, Bakri [?] veled-i Tavit'e olan iki yüz doksan akçe borcunu ödediği mahkeme kayıdır.

Hüküm 4

Kahveci el-Hac Hüseyin mahkemede Dellâl el-Hac Muzaffer'e satması için 120 dirhem ibrişim kuşak verdiğini ve el-Hac Muzaffer'in bunu 300 kuruşa sattığını ve kendisine yalnız 5 kuruş verdiğini söyleyerek satılan kuşakın parasını talep eder. Bu durum el-Hac Muzaffer'e sorulur. El-Hac Muzaffer'de 300 kuruşa satmış olduğu kuşakın parasının nerelere harcandığını tek tek açıklayarak izah eder. Mahkemede bu açıklamayı uygun görür.

Fî evâsıt Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdülvehhab Efendi bin Mahmud Efendi
- Abdülgaffar Efendi bin Mustafa Dede

- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Ahmed bin el-Hac Mehmed Beg'in eşi Ayşe bint-i[-]'nin, Rus mahallesinden vefat eden Uzun Mehmed'in adı geçen mahalledeki darını yirmi bir kuruşa satın aldığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Bali Hoca bin Emin Ali
- Kasım Dede bin Abdullah

Hüküm 6

Rus mahallesinden vefat eden Uzun Mehmed'in, Cabar Hacı Mehmed Mescidinin evkafına on beş kuruş borcu ile eşi Merziye'ye mihr olarak on beş altın borcu vardır. Bundan dolayı sahip olduğu tek darının satılarak vakıf borcunun Rus mahallesindeki Cabar Hacı Mehmed Mescidinin imamı Bali Halife'ye ve mihr borcunun da eşine verilmesine dair kararın verildiği mahkeme kayıdır.

Varak 11 [80]

Hüküm 1

Hasan bin [-] mahkemede Zade bint-i Ataş Hoca'nın kendisini kâfir diye küfrettiğini söyleyerek şikâyetçi olur. Bu durum Zade'ye sorulur. Zade inkâr ile cevap verir. Bunun üzerine Hasan'dan sözlerine uygun delil istenir. Hasan'da, Mevlüd bin Muslı ve Köse Mevlüd bin Hacı Ahmed'i şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile Zade'nin, Hasan'a kâfir diye küfrettiği ortaya çıkar.

Hüküm 2

Arslan bin Abdullah, mahkemede Şahmerdan isimli kişiden yetmiş akçe alacaklı olduğunu ve Şahmerdan'ın da bu borcu Şah Gazi bin Şah Hüseyin'e havale ettiğini söyleyerek parasının talebini ister. Bu durum Şah Gazi'ye sorulur. Şah Gazi

inkâr eder. Bunun üzerine Arslan'dan sözlerine uygun delil istenir. Ancak Arslan sözlerine delil getiremez.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdurrahman Çelebi bin Paşam Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 3

Semaden bin Garib Can, kendisine ait bir miktar don yağının gasp edildiğini söyleyerek Ebu'l-Hay bin Yusuf'tan talebini ister. Ebu'l-Hay bin Yusuf bir miktar don yağın Semaden'e teslim eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdurrahman bin Hâşim Efendi
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 4

Yahudi mahallesinden İlya veled-i Moşe'nin, Rus asıllı Nasta isimli cariyesini azad ettiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Bahar Efendi
- Mustafa Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

El-Hac Hüseyin ibn-i Muslı'nın zevcesi Saray Bike bint-i Sefer'i talâk-ı bâyin ile boşadığı mahkeme kayıdır.

Fî evâsıt mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Can Temir bin İslam
- Mevlüd bin Muslı
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

İskele köyünden el-Hac Hüseyin ibn-i Muslı'nın boşamış olduğu eşi Saray Bike bint-i Sefer'in, el-Hac Hüseyin'deki yirmi beş altın mihrinden on beş altınını vaz geçtiğine beyan ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mevlüd bin Muslı
- Can Temir bin İslam
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Dulkar Dilaver'in, Hızır zimmiye olan altı kuruş borcunu ödediğine dair mahkeme kayıdır.

Fî evâhir mâh Safer li-sene 1084 / Haziran 1673

Şuhûdü'l-hâl:

- Göki Efendi el-Maruf
- Derviş Mustafa el-Maruf
- Bukay Atalık bin Mızrak
- Ahmet Bay bin Berav el-Hac
- Ve gayrihüm

Varak 10 [81]**Hüküm 1**

Beşev köyünden Can Temir ibn-i Zülfikar, dedesi Mustafa Sufi'nin, babası Zülfikar'a Balbek'de bir kıta bağı hibe ettiğini ama babasının vefatından sonra dedesinin babasına hibe ettiği bağı Manguş köyünden Beyata veled-i Yaman Tatar zimmiye satmış olduğunu söyleyerek şer' ile sorulmasını talep eder. Bu durum Beyata'ya sorulur. Beyata inkâr ile cevap verir. Bunun üzerine Can Temir'den sözlerine uygun delil istenir. Can Temir'de, Osman Sufi ibn-i Abdullah ve Mehmed

bin Abdullah'ı şahit gösterir. Bu kişilerin şahitlikleri ile davaya konu olan bağın Can Temir'e ait olduğu hükmü verilir.

Fî evâsıt Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdülvehhab Efendi bin Mahmud Efendi
- Şâkir Efendi bin Ahmed Efendi
- Emin Devlet Gazi Aga bin Mahmud
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Mustafa Sufi'nin oğlu Zülfikar'ın muhallelâtıdır. Eşi Hatice, oğlu Can Temir ve kızı Can Sevdare [?]

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Balbek'de Tamgacı Nâm Mevzide Vaki' Bağ		Hasene 133 Sim 40	
Abas	Hasene 22 Sim 23	Semen	Hasene 16 Sim 80
İbn	Hasene 63	Bint	Hasene 31 Sim 40

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdülvehhab Efendi bin Mahmud Efendi
- Şâkir Efendi bin Ahmed Efendi
- Emin Devlet Gazi Aga bin Mahmud
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Uzun Mehmed'in muhallelâtıdır. Eşi Rahibe, kızı [-] ve akrabası Halil.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Dâr	21 Kuruş	Köhne Kilim	6 Kuruş
Bali Hoca Yedinde Emanet	3.5 Kuruş	[?]	40 Kuruş

Hüküm 4

Bahçesaray'da Rus mahallesinden olup vefat eden Uzun Mehmed'in çatma hânesi el-Hac Mehmed mescidi için vakf edilmiştir. Ayşe bint-i [-]'nin vekili olan oğlu Mehmed bin el-Hac Ahmed'e vakf edilen evin değerinden on dört altın verilmiştir. Kalan beş altın kırk akçe mescidin imamı Bali Hoca'ya bırakılmıştır.

Fî evâsıt mâh Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed bin Dedeş
- Mehmed bin Ramazan
- Abdiş el-Muhzır bin Abdülgağfar
- Abdülkerim Efendi bin Arslan Efendi
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Ahmed bin Mahmud ve Mustafa bin Kaytas'ın şahitlikleri ile Hasan Atalık ibn-i Mustafa'nın, Saliha bint-i Mehmet'in vekilliğine tâyin olduğu mahkeme kayıdır. Şuhûdü'l-hâl: [-]

Hüküm 6

Ömer Çelebi ibn-i Osman eşi Saliha'yı talâk-ı bâyin ile boşar ve eşinin on kuruşunu hibe ettiği otuz kuruş mihrinden yirmi kuruşu eşinin vekili Hasan Atalık ibn-i Mustafa'ya teslim eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdiş bin Abdülgağfar
- Ahmed bin Mahmud
- Mustafa bin Kaytas
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Ömer Çelebi'nin Hasan Atalık'a üç vade ile iki acem bugasını bir kırka verdiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl: [-]

Varak 9 [82]**Hüküm 1**

Nesli muhallefâtdır. Eşi Sefer Gazi; çocukları Ahmed, Hüseyinşah ve Melek Han'dır.

Muhallefât Listesi			
Mihr	Hasene 40	Çatma Hâne Bahasından	Hasene 20
2 Beyaz Yan Kisbe	Hasene 1	2 Basma Minder	Sim 80
Minder	Sim 40	2	Sim 30
3 Yastık	Sim 60	Basma Yorgan	Sim 60
Köhne Yastık	Sim 20	Basma Minder	Sim 40
Acem Yastık	Sim 30	2	Sim 55
Def'a Acem Yastık	Sim 25	Basma Yorgan	Sim 80
Basma Yorgan	Hasene 1	Seccade	Sim 20
Alaca Çarşaf	Sim 5.5	3	Sim 100
3 Basma Yorgan	Sim 90	2 Basma Döşek	Hasene 1 Sim 40
Hamam Leğeni	Hasene 1 Sim 40	Kahve Tabak	Sim 20
Kahve İbrik	Sim 30	4	Sim 80
Leğen İbrik	Hasene 1 Sim 80	Tencere Kapağı	Hasene 1
Börek Tavası	Sim 60	Hamam Tası	Sim 40
3 Sahan	Hasene 1	Kabak	Sim 20
2	Sim 80	Maşrapa	Sim 20
Tas	Sim 10	[?]	Hasene 2 Sim 15
Kıldan [?]	Sim 10	4 Fincan	Sim 5
Cam Tabak	Sim 10	Kahve Tabak	Sim 10
4	Sim 45	Maşrapa ve Tabak	Sim 5
Basma Perde	Hasene 1	Hamam [?]	Hasene 2 Sim 60
Ocak [?]	Sim 20	Bugası Kaftan	Sim 80
1	Sim 70	Basma Yorgan	Sim 20
Hamam Gömleği	Hasene 0.5	Hamam Döşemesi	Sim 80
Hamam Peştamal	Sim 10	Hamam [?]	Sim 20
8	Sim 15	Hamam Bohçası	Sim 15
Kırmızı Çuka	Hasene 2.5	7 Sandık	Sim 60
Kırmızı [?]	Hasene 2.5	Taraklı Diraye Kaftan	Hasene 2.5
4	Sim 45	1 Çift Küpe Altın	Hasene 4
Yekûn	Hasene 123 Sim 88	Hatice Dâr Bahasından	Hasene 20 Sim 75

Hüküm 2

Şahin bin Hüseyin ve Hasan bin Mehmed Ali'nin şahitlikleri ile Hamancı [?] Ramazan'ın Hatice bint-i Abdullah tarafından vekil tâyin edildiği mahkeme kayıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Şahin bin Hüseyin
- Şaban bin Ali
- Hasan bin [-]

Hüküm 3

Semha veled-i İsak'ın, İlya veled-i Receb'e küfrettiğini itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 4

Temirke veled-i Dimitri'nin, Manguş köyünden ortağı Alekse veled-i Yuri'ye hakkı olan üç altını verdiği mahkeme kaydıdır.

Fî evâhir Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Varak 8 [83]

Hüküm 1

Cami-i Kebir mahallesinden vefat etmiş olan Temir'in mal varlığının 32 esedî kuruş olduğuna dair mahkeme kaydıdır.

Fi evâil mâh Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şah Bolat bin Şaban
- Arslan Monla el-Hac Ebu Bekir
- Mevlüd Gazi bin Mutaş
- Abdiş bin Abdülgaffar
- İvaz bin Han Temir

Hüküm 2

İslam Mirza ibn-i İlyas Ağa'nın Nehr-i Kabartı'da bulunan yerini satması için Yahudi taifesinden Şimayil veled-i Azra'yı vekil tâyin ettiğine dair mahkeme kaydıdır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülkerim Efendi bin Arslan Efendi
- İvaz bin [?]
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 3

Eski Yurt köyünden Tutay bint-i Mehmed, adı geçen köyden Yusuf bin Toktar adlı şahsın kendisini darp edip yüzünü yaraladığına dair iddia bulunarak hakkını talep eder. Bu durum adı geçen kişiye sorulur. Yusuf kendisine sorulan soruyu inkâr ile cevap verir. Bunun üzerine Tutay'dan sözlerine uygun delil istenir. Tutay'da, Abdullah Çelebi ibn-i eş-Şeyh Musa ve Sefer Şah bin Can Bolat isimli kişileri şahit gösterir. Adı geçen bu kişilerde Tutay'a şahitlik ederler. Böylece Tutay iddiasını kanıtlamış olur.

Şuhûdü'l-hâl:

[?]

- Hasan bin Gökçe
- İsa bin Siyavuş

Hüküm 4

Yusuf'un muhallefâtıdır. Eşi Ester; oğulları Ovrahim ve Kara.

<u>Muhallefât Listesi</u>			
Hudud-ı Malum Dâr Dâhilinde 1 Çatma Hâne		Hasene 30	
Balbek'de Tamgan'da Bağ	Hasene 10	Asma Kazan	Hasene 1
Kapaklı Tencere	Hasene 1	Karşılı Taş Hâne	Hasene [-]
Basma Yorgan	Hasene 1.5	Köhne Döşek	Sim 60
Kilim	Sim 80	2 Yastık	Sim 40
2 Minder	Sim 40	400 Nakit Akçe	Hasene 3 Sim 40
Ester'in Mihri	Hasene 35	[?]	Hasene 35
Cemaden	Hasene 70	[-]	Guruş 73 Sim 40
Yekûn	Hasene 49 Sim 40		

Şuhûdü'l-hâl:

- Ovrahim veled-i Beşe
- Ovrahim veled-i Yasef
- Yako bin Ovrahim
- Yasef veled-i İsak
- Abdiş el-Muhzır

Hüküm: 5

Abdiş bin Abdülgaffar ve Sefer Gazi bin Kaytas'ın şahitlikleri ile Suvlu Koba köyünden Ayşe bint-i Zülfikar'ın vekili olan Hammamî Ramazan mahkemede vekili olduğu Ayşe'nin boşanmış olduğu eşi Hasan Beşe ibn-i Mehmed'de olan 150 altın mihr-i müeccelinden vaz geçtiğini bildirdiği dair mahkeme kaydıdır.

Fî evâhir Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Varak 7 [84]**Hüküm 1**

Zarife bint-i Murad'ın vefat eden kocası Murad'dan intikal eden dâr ve bağın hissesinden altmışaltı kuruşu oğlu Melik Can'a verilmiş olan ve yine Melik Can tarafından adı geçen mülkü doksan kuruşa satın aldığı hüccet kaydıdır.

Fî evâhir Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Davud bin Mehmed
- Salih bin Mehmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Salih Çelebi bin Abdülkerim
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Sarkiz isimli kişinin, Ulaklı köyünden olan Kaluş veled-i Şaban'a olan elli akçe borcunu itiraf ettiği mahkeme kaydıdır.

Hüküm 3

Abdiş bin Abdülgaffar ile Hüseyin bin Sehrab'ın şahitlikleri ile Ayşe Kadın bint-i Gazi Monla'nın vekili Şahbaz Efendi ibn-i Osman olduğu mahkeme kaydıdır.

Hüküm 4

Şahbaz Efendi, vekili olduğu Ayşe'nin kocası Akman bin el-Hac Kablan'dan seksen altın, bir kızak, dört öküz ve dört atı mihr olarak hakkı olduğunu söyleyerek

talebini ister. Akman ise mihr olarak seksen altını nakit ve diğerleri içinde beş altın yirmi akçe verdiğini söyleyerek karşı tarafın talebini reddeder. Sonrasında ise Tohtamış isimli kazakının satın alındığını söyleyerek talebini ister. Bu durum Ayşe'ye sorulduğunda kırk altına satın aldığını söyler. Kadı'da bunun üzerine yapılan satışların geçerli olduğunu onaylar.

Fî evâhir Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şahbaz Efendi bin Osman
- Emir Ali Müezzîn bin Devin Gazi
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Bayram Ali bin Kapkan
- Hasan bin Sehrab
- Ve gayrihüm

Hüküm 5

Beyata veled-i Yaman Tatar'ın, Beyata veled-i Baron'un istediği otuz beş kuruşun otuz bir kuruş olduğunu söyleyerek borcunu itiraf ettiği mahkeme kayıdır.

Hüküm 6

Dib Tarhan'da Kıpçak köyünden Abdürrahim Efendi ibn-i Abdülgaffar Efendi'nin Balbek vadisinde Ağaç Köprü'de bulunan bağını, İsak isimli Yahudi'ye kırk altına karşılık otuz bir gün mühlet verdiği mahkeme kayıdır.

Fî Cemaziye'l-âhir li-sene 1083 / Eylül-Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Es-Seyyid Çelebi bin eş-Şeyh [?] Efendi
- Abdülbaki Çelebi bin el-Hac Ali
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Tokmir Mehmed bin Ramazan
- Sefer Gazi bin Mehmed
- Talmas bin [?]
- Ve gayrihüm

Hüküm 7

Çufutkale Yahudilerinden Şulme veled-i Babay mahkemede Manguş köyü sakinlerinden Baygeldi veled-i Aleksandre adındaki zimmi huzurunda konuşup bağlarının bitişiğindeki direkleri izinsiz kesmesinden dolayı kadıya şikâyette bulunur. Kadı bu açıklama üzerine delil ister. Ancak delil getiremez. Bu seferde yemin istenir. Yemin eder.

Fî evâil Recebi'l-mücerreb li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Mustafa Saraç bin Aliş Divan
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Mehmed bin Ahmed
- Canbeg bin Ovrachim
- Kirkor veled-i Kabza
- Ve gayrihüm

Hüküm 8

Divan Köy sakinlerinden Azamet Çelebi ibn-i Osman Çelebi'nin beş yol altında bulunan bağını Sebte veled-i Bünyamin'e 24 altına sattığına dair hüccet kayıdır.

Fî evâil Recebi'l-mücerreb li-sene 1083 / Ekim 1672

Varak 6 [85]**Hüküm 1**

1079 tarihli, unun ve ekmeğin gram değerlerine göre fiyatlarının yazıldığı kayıt.

<u>Narh Listesi</u>	
UN	EKMEK
Unun batmanı 48 akçe	140 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 30 akçe	200 dirhem ekmek 1 akçe (12 akçe fayda oldu)
Unun batmanı 40 akçe	160 dirhem ekmek 1 akçe
[-]	220 dirhem ekmek 1 akçe (8 akçe fayda oldu)
Unun batmanı 35 akçe	200 dirhem ekmek 1 akçe

Unun batmanı 40 akçe	150 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 20 akçe	300 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 30 akçe	230 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 18 akçe	330 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 25 akçe	250 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 35 akçe	140 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 16 akçe	360 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 42 akçe	160 dirhem ekmek bir akçe
Unun batmanı 4 akçe	400 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 37 akçe	180 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 3 akçe	120 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 50 akçe	140 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 38 akçe	190 dirhem ekmek 1 akçe
Unun batmanı 36 akçe	180 dirhem ekmek 1 akçe

Unun batmanı 28 akçe olduktan sonra ekmek için 230 dirheme 1 akçe uygun görülmüştür.

Fî 7 Cemaziye'l-evvel sene 1084 / 20 Ağustos 1673

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Ali bin Ebubekir
- Mirza Ali el-Maruf
- El-Hac Osman
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Tudor veled-i Efendike'nin, Tamgacı'daki (Balbek'de bir mevki adı) bağımlı Harac veled-i Yuri'ye on altı altına sattığına dair hüccet kaydıdır.

Fî evâil Recebi'l-mücerreb li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Saraç Mustafa bin Aliş Divan
- Mehmed bin Ahmed
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Can Beg bin Ovrachim
- Karagöz bin [?]
- Ve gayrihüm

Hüküm 3

Rabia bint-i Esengeldi'ye nafaka olarak günlük iki akçenin belirlendiği hükmün kaydıdır.

Fî evâil 3 Recebi'l-mücerreb li-sene 1083 / 25 Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Şaban bin Abdullah
- Ahmed bin Bükmüş
- Hüseyin Kul bin Abdullah
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Sefer Ali bin Esengeldi
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Keradiye bint-i Kalus Balbek vadisinde Gün Görmez mevzide bulunan bağıını Kaplan veled-i Aleksandre'nin Tudor isimli kişiden on altına satın aldığını söyler. Kendisinin şahitlerle bu iddiasını kanıtladığını da ilave eder. Bu durum Kaplan'a sorulur. Kaplan tasdik eder.

Fî evâil Recep 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Bali Hoca bin [?]
- Abdiş bin Abdülgaflar
- Sevale bin Efendike
- Temiş bin Babaş
- Ve gayrihüm

Varak 5 [86]**Hüküm 1**

Kadı tâyin atamasıdır.

Es-Seyyid Abdülbaki bin İbrahim el-Kadı bi-medine Kefe.

Hüküm 2

Osmanlı devletinden gelen emir üzerine Kefe mukataası avârizliğine Fahru'l-Âyan Ali Ağa yerine günlük on beş akçe ile Fahru'l-Âyan Yusuf Ağa'nın getirildiğine dair kayıttır.

Fî evâhir şehri Rebûl-evvel li-sene 1083 / Temmuz 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Ahmed Efendi bin Yahya Efendi
- el-Hac Ali Çelebi Mahmud Beg
- es-Seyyid İbrahim bin Alarafi [?]

Hüküm 3

Maryemli vefat etmiş olan Temir Beg'in 58 kuruş kıymetinde mal varlığının olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda 103 kuruş da borcu kalmıştır. Bunun için borcuna karşılık malvarlığından kuruş başına 45 akçe ödenmesine karar kılınmıştır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Efendi ibn-i Abdullah
- Latif Çelebi bin Mehmed Çelebi
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 4

Vefat etmiş olan Temir Beg'in borcuna karşılık Maryem'de bulunan mülkünün Baracuva veled-i Dimitri'ye satıldığına dair kayıt.

Şuhûdü'l-hâl:

- Mehmed Efendi ibn-i Abdullah
- Latif Çelebi bin Mehmed Çelebi
- Abdiş bin Abdülgaffar

Hüküm 5

Can Temir ibn-i Zülfikar, Karagöz bin Ramazan ve Sefer Ali Hoca ibn-i İskender'in şahitlikleri ile Naz Bike'nin, Supare bint-i Abdullah'a Balbek vadisinde bulunan bağını hibe ettiği mahkeme kayıdır.

Fî evâil Recebi'l-mücerreb li-sene 1083 / Ekim 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Karagöz bin Ramazan
- Sefer Ali bin İskender
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Salih ibn-i Abdülkerim
- Ve gayrihüm

Hüküm 6

Seyran bint-i Sefer Gazi mahkemede Laçın bin Kolef'in kendisini darp ettiğini söyler. Bu durum Laçın'e sorulur. Laçın inkâr eder. Bundan dolayı Seyran'dan sözlerine uygun delil istenir. Ancak Seyran delil getiremez. Bu sebeple kendisinden yemin istenir. Seyran'da yemin eder.

Şuhûdü'l-hâl:

- el-Hac Abdurrahman bin Haşim Efendi
- Zülfikar bin Makul
- Muslı Efendi bin Abdülhalim Ağa
- Ve gayrihüm

Varak 4 [87]

Hüküm 1

Dakîkin 14 vukiyyesinin 36 akçeye narh konulduğuna dair 1 Safer 1083 tarihli kayıttır. Bu kayda göre hubz-ı matbuh (ekmek)'un 180 dirhemine 1 akçe narh konulmuştur.

Hüküm 2

Anlaşılamamıştır.

Hüküm 3

Mehmed bin Ahmed ve Mehmed bin Mahmud'un şahitlikleri ile Abdiş bin Abdülgaffar'ın, Ümmühan bint-i Beşir Atalık tarafından vekil tâyin edildiğine dair mahkeme kaydıdır.

Hüküm 4

Zakir veled-i Kuyasar ve Mehmed bin Mahmud'un şahitlikleri vefat etmiş olan Temir Beg'in, Ümmühan bint-i Beşir'e 40 kuruş borcu olduğunun mahkeme kaydıdır.

Hüküm 5

Vefat etmiş olan Temir Beg'in malvarlığının beyanıdır. Bazda, sim 70. Toplam 1073 sim.

Hüküm 6

Temir Beg'in malvarlığından 2 kuruşun Sefer Ali bin Bolat Sufi'ye verildiğine dair mahkeme kaydıdır.

Hüküm 7

Hasan Çelebi ibn-i İbrahim'in, vekili el-Hac Mahmud ibn-i Mustafa aracılığıyla Aksena zimmide olan 20 kuruş hakkını aldığına dair mahkeme kaydıdır.

Fî mâh Cemaziye'l-evvel sene 1083 / Ağustos-Eylül 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- Fettah Efendi bin el-Hac Temir Beg Aga
- Monla Mehmed bin Abdullah
- İslam Dede bin Seyyid Gazi

Varak 3 [88]**Hüküm 1**

Varak 3'de bulunan narhların toplu listesi.

<u>Narh Listesi</u>			
Tarih	Ürün	Ölçü	Fiyat
Safer 1083	(Kasap Yusuf); Acem kuzu	vukiyye	7 sim
Safer 1083	(Kasap Yusuf); Acem koyun	vukiyye	5 sim
Safer 1083	(Kasap Yusuf); Acem sığır	vukiyye	4 sim
Safer 1083	Un	14 vukiyye=1 batman	20 sim
Safer 1083	Kaşkaval Peynir	vukiyye	10 sim
Safer 1083	Hubz-ı Matbuh (ekmek)	320 dirhem	1 sim

Rebûl-âhir 1083	Yağ Mumu	vukiyye	16 sim
Rebûl-âhir 1083	Sarı Yağ	vukiyye	28 sim
Cemaziye'l-evvel 1083	Un	1 batman	25 sim
3 Cemaziye'l-evvel 1083	Hubz-ı Matbuh (ekmek)	260 dirhem	1 sim
23 Receb 1083	Hubz-ı Matbuh (ekmek)	180 dirhem	1 sim

Şuhûdü'l-hâl:

- Kaimmakam Ali Aga
- Mehmed Efendi Allamam
- Ali Kâhya
- İvaz Çelebi bin el-Hac Yusuf
- Ve gayrihüm

Hüküm 2

Fatma'nın terekesidir.

64 kuruşluk tâyin olunan emvalin beyanıdır.

Muhallefât Listesi			
İçim Devkecik	30 Kuruş	Sif	10 Kuruş
Yeşil Çuka	12.5 Kuruş	Yeşil Çuka Zarifli Tilki Kürklü	7.5 Kuruş
Mor Bugası Kaftan	Meblağ 14.5	2 Kıta Çuka Çamaşır	2 Kuruş
Meze Tepsisi	20 Sim	Yekûn	64 Kuruş

Hüküm 3

Es-Seyyid Mehmed fevat eder. Kızı Fatma'ya Hasan bin Murad vasî olarak tâyin edilir. Vefat eden es-Seyyid Mehmed'in terekesinden kızı Fatma'ya 64 kuruşluk emval kalır. Bunun 4 kuruşu Fatma'nın nafakası için annesine verilir. Geriye kalan 60 kuruşluk emval ise vasî Hasan'a emanet olarak teslim edilir.

Fî evâhir Şevval'il-mükerrem 1083 / Şubat 1673

Şuhûdü'l-hâl:

- es-Seyyid Ömer Efendi el-Hâkim
- Adil Mirza bin Han Kul Mirza
- Terzi Derviş Çelebi bin Abdullah
- Ramazan Çelebi ibn-i Abdullah
- İsmail Çelebi bin Ali İlyas
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Fatma bint-i Seyyid Mehmed'in muhallefâtıdır.

Muhallefât Listesi			
[-]	34 Kuruş 20 Sim	Hançer	4 Kuruş 20 Sim
Mercan Tesbih	10 Kuruş	Seccade Halı	2 Kuruş
Nakışlı Kisbe	3 Kuruş	Alaca Kilim	1 Kuruş
Göğüm	40 Vukiyye 5 Kuruş	Çift Yorgan	1.5 Kuruş
Büyük Sini	40 Vukiyye 6 Kuruş	Yekûn	34 Kuruş Sim 20

Fî evâil Safer li-sene 1082 /Haziran 1671

Hüküm 5

Vasî Hasan bin Murad vasîsi olduğu Fatma için Seyyid Ömer Efendi'den 6 altın alıp, Fatma'nın validesi Çeşme Afet'e vermiştir.

Fî evâsıt 20 Receb li-sene 1082 / 22 Kasım 1671

Şuhûdü'l-hâl:

- Sefer bin Mehmed
- Mehmed bin Şaban
- Abdiş bin Abdülgaffar
- Ve gayrihüm

Varak 2 [89]**Hüküm 1**

Varak 2'de bulunan narhların toplu listesi:

Narh Listesi			
Tarih	Ürün	Ölçü	Fiyat
Evâhir Receb 1082	Rezaki Üzüm	vukiyye	14 sim
Evâhir Receb 1082	Beglerce [üzüm]	vukiyye	9 sim
Evâhir Receb 1082	Togi Kemikli	vukiyye	8 sim
8 Ramazan 1082	Acem Ganem [Koyun]	vukiyye	6 sim
8 Ramazan 1082	Yağ Mumu	vukiyye	18 sim
1 Zilkade 1082	Un	batman	18 sim
1 Zilkade 1082	Hubz-1 Matbuh	360 dirhem	[-]
Zilhicce 1082	Dakîk (Un)	batman	20 sim
Zilhicce 1082	Hubz-1 Matbuh	300 dirhem	1 sim
Zilhicce 1082	Semek [Balık]	vukiyye	8 sim

1 Muharrem 1083	Ceviz Helvası	[-]	16 cedit-i hanî
5 Muharrem 1083	Zeyt Yağı	vukiyye	30 sim
Muharrem 1083	Hubz-ı Matbuh	360 dirhem	[-]
Muharrem 1083	Taze Kestane	vukiyye	4 sim

Hüküm 2

İbrahim bin Fahreddin'in, Orkosta'da bahçe bahasından borcu vardır. Bu bahçenin satılması ile borcunu ödemesi için Mehmed bin Halil'i vekil etmiştir.

Şuhûdü'l-hâl:

- Usta Mehmed bin Demir Beg
- Yusuf Çelebi bin Mehmed Efendi
- İslam Dede

Hüküm 3

İbrahim bin Mehmed'in vekili Mehmed bin Halil aracılığıyla Hasan Çelebi ibn-i Mustafa Beşe'ye 21 kuruşa sattığı hüccet kayıdır.

Fî evâsıt Zilhicce sene 1082 / Nisan 1672

Şuhûdü'l-hâl:

- El-Hac Abdurrahman [-]
- Devlet Gazi bin Makul
- Hasan bin İbrahim
- Taniş Çelebi ibn-i el-Hac Can Mehmed
- Ve gayrihüm

Hüküm 4

Ötemiş Eli köyünden Temir Gazi bin Sefer Gazi ile Çerkes Eli'nden Kaplan bin Mehmed isimli kişilerin şahitliği kayıtlara geçti. [Kime ve neye şahitlik ettiklerine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.]

Mâh Şaban guresinde Perşembe / [-]

Şuhûdü'l-hâl:

- Eş-Şeyh Ömer Mekkî ibn-i Hızır Aga
- Devingeldi Sufi ibn-i Abdullah

Hüküm 5

Manguş köyünden Efendike veled-i Haraç'ın, Osab bin Mustafa'dan 45 kuruş alacağı vardır. Bu meblağın 26 kuruş 50 akçesini almış, geriye 18 kuruş 30 akçe alacağı kalmıştır.

Şuhûdü'l-hâl:

- Abdülrezzak Efendi ibn-i Arslan Efendi
- Taniş Çelebi ibn-i el-Hac Can Mehmed

Varak 1 [90]**Hüküm 1**

Kadı Ahmed bin Receb'in tâyin ataması.

Sene 1082 / 1672

[Belge tahrif olunmuş]

Varak 0 [91]

Varak 0 kapak sayfasıdır. Rusça "Kırım Hanlığı Kadı Asker Defteri" yazmaktadır. 16 numaralı defter olduğu ve hicri 1082-1083, mîlâdî 1671-1673 olarak belirtilmiştir.